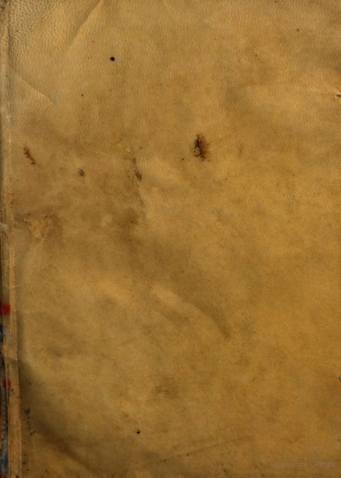

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
12
14 0
38

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
55
2 A
23
ROMA

GERARDI COLVMBAE MESSANENSIS.

DE FEBRIS PESTILENTIS COGNItione & Curatione, Disputationum Medicarum,

LIBRI DVO.

IN QVORVM PRIORE, AGITVR ETIAM de stellarum influxibus, aduersus Io. Picum Mirandul.

IN POSTERIORE DE ABVSV PHOENIGmatum in febre Pestilenti.

ex legato D. ...

MESSANÆ
Apud Petrum Bream. M. D. XCVI.

SVPERIORVM PERMISSV.

ILLVSTRIBVS IVRATIS PATRIBVS NOBILIS, ET INSIGNIS

Vrbis Messanæ Petro Granata, Petro Pharaonio, Vincentio Bettonio, Sebastiano Regitano, D. Carolo Rocca, Francisco Bonina.

Gerardus Columba fœlicitatem.

I vlla charitas est, Senatus Amplissimè, quę mortalium affectus incẽdat: Ea quidem patriæ est. Cuius auctoritati non fraterna modo charitas sæpe ex animo cessit, verum etiam parentum auctoritas vires suas frequenter, & æquo animo subiecit. Patria si quidem homini progenitores, conceptum, ortum, educationẽ, morum, & virtutum semina, vitam ipsam denique omnem format, componit, & instituit, ciuium affinitate, Cœli clementia, rerum copia, legibus suis, & exemplis. Vt mirum non sit veteres illos Decios, Curios, Codros, Leonidas, Trasibulos, quibus à vita, nulla salutis erat spes reliqua, ad tàm præclara facinora, vnam patriæ pietatem

compulisse. Ego verò Messanam Vrbē patriam naturæ propensione complector vnicè: Non ob ea modo, quæ cum præcipuis aliarum gentium habet communia; Cœli fœlicitatem, situs præstantiam, agri vbertatem, murorum fortitudinē, fontes miro opere illustres, Ædium regiarum, atque sacrarum ornatum, ciuium splendorem, & amplitudinem: Naturæ & humani consilij dotes eximias. Verum & ob pleraque alia, quæ huius ita sunt Vrbis, vt in eis emulas multas, non multas pares, paucas verò priores agnoscat: Res bello & pace præclare gestas, summæ virtutis monumenta, fidem in Reges, cultum & religionem in superos, & pleraque cætera Vrbis columina. Quæ si referre conarer omnia, dies me planè deficeret. Vnam tamen nobilitatem, & hanc nobilissimam, vetustissimæque vetustatis splendore clarissimam naturalem, ciuilem, atque diuinam, vel non referre, vel non admirari iure non valeo. Natura primùm vniuersitatis rerum à Deo effectrix de futuro Vrbis nitore prouida Siciliam ab Italia, maris collisione Peloro effracto, diuulsit; Tyrrhenoque Ionium Mare commiscuit, vt omnibus ab Eoo, & Occiduo nauigantibus, Vrbs, via reserata, foret Emporium. Agrum eius vinorum Mamertinorum, quæ Romanis Imperatoribus in delitijs erant, Ar-

borum

borum mori (quarum frondibus Incolæ probatissimam lanam sericam conficiunt ad totius ferè Europæ ornatum) fertilissimum effecit. Aquarum medicatarum aluminis, argenti, & auri feracem protulit. Viuacissimum eius fretum salis violas redolentis, corallorum, & piscium præstantia insigne: Æstus reciprocatione, vertiginumque miraculis magis admirandum, quam formidandum interposuit; ac tandem admirandi portus maiestate omnium ætatum Scriptoribus celebrandum effinxit. Ciuium uerò innata ad virtutes excolendas, & promouendas animorum vis, quicquid rebus præclarè gestis promereri nobilitatis homines possunt, enixè, & officiosè curauit. Pacis tempore Ibicos, Dicearchos, Lycos, Aristocles, Polycletos, Cattos, Barbatios, Maurolicos cunctis terrarum gentibus celeberrimos viros Messana protulit: Quæ vt vno officio suorum ciuium splendori Siculorum, & exterarum nationum, quæ ad eam confluunt, emolumento prospiceret, Gymnasium florentissimum ingenuarum disciplinarum, & ingeniorum officinam vberrimam exoptauit, & exquisiuit: In qua adolescentium mores componantur animi formētur. Quod egregium Vrbis specimen olim à serenissimis Aragonū Regibus Alphonso, atq; Ioanne catholicis cōcessū, nūc verò à Philippo Regū oīum

Rege

Rege maximo confirmatum, atque ſancitum; vbi conſurget, Vrbs elegantiæ ſedes, literarum domicilium, eruditionis emporium, muſæum Orbis, Muſarum & gratiarum auguſtiſſimum quoddam ſacrarium futura ſit. At verò belli gloria antè omnem ferè hiſtoriarum memoriam parta Vrbi nobilitas fuit. A remotiſſimis nempè ſæculis Romanæ maieſtatis auctoritate, nobilitatis nitore elata: Auguſtiſſimorũ Cæſarum, Sereniſſimorũ Regum longa ſerie, ſupra omnes prouintiæ Vrbium dignitates decorata. Quod Hyeronem Regem, atque Pęnos ciues eius pauca manu profligauerint: Pyrrhum fortiſſimum Regem Romanorum victorem, propulerint: ſeruile bellum prudentia compreſſerint: Arcadio Cæſari à ſuis prodito ab hoſtibus circumuento, à ſingulis deſtituto, vitam, libertatem, dignitatem, vindicauerint: Quod Caroli Gallorum Regis poſt cœdem illam memorabilem, auidi vltionis, auidi Siculorum ſanguinis, impetum ab omni Trinacria propulſantes, periculum atque, perniciem, vitæ ipſorũ periculo depulerunt: Quod durisſimæ famis feritatem à Roberto Andagauenſe, Caroli Filio inuicta animorum conſtantia ſuperantes, Siculos ab excidio, Siciliam Regibus Aragonum, ſibi ipſis militaris virtutis ac fidei præclaram illam, ac veterem poſſeſſionem ſeruarunt. Et tandem tot oppida, tot

da, tot Vrbes, tot Templa, tot Aras, Regnum denique vniuersum à fœda Saracenorum tyrannide deturpatum, deuastatum, miserè perditum, conuocatis Nortmannis, Mauris profligatis, proprio ac Barbarorum conspersi sanguine, Dei memores, immemores sui, Orbi christiano restituerunt. In virtute victoriam, in victoria salutem, in salute Regni libertatem, in libertate religionis propagationem, inquirentes, atque locantes. Magnus mihi sese offerret ad dicẽdum campus; si quæ pro Federico Rege gesserunt strenuè connumerarem; si quantam Martino fidem, Ferdinãdo obedientiam; Quanta Carolo Quinto inuictissimo Cæsari, & Philippo Regi omni animorum charitate, amoris & obseruantiæ præstiterunt obsequia, referrem: si dicerem, quæ ad Melitam Insulam obsidione soluendam contulerunt pietatis officia: Quem classis ornatum, quem omnis generis commeatum parauerint memorabili illo christianorũ conuentu ad Neupacteam victoriam progrediente; Quæ Trophæa, quos Colossos erexerint Serenissimo Ioanni Austrio, ob fusos atque deuictos christiani nominis hostes triumphanti. Et tandẽ Philippo Regi nuper aduersus Belgas, atque Britannos hæreticos pro fide catholica suis exercitibus strenuè propugnanti, vbi ciuium conserto agmine Vrbs præsto esse ob locorum distantiam non

potuerit,

potuerit, opibus suis obsequia præstitit quingenta aureorum millia Regi vltrò offerens, atque persoluens. Tandem vbi Turcarum exercitus Brutiorum popularetur opes & Vrbes, Siculorum verò fortunæ illęsæ penitus permanerent, sub inuicto Principe Ioãne Vigintimilio Heroe ac propugnatore fortissimo nunc vero Regni Præside summo, ac Siculorũ tranquillitatis auctore, Messanensis populus patriam summa cum laude tutatus est, ac exardens cum hoste manus conserere, auitæ belli gloriæ stimulis concitus conatus Barbarorum elusit. Sunt hæc tot seculis illustria virtutis exempla; vt ab vltimis vsque temporibus summi Reges Messanæ Principem locum, in Siculorum Vrbiũ conuentu decreuerint: Regni caput illam extulerint: Regijs insignijs ornauerint: Ciues suos toto terrarum Orbe consules statuerint Siculorum: Omniũ onere vectigalium immunem effecerint: Non pagos modo vel oppida plura, verum & Ciuitates sui districtus esse mandauerint: Siciliæ atque magnæ Græciæ Prothometropolim elegerint. In ea Reges multi suos seruari cineres curauerunt. Federici Tertij Aragonij Siciliæ Regis, Ioannis, & Guilelmi, & Elisabettæ Reginæ in Templo sancti Francisci cadauera Messanæ recondita sunt. Conradi Sueui Imperatoris, Antoniæ Reginæ Siciliæ, Alphonsi Aragonij Regis Neapolis sepulcra

reposita

reposita sunt in Ecclesia Vrbis celeberrima. Cuius Antistes antè Maurorum inuasionem in Sicilia vetustissimus fuit, vt sacra æcumenica consilia priscis illis temporibus celebrata, & Diui Gregorij magni monstrant epistolæ. Eius Ecclesiæ canonicos Episcoporum insignibus summi Pontifices honestarunt. Archiepiscopum supra tertiam regni partem amplissima ditione summi Reges extulerunt; qui Hierosolymitanæ religionis in toto regno primatum Messanæ condiderunt. Eandem Archimandritæ vnius omnium vtriusque Siciliæ Græcorum cœnobiorum, & Abbatum summi Præsulis dignitate decorarunt. Strategum Vrbis virum insignem amplissima cum potestate decreuerunt. Ius electionis in magistratus Vrbis comitijs populo liberis suffragijs detulerunt. Regia cudendi numismata vniuerso hoc regno solis patricijs suis ciuibus facultatem, & auctoritatem sunt elargiti. Et titulum nobilitatis Vrbi peculiarem esse voluerunt. Quibus & præclariora contulit Philippus Rex, qui Proreges suos omnemque curiam alternis quibusque decem & octo mensium spacijs Messanæ residere, indeque in omne Regnum Regis nomine suprema fungi potestate, ni secus necessitas tulerit, sanciuit, atque mandauit. Pluraq; alia suæ largitatis dona cumulauit ad Vrbis dignitatem, ac specimen. Ea libentissimè numera-

rem omnia, si Regis firmissimi, ac maximi, in terris sanctæ Dei Ecclesiæ propugnatoris, atq; columinis laudes summas mea orationis tenuitas sustineret. Sunt quidem hæc patriç nobilitatis cùm promerita, tùm monimenta, sed humanæ; verum diuinæ, quæ vera solida & indeficiens est prçclarissimis titulis gloriari iurè meritò potest. Quòd sanctos Deo progenuerit, amplexata sit, audiuerit, humauerit, & omni pietate sit emulata. Paulum Apostolum fidei prædicatorẽ habuerit; Ampellum & Cayum Martyres suos ciues, Nicandrũ Abbatem, & Socios incolas suos sortita sit; Eustachiam Virginem suis prognatam ciuibus acceperit, suo sacrarum virginum cœnobio repositam seruet; Albertum Confessorem sit sequuta viuentem, sit admirata vita functum, inter Dei sanctos relatum, Angelorum referentium testimonio didicerit; sanctorum Martirum Placidi, Flauiæ, Eutychij, Victorini, ac sociorum vestigijs insignita, admirandis operibus nobilitata, sacro sanguine irrigata, corporum in visceribus suis compositorũ sepulcris, & repertorum miraculis illustrata: sed, & quod gloriosæ Virginis Dei & hominis Matris fide, ac tutelari potestate munita sit. Sacrum enim eius chirographum perpetuæ protectionis fœdus inuiolabile religiosè seruat, ac veneratur, diuinum Virginis patrocinium turbulentissimis quibusque

tempo-

temporibus fœlicissimè semper experta. At vero Vrbis erga beatissimam Virginem obsequium singulare, pium, & religiosissimum deuotionis, & spei ardorem, obseruantiam, preces, vota, sacraria, Templa, solennes festorum pompas, mea oratione non prosequar; Ne sublimia humiliter, ampla tenuiter, illustria inornatè referre videar. Hæc sunt, quæ nobilissimam patriam omni officio, studio, & obsequio prosequi me iure merito compulerunt. In huius ergo tùm amoris mei, tùm obseruantiæ pignus, quando maiora non possim, literarios hos partus meos, vobis, Patres Amplissimi, grati animi symbolum, ac testem ex animo offero. Vos enim patriæ vicem summa cum laude sustinetis, ac geritis. Quorum egregias virtutes profusè dicerem, nisi ad vos ipsos verba facerem; exploratumq; haberem plerosque omnes vt laude dignissimos; ita minimè libenter laudes suas audire consueuisse. Accipite igitur viri per illustres munus hoc meum, ea, qua solent animi magnitudine viri principes oblata, quamquam tenuissima, magnifacere. Munus quidem minimum fateor vestrorum meritorum collatum amplitudini; si tamen datoris vires, & voluntas expendantur, magnum, ac certè non contemnendum.

D. ANTONINVS ANGELICA EXcellenti admodum D. Gerardo Columbæ insigni Artium, Medicinæque Doctori.

QVAM vetus excoluit Medicē Epidaurius Artē,
Hanc renouas placitis, Alba Columba, tuis.
Illum olim in pestem ferientem Roma vocauit,
Roma alia in pestem te quoque Zancla vocat.
Vt referunt monumenta, illum Messenia Tellus
Edidit, hanc pariter te genuisse patet.
Illi pro meritis Epidaurus templa locauit,
Et Tyberinus ager viribus aqua suis.
Par ratio. Hoc vnum superest, vt consona cedant
Omnia, Zanclæi si tibi templa locent.

D. NICOLAI ANTONINI COLOSSI Epigramma.

SI vera est Vatis Samij sententia, nunc es
Qui, Gyralde, olim Phœbus Apollo fuit.
Namque Machaonias calles, vt Cynthius, artes:
Delius ingenio es, Delphicus eloquio.
Quod si flauicomo non fulgent tempora crine,
Hoc est, quòd Paphiæ est alba Columba Deæ.
Te nascente venus sparsit tua tempora canis:
Et voluit volucris nomen habere suæ.
Tu tamen albus olor canis vt Phœbeius ales:

Leucadio

Leucadio similis voce, animoque Deo.
Esses antiquo si tempora natus, haberes
Inter semideos nomen Apollineum.
Nam si pro meritis, inuentas siue per artes
Dicier Heliadæ promeruere Dei;
Phœbigenis maiora facis tu signa salutis
Ore, manuque alios & facienda doces.

BARTHOLOMÆVS CASTELLVS, Artium Med. & sacræ Theologiæ Doctor. De Marcello ad Auctorem.

SI fusi crines, toga longior, horrida barba,
Incessus baculo, nixus arundineo.
Isthaec si faciant sapientem, dicito quid ni,
Marcello primas, docte Columba, dabis?
Sed si sermo grauis, facundus, promptior, audax,
Inclyta progenies, dulcis in ore lepor,
Ingenium fœlix, mens indefessa, labores
Insomnes, studium nocte dieque vigil,
Hac si spectentur, primas dabit atque secundas
Ille tibi, & medica quisquis in arte valet.

AD GERARDVM COLVMBAM AVctorē Annibalis Bufali Artiū Med. Doct. Exasticō.

PESTIFERAS methodo egregia dignoscere febres
Et curare, potens arte Columba doces.

Discuis

Discutis hac acri ingenio, medicisque sophisque.
Vt Momi inuideant utile promis opus.
Exorna aureolis hac tempora nostra libellis
Vt tibi Apollineus detur honore Tripos.

MVTII FERRARÆ DOCTORIS Medici, & Philosophi Epigramma.

AVREVM opus, dignusque legi liber unus in aeuum,
Et grauis expendi non nisi mente viri.
Non hic inuenies mimos, non ora cicadum,
Nec sine re titulum, nec sine mente sonum.
Singula pondus habent, quot uerba, tot astra, tot enses,
Pectora queis grauiter saucius hostis abit.
Res, & verba Coam redolent, Asiamque senectam,
Quis te maiorem his? uel neget esse parem?

Errata			Correctiones
		Libri primi.	
pagina	versus		
2	64	attulere	attulit
5	9	adducunt	adducit
6	34	affirmauert	affirmauerit
8	38	aër	uer
10	30	subſtãtia intueri licet	subſtãtia ſumatur ĩtueri licet
12	22	redeant	reddeant
13	7	beneficio	beneficio
13	20	famen	famem
14	9	de eorum curatione	de eius curatione
15	25	ſeminc	ſemine
22	17	cap. 6.	cap. 3.
23	19	recerdatus	recordatus
23	40	dici	dies
24	4	ſtellarnm	ſtellarum
25	16	doctrina tertia	doctrina ſecunda
26	49	ſecundo phyſi. 60.	ſecundo phyſi. 70.
28	5	Theoricen	Theoria
35	10	quit	inquit
36	7	colores	calores
39	7	ex Ariſt. 1. cœli 118.	ex Ariſt. 9. metaph. 17.
40	1	ſuo motu id præſtat	ſuo motu non præſtat.
40	52	3. de diebus decr. e.	3. de diebus decret.
43	31	mrborum	morborum
44	34	& terram aqua	& terra in aqua
45	7	multitudiue	multitudine
48	28	Mariſcottum	Mariſcotum
53	10	cap. primo	cap. ſecundo.
55	35	Ad primam	Ad Primum
55	43	communis	commune
56	27	otioſa enim	otioſa enim non ſunt
56	39	illas	illos
60	25	commiſtæ	commiſtæ
62	39	rapido	rabido
63	35	lędi	ledit
87	30	oppoſiſitarum	oppoſitarum
88	52	antiphatia	antipathia
88	54	2. de natu.	3. de natu.
89	1	deletherium	deleterium
89	3	7. prog.	1. prog.
89	8	humana 3.	humana 4.
90	19	vcl	vel
90	21	eſſimera	ephemera
90	44	effimera	ephemera
91	22	de bubono	de bubone
95	17	boc	hoc
97	14	16. 39. 42. 53. effimera	ephemera
98	7	effimera	ephemera
99	46	fen 4. cap. 2.	fen 4. cap. 2.

103	9	aphorismus 27.	aphorismus 26.
104	48	com. 38.	com. 58.
109	19	molesestam	molestam
110	17	cap. 1.	cap. 2
112	34	venenam	venenum
114	6	prob. 7.	prob. 76.
116	25	sumpta	sumpta
119	5	lecus	locus
121	7	folio 30.	38.
122	21	somma	summa
124	3	vellet egrum interire	vellet ægrum non interire
126	25	coaceruatns	coaceruatus
127	5	malignæ	maligna
128	24	3. acut.	1. acut.
128	27	flobothomiæ	phlebotomiæ
129	54	Dicet qua	Dicet quod
130	32	effimera	ephemera

Libri Secundi.

138	16	xj.meth.cap.9. & 14.	7. simp.loquens de croco
138	41	inunntiones	inunctiones
144	27	3. de san.	4. de san.
189	1	emnim	enim
190	24	indulgiam	indulgeam
199	28	vesiccatorio	vesicatorio
200	19	num	enim
209	13	ab longè	ob longè
216	33	Natnra	Natura
220	54	colorem	calorem
234	9	conciudit	concludit
235	19	indicæri	indicari
236	23	11.meth.	13. meth.
236	27	3. meth. cap.2.	13. meth. cap. 21.
236	46	& 9.& alibi	& 9. meth.cap.14. & alibi
241	29	Redens	Reddens
242	15	Tunc	Tum
242	34	sustantia	substantia
243	24	arrguit	arguit
244	20	1 in 6. epid.	2. in 6. epid.
245	53	lib. de symp.	lib. de morborum
246	6	effimera	ephemera
252	51	corrunt	corruunt
253	5	esl	est.
253	8	dici	Medici
256	29	13. meth. c. 5.	13. meth. cap. 6.
257	43	4. de tem.	3. de temp.
258	17	dicat Sax. si primum	si primum dicat Sax.
258	20	summi	sumi
259	21	vesicantiam	vesicantia
261	20	1. in 6. epid.	2. in 6. epid.

GERARDI COLVMBAE PRÆFATIO AD LECTOREM.

IRVM tibi forte videbitur, amice Lector me assiduis Aegrorum curis detentum, ac pene obrutum, quique optime nouerim ingenii mei vires exiguas, audere modo, in amplissimo rei literariæ Theatro prodire; vastum scientiarum campum excurrere: & cum viris, studio sapientiæ, & vbertate disciplinarum, & copia summis, controuersias suscipere non deterreri. Certe quidem vt celeberrimis viris, literarium bellum vltro indicere, improuidi & temerarij consilii esset; sic illatum non propulsare conari, perditi prorsus, & impudentis. Igitur ad vnius veritatis tutelam, ac ad hominum salutem, quæ nobis Medicis concredita est, iustam propugnationem, suscipere etiam aduersus grauissimos quosque, arduum sanè fateor, non tamen indignum esse, vel indecorum, omnino tamen necessarium. Quare instituti huius mei rationem aperiam. Exacto biennio, vbi dira fames, Italiam non modo vniuersam, sed & omnem Siciliam, omni, omnium rerum, vbertate alias, affluentem Insulam pessimè confecit; Insolens febris pernitiosæ vulgaris impetus, omnes eius populos fuit adortus. Qui Messanam vrbem grassatus, non plebem modo vniuersam, sed viros primarios prauè peruasit. Eius morbi facies, hęc fuit. Febres erant continuæ duplicis tertianæ naturam, vt plurimum referentes, acutæ,

mali moris, & quas Græci vocant palymuolas. Dum inchoarent sæpe mites, quæ postmodum valde malignæ videbantur: Pleræque diebus paribus vehementius affligentes. Symptomata hæc erant. In actionibus læsis quibusdam sopores, aliis dementationes, nonnullis, vtraque superuenère. Pluribus capitis dolores, ad motum impotentiæ, ciborum auersiones: pulsus, vel à principio, vel statim in augmento, erant parui, rari, & inæquales. In excretis hæc fuere; nares sanguinem stillabant, sudores erant omnino non iudicantes, vrinæ à principio bonæ, mox turbidæ subiugales male olentes: Aluus fætida & cum vermibus excernebat. Dispositiones qualitatis mutatæ fuere, maculæ diuersorum colorum pulicum morsibus adsimiles, dorso, brachiis, & tibiis efflorescentes. Ex omnibus multi mortui sunt; euaserunt, & multi. Omnes ferè quicunque euasere, alui fluore fuerunt iudicati. Obseruatum fuit summo morbi vigore quibus erat conualescendum per aluum excretiones humorum apparuisse cum vrinis omnino crudis, quæ sensim humorum fluore perseuerante, coctionem acquirere videbantur, & tandem omnino coctæ reddebanrur, & morbus integrè iudicabatur. Pauci sudoribus & vrinæ copia sunt liberati. Apprehendit hic morbus, inter multos illustrem D. Vincentium Rao, nobilissimæ indolis adolescentem filium illustrissimi D. Ioannis Francisci, in hoc Regno iustitiæ Præsidentis, viri singularis eruditionis, & omnium virtutum nitore clarissimi. Huius curationi; Leonardus Crysaphullius, Marcellus Capra, Hyeronimus Bettonus, Sebastianus Petrafitta, Io. Petrus, Ranerius, Paulus Restipha, doctores, ætate, eruditione & prudentia præstantes, & Gerardus Columba interfuimus. Qui omnes, pro summa omnium erga illos, cum amore, tum obseruantia, morbum profligare omni officio nitebamur. Verum auxiliis omnis generis sedulo paratis sæuior morbus increscebat, coma, & deliriũ, in dies vehementius infestabant, tandem cæteris non conferẽtibus vesicantium medicamentorum, quæ phænigmata Græci vocant auxilium fuit in consultatione propositum. Approbarunt omnes. Ego vnus, vt illa reciperem nullam rationem inueni. præsertim cum adhuc non deessent artis præsidia,

quæ ad easdem indicationes curatiuas explendas, materiam medicam satis appositæ subministrarent, cirra omnem omnino noxam: quam vesicantia summam inferre potuissent; vt quæ dolore, ægri vires redderent infirmiores, calore febris incendium adaugerent, venenum malę febris qualitati adijcerent, obstructionem crassorum humorum à venis maioribus attractione ad capillares multiplicarent, & inde putredinem, Ac denique alui fluorem, quem iam natura moliri cæperat interciperent. Ad extremum augebant eius medicamenti suspitionem, quòd nullus grauissimorum Medicorum, nec Galenus, vel Paulus, vel Aetius, vel Oribasius, quibus in plærisque morbis usus phænigmatum ualde fuit familiaris, in febre maligna, ad humores diuertendum coma, vel delirium facientes, vel ad macularum exitum in cute iuuandum usum phænigmatum, ex cantaridibus & euphorbio, ausi sint unquam experiri. Responsum fuit, dolorem illa, vel omnio leuem inducere; naturæ adcutim excretionem iuuare: à capite humores coma facientes diuertere: alui excretionem non impedire, nec intercipere; ac deniq; longo experimento eos didicisse in febribus malignis illorum usum apprime salutarem. Communis sententia singulari præferri oportuit. Applicata sunt brachiis, spatulis, & tibiis, utrinq; bina. Verum alui fluor triduo desiit: coma, & delirium increuere: morbus uehementior apparuit: adeo ut exacto triduo ubi multis, & ualidissimis adhuc artis præsidiis pugnatum esset tandem adueniente illustri Siciliæ Archiatro Do. Francisco Bisso uiro in artis operibus omni commendatione maiori, communi omnium uoto, morbi magnitudine, ac sæuitie, magna adhuc remedia exposcente, sanguinem sectis narium uenis extraximus. Quo tandem ingenio, natura adiuta, quæ in adolescente, ualida tot procellis mergi non potuit, iterum ad alui excretionem regressa per inferiorem humorum depositionem (ut & reliquis ea constitutione fere omnibus euenit) morbum iudicauit. Dum hæc apud nos geruntur, in celeberrima Patauina Academia, eadem de vesicantibus medicamentis contentio exorta est (eodem morbo ibidem vigente)

inter primarios eius Medicos. Hercules Saxonia illa commendauit, Alexander autem Massarias improbauit. Prior pro illis libellum edidit, multis rationibus illorum vsum persuadere tentauit: rationes à dolore, à febre, à veneno, desumptas, non minus excogitauit, & non nullis suis responsis declinare conatus est. Alter ex aduerso, libellnm quoq; suum protulit. Vesicantia damnauit, quòd humorum coctiones, & crises impedirent, quas etiam in febre maligna, & pestilenti Medico expectandas fore putauit. Neque diuersam ijs, ac cæteris putridis esse methodum curatiuam multis probare contendit (quæ omnia licet ad vesicantia profliganda ac pro nostra sententia confirmanda prolata esse videātur; quoniam veris medijs innixa non putamus, pro veritate nō recipimus, vt suo loco monstrabimus.) Rationes vero contra vesicantia, quas Saxonia oppugnat, Massarias, neque confirmat, neque tuetur. sed (quæque causa fuerit) silentio inuoluit. Vbi vero hę duę clarissimorum Medicorum disputationes ad nos peruenere, elapsis aliquot mensibus, Marcellus Capra libellum edidit quem de morbo pandemico, Siciliam, populante nuncupauit: morbum illum enarrat, illustris adolescentis ægritudinem interserit. Nostram de vesicantibus controuersiam exponit: rationes quas attuli, partim refert, vt ex dolore, calore, & veneno, desumptas: partim supprimit, vt ex obstructionis, & putredinis incremento, & vtilis per aluum humorum excretionis diuersione; Pro quibus alias à Saxonia acceptas mihi imponit. Responsiones, quas in collegio non attulere à Saxonia mutuatas adducit. Hæc à me dissimulari omnia, & æquo animo ferri plane potuissent: Sed magnifice proclamat. Quod (vesicantibus applicitis, statim & sine vllo dolore morbi causa reuelli cæpit, delirium, & coma leuari; atque etiam febris:) quæ omnia (scripsisse subdit, non vt meam existimationem minuat, sed vt hanc medendi rationē Medici omnes insequantur, eo enim remedio, inquit, sanitatem deperditam nobilissimo ægroto fuisse restauratam,) Ego vero, si hæc ita fuissent, vt prædicat, sententiam mutare, & palinodiam decantare pro veritate non dubitarem, & meā existimationem, quam, vel omnino nullam, vel tenuissimam

mam profiteor: non iacturam modo, ſed elationem, ac laudem ſummam, ex ingenua veritatis confeſsione ſperarem conſequuturam, & tandem à viro inſigni, vt Marcellum eſſe mente concipio, moneri atque in meliorem ſententiam deduci, decorum omnino exiſtimarem. Verum quando res ſecus ceſſerit, obfuerint veſicantia potius quam contulerint: quod me nullis alijs teſtibus, quam Marcelli confeſsione mõſtraturum recipio, atque promitto: Reſponſiones autem, quas adducunt tantum abſit vt illa confirment, vt potius, (ſi intimius aduertant,) deſtruant, & demoliantur: Conſcientia ſtimulante me temperare non potui, quin pro veritatis innocentia dimicarem ad ægrorum ſalutem. Cæterum rationes meas, & oppoſitarum euerſiones typis mandare dum propero: ecce iterum Saxonia, opus vulgat, quo idem argumentum vberius & luculentius, pertractat, nouis rationibus, ſummis viribus, & omnibus denique machinis pro veſicantibus ſtrenue dimicat. Secundo hoc & validiori fortiſsimi hoſtis congreſſu manus me illi daturum credidi primum. Vbi vero, quę protulit diligenter aduerti, & tranquillo animo perlibraui, ſententiam meam longe veriorem cognoui: & illam à ſummo etiam oppugnatore, pro mea virili parte vendicare, me veritatis amor impulit. Hæc ſunt, quæ me in hanc literariam paleſtram deſcendere, & diſputationis editionem vſque ad hoc tempus differre coegerunt. Scio quam magnum, ac ſumme arduum prouinciæ munus ſit non rudibus, & tyronibus, ſed eruditis, ac veterauis verba facere, & grauiſsimorum hominum ſubire iuditij ſeueritatem. Non me latet, quanta circunſtent pericula ſcriptorem, etiam conſultum, ac prouidum quantoque immineant grauiora, tumultuarie prorumpentem: Sed vim propulſare ſeipſum minus iuſte circumuentum, ac proditum tueri, non modo iuſtum, vel honeſtum, vel à iure gentium inſtitutum, ſed à natura, occultis ſtimulis, inditum ſingulis eſſe atque tributum agnoſco. Præcipuè ad vnam veritatem tuendam. Qui ſciã Marcum Tullium in Quintiana cum ei Roſcius Victoriam ad promitteret, ſi efficeret argumentis, ſeptingenta millia paſſuum non eſſe decurſa biduo, non modo nihil veritum arti-

culos,

culos, & neruos Hortensii, sed ne grandiores quidem Hortensio, Philippos, & Cottas, & Antonios, & Crassos; Quibus maximam dicendi gloriam tribuebat, metuere potuisse. Ad extremum controuersias sum prosecutus, quamquam non elegantia concinnas, vel ordine selectas, vel rerum nouitate spectandas, sed rudes, ac pro mea tenuitate incomptas. aridas tamen vel infecundas, vel omnino inutiles non futuras. Quòd vel ex seipso genus hoc literarum inter omnia scribendi genera, proximè omnium ad rerum abditarum cognitionem accedat, ingenia acuat, vires studiorum intendat, verum detegat, falsum diiudicet. Quod non ingeniorum emulatio stimulis gloriæ concita solum, sed rerum abstrusa difficultas inuexit apud mortales, quos ob amorem sapientiæ Philosophos primus Pythagoras nuncupauit, & apud sapientes quos ob humani generis salutem, quam tueri omni offitio, ac pietate nituntur, Medicorum nomine omnis omnium ætatum consensus honestauit. Philosophi enim dum eximium naturæ operum concentum, & formam admirantur causasque venari cupiunt, in clarissima naturæ luce, obsummam eius maiestatem, & obiecti præstantiam cæcutientes, inuicem conquirere, discrepare, in varias sententias deduci, & tandem controuersias suscipere compelluntur: Inde omnis ferè ætas, Cyrenaicos, Cynicos, Academicos, Stoicos, Epicureos, Peripateticos, audiuit de altissimarum rerum notitia contendentes, ac disputantes. Medici uero, cum pro curandis hominum morbis summa omnium ferè naturalium rerum cognitione indiguerint, fossilium, plantarum, animalium, regionum, anni temporum, cœlorum, atque Stellarum: in quibus abditas atque multiplices vires longa obseruatione, progressu rerum vario, à fortuna, ab euentu, à consilio, ab animalium instinctu, ab experimento conquirere, mendicare, venari coacti sunt: hominisque naturas indiuiduorum differentias ultimas, mores, humores, assuetudines intueri: Morborum tandem simplicium complicatorũ, inter se pugnantium, abditorum, insolentium, ad tempus prosilientium, vires tum uarias, tum inenarrabiles, ac ferè diuinos, & admirabiles impetus, agnoscere, & prouiderè

necesse

necesse habent: quæ omnia non modo vnius hominis vita comprehendi perfectè possunt, sed neque tot hominum, tot ætatum incrementis, vltimæ perfectionis supremam, adhuc additionem sunt consecuta; mirum profecto non est, si medicinam scribentes, in varias abierint sectas Methodicam, Empiricam, Rationalem, & omnium nationum, celeberrimi mutuo discrepent, Græci ad se inuicem, aduersus illos, & inter se Arabes, contra vtrosque Latini: vt non desierint, viri insignes, qui in conciliandis eorum differentiis, & controuersiis componendis studium omne, & operam, & ætatem consumpserint. Ego tandem licet is sim, qui disputationes has meas cum grauissimis viris conferre non ausim, id ex animo fateor atque testor, me literariam hanc disceptationem à Marcello indictam, amicè, ad ægrorum salutem suscepisse: Ab illoque literarum studio dissentientem, omni beneuolentia, & charitate cum eo coniunctum, atque deuinctum ad hominum vtilitatem hæc protulisse.

GERARDI

INDEX QVAESTIONVM, QVAE IN HIS DVOBVS LIBRIS EXPLICANTVR.

Quæstiones Libri Primi.

Quæstiones Libri Secundi.

tant

89 An

affirmat

FINIS.

GERARDI COLVMBAE DOCTORIS

MEDICI, ET PHILOSOPHI MESSANENSIS DISPVTATIONVM.

De Febris pestilentis cognitione, & curatione.

LIBER PRIMVS.

DISPVTATIO PRIMA, AN DENtur morbi pandemij, ab Endemijs, & Epidemijs distincti in doctrina Galeni. Opinio aliorum. Cap. I.

IOANNES *Fernelius Medicorum nostra tempestate clarissimus primus fuit, qui morbos Pandemios ab Epidemijs, & Endemijs differentes introduxit Lib. 2. de abditis rerum caussis capit. XI. Hanc sententiam probauit Philippus Ingrassias vir celeberrimus lib. 1. de contagio pestilenti cap. 18. dum dixit morborum in multos vagantium, alios*

esse pandemios, quos latini vocant communes, alios spo-radicos, hoc est dispersos: communium vero, alios Epi-demios, alios Endemios, alios tandem simpliciter Pande mios: differre tamen, nam si causa communis sit aër, Epi demij, vel Endemij fiunt, si verò cibus, & potus com-munis, pandemij simplices. Philippum sectatus est Marcellus Capra Siculus medicus insignis libello suo, quem nuper edidit, & inscripsit de morbo pandemico. Qui verba Philippi, quæ alios dicit non bene percepisse, nec explicat, neque tuetur, sed ad verbum transcribit folio x 1. eius libri, vbi inquit, Pandemij iterum subdi-uiduntur: quidam sunt Epidemij: alij Endemij: & alij de-nique ob carentiam proprij nominis, nomine generis vo-cantur pandemij simplices. Hanc diuisionem Philippus inquit esse de mente Galeni: subdit enim libro eodem pri-mo de contagio, trium horum morborum distinctam do-ctrinam didicimus ex Galeno in prooemio libri primi de morbis vulgaribus, & in com. 9. libri primi de ratione victus acutorum.

Opinionis euersio. Cap. II.

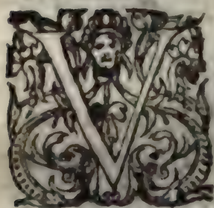

ERVM *si communes morbos omnes, pandemios, vel pancenos appellent, nul-la inter nos de nominibus est controuer-sia. Inquit enim Galenus lib. de opt.*
" *sec. cap. 18. (verum nos aduersus nomina mutantes mi-*
nime

,, *nime pugnamus, sed rem ipsam proponemus, cui quisq;*
,, *suo iure nomen imponat.)* Quod confirmat 4. method. cap. 4. 14. eiusdem cap. 9. 2. de diff. feb. cap. 6. & alibi saepe: Et ante ipsum protulit diuinus Plato in Carneade, & Theatro. Caeterum si quos morbos vocant simplices pandemios, ab Epidemijs, & Endemijs putent genere diuersos in doctrina Galeni: aduersantur plane Galeno, qui nunquam diuisit communes morbos in haec tria genera, sed vbique in morbos Epidemios, & Endemios. Primum, Galeni verba 1. in 1. de morbis vulg. in proœmio,
,, haec sunt. (*Igitur in libro de aquis, aëre, & locis, re-*
,, *gionales aegritudines docet, quae per singulas habitationes*
,, *fiunt: hoc autem libro Epidemiorum aegritudines, quae*
,, *per aliquod tempus passim vel ciuitates vel nationes totas*
,, *adorsantur. & consueuit quidem ambo haec aegritudinum*
,, *genera & communia & passim grassantia nuncupare,*
,, *caeteras verò omnes sporades idest dispersas.)* His ergo verbis, de mente Galeni duo sunt non tria communium genera morborum. Rursus si morbi pandemij simplices essent ab Endemis, & Epidemijs diuersi: tunc non communes essent, sed sporades; vel falso diceret Galenus
,, (*consueuisse quidem Hippocratem ambo haec aegritudi-*
,, *num genera communia & passim grassantia nuncupare,*
,, *caeteras vero oẽs sporades idest dispersas.)* Accedit, quod si pandemij non reducerentur ad Epidemios, nullibi de illis egisset Hippocrates; vel falso diceret Galenus (*egisse*
,, *Hippocratem de Endemis lib. de aquis, aëre, & locis.*

" de Epidemijs autem, in libris de morbis vulgaribus) quoniam in his libris Epidemiorum egit de communibus morbis, quos Pandemios appellant simplices, & ab Epidemijs putant distinctos. Non minus esset Galenus diminutus, qui communes morbos diuisit in Endemios, & Epidemios tantum. Non minus errasset, qui ab Endemijs, & Epidemijs cæteros oēs morbos, dispersos eße affirmauert. Præterea Galenus primo acut. com. 9. inquit (vt Epidemus
" morbus sit, qui tempore aliquo in regione aliqua abun-
" det) & paulo post (est autem & aliud morbi genus com-
" mune multis, quod in regione superuenit, acceditq;, En-
" demumque uel Endemium appellitatur, quasi patrium
" dixeris, aut uernaculum. His autem omnibus aduer-
" santur sporades idest, qui sparsim priuatimque præben-
" dunt, ægros discrepanter fatigantes, neque secundum com
" munem modum constantes.) Sed cur Galenus, & hic, de pandemijs istis non meminit, si & ipsi communes sunt, & ab Endemijs, & Epidemijs distincti? Cur definit Epidemios eße morbos, qui tempore aliquo in regione aliqua abundant? cum idem habeant & pandemij simplices, quos putant toto genere ab Epidemijs diuersos. Cur tandem concludit, his omnibus, nempe Endemis, & Epidemijs aduersantes morbos eße sporades? si pandemij ad Epidemios non reducuntur, cum & ipsi priuati non sint, sed communes. Ad hæc falso etiam Galenus Auctorem libri secundi de natura humana redarguens dixißet com. 3. (vt tamen id non omnino recte dictum sit, quod ortus

commu-

communium morborum in aërem solummodo sit referendus.) Recte etenim Auctor ille loquutus esset, si Epidemij, de quibus loquebatur, solo communi aëre fierent: Ex communibus autem cibis, ut in Aeno Epidemij non forent, sed simplices pandemij genere ab eis diuersi. Praeterea, morbi, quos tractat Hippocrates in libris de morbis vulgaribus, Epidemij sunt, si non mentitur Galenus primo primi Epid. in proemio; & 1. acut. com. 9. Sed illi non modo fiunt ex aëre, uerum etiam ex communi cibo, & potu: Subdit enim Galenus primo eodem Epid. in proemio, postquam de Epidemijs meminit. (Horum autem morborum sicut generatio, ita & causa communis. Cum autem tres sint causae à quibus morbi auspicantur, vna quidem in ijs, quae offeruntur: altera uero in ijs, quae fiũt: & tertia, in ijs, quae extrinsecus incidunt: per vnamquamq; sane communes morbi fieri consueuere, ac praesertim quidem per affectum aëris nos ambientis. Non enim frequenter accidit, ut per ingestos cibos morbus communis ciuitatem, uel nationem, uel exercitum peruadat.) Sed cur haec Galenus si in his libris de solis Epidemijs tractaret Hippocrates? qui à solo aëre fiunt. Cur de cibis, & potibus tractat? si non Epidemios, sed Pandemios morbos cibi constituunt. Sed si tractat de Epidemijs, & Pandemijs; Cur de vtrisq; non proponit se tracturum? si diuersi generis inter se sunt. Cur diuersorum morborũ causas promiscue confundit? Rursus an non falsum diceret Galenus? qui postquam dixit in libris Epidemiorum tra-

epidemij morbi a triplici causa oriri possunt ab cibo, et potu, ab a[illegible], ab aere.

ctare.

ctare Hippocratem morbos Epidemios, ſubdit. (Per vnã-
„ *quamque ſanè communes morbi fieri conſueuerunt: præ-*
„ *ſertim quidem per affectum aëris nos ambientis.) Non enim ex aëre præſertim, ſed perpetuo, Epidemios fieri dicere oportebat: neque communes morbos Epidemios fieri per unamquamque cauſam: Cum ex cibis, & potibus omnino nunquam illos fieri proferre debuiſſet. Verum conſulamus rationem, & naturam rei; cur eſt, quod communes morbi à communi cibo progeniti, Epidemij eſſe non poßunt? Reſpondet Marcellus folio 13. ſui libri loquens de Pandemijs. (Neque cauſam ſuperiorem ex aëre, ut Epidemij: ſed communem habent cauſam in cibis, & potibus deuoratis, corruptis, aut uitioſis.) Sed ſuis dictis ſeipſum euertit; Primũ, tunc morbus, qui peſſimè Siciliam confecit anno 1591. non fuißet pandemius, vt ipſe dicit, qui à ſolis cibis non fuit, ſed ab aëre: Referens enim ipſe illius morbi cauſas libro ſuo de morbo pandemico folio 16. inquit, proueniſſe, partim ob amnonæ caritatem, & partim ob aëris æſtiui humiditatem. Morbum autem Epidemium explicans folio eiuſdem libri xi. dicit (fieri ob aëris ſuperſtantis, atq; undiq; circueũtis alterationem, ſeu aliam communem cauſam) & paulo poſt loquens de eiſdem Epidemijs ſubdit (hi enim morbi non ſolum ex aëre, ſed ex malo regimine prouenıunt.) Ergo ille morbus pandemius non fuit, ſed Epidemius. Rurſus ſi velit à ſolo communi cibo productos morbos eſſe pandemios ſimplices, à cibis autem & aëre ſimul progenitos eſ*

ſe

se Epidemios, ut ex uerbis eius nuper aductis facilè cōstat, manifestum est morbum, quem pandemicum uocat, qui proximè Siciliam inuasit, Epidemiū fuisse; cum ex Marcelli confessione ex aëre simul & cibis effectus sit, inquit enim libro suo eodem fol. 17. (quapropter, incidisse credam omnes ferè in hanc mali moris febrem, primaria hac ex causa ciborum scilicet corruptela, & humidissimo postmodum aeris statu, ex tot magnis & continuis imbribus, & ex caliditate æstatis aptissimis ad putridorum humorū generationem.) Nec est ut quis pro eo dicat, aëris humiditatem causam fuisse non primariam, sed coadiuuantem. Præterquam quod enim causa adiuuans, efficiens est, inquit enim Auctor Finitionum Medic. (Adiutrix causa est, quæ opus quidem conficit, sed ægrè: quapropter alij consociatur, quo rem assequatur facilius, quam promptè obire seorsum nequit.) Gratis accipit causam primariam eius morbi fuisse cibos; nam fuisse aërem probabilius est: Tum quia aëris constitutio est causa morborum suapte natura uniuersalior, quam cibus, & potus, ex Galeno primo primi Epid. in proœmio; Tum quia cibi illi prauam omnem qualitatem à praua aëris constitutione, & cœli inclementia suscepere. Hoc negare Marcellus non potest, qui libro eodem suo folio secundo, hæc verba profert. (Ineunte æstate uredo, rubigoué quam vulgus resinam appellat super arbores, plantas, segetes, & denique herbas omnes virentes sic apparuit, vt eas omnes (miserabile dictu) breui temporis spacio depauerit. Pecudes, Vaccæ,

& armenta

& armenta oĩa, ob pascua rubiginata, & mala qualitate infecta emaciata euasere; ac & si lactifera erant.) &
paulo post subdit (lac omne fœtidum, & pallidum erat: tritica, hordea, & legumina ferè omnia, pauca erugina-ta, & à multis imbribus corrupta, & fœtida Agricolæ colligerunt.) At propter quod unumquodque tale, & illud magis. Tum denique nam anni constitutio calida, totque magnis, & continuis imbribus humida, causa omnium uehementissima existimanda est ad putredinem, & pestilentes morbos, ex Galeno 1. de temp. cap. 4. vbi
,, *dicit. (Ego uero, tantum abest, vt aut aër humidum*
,, *& calidum pronunciem: aut, si quid temperatum est,*
,, *calidum atque humidum concedam, vt, quod planè con-*
,, *trarium est, id affirmem, omnium aëris nos ambientis*
,, *temperamentorũ pessimum id esse, quod humidum est &*
,, *calidum: Quod sanè temperamentum in quatuor anni*
,, *temporibus inuenire prorsus nequeas: in morbido, & pe-*
,, *stilenti aeris statu interdum incidit, ueluti, quodam loco*
,, *Hippocrates cõmemorat his uerbis: Pluebat per æstũ im-*
,, *ber largus assiduè. Id namq; est humidi & calidi status*
,, *proprium, ut in æstu assiduè pluat.) Quod confirmat 3. in 3. Epide. com. 1. & com. 22. 6. de sanitate tuenda, & alibi sæpe. Cæterum, cur est, quod illos solos morbos dicant Epidemios, qui à solo aëre communiter alterato proueniunt? à cõibus autem cibis productos non item? Est inquit Marcellus folio xj. nam Epidemius à Græcis dicitur, à dictione, ἐπὶ, quæ significat super, & δῆμον, quod*

significat

significat populum: quasi dicat super populum, vnde Latini morbos vulgares, ac populares vertunt. Hoc accepit à Philippo Ingrassia Lib. primo de cont. pest. cap. primo, & decimo octauo, vbi asserit ἐπί, *in compositione significare supra, ergo (subdit Philippus) morbi Epidemij erunt ab aëre, qui supra populum est. Sed tunc erit fallacia à simpliciter ad secundum quid, quando supra populum non modo sit aër: sed & multa alia ab aëre diuersa. Ad hæc tunc* ἐπιληψία, ἐπαγμάστικα; ἐπιπλῶις, ἐπιγάστριον, ἐπιγλῶττις, ἐπιδερμίς, ἐπίκρασις, ἐπικεράστικα, ἐπιπλικέλε, ἐπιφερομένα, *& alia diuersorum generum, quæ, & ipsa,* ἐπι, *in compositione recipiunt, erunt à causa, quæ vel aër sit, vel ab aëre; quod quam verum sit ipse iudicet. Adde quod Endimij, non erunt ab Epidemijs diuersi, quando Endimios, ipsi,* ἐπιχώριοι *appellent. Verum à nominum diuersitate, vel similitudine, nulla sumitur apud Peripateticos rerum differentia, vel identitas, neque verum, vel falsum. Sed contra potius ab eo quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa. Multo minus apud Galenum, qui præterea, quæ supra ex ipso retulimus; Libro etiam xj. de*
,, *simp. med. faculta. cap. primo, inquit. (Verum de*
,, *nominibus, vt semper monemus contendendum non est)*
,, *& quarto de locis affec. capit. tertio, (quippe, inquit,*
,, *tunc primum, homines res ipsas neglexerant, cum ni-*
,, *mio studio nomina quærere cœperunt.) & Libro pri-*

,, *mo, de diff. pul. cap. primo, (optarem, inquit, res, &*
,, *percipi, & tradi, citra ipsarum nomina posse; Sed*
,, *quod nominibus, quæ volumus interpretamur: Sophi-*
,, *stis hinc commentorum, & inutilis disputationis copio-*
,, *sa materia suppeditatur. Cæteri vero, quicunque re-*
,, *rum scientiam non usum vocum moramur, inuiti qui-*
,, *dem compellimur, propter Sophistarum contumelias, de*
,, *nominibus laborare) hæc Galenus.*

Opinio propria. Cap. III.

DICIMUS itaque morbos, vel communiter multos, vel sparsim unum, aut alterum defatigare. Priores, & communes, & passim grassantes vocat Galenus; posteriores vero priuatos. Priores item in triplici esse differentia negamus, ut qui in duas tantum à Galeno diuidantur. Vel. n. sunt unius regionis proprij; qui illius loci incolas, acsi cognati essent omni tempore comitantur; & hi Endimij dicuntur, de quibus Hippocrates locutus est, libro de aëre, aquis, & locis. Vel per aliquod tempus unam, vel plures regiones inuadunt, qui Epidemici nuncupantur, de quibus libris de morbis vulgaribus Hippocrates tractat: Qui licet frequenter à communi aëris uitio, fiant, quandoque tamen à communis cibi vel potus mala qualitate contingunt. Præterea hi

omnes

omnes Epidemij bifariam diuiduntur. Vel enim multos inuadunt; & plurimos occidunt, & hi sunt pestis, vel multos inuadunt, & plures non interficiunt, & hi Epidemij simplices sunt, qui & benigni, & maligni esse possunt, non tamen vere pestilentes. Nec est, quod quia communes morbi quidam ab aëre, quidã à cibis proueniant, diuersi generis inter se constituantur. Non enim à qua vis causarum, ad rei generationem concurrentium, diuersitate, substantiæ essentialis differentia sumi debet. Actus enim est qui separat, & distinguit; ex Arist. 7. methaf. 49. actus inquam siue quod quid est rei, siue forma ex secundo phys. 28. & quinto methaf. 12. & secundo de anima: quod ibidem explicat Auerroes com. secundo, septimo, octauo, & nono. Accidentium vero differentiam à subiecto, cui insunt, desumendam esse, docet idem Auerroes primo de demos. comm. 31. & 8. metha. com. 6. Verum apud Medicos, amplior est causarum tum latitudo, tum numerus: efficientium autem morbos, aliæ abditæ sunt, aliæ manifestæ, ex Cornelio Celso lib. primo in procemio. Has vero diuidit Galenus tertio in sextum Epid. comm. 20. in ante incipientes, antegressas, & continentes. Veræ tamen & essentiales differentiæ morborum desumuntur apud Medicos à tribus, primo, ab ipsius morbi natura (habent enim singuli proprias naturas, ex Hippocrate libro de aëre aquis, & locis cap. xj.) secundo, à subiecto in quo insident, tertio, à modo ipsorum: ideo Galenus loquens de essentialibus fe-

brium differentijs primo lib. de diff. feb. cap. primo, inquit. Statim enim cum primum atque præcipuum differentiarum genus ab ipsius rei diuisæ substantia intueri licet. Apertissime enim, in febribus ab ipsius rei substantia, simul atq; ad cognotione in proprias differentias fecit sectionem, si quidem febris substantia in genere caloris, qui est præter naturam consistit. Caloris autem differentiæ, & ex eo, quod magis, & minus, & ex materia in qua hic præter naturam calor accenditur, & ex modo motus caloris eiusdem accipiuntur. Ex his assero morbos communes, qui Endimij non sunt, tum ab aëre, tum à cibis, productos, licet à causis diuersis, non diuersi tamen, sed eiusdem generis inter se fore. Quoniam eandem habent formam, & differentiam constitutiuam; idem subiectum, eundem modum motus, & operationis. Forma, & natura eorum ea est, quod communes sint, non tamen unius populi, perpetui: Sed unum, vel plures, ad aliquod tempus peruadant. Hoc expressit Galenus primo Epidem. in proœmio per hæc verba. *non hoc quidem libro, Hippocrates Cous agere instituit, de proprijs, cuiusq; regionis morbis sicut sane aliàs nonnunquam. Quod fere sermo ipsius omnis sit de morbis, qui Epidemici, idest passim graßantes nominantur; qui ab Endimijs, idest regionalibus sic differunt, quod hi quidem per aliquod tempus, aliquam regionem peruadant: hi vero incolas, ac si cognati eßent, nullo non tempore comitentur; & mox subdit; hoc autem libro Epidemiorum ægritudines,*

quæ per aliquod tempus passim, vel ciuitates, vel nationes totas adoriantur. Sed eandem naturam habent morbi, quos vocant Pandemios, à communi cibo producti. Mostrat hoc Galenus, qui eodem proœmio postquam dixit tres esse causas à quibus communes morbi auspicantur, vnam in ijs, quæ offeruntur, alteram in ijs, quæ fiunt, & tertiam in ijs, quæ extrinsecus incidunt: subdit. Per vnamquamque sanè communes morbi fieri consueuere, ac præsertim quidem per affectum aëris nos ambientis. Non enim frequenter accidit, vt peringestos cibos, morbus communis, ciuitatem, vel nationem, vel exercitum peruadat. Quod autem accidit non frequenter, nunquam euenire dici non potest. Secundo vtriusque subiectum idem est: vnus, vel plures populi, siue nationes, siue exercitus, non perpetuo, sed ad tempus affecti. Explicat hoc Galenus comm. tertio, libri secundi de natura humana cum dicit; quod communem causam habeat si quid multis morbis commune sit: probe profecto ab eo dictum est, perinde ac cætera huius orationis: vt tamen id nō omnino rectè dictum sit, quod ortus communium morborum in aërem solummodo sit referendus: quando ex fame in Aeno leguminibus vescētes crura imbecilla habuere: qui vero eruo, illis genua dolebant. Iam etiam nouimus quod comesse semiputridum triticum famis necessitate compulsi quidam, communi morbo ex communi causa correpti sunt. Sed & exercitus quandoque, dum prauis vteretur aquis, simili in omnibus militibus noxa

Epidemius morbus ex cibo, ex fam[e]

vexatus

„ *vexatus est. Tertio, eundem modum læsionis æque ha-*
„ *bent: vterque enim vnum, vel plures populos ad tempus*
„ *fatigat simili nota, tam viros, quam fœminas; tam iuue-*
„ *nes, quàm senes, tam eos, qui in multis sunt, quam qui*
„ *in paucis laboribus. Quod de communibus ab aëre pro-*
ductis dicit author libri de natura humana; Pariter, &
de communibus à cibis progenitis dicit Galenus in comm.
Nec est, quod putent diuersarum esse constitutionum,
quoniam alter ex aëre, alter ex victu producatur. Præ-
terquamquod enim morbi non diducuntur in suas cau-
sas, ex Galeno 9. methodi cap. 14. Errasset quoque
Galenus, qui in illas causas, hos morbos non diuisisset,
sed oppositum omnino protulit, vt supra monstratum est.
Tandem si quicunque communes morbi ab aëre fiant, ne-
cessario diuersi generis erunt à morbis, quos victus com-
munis produxit: & ab aëre geniti Epidemij, à cibis Pan
demij simplices dicendi essent: tunc morbi Endimij rursus
in Epidemios, & Pandemios simplices erant diuidendi.
Quod non minus absurdum est, quam si diuidamus spe-
ciem subalternam in differentias opposit as diuisiuas sui
generis. vt diuidentes animal in irrationale, & ratio-
nale, iterum diuidamus rationale, in substantiam in-
sensibilem & sensibilem. Euidens est ratio, diuidunt
enim morbum Pandemium in Epidemium, Endimium,
& Pandemium simplicem, & iterum coguntur subdiui-
dere Endimium, in Epidemium, & Pandemium.
Negare hoc non possunt, nam Endimici morbi, aliquan-
do fiunt

do fiunt à uitio aëris eius loci proprio, non unquam uitio aquarum, quandoque à propria loci natura: Quod non est ut monstrem ex Hippocrate libro de aëre, aquis, & locis: cum id ipsi ultro admittant, ut fatetur Ingrassias lib. primo, eodem cap. 18. & Marcellus libro suo folio
» *12. cum inquit; unde latini morbos regionales appellant,*
» *hi enim, uel ob terræ, uel ob aëris, uel ob aquæ, uel si-*
» *tus rationem proueniunt. Verum putare Epidemium speciem Endimij esse omnem Galeni diuisionem inuertit. Ex quo patet non esse probandam sententiam Herculis Saxoniæ viri clarissimi, qui secunda sua editione de phœnigmis libro secundo capit. primo asserit; quod si febrem aliquam unius regionis, aut urbis incolas inuadere, ac maiori ex parte interficere contingat, hanc quoque non iniuria pestilentem Endimiam dixerimus, non esse probandam inquam, esset enim, uel Epidemius morbus, uel non pestis. Impossibile enim est, una in regione pestem esse sempiternam, tales autem sunt morbi Endimij, ex Galeno primo Epidemio in proœmio. Quæ autem ex Nili inundatione ferè quotannis Aegyptum pestes cõficiunt Epidemij sunt non Endimij affectus, cum ad tempus grassentur, desiliant, & redeant, non perpetuo affligant:*
» *dicit tamẽ Galenus loquens de Epidemijs, (ab Endimijs,*
» *idest regionalibus, sic differunt; quod hi quidem per ali-*
» *quod tempus aliquam regionem peruadunt; illi uero in-*
» *colas, ac si cognati essent nullo non tempore comitentur.)*
Pestes autem de genere sunt Epidemiorum, primo acuto.

commen.

commen. 9. primo primi Epid. in prooemio, tertio tertij eiuſdem 20. Ad extremum non eſt quod forte putent communes morbos à cibis Epidemios eſſe non poſſe, vt ſunt uitio aëris producti: cum à cibis veræ peſtes, prout ab aëre fiant. Nam ſequenti diſputatione ueras peſtes ſolius communis cibi pernicie produci poſſe rationibus, & Galeni authoritate demonſtrabimus.

DISPUTATIO II.

An à cibo, & potu communi pernicioſo citra aëris alterationem vera peſtis fieri poſſit. Opinio propria. & oppoſitarum opinionum euerſio. Cap. IIII.

VOD autem poſt diras fames nullo aëris vitio, ſolis cibis, & potibus pernicioſis obſeruatæ non ſemel ſint peſtes, non modo veræ, ſed vehementes, vnum vel plures populos peruadentes; plurimi hiſtoriarum ſcriptores teſtes ſunt. Sub Tito enim, & Veſpaſiano Hyeroſolimis poſt crudelem famem teterrimam peſtem ſubſequutam, author eſt Ioſeph. lib. 7. de bello iudaico cap: 26. Egiſippus de excidio Hyeruſalem, & Euſebius lib. 3. de hiſtoria eccleſiaſtica capit. 6. Cæſar lib. ſuæ hiſtoriæ poſt duriſſimam obſidionem ex eſu putridi hordei validam peſtem contigiſſe narrat, quod Romæ eue-

niſſe

nisse refert Cornelius Tacitus lib. 16. Ita sub Iuliano Apostata Sozomenus lib. sexto cap. quarto, ut sub Valentiniano dicit Eusebius lib. 2. cap. 6. At historiarũ fides abneganda non est ex Galeno lib. de sub. emp. cap. 9. cum inquit, historiam ego non vitupero, cum enim unius hominis vita ad omnium inuentionem sufficere nequeat, longi temporis obseruationem historia colligit, ut eius beneficio tanquam ex multis tot seculorum hominibus unus efficiatur eruditissimus, quod confirmat lib. eodem cap. 12. Caeterum Medici, medicorum obseruationes afferamus: Nicolaus Florentinus sum. secunda distinctio. sexta, tracta. secundi cap. secundo, refert homines carceribus clausos fame compulsos genus quodam scarabeorum abominabile comedisse ex quo peribant. Nec non, & plures herbam quandam, quam Arabes Keulam appellant, quam Mattheus Siluaticus dicit esse titimali speciem, & subdit, id causae fuisse necis illorum repentinae. Auenzoar lib. tertio theysir tract. tertio cap. quarto inquit, similiter vidi in quadam ciuitate, quae Mazzarus nominatur, homines, qui propter ingentem famem, quaerebant, & frangebant ossa antiqua, & vetusta cadauerum, comedebant ipsorum medullas, & subito moriebantur. Respondet Philippus Ingrassias has non fuisse veras pestes, sed morbum Pandemium venenosum. Donatus Antonius Altimarus lib. suo de febre pestilenti cap. sexto dicit non fuisse veras pestes quoniam ab aere productae non fuerunt, uocari tamen pestes, nam uerae pesti fuere

similes. Neutra tamen responsio recta uidetur. primo ualde diminutus erit Galenus in explicanda pestis ratione si uera sunt quæ affirmant: Inquit enim tertio in tertium Epid. comm. 20. (neque certi est nomen morbi uulgare, uel pestilens, cæterum quicunque uno in loco multos inuaserit, uulgaris hic uocatur, qui simul si hoc habeat ut multos perimat pestis fit.) Sed totum hoc erit non modo mancum, sed falsum, si dabitur ex communi cibo uitiato, morbus multos inuadens, & plurimos occidens, qui non sit pestis, sed pesti similis, uel Pandemicus uenenosus; falsum nō minus diceret Galenus, cum subdit com. uigesimoprimo. (& cum dicit quamplures moriebantur pestilentes fuisse morbos, qui uulgarentur demonstrat.) Ubi de uera pestilenti constitutione loquitur, ut eodem tertio in tertium comm. 71. Gal. affirmat. Secundo si uerum esset quod affirmant darentur morbi, longe magis pernitiosi lethales, ac pestilentes quam uera pestis: qui tamen uera pestis non essent. Euidens est ratio, nam idcirco pestis ipsa censetur pernitiosus affectus, quia cum multos inuadat, illorum plurimos occidit, sed est longe magis pernitiosus, qui cum multos inuadat, non plures illorum modo, sed omnes ad unum interficit, ut longe magis est lethalis, qui simpliciter & omnino enecat, eo qui magna ex parte; ut refert Galenus sexto aph. comm. 18. Affectus, quem retulit Auenzoar, quem Pandemicum malignum: & pesti similem uocant non pestem, quotquot inuasit omnes omnino, & de repente necauit, fuit ergo

uera

uera peste magis pernitiosus. Putare tamen dari morbum qui pernitie pestem superet: aduersatur communi hominum sententiæ de vera pestis pernitie horribili, ac omnium morborum teterrima: aduersatur & Galeno, qui
,, *primo in primum Epidem. in proœmio inquit. (Itaque*
,, *patet ex vulgarium morborum esse genere, eos, qui ma-*
,, *lignissimi sunt & pestilentes appellantur.) & paulo post*
,, *(pestem appellant omnes homines, sciuntque exitialem*
,, *morbum esse, & ad Deos sæpe referunt, de eorum cura-*
,, *tione consulentes.) & post (horum pernitiosissimi, qui-*
,, *que pestilentes appellantur.) quod confirmat primo acut. commen. nono, & lib. de theriaca ad pisonem cap. 16. Tertio contradicunt Galeno, qui primo de differentijs fe-*
,, *brium cap. quarto inquit (in pestilenti aeris statu, inspira-*
,, *tio potissimum est causa: fit enim & aliquando ob eos qui*
,, *sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, cum*
,, *breuem aliquam occasionem ad febrium originem ab aere*
,, *ambiente acceperit animal. Magna autem ex parte ex*
,, *inspiratione incipit aeris circunstantis à putrescibili eua-*
,, *poratione infecti) hæc Galenus. Qui falso diceret, aërem esse causam, potissimum pestilentis constitutionis. Si absolute, & perpetuo solum aer est causa. Ita vt citra eius vitium vera pestis fiat nunquam, & humores, aere vt causa non concurrente, non possent veram pestem, vel efficere, vel concipere. Quarto Galenus in hoc quarto cap. libri primi de diff. feb. per humores ad putrescendum paratos, vel accipit humores, vt*

 dispo-

dispositionem ad pestem concipiendam necessario requisitam, vel vt instrumentum aeris ad pestem conficiendam, vel vt causam absolutam, quæ aliquando citra aeris venenatum coinquinamentum, propria corruptione pestem producat. Si primo modo perperam diceret Galenus, aliquando fit ob humores, nam non aliquando sed semper & necessario requiritur patientis dispositio, vt fiat febris, subdit enim Galenus cap. eodem (oportet enim semper, hoc memoria tenere, quod nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest) si secundum, non debebat Galenus subdere, aerem esse causam potissimum & magna ex parte, nam nec magna ex parte, neque potissimum, sed semper aër esset dicendus efficiens causa, tam si immediate, quam si mediantibus humoribus vt instrumento pestem induceret. Si tertio modo aerem potissimum, & humores aliquando pestem facere intelligat vt causas effectrices inter se distinctas, manifestum est aerem vera pestis causam perpetuo non esse, sed cibos aliquando illam efficere citra aeris concursum. Nec satis est firma Altimaris euasio cum dicit humores neque putrescere sine aere, quia Galenus subdit (cum breuem aliquam occasionem, ad febris originem ab ambiente acceperit animal.) Nam si Galenus per breuem aeris occasionem, aerem causam efficientem intelligit cur subdit aerem esse causam febris pestilentis magna ex parte? tunc enim nec magna ex parte, sed perpetuo, nec potissimum, sed omnino & semper ab aere fierent cur vocat breuem occasionem ab aere acci-

re accipere animal ad febris originem? non enim esset dicenda breuis occasio si eius febris esset efficiens, vel cur esset in humoribus breuis occasio? an quia humores forte, valde satis praue dispositi, leui aeris impulsione in pestem incidant? sed non est breuis occasio si pestem etiam momento inducat ob patientis aptitudinem cum effectus magnitudo (qualis est pestis) non referatur ad solam materiam valde dispositam, à materia enim nulla sumitur actio; sed ad efficientis actionem valde vehementem, etiam si breui tempore grandem effectum producat. Sic enim breuis occasio illuminationis diceretur actio solis, quæ momento diaphanum valde dispositum illuminat. Ita non breuis occasio, sed magna vis dici debet eius aeris, qui momento inspiratus pestem inducit, & enecat: Rursus, vel hic aer est breuis occasio, inspiratus, vel extrinsecus corpori circumfusus, si primum Galenus intelligit: implicat dicere aerem inspiratum esse breuem occasionem, & dicere in pestilenti aeris statu inspirationem potissimam esse causam, si secundum tunc, vel est quatenus morbida excretione, ac pestilenti conspersus per arterias in cutim desinentes trahitur vsque ad cor, vel quatenus breui tempore ad cor permeat primum breuis occasio esse non potest, cum deferat seminaria venenosa dicit enim Galenus primo de semine capit. decimosexto, (minima particula humoris lethalium venenorũ, quæ deleteria appellat vbi in animalis corpus ingressa

fuerit

„ fuerit totum id momento temporis immutat) talis immutatio non breuis occasio, sed efficiens causa vehementissima dici debet, cum ad interitum vehementer immutet. Nec secundum, nam longè breuiori tempore penetrat, per inspirationem, ex aspera arteria ad cor, vt dicit Galenus primo de differentiis febrium cap. quarto, & tamen aer pestilens inspiratus, breuis occasio non dicitur. Sed Dices cur ergo dixit cum breuem aliquam occasionem ad putrescendum ab aere ambienti acceperit animal? Dico quod humores sine aere non putrescunt concurrit enim aer, ad illorum putredinem, quatenus putrefactio est corruptio propriæ ac natiuæ caliditatis, in vnoquoque humido ab aliena caliditate, quæ est ambientis: ambiens autem est aer: habet autem aer, vim ad excitandam putredinem tum suo calore humido, tum suo frigore obstruente; in quem sensum Hippocrates lib. de flatibus dixit aërem esse causam febrium, quæ à priuata mala dieta contingunt: non tamen ex hoc valet, illam breuem occasionem aeris, esse pestis causam: ex hoc enim non est venenatus aer, vt contagione sua corrumpat humores excellenti gradu putredinis, ita vt in venenũ illos cõmutet, vt facit quando pestis est causa, sed solum putredinem excitat in humoribus. Qui non ex occasione qua putrescunt. Sed ex natura eorum (si putrescerẽt) apti sunt mutari in corruptionem veneno similem; vt de Sycomoris si putrescãt dicit Galenus secundo de alim. facul. capit. vndecimo. Hoc declarat Galenus dicens breuem occasionem, nomine enim

ne enim occasionis intelligit Galenus paruas causas, quæ committere per seipsas morbos nequeant, vt patet primo in tertium Epidem. commen. 15. Quæ tam leuior est, quam non modo occasio, sed leuis occasio nuncupetur. Adde quod Galenus comparat aërem, & humores in genere causæ efficientis pestem: dicit enim aërem potissimum & magna ex parte esse causam, humores uero aliquando: ergo vt accipit aërem pro causa efficiente absolute, sic & humores; comparatio enim fit in specie, & non in genere, in quo latent æquiuocationes ex Arist. 7. physi. 29. & 31. Quinto si examinemus verba Galeni lib. de cibis boni, & mali succi cap. primo, pestem ueram à solis cibis uitiatis inueniemus effectam. Refert enim quod in crudeli fame, q̃ sæuijt in multas nationes Imperio romano subditas, populos fuisse coactos ut uescerẽtur cibis praui succi, quos ante nũquam ne periculi faciendi gratia
„ *degustauerant, ex quo subdit. uidere erat quosdam desi-*
„ *nente uere, plerosque omnes ineunte Aestate ulceribus in*
„ *cute quamplurimis correptos, quorum non unica esset in*
„ *omnibus facies si quidẽ erysipelas alia, phlegmonẽ alia re*
„ *ferebant, & alia herpetem, & in petigines alia, & paulo*
„ *post. Alijs uero quibusdam carbunculi, & phagedænæ*
„ *specie quum apparuissent, cum febri, plurimos in-*
„ *terfecere, paucissimis ægre, post multum temporis, serua-*
„ *tis. At sine cutaneis affectibus febres plurimæ uiguere.*
„ *quas tum alui recrementa sequebantur male olentia, &*
„ *mordatia, intestinorumque difficultates, & tenasmos:*

tum

,, *tum acres vrinas & graue olentes, quæ quorundam vesi-*
,, *cas exulcerarunt iam non nulli diiudicati sunt sudoribus*
,, *male olentibus, ascessibusq; putredinosis: quibus nihil*
,, *horum accidit interiere omnes.* hæc Galenus Respondet Altimarus hos morbos fuisse sporadicos non vulgares neq; pestem. Probat ex Galeno, qui eodem cap subdit, at
,, *qui nihil sanè mirum videri debet, si quidem contrarijs*
,, *inter se tum morbis tum symptomatis correpti fuere, qui*
,, *tunc ægrotarent, vt qui non solum natura inuicem, aut*
,, *ætate, sed etiam anteactæ vitæ ratione differrent, ali-*
,, *mentisq; vsi essent in fame, pugnantibus inter se qualita-*
,, *tibus prædictis.* Cæterum hæc opinio recta non videtur, sporades enim non fuerunt, sed vulgares & pleriq; vere pestilentes. Quamuis enim in illa tempestate, omnibus populis, vnum morbi genus commune non fuerit, sed morbi tum plures, tum diuersi, tum ad se inuicem contrarij, tamen quicunque viguerunt, non fuere singulares, seu priuati, singuli singulorum hominum proprij: sed singuli plurium communes & vulgares, singuli à communi victus genere pluribus progeniti. hoc clare docet Galenus eodem cap. cum dicit; quidam desinente vere omnes
,, *ineunte estate, & mox; alijs vero quibusdam carbuncu-*
,, *li, & phlagedænæ, quæ plurimos interfecere paucissimis*
,, *seruatis, & mox & sine cutaneis affectibus febres pluri-*
mæ viguerunt, & paulo post, iam nonnulli, iudicati su-
doribus male olentibus, & abscessibus putredinosis, qui-
bus nihil horum accidit interiere omnes. hæc Galenus.

Præterea

*Præterea cibi insolentes licet fuerint diuersorum generum, tamen nullum illorum priuatum fuit, sed vnumquodque commune pluribus. Subdit enim Galenus. (In
„ diuersa porrò rerum copia, alij cibos adhibuere succi aci-
„ di &c. alij acerbis usi sunt &c. ipse quosdam noui ex
„ fungorum esu perijsse statim: quosdam ex cicutæ, aut
„ ferulæ: nec sane paucos ex his uix seruatos.) hæc Galenus. Ergo quæcunque eo tempore uiguerunt ægritudines, communes fuerunt: Fuerunt autem in uniuersum triũ generũ. Primi generis, fuere plures homines uarijs ulceribus in cute correpti: Secundi, plures alij, quibus carbunculi cum febre apparuerunt, quorum plurimi mortui sunt: Tertij, multi correpti febre sine cutaneis affectibus, quorum nonnulli iudicati sunt cum sudoribus, & abscessibus, alij uero, quibus nihil tale euenit, mortui omnes sunt. Horum quamuis primi non peste, sed morbis uulgaribus mitibus correpti uiderentur, secundi tamen & tertij uera peste sunt profligati: laborarunt enim febre communi secundi cum efflorescentijs malignis, postremi cum pessimis excretis. Vtriusque generis plurimi interempti sunt, paucis omnino seruatis. Talis est pestis verus characterismus 3. in 3. epid. 20. 1. acuto. 9. Nec est necesse, vt in vna constitutione pestilenti morbi omnes, qui uulgantur, eiusdem sint formæ; possunt enim esse non modo diuersi, sed contrarij, pro corporum dispositione diuersa, pro partium affectarum vario robore uel infirmitate. Vbi enim omnes uulga-*

res fuerint, & magna ex parte lethales, omnes verè pestilentes sunt, vt patet ex Hippocrate 3. in 3. Epidem. à tex 9. ad 19. vbi recenset sacros ignes, febres ardentes, phrenitides, ora aptis uitiata, pudenda tuberculis, lippitudines, carbunculos, comata, vigilias, hydropes, tabes. Erant ista tum diuersa tum inter se pugnantia morborum genera. Subdit tamen Hippocrates
„ *(Ex qualibet morborum, quos recensuimus, specie, com-*
„ *plures ægrotabant, & moriebantur.) vbi Galenus (Cum*
„ *dicit & complures moriebantur, pestilentes fuisse mor-*
„ *bos, qui vulgarentur, demonstrat. Qui quando diuer-*
„ *si fuerunt, de singulis separatim infra acturum promit-*
tit.) hæc Galenus. Confirmatur, nam in principio primi capitis libri de cibis boni & mali succi, vbi uersio Iulij Alexandrini legit (declarat fames) versio antiqua & melius inquit, declarat pestis. Tum quia græcus codex legit λοιμὸς, *& non* λιμὸς. *Tum maximè nam subdit Gale-*
„ *nus (quæ per plurimas Romano Imperio subditas gentes*
„ *sauijt multis deinceps annis continue.) Sed breui tempore sauijt fames, longo tempore pestis: Declarat hoc Ga-*
„ *lenus cum subdit. (Quum enim ciues pro more suo (quo*
„ *æstate quamprimum solent frumenti, quod satis sit in re-*
„ *liquum anni tempus, parare) quicquid in agris tritici*
„ *fuerat, abstulissent Consumptis hyeme ijs, quæ facta re-*
„ *liqua fuerant, agrestes necessariò uere toto succi praui ali*
„ *mentis vescebantur, adhibitis ad cibi vsum, arborum*
„ *fruticumq; germinibus &c.) Subdit (Itaq; videre erat*

" ex his quosdam desinente vere, plerosque omnes ineunte
" æstate, ulceribus &c.) Fames ergo fuit non multis annis,
sed unius anni hyeme & vere: & in fine veris cœpere
morbi. Fuit bene multis annis continue pestis, quæ subditas Romano populo nationes afflixit. Galenus 5. me-
" tho. cap. 12. inquit (In grauis huius pestilentiæ initio,
" quæ vtinam aliquando cesset.) Tertio de præsag. expul.
" c. 4. dicit. (At in pestilentia qualis nostra memoria fuit
" & uiget etiam nunc.) Quæ adhuc durabat, quo tempore
scripsit libros de simp. med. facul. ut patet nono eiusdem
cap. de terra samia, & 3. in 3. Epidem. 53. (& pestis,
" inquit, illa longissima, quæ nostra ætate vulgata est.)
Sexto Galenus lib. de alimento Hippocrates cap. 3. folio
" 16. litera F. dicit (Alias morborum differentias nunc
" enumerat, quæ ab alimento, ab aëre nos ambiente, & ab
" alijs multis rebus desumuntur.) & paulo post, (Eius-
" modi autem edulijs uesci multi fame coacti, aut mortui
" sunt oppressi morbis, qui à corruptela oriri solent, & quos
" pestis affert &c.) hæc Galenus. Septimo ex praua humorum corruptione fit uenenum in corpore, ex Galeno 6. de locis affectis cap. 5. vt nos infra monstrabimus. Ex qua fit febris de genere sporadicarum, quam Galenus appellat pestilentem sine peste 3. de præsag. expuls. cap. 4. At si quæramus cur est pestilens sine peste? Hippocrates
" respondet 1. acut. 9 (Cum enim nullus communis pestiferi
" ri morbi modus passim graßatus fuerit: sed morbi spora-
" des, idest sparsim priuatimque præhendentes.) Gal. 3. in

F 2 3. Epid.

,, 3. Epid. com. 57. dicit. (*Quod quidem esse symptoma,*
,, *videtur in perpetuum febris, quam pestilentem priuatim*
,, *vocant, cum mortales vel citra pestem corripiat.) Ergo si contingat vni populo communis humorum corruptela à communi cibo vitiato, quæ magna ex parte interficiat: necessario erit febris pestilens cum vera peste. Inquit enim Galenus commen. 9. 1. acutor.*
,, *(Ostendit hac oratione Hippocrates morbos multos vno*
,, *fieri tempore, quos, si perniciosi fuerint, pestem appellant.) Octauo quando aër immutatur malo quodam modo, vt homines interficiat, pestis est, ex Galeno libro de theriac. ad Pisonem cap. 16. Ergo si unius populi, vel exercitus, ob communem uenefici victus rationem, humores in omnibus malo quodam modo immutentur, & corrumpantur; vt omnes, vel maiorem partem interficiant, pestis erit. Nono, causa immediata & continens pestis non est aër quouis malo modo corruptus, seu venenatus: Illa enim est ratio formalis, qua posita res ponitur, & remota remouetur, vt de causa continente dicit Galenus libr. contra Iulianum in fine. Sed posita aëris venenata dispositione (licet pestis magna ex parte contingat cum homines non possint non respirare) necessario pestis non ponitur. Quid enim si plures illius populi malis humoribus uacui sint nec ad putredinem concipiendam dispositi? cum sine patientis aptitudine actio non fiat: & corpora prauis humoribus uacua, uel omnino nihil, vel*

saltem

ſaltem leuiter lædantur, ex Galeno primo de differ. feb. cap. 4. Peſtis utique non erit. Nam, minor pars populi ægrotabit, maior erit incolumis. Sed poſita corruptione ſubſtantiæ cordis communiter unius populi à communi cauſa corrumpente ſeptica, ſeu venenoſa, ponitur neceßario communis morbus lethalis ac pernicioſus, & ea remota remouetur. Manifeſtum eſt igitur, quod ſiue à prauo ac venenato aëre, ſiue à prauis ac malo modo corruptis cibis ſubſtantia cordis corrumpatur in maiori parte eiuſdem populi, uel exercitus peſtis erit. vt ergo ab aëre ſic à cibo uera peſtis poteſt conſtitui. Ideo Auerroes 4. colliget cap. 14. " *(& ſimiliter, inquit, fiunt ægritudines peſtilentiales à corruptione aquæ & ciborum, ſicut accidit tempore famis. Item ægritudines peſtilentiales, quæ fiunt à corruptione aëris.)* *Aëtius nulla facta distinctione Pandemici ab Epidemico, omnes morbos vulgares ſeu paßim graſſantes, & peſtilentes, tum ab aëre, tum à communi cibo & potu uitioſo fieri explicat lib. 1. tetrabili 2. cap. 94. Oribaſius lib. primo capit. 26. Paulus lib. 2. cap. 35. Raſis lib. 2. cap. 25. Hyeronimus Fracaſtorius lib. 2. de contagio. cap. 8. Mercurialis in ſuis lectionibus de peſte capit. 2. Fallopius, Montanus, Trincauellius, Augenius, Ioubertus, & plerique medicorum grauißimi idem plane affirmant, quos ſigillatim enumerare puto ſuperfluum.*

Oppositæ rationes diluuntur. Cap. V.

AETERVM si qua hactenus diximus, uera sunt; cur Galenus, inquit, primo primi Epidem. in proœmio. (Horum perniciosissimi quique pestilentes uocantur, qui perinde ac totum vulgarium morborum genus, ex cœli statu proficiscuntur.) Adhæc cur Hippocrates lib. de flatibus dicit. (Sunt autem febrium genera duo, quorum alterum commune omnibus pestis appellatur. Alterum propter malam dietam priuatim his contingit, qui ea vtuntur; vtriusque autem generis aër author & causa existit.) Præterea cur Auicennas prima fen quarti tract. primo loquens de febre pestilenti meminit de solo aëre, non autem de cibis? Tandem cur author libri secundi de natura humana tex. 3. dicit. (Quum multi homines vno corripiuntur morbo tẽpore eodem: id in causa esse arbitrandum, quod communissimum sit, quoque omnes maxime vtimur: id vero est, quo respiramus.) & tex. quarto subdit. (Quum vero idem morbus populariter inuaserit, tunc obscurum non est, victum haud esse in causa, sed id quod spirando trahimus) hæc ille. Verum hæc facillimé diluuntur, si dicamus consueuisse grauissimos Medicos nominare simpliciter & absolute, id quod non omnino semper, sed magna ex parte contingit: contra vero, putare id quod rarius cõtingit oppositam uniuersalem sententiam ab eis prolatam,

neque

neque destruere neque disturbare. Id docet Galenus 6.
" *aphorismo commen. 58. cum dicit. (Commune si qui-*
" *dem est huic aphorismo cum alijs ab Hippocrate dictis, ut*
" *perpetuum quidam, ex figura dictionis ostendatur: quã-*
" *uis res ipsæ non semper eodem modo eueniant, sed, licet*
" *raro, interdum etiam aliter accidant.) Quod confir-*
" *mat secundo de diff. resp. cap. 6. cum dicit (Non enim*
" *dissecat id quod raro incidit in ullo aliquo eorum quæ sic*
" *dicuntur, sententiam in uniuersum prolatam.) Ergo*
quia ab aëre pestes fiunt, & frequentiores, & uniuersa-
liores, à cibis uerò rariores, hinc est quod Hippocrates,
Galenus, & Auicennas absolute ab aëre illas fieri di-
cant: Re uera tamen hoc non tollit, quòd quandoque à ci-
bis uera pestis fiat: Hoc docet Galenus in proœmio primi
Epidem. cum dicit. (Non enim frequenter accidit ut per
" *ingestos cibos communis morbus ciuitatem, uel nationem,*
" *uel exercitum peruadat.) Ad extremum author libri*
de natura humana in illo commen. tertio reprehenditur à
Galeno, nec sine ratione (quidquid dicat Ingrassias.)
Nam illum non arguit, quod aërem dicat causam esse
communissimam, ut credidit Philippus, sed quòd solum
aërem causam putauit: Quòd cibos, sporadicos solum mor
bos facere dixerit. Quæ dicta sunt falsa ut Galenus ibi de-
monstrat: Quando à communi cibo uel potu populus, uel
exercitus communi noxa uexatus sit. Falsum non minus
est, cum dicit in communibus cibis uitium esse non posse;
cum appositum monstret Galenus lib. de cibis boni, & ma
li succi,

li succi, & doceat experimentum. & tandem quòd putet Epidemicos à solo aëre fieri; cuius oppositum supra ex Hip poc. Gal. & ratione monstratum abunde fuit.

DISPVTATIO III.

Abditas Stellarum vires à lumine, & motu diuersas Galenum admittere. Cap. VI.

ARCELLVS libro eodem fol. 17. inquit (dimitto Stellas malignas, & humano generi perniciosas, aliasque cæcas influentias. Cum plusquam humanus ille Mirandulanus à cœlo malum effluere non posse contra hos Astrologos, & suas portentosas nugas multa scripserit. Et si Galenus 3. de diebus decretorijs cap. 6. Stellas maleficas esse, & morborum productrices, quod ipse obseruauit, testetur: hoc dicit non ex sua sententia, sed, vt ipse ait, esse inuentum ab Astrologis Aegyptijs.) Hic tria sunt explicanda. Primum (ut ab hoc postremo exordiamur.) An Galenus putauerit Stellas esse morborum productrices. An id dixerit de sententia Aegyptiorum, & non propria Secundo an à Cœlo, & Stellis simplicissimis corporibus malum aliquod in mundum hunc sublunarẽ possit effluere. Tertio tandem, an Stellæ solo lumine & motu hæc sublunaria gubernent, & tota astrologia iudiciaria damnari

nari debeat, ut Picus Mirandulanus contendit. De primo Marcellus sibi uidetur non constare. Primum enim Stellas maleficas quas nunc damnat uidetur admittere folio xj. ubi inquit (quæ aëris alteratio, & à cœlestibus & ab inferioribus oritur,) & paulo post (hi enim morbi, non solum ab aëre oriuntur, uel ab aliquo siue occulto siue manifesto uitio cœlitus proueniente) ergo si-ue solo lumine, & motu, siue quauis abdita uirtute, uitium, aliquod manifestum, uel occultum, sublunaribus immittant, maleficæ sunt. Secundo hic seipsum suis uerbis euertit. Quomodo enim dicit, inuentum ab Aegyptijs esse, & non de mente Galeni, quicquid affert de Stellis tertio de diebus decretorijs cap. 6? Si fatetur Marcellus, illud idem Galenum cognouisse propria obseruatione. Tertio Galeni uerba plane Marcellum conuincunt, quæ
" hæc sunt (porro illud denuo repetendum est, quod nos quo
" que obseruantes, uerissimum semper esse comperimus, ab
" Aegyptijs astronomis inuentum,) an quia dicit esse inuentum ab Aegyptijs dicit esse uerum de mente aliorum? & ita de mente aliorum ut Galenus uerum non putet? Sed si de propria mente id non affirmat, cur dicit esse uerissimum? an quod dicit uerum, esse uerum non putat, & quod testatur se obseruasse falsum iudicat? ergo adducit falsum pro uero, non causam pro causa, nos non docet, sed decipit; & ex professo ac data opera mentitur Galenus, si Marcellus uerum dicit. Nec est quod Picus Mirandulanus libro tertio contra Astrologos cap. 16. di-

cat Galenum lib. 6. de simpl. med. facul. Aegyptios vocare deliros. Ibi enim non de Astrologis, sed de herbarijs & incantatoribus Aegyptijs loquitur; eius verba hoc ostendunt, quæ cap. primo, hæc sunt (verum is ad fabulas versus aniles est, simulq; præstigiaturas quasdam deliras Aegyptias, iunctis nonnullis incantationibus, quas cum herbas colligunt admurmurant.) Quarto si Galenus falsum credit, quod ab Aegyptijs astronomis dicit inuentum, cur eodem tertio loquens de falcatis apparitionibus lunæ, inquit? (quare nec Aratus male ipsas neglexit, tanquã imbecillas existentes: conuenitque eos laudare, qui de eis scripserint, tanquam ne vel minimum quidem omittentes.) Sed cur laudat scriptores rerum quas veras non iudicat? cur dicit mensis tempus non constare triginta diebus? & id confirmat, authoritate Hypparchi 3. eodem cap. 4. si illorum inuenta vera non putat? cur tandem gloriatur Galenus, se hoc lib. 3. inuenisse caussas dierum criticorum, cum ijs Aegyptiorum principijs innitatur, quorum inuenta vera non iudicet? Qui tertio prognos: comm. 4. inquit loquens de diebus criticis. Sed, quæ nam sit causa horum, ipsi tẽt animus docere libro de diebus decretorijs tertio, cum tamen nemo antea uel dicere agressus sit.) Quinto cur tertio de dieb. dec. cap. x. dicit, hanc dierum decretoriorum disputationem difficilem & subtilem esse: quæ subtilitas disputationis, si procederet ex inuentis Aegyptiorum, quæ vera non existimaret? non ne & amicos decepisset Galenus? in quorum

gratiam

gratiam illa scripsit, si ex inuentione Aegyptiorum, speculationem venatus esset, quorum obseruationes non putauit veras? an probare aliquid auctoritate illorum, qui eius rei, vel inuentores vel periti habentur, est loqui de mente aliorum & non vera? Sexto Galenus nec poterat sine ignominia, adducere sententiam Aegyptiorum, quam putabat non veram, cur eo loco vel alibi illorum quos putabat errores non detexit? non confutauit? oppositum, quod putabat verum non docuit? cur passus est sua auctoritate irretiri homines dogmate Aegyptiorum non vero, Medicus Philosophus indagator veritatis? Septimo an Aegyptijs in re astronomica danda sit fides? si consulamus Aristotelem, summus peripateticus sic respondet secundo cœli 60. (quod dudum ea obseruauerunt, a plurimis annis, Aegyptij, & Babilonij, à quibus multam fidem habemus, de vno quoq; Astrorum (quod confirmat primo meteo. capit. 6. loquens de cometis. & vniuersalius loquens. 6. ethic. cap. 11. inquit, Quare peritorum hominum, & seniorum, seu prudentum pronunciationibus, & opinionibus absq; demonstratione, non minus quam demonstrationibus attendendam est. Quia namq; ex ipsa experientia visum habent, principia intuentur. rursus si consulamus Galenum, capit. 6. eiusdem 3. libri ita respondet (rursus igitur eas in summam colligamus: Lunæ tetragonæ, & diametræ stationes, in principijs bonis, bonas faciunt alterationes: in malis, malas, atque hoc, præterquamquod Astronomis est in confessio

 integrum

" *integrum est etiam tibi obseruare; sin autem huiusmodi,*
" *nec obseruare uolueris, nec ijs, qui obseruauerunt fidem adhibere, indubie sophistarum ubique nunc obstrepentium aliquis es, qui ratione manifesto, apparentia nos approbare postulant.*) hæc Galenus.

DISPVTATIO IIII.

An Stellæ Morbos, & eorum, quæ genita sunt interitus inducant in hoc mundo sublunari Opinio aliorum. Cap. VII.

ECVNDVM *Marcelli dictum succedit examinandum, inquit enim* (*à cœlo malum influere non posse.*) *Confirmo ego hoc Marcelli dictum ex Platone, qui in Epimonide, inquit* (*Hæc*
" *cœlestia existimamus animalia esse, diuinum astrorum genus, corpore quidem pulcherrimo, anima uero, tum beatissima tum optima constitutum. His itaque animalibus, ex duabus sortibus, alteram tribuendam putamus: Nam aut absque pernicie, immortalia atque diuina necessario singula sunt; aut uitam longæuam agunt, singulis adeo sufficientem vt longiore non indigeant.*) & " *paulo post*) *hanc astrorum naturam esse uisu quidem pulcherrimam, progressu, & chorea optima utentem omniumq; chorearum decentissima, & magnificentissima;*

„ *quæ cunctis animalibus commoda præbet.) hæc Plato.*
„ *Chalcidius interpres, inquit (aut omnes Stellæ diuinæ*
„ *sunt, & bonæ, nec quidquam faciunt mali, aut quædam*
„ *maleficæ: Sed maleficas esse, in illo sancto & pleno bo-*
„ *nitatis loco, quatenus conuenit? Arist. nono meta. text.*
„ *19. inquit: (Non igitur in rebus quæ sunt ex principio, et*
„ *quæ sunt æternæ, non est aliquid malū omnino, neq; error,*
„ *neque corruptio; corruptio enim est ex rebus malis.) Pi-*
cus Mirandulanus lib. tertio contra Astrologos cap. 21. cœlum inquit per se conseruat res sublunares, ac in uniuerso proportione respondet cordi, quod homini principiū uitę elargitur, ergo cœlum corruptionis & mali sublunaribus causa esse non potest. nihil enim destruit, id quod suapte natura conseruat.

Opinionis confutatio. Cap. VIII.

SED *Marcellus influxus, & malum, quod à Stellis non posse profluere proclamat contra Astrologos hoc loco, forte non recordatus admittit, eod. lib. fol. 55. cum dicit (est sciendum quod pestilentialium febrium tripartita sunt genera; Quædam pestilentes febres dicuntur, Quādo pestilentię causa, ut uolunt Astrologi, cœlestis quædam est configuratio: quę uim suam inferens influensque talem producit effectum.) Præterea id mostrari potest.*

Primo

Primo si à Stellis & Cælo malum non profluit sublunaribus cur dicit Aristo. secundo de gene. 56? (Quocirca si in adueniendo, & in prope esse generat, et in recedēdo, & longe fieri, id ipsum corrumpit.) contrariorum enim contrariæ causæ, & tex. 58. (apparent autem & secundum sensum confessa his, quæ à nobis dicta sunt. videmus enim quod adueniente, quidem sole generatio est, recedente autem corruptio) vel ergo non erit malum corruptio, quare nec morbus & pestis, quæ ideo perniciosa est, quia multos interimit; uel à Stellis, & Cælo non minus corruptio, & malum proueniet, quam bonum, & generatio; Secundo Galenus, tertio de diebus decretorijs cap. 6. inquit, (lunam non modo ægris, sed etiam sanis, dies, quales tandem futuri sint posse, prænunciare. Si etenim ad Planetas temperatos steterit, faustos ac bonos dici producere: Si ad intemperatos, graues molestosque. Fingamus enim homine quodam nascente, salutares planetas in Ariete, malignos in Tauro esse: is homo nimirum cum Luna in Ariete, Cancro, Libra, & Capricorno fuerit, pulchre deget: Cum uero Taurum ipsum, uel tetragonum aliquod, uel diametrum signū occupat, male tunc & moleste uitam transiget, atq; iā morborum initia, huic, cum Luna in Tauro, Leone, Scorpio, & Aquario fuerit, pessima: sine periculo autē, & salutaria sunt, cum Arietē, Cancrū, Librā, & Capricornū, Luna permeat. Adhæc alterationes magnas: quas in tetragonis, & diametris per septimanas fieri diximus; in lethalibus quidē morbis

" *bis lethales, & ipsas, in salubribus bonas, euenire necesse*
" *est.)* Tertio Auicennas in sua Cantica, trac. 1. parte 1.
" *tex. 104. inquit (si etiam Stellæ, quę dicuntur infortuna-*
" *tæ, fuerint in exaltatione sua, significabunt super corru-*
" *ptionē animatorum. si uero qua fortunatę dicũtur, fuerint*
ibidem, significabunt salutem eorundem omnimodam) &
lib. 4. fen prima trac. 4. cap. 1. exponens naturam & cau
sas febris pestilentis loquens verbis necessarijs grauiter &
" *accurate in re tanti momenti inquit (& principium om-*
" *nium harum alterationum, sunt formę ex formis cœli fa-*
" *cientes esse necessarium illud, cuius aduentus ignoratur: li*
" *cet sint quidam, qui dixerunt in eo, aliquid non proportio*
" *natum ad causam eius: Immo oportet ut scias, quod causa*
" *prima longinqua ad illud sunt figurę cęlestes, & propin-*
" *quæ dispositiones terrestres. & quãdoq; faciunt necessario*
" *uirtutes agentes cęlestes, & uirtutes patientes terrestres,*
" *humectationem vehementem Aëri, eleuantur vapores, et*
" *fumi ad ipsum, & spargũtur in ipso, & putrefaciũt eũ cũ*
" *caliditate debili, Et qñ fit aër secũdũ hũc modũ, uenit ad*
" *cor, quare corrũpit cõplexionē spiritus, qui est in ipso, et pu*
" *trefit ꝙ circũdat ipsum de humiditate, et accidit caliditas*
" *egressa à natura, et spargitur in corpore causa fluxibilita-*
" *tis suæ; et fit febris pestilẽtialis)* & *lib. 1. fen. 3. doct. 5. c.*
" *1. inquit (multoties quoq; est principium corruptionis aë-*
" *ris, ab ipso aëre, propter illud, ꝙ ei aduenit ex corruptione*
" *uicinãtiũ aërum; aut propter rem cœlestem, cuius qualitas*
" *non est hominibus cognita. in huiusmodi ergo ad domos*

subterraneas

,, *subterraneas est fugiendum,) hæc Auicennas. Quarto Hippocrates libro de aëre, aquis, & locis cap. 6. inquit) periculosissima sunt ambo solstitia maxime vero æstiuum. periculosum etiam æquinoctium utrumque, magis vero autunnale. Oportet autem, & astrorum exortus considerare, præcipue Canis, deinde Arcturi, & Pleiadum occasum. Morbi enim in his maxime diebus iudicātur, alij perimunt, alij desinūt, reliqui uero oēs in aliā speciem aliumq; statum trāsmutātur.) hæc Hippocrates. Sed si à cœlo malum non potest effluere, cur periculosa solstitia? periculosa æquinoctia? et si à Cœlo cuncta bona mortalibus & salutaria proueniunt, quid ex eis periculi potest timeri? cur, Stellarnm exortus, & occasus Medici obseruant? si oīs eorū actio salutaris, & laudabilis? & si talis cur dicit, in solsticijs, æquinoctijs, & astrorum ortu & occasu, morborum alios interficere. Alios in alios permutari? Quinto cur inquit Hippocrates lib. de carnibus? (de rebus sublimibus, in aëre & cœlo neque opus habeo dicere, nisi quod, quantum ad hominem, & reliqua animalia. quæ sunt & nata sunt pertinet demonstrabo, & quòd anima sunt & quòd sanitas, & quòd morbus, & quòd in homine malum, & bonum & unde moritur.) Sexto Aëtius libro primo, sermone tertio cap. 164. (quandoquidem inquit etiam Stellæ in cœlo oriuntur, iuxta tempora, à Deo ipsis ordinata, & similiter occidentes, aëra mutant, ut contingat, ex hoc etiam ventos alias aliter spirare. Necessarium*

duxi

" *duxi hic tempora indicare, in quibus eorum quæ palam*
" *aërem alterant, ortus & occasus fiunt, nam sanorum*
" *corpora & multo magis ægrorum, iuxta aëris statum alterantur (& mox Stellarum ortus, & occasum) enumerat per singulos menses totius anni, & quas tempestates serenitates, & temporum mutationes, vnaquæque Stellarum inducat, toto illo capite enarrat. Septimo tot viri celebres, qui de peste tractant, pestis causas in astra referentes, vana & irrita docuissent. Marsilius Ficinus, in schola Platonis summus philosophus libro Epidemiæ cap. secundo, sic inquit, (concreatur huiusmodi vapor in aëre, vniuersalioris tempore pestis, ex malignis quibusdam constellationibus, præsertim ex Martis cum Saturno in signis humanis coniunctione, & ex luminarium eclypsibus,) Guidus de Gauliaco, tract. secundo, doct. tertia, cap. quinto, ex maxima coniunctione Martis, Iouis, & Saturni, in signis humanis euenisse refert, ingentem pestem, quæ sola contagione ex obtutu, maiorem hominum partem absumpsit. Quod testatur Philippus Ingrassias prima parte de pestilenti contagio cap. secundo: Beda lib. tertio de historia ecclesiastica, cap. 27. & Paulus Diaconus libr. sexto cap. tertio testes sunt anno 138. à mundi redemptione, & anno 664. post luminarium eclypses, pestes validissimas euenisse: Anno autem 703. ab eorum non modo eclypsi, sed obscuratione insolita, pestem, adeo insolentem peragrasse vniuersam Italiam, vt ea Pontificem Maximum Agatonem* "

subsstulerit, vt refert Platina in illius Pontificis vita, Tarcaniotus, & Blondus in suis historijs. Præterea anno 260. Sol per plures dies lumen amisit, quo tempore, tam immanis & rabida pestis Romam inuasit, vt vno die ad quinque milia extincti iacuerint authore Petro Messia in vita Galieni Imperatoris. Sunt & Rationes ad hoc argumentum validissimæ, quas luculenter adducit doctissimus Fernelius lib. secundo de abditis rerum causis cap. vndecimo, & Horatius Augenius parte prima epist. med. lib. quarto, epist. prima quas ne videar actum agere volens omitto.

Opinio propria, & oppositarum Rationum solutio. Cap. IX.

ICIMVS itaque cœlestia corpora esse nobilissima, & perfectissima omniũ corporum naturalium, quæ Arist. æterna putauit (licet eius sententia vera non sit) sine contrarijs, sine malo. Quæ per se conseruant omnia corpora sublunaria, cum a primo ente communicatum sit esse & viuere omnibus, ijs clarius illis obscurius, vt fatetur Arist. primo cœli 100. & 8. physi. 47. ideo, vt omnis numerus in vnitate, ita in cœlo, omnes sublunarium perfectiones, perfectiori, simpliciori, ac eminentiori modo continentur. Hinc dicit Aristo. primo meteor. cap. primo oportet mundum hunc inferiorem,

feriorem, supernis lationibus esse contiguum, ut omnis eius virtus inde regatur, & gubernetur. Quare ad universi perfectionem, oportuit cœlum esse etiam corruptionis sublunarium authorem, non quod, dum, quæ genita sunt corrumpit, per se malum, & corruptionem intendat; (id enim repugnaret suæ perfectioni ut bene dicit Chalcidius) nec quod per se intendat destruere totũ, uel partem, mũdi, quẽ per se cõseruare intendit, sed corrũpit per accidens ut per se generet, per accidens destruit ut per se conseruet, & sic tam generationis actio quam corruptionis, quæ a cœlo prouenit, est per se ordinata bona laudabilis, ad uniuersi conseruationem, & perfectionem instituta. Cum enim sublunaria tum elementa tum mixta, ob summam materiæ, ex qua constant, imperfectionem & appetentiam, quam explere, atque perficere nulla sublunaris forma seorsim possit; nec non & ob contrarias qualitates ex quibus constant, perpetua esse non possint. Ideo natura prouida, quod numero non potuit, specie æternum procurauit, consimilium generatione; ut secundo de anima comm. 34. docet Auer. secundum mentem Arist. Quoniam autem non potest forma de nouo in materia recipi & generatio fieri, nisi quæ præfuit expellatur, generatio enim unius est alterius corruptio ut primo de gene. docet Arist. Ideo corruptio est necessaria ad speciei propagationem ut necessaria est præcedens formam priuatio in materia ad compositi naturalis generationem. corruptio, itaque, & à cœlo fit, & quamuis,

ratione eius indiuidui, qui corrumpitur mala sit, ratione tamen speciei, & perfectionis uniuersi necessaria est. Sic & fœminæ generatio licet ratione naturæ particularis quæ marem intendit potius (cum de possibilibus intendat quod melius) quodammodo monstrum dicatur, ratione tñ propagandæ speciei, & perfectionis vniuersi non minus est necessaria, & à natura vniuersali, ad vniuersi perfectionem, & speciei propagationem requisita, vt patet ex Aristo. 4. de gene. animalium cap. 3. Immo, & ipsamet monstra, quæ ratione particularis agentis error naturæ dicuntur ab Arist. secundo phys. 82. tamen extra naturæ vniuersalis intentionem non sunt, vt ibidem inquit simplicius, & ad vniuersi ornatum necessaria. Quod in specierum ordine entium perfectionibus diuersitatibus, contrarietate, & æquilibrio consistit. Nec ex quo raro fiunt vniuersalis naturæ effugiunt prouidentiam, quod luminarium eclipses ostendunt. Hoc totum luculenter monstrat Franciscus Venerius secunda parte libri de gen. & corruptio. cap. 12. & sequentibus. Ergo cum materia sublunaris perpetui ortus, & interitus causa efficiens esse non possit; coinciderei enim efficiens, & materia, quod repugnat Arist. secundo phy. 60. nec agentes particulares cum sint natura corruptibiles, possent conseruare, quod esse debet perpetuum: propterea Cœli latione opus fuit, tum primi mobilis, tum signiferi, ut eorum accessu, & recessu, ope Solis, & Stellarum, generationes, & corruptiones perficerentur, & agentium

particularium dirigerentur actiones: ideo Aris. secundo
" *de ge. s 6. inquit (necesse.n. si erit semper cõtinua genera-*
" *tio, & corruptio, semper aliquid moueri, vt non deficiant*
" *ipsæ transmutationes: cõtinuitatis igitur, quæ est totius, la-*
" *tio causa est:) hæc Aris. Inde est quod natura non intendit*
indiuidua propter se ipsa, sed pp species, & species pp vni-
uersi perfectionẽ. Ita, nec per se intendit ignem, sic.n. oĩa
elementa fecisset ignem, sed ad mixtorum necessitatem, &
mundi æquilibrium, & complementum, ita, & aquã igni
contrariam, et aliorum contrariorum vnumquodq;. Pro-
pter, quod intendit corruptiones, morbos, vitarum pe-
riodos, & eorum quæ generantur interitus. Ideo Arist.
4. de gen. anim. cap. x loquens de Solis, & Lunæ viribus
" *dicebat, (quamobrem conducit ad omnes generationes,*
" *perfectionesq; calores.n. & refrigerationes, cũ moderatio*
" *ne quadam: generationes sine moderatione corruptiones ef*
" *ficiunt. Terminum autem tum principij, tum finis qualita*
" *tum earum, motus horum syderum obtinet, vt.n. & mare*
" *& omnem humorum naturam subsistere mutarique pro-*
" *flatuum motu, & quiete videmus, aërem vero, & flatus*
" *pro Solis, Lunæque circuitu affici: sic ea, quæ ex ijs, aut*
" *in ijs oriuntur sequi necesse est. Nam vt rerum minus*
" *principalium circuitus sequantur, magis principalium*
" *rerum circuitum ratio est. Vitam.n. quandam, & ortum,*
" *& interitum vel statum esse fateor. Conuersiones vero eo-*
" *rum syderum alia fortasse principia sunt. Natura igi-*
" *tur ita sibi vult, vt corũ numeris, generationes, & obitus*
numeret.)

" *numeret.) hæc Aristo. Ex his patet ad Platonem, Picum, & Chalcidium responsio. Arist. autem 9. Metaphysicæ dixit in rebus ęternis non esse malum, neque corruptionem, illas, in seipsis considerans; qui, cœlum nec graue, nec leue, nec alterabile, nec generabile, nec corruptibile putauit: sed æternum.*

DISPUTATIO V.

Sanctam Dei Romanam Ecclesiam non damnare omnem Astrologiam iudiciariam: aduersus Picum Mirandulanum. Cap. X.

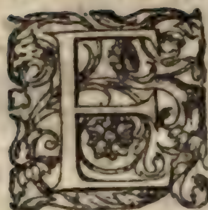

RAT tertium Marcelli dictum. (Dimitto alias cœcas influentias, cum plusquam humanus ille Mirandulanus, à cœlo malum effluere non posse, contra hos Astrologos, & suas portentosas nugas, multa scripserit.) Locus, ad quem peruentum est, monet, vt aliquanto digrediar, & in Marcelli atq; studiosorum gratiam expendam disputationem viri doctissimi Ioannis Pici Mirandulę, qui suis duodecim libris omnem Astrologiam iudiciariam contendit fundi-tus euertere: ac cœlos, a lumine & latione nullas vires habere mordicus affirmat. Primum quid sit pro veritate sentiendum adducam. Mox illud rationibus, & au-

thoritatibus

thoritatibus confirmabo. Ultimo Pici tum impugnationes, tum euasiones euertam. Primum itaque Ptolemęus libro primo de iudicijs in principio, professionem de stellis partitus est in theoricen seu demonstratiuam, & iudicialem. Theoricen uniuersi figuram declarat orbium numerum, sphęrarum motus uarios, loca Planetarum, ac syderum magnitudines, distantias, ortus, occasus, aspectus uarios, eclipsium rationes, anni tempora, dierum, ac noctium inęqualitates, et huius generis reliqua: Hanc tractant Ptolęmęus, tresdecim libris Almagesti, Thebir, Alphonsus, Proclus, Theodosius, Aliacensis, Monteregius Hyginius, Sacrobustus, et Pleriq; alij. Iudicialem vero tractantes ex syderum configurationibus, et quas sibi fingunt, domibus, stationibus, fortunijs, infortunijs, depressionibus, exaltationibus, directionibus, retrogradationibus, predicere, quę futura sunt in terris, seu diuinare contendunt, de quibus egit Ptolemaus quatuor libris, quos quatripartitum uocat, nec non Apotelesmaton, et prognosticon diuinandi. De priore demonstratiua nulla nobis controuersia est; quam Picus libro primo contra Astrologos, artem certam, et nobilissimam appellat, et longe melius Arist. 12. Metaph 44. peculiarissimam philosophiam Mathematicarum scientiarum. De iudicijs itaque censeo turpiter errare tum Arabes, tum Chaldæos, tum Latinos scribentes. Primo dum credunt ex illius artis preceptis, quę sibi fingunt: posse futura certo prędicere. Cum hęc cognitio solius sit

Dei,

Dei, vt monstrat D. Augustinus secundo super Genesim ad literam cap. 17. secundo de doctrina christiana cap. 21. & quinto de ciuitate Dei, & Eusebius 14. de præparatione Euangelica cap. quarto, & libro sexto cap. nono. Ideo Ptolemaus in suo centiloquio, soli, inquit, diuino numine afflati particularia prædicunt. Secundo errant, quòd putent viri Genetliaci, ex figuratione cœli ab eis designata in natali hora prædicere, quæ spectant, ad nati virtutes, vitia, honores, diuitias, mores, fortunam secundam, vel aduersam, amicos propinquos, itinera, cędes, & vno verbo, ad proprias actiones, quæ à libera pendent volũtate. Hanc.n. prædictionẽ vt impiá damnant Concilia, vt Bracarense primum cap. nono, & decimo: Toletanum primum in assertione fidei contra Priscillianistas. Damnant leges, vt secunda parte decret. cap. 26. per primas quinque quæstiones. Damnãt Patres, vt Leo Papa, epist. 71. damnat & ratio. si.n. illa diuinatio vera esset tollerentur leges, inutiles essent preces, &, consilia, iniustæ pœnæ vel præmia, omnia necessario euenirent, hominis arbitrium liberum non esset: nec in rebus contingentia, & ad extremum, omnia Fati necessitate traherentur ineuitabili. Quæ affirmare impium est, ac detestabile. Nec Stellæ, quæ corpora sunt vim habent vllam, in hominis animam, incorpoream spiritualem immortalem, atque diuinam. Unde etiam Aristo. tertio ethicorum cap. octauo in nostra potestate dicit esse vitia & virtutem, quod confirmat primo

Rheto.

Rheto. cap. x. Tertio errant, quod putent, humanarum actionum initia, sub fœlicibus, vel infaustis constellationibus inchoata, bonum, vel aduersum exitum habitura: Quod perbelle Diuus Augustinus lib. de doctr. Chri*st. monstrat, ad perniciosam superstitionem pertinere, & egregie confutat Diuus T*homas *3. contra gentes capi. 82. & Picus libro 3. contra Astrologos cap. primo & libro quinto cap. duodecimo ad finem usque. Quarto in effectibus mere naturalibus, circa vitam, & mortem, sanitatem, & morbum, temperamentorũ varietates, & huius generis alia, quod singularibus hominibus, hæc vt futura sunt à stellis credant diuinare, magna ex parte falluntur* Genetliaci*; & quòd nec horam sciunt, à qua auspicari nati vitam, & cœlorum configurationes debeant; & quam credunt, non est; quæ est, non possunt deprehendere; est enim hora non partus, sed conceptus, authore* P*tolemæo 3. Apotelesmatum, &* Haly *libro de electionibus. Et quòd natalis hora si ea foret, cum indiuisibilis non sit, sed quandoque ad horæ æquinoctialis spacium protrahatur, quæ sexaginta non minutis modo, sed singulorum minutorum momẽtis partita est, momẽtũ indiuisibile, deprehendi nõ possit: singulis.n.minutis totã cęlorũ, ac syderũ perpetuo decurrẽtiũ, in suas cõfigurationes uarias, successiue, facies ꝑmutatur; ut manifestũ est exẽplo rotæ, rapidissime decurrẽtis ĩ qua nec simul duo pũcta pñt eodẽ loco designari, ut docet* Phauorinus *apud* Gelliũ *lib. 14. c. 1. & ꝙ etiã si momẽtũ deprehẽdãt stellas*

I omnes

omnes ad eundem effectum nati concurrentes, pari causæ ratione, non agnoscunt, innumerabiles enim sunt ut dicit Galenus tertio prog. comm. septimo, Seneca secundo naturalium quæst. cap. 16. Eusebius septimo de præparat. Euang. cap. quinto, in Timæo Diuinus Plato, & Arist. secundo cœli 61. &, 16. de Ciuitate Dei capite 23. Diuus Augustinus. pauciores tamen hominibus cognitæ. Plinius lib. secundo, cap. quarto dicit signa cœlestia esse 72. Hypparcus, & Ptolemæus, stellas mille, & uiginti duas aspectu notabiles, quas diuiserunt ad 48. imagines, & sex magnitudinum differentias: Et tandem si omnes Stellas sine errore deprehenderent, (ut ob rapidissimam cœlorum uertiginem, summam distantiam, medij impedimenta, instrumentorum defectus, unius sensus nostri hebetudinem uix esse potest, quin maxime non implicentur) solis Stellis, id omne tribuunt; quod omnibus alijs causis, commune est. Etenim materiæ dispositiones diuersæ, loca generationis varia, seminum differentiæ, agentium particularium uires, elementorum commistiones non eædem ciborum diuersitates assuetudines, cõsilia, leges, libera hominis uoluntas, atque prudentia, sæpe stellarum effectus variant, immutant, & non semel omnino propulsant. Ideo Auenzoar, libro de natiuitatibus cap. primo inquit, (quæ stellæ promittunt, possunt non euenire, primo quia materia apta non sit influxus recipiendi, secundo quia res humanæ a nostro arbitrio pendent, tertio, quia cœlo maior diuina prouidentia.) Ptolemæus

lemæus in centiloquio inquit, (potest, is, qui sciens est, multos stellarum effectus euitare) Arist. libro de diuinatione per somnium inquit, (quod autem non eueniant multa somniorum, nihil inconueniens. Neque enim eorum, quæ in corporibus sunt signorum, & cœlestium uelut quæ aquarum, & quæ uentorum. si enim alius uehementior isto acciderit motus, à quo futuro, non fit signum. Et multa consulta bene, quę fieri expediebat, dissoluta sunt, propter alia prestantiora initia. omnino enim non omne fit quod futurum erat neq; idem, quod erit, & quod futurum est.) hęc Arist. Hinc manauit adagium quod sapiens astris dominabitur, quod confirmat Porphyrius libro de oraculis. Nec defuerunt etiam Chaldei, qui hanc diuinationem spreuere referente Strabone libro 15. de situ orbis, & non semel diuinatores & Genethliaci fuerunt Roma expulsi, ab Imperatoribus Tiberio, Vitellio, Deocletiano, Constantino, Theodosio, & Iustiniano. ut D. Ambrosius lib. quarto in exameron cap. quarto docet abunde. Cęterum errores sunt hominum non stellarum. Nec enim quia homines, plus tribuant stellis quam oporteat, & ab eis plus requirant, quam dare possint, uel debeant, illis erit auferendum, quod habent: sunt stellę, & cœlum corpora naturalia nobilissima, & sublunarium corporum effectrices, & conseruantes causæ: & ad illorum omniū effectus naturales, ut causę remotę mediatę, unà cum particularibus causis concurrunt. Ideo ut lumine & la-

tione calorem generant, sic propria facultate a calore diuersa, per se frigus, & humidum, & unà cum secundis causis modo serenitates, modo tempestates inducunt, nũc salubritates, nunc ægritudines, sic penurias, & ubertates, ventorum motus, maris fluxus refluxus, tẽpestates, in animalibus humorum incrementa siccitates uitas, & uitarũ periodos, ac mortem, morborũ crises ad saluẽ, et interitũ. Et quæ per septimanas fiunt, & quæ per septem menses, & quæ per septẽ annos mutationes. Quæ actiones quãuis à causis particularibus impediri possint, non inde ualet stellarum proprietates nõ esse, illarum remotas causas, nec uerum est solo lumine, & motu illas agere, sed abditas habere uires, circa ea, quæ ad Medicinam, Agrariã, & Nauigatoriam spectant, putandum est. Errores.n. & abusus hominum, rerum naturas non immutant. Aris. posuit mũdi æternitatem, motus temporis, & materiæ, de animæ immortalitate perplexè, ut quibusdã Peripateticis uidetur, fuit loquutus, diuinam prouidentiam satis confusam putauit. Nec aliam uisus est posuisse fœlicitatem, quam in hac vita, ut multi Peripatetici affirmant. Auerroes mõstruosam illam, humani intellectus, unitatem machinatus est. Zeno negauit motum, Democritus posuit infinitos Mundos, casu, & temerario atomorum concursu resultantes. Anaxagoras statuit, pro rerum naturalium principijs, infinitatem quãdam consimilium partium. Pythagoras credidit animas hominum, in bestiarum corpora transmigrare, et Plato regressũ rõnalis aĩæ in corpus humanũ, priore

corrupto, vñ probat in Phęd. nostrum scire esse reminisci. Cæterum hi sunt errores hominum, qui omnino sunt detestandi. Non tamen ex his damnata est, uel explosa naturalis, & uera philosophia, cum uerum uero non repugnet: ut monstrat D. Thomas primo contra gentes cap. 7. Respondet ad hoc Picus lib. 1. damnare, quidem sanctam Romanam Ecclesiam, philosophorum errores, non ipsam philosophiam, uerum non Astrologorum modo errores reprobare, sed astrologiam ipsam iudiciariam errorem esse statuere. Cæterum Picus nimis absolutè pronunciat, & non rectè: damnat .n. Ecclesia Dei iudiciariam illam, quæ de futuris contingentibus, successibus, & fortuitis casibus, q̃ ab humana pendent voluntate, certo euentum pronunciat: sed indicia ex obseruatione stellarum, & naturaliũ causarum, quæ Medicinæ Agrariæ, & Nauticæ facultatis gratia fiunt, non dãnat, sed admittit D. Augustinus lib.
» *confessionum, exponens dictum Mosis, posita sydera, in*
» *signa, & tempora, (non signa, inquit, quæ obseruare vani*
» *tatis est, sed vitæ vsibus necessaria qualia Nautæ, Agri-*
» *colæ, & id genus artifices, obseruant; (Diuus Tho-*
» *mas opusc. 26. (Medici, inquit, circa ægritudines dies*
» *criticos obseruant, qui determinantur secundum mo-*
» *tum Solis, & Lunæ, vnde non est inconueniens, secun-*
» *dum aliquas alias occultiores stellarũ obseruationes, circa*
» *corporales affectus vti astrorum iudicijs.) Caietanus*
» *idem confirmat in sua summa titulo astrorum obserua-*
tio. Paulus IIII. summus Pontifex cõcessit Ephemeridas

in quibus

in quibus, à cœlorum motibus, & stellarum configurationibus, & proprietatibus desumuntur prognostica singulis annis, non eclipsium modo, pluuiarum serenitatum, vel ubertatis, & caritatis annonę, sed ęgritudinum, & salubritatis tum hominum, tum animalium reliquorum. Sixtus Quintus summus Pontifex, suo decreto anno 1585. Romę sancito, damnat omnes Astrologos iudiciarios pręter exercentes iudicia, circa Medicinam, Agrariam, & Nauigatoriam ex obseruatione stellarum. Summa post Tabienam, Armilla, cap. de astrologia (est inquit, Astrologia, una ex septem artibus liberalibus, et est uera scientia nec mala de sui natura est, neque prohibita secundum Panormitanum in cap. ex timore de sortilegijs. vnde leges dant pręmia ijs, qui dant operam ijs scientijs, l. 1. ff. de uaria & extraord. cognitione.) Nec unquam Ecclesia Dei sanciuit, stellas præter lumen, & motum nullas alias habere vires; Immo pręter lumen, & motum abditos stellarum influxus admittunt clarissima sanctę Cath. Rom. Eccles. columina. D. Thomas, de cuius doctrina, quę non modo plusquā humana: sed uerè angelica est, tam egregie sentit sancta Dei Romana Ecclesia, libro 3. contra gentes cap. 82. & 84. in fortioribus terminis, ita inquit (sciendum
„ est, tamen, quod hæc corpora cœlestia, directe intelligen-
„ tię nostrę causa esse non possunt, aliquid tamen ad hoc o-
„ perantur indirecte; licet enim Intellectus non sit uir-
„ tus corporea, tamen in nobis intellectus operatio comple-

ri non

» ri non poteſt ſine operatione virtutum corporearum, quę
» ſunt imaginatio, vis memoratiua, & cogitatiua, vt ex
» ſuperioribus patet. Et inde eſt quod impeditis harum
» virtutum operationibus propter aliquas indiſpoſitiones
» corporis, impeditur, & operatio intellectus, ſicut patet in
» phreniticis, & lethargicis, & alijs huiuſmodi: & pro-
» pter hoc, bonitas diſpoſitionis corporis humani, facit a-
» ptum ad bene intelligendum. inquantum ex hoc predictę
» vires fortiores exiſtunt, vnde dicitur ſecundo de anima
» quod molles carne aptos mente uidemus. Diſpoſitio au-
» tem corporis humani ſubiacet cœleſtibus motibus, dicit
» enim Auguſtinus in quinto de ciuitate Dei, Quod non
» vſquequaque abſurde dici poteſt, ad ſolas corporum dif-
» ferentias afflatus quoſdam ualere ſyderum: & Dama-
» ſcenus dicit in ſecundo libro, quod alij, & alij planetę,
» diuerſas complexiones & diſpoſitiones, & habitus in
» nobis conſtituunt. Ideo indirectè corpora cœleſtia, ad
» bonitatem intelligentię operantur. Et ſic ſicut Medici
» poſſunt iudicare de bonitate intellectus, ex corporis com-
» plexione ſicut ex diſpoſitione proxima: Ita Aſtrologi ex
» motibus cœleſtibus: ſicut ex cauſa remota talis diſpoſi-
» tionis, & per hunc modum poteſt verificari, quod Ptolę-
» meus in centiloquio dicit, cum fuerit Mercurius in na-
» tiuitate alicuius, in aliqua domorum Saturni, & ipſe
» fortis in eſſe ſuo dat bonitatem, intelligentię medullitus
in rebus) hęc D. Thomas. Qui prima par. ſummę, quaſ.
» 115. ar. 4. ad 3. dicit (plures homines ſequuntur, paſſio-

nes,

" *nes, quæ sunt motus sensitiui appetitus, ad quas coope-*
" *rari possunt corpora cœlestia, pauci autem sunt sapientes*
" *qui huiusmodi passionibus resistant: & ideo astrologi, ut*
" *in pluribus, uera possunt, prædicere.) Idem affirmat prima secundæ quæst. nona artic. quinto ad tertium. Idem secundo sent. dist. 7. quæst. secunda, art. secundo. Idem tertia parte summæ, quæstio. 93. Idem secundo cœli lect. decima super tex. 42. Idem tenet Diuus Antoninus secunda parte summæ tracta. 12. cap. x. Damascenus lib. secundo de fide orthodoxa cap. 7. Basilius homilia 6. Dionysius Cartusianus, art. 12. super Gene. Nec non, & summi philosophi, & Theologi: Scotus, Henricus de Gandauo, Alexander de Ales, Durandus, Albertus Magnus, Paulus Venetus, Aegidius Romanus, Albertus de Sassonia, & plerique cæteri, quos consulto de relinquo.*

Si Stellæ à lumine, & motu vires alias non haberent, earum multitudo innumerabilis, & Planetæ, tot Cœlorum Orbes, & motus, essent inutiles & planè otiosi. Cap. XI.

SED rationibus inquiramus Primum, si stellæ solo lumine, & motu, sublunaria ac uniuersi perfectionem tuerentur, ad quid Natura, quæ ut non deficit in necessarijs, ita non abundat in superfluis, ex Aris.

secundo

secundo cæli 6 0. multiplicauit in firmamento tot stellas, numero inenarrabiles, motu vehementissimo concitatas, magnitudine vastas, figura varias, ordine differentes? An ad lumen non erat satis Sol. qui lucem rebus copiose ministrat, aufert tenebras, sydera reliqua occultat, & suum lumen omnibus stellis tribuit? An non erat satis in nocte luna? An ad annum menses, & dies constituendos, latio solis, lunæ, & primi mobilis, non erat satis? Essent ergo plane otiosa tot sydera si nihil omnino, præter lumen & motum operari possent. Natura autem sine necessitate entia non multiplicat, ut primo cæli com. quarto docet Auer. Respondet Picus libro 3. cap. quinto non esse stellas otiosas, cum enim omnes sint natura, lucidæ: omnes suum complent officium, luce calorem, uiuificum immittentes, Ita calorem solis stellæ adaugent, accedentes, minuunt, recedentes. Sed hæc euasio non tollit difficultatem. Primo ad calorem uiuificum, pro generatione sublunarium satis est sol, ut mõstrat Aristo. secundo de gene. quinquagesimo sexto. Secundo stellæ, vel omnino essatu indignum, vel omnino nullum calorem ad nos demãdant, nullum ergo caloris incrementum, si accedant, nullum decrementum si recedant stellæ producunt, Antecedens est Arist. primo Meteoro: summa prima c. 4 ubi inquit (at igitur fiant tepor, & calor, sufficiẽs est efficere etiam solis latio tantum uelocem etenim oportet & non longe esse, quæ igitur astrorum est, uelox quidẽ, longe autẽ: quæ autem lunæ, deorsum quidem tarda autem:

K quæ

" quæ autem Solis, ambo hæc habet sufficienter.) Tertiò calor solis, caloris additamentum, à stellis non suscipit, Sol enim in genere luminis, & caloris viuifici generantis, ac vegetare facientis, omnium stellarum, est maximus, & summe perfectus ex communi Philosophorũ, & Astrologorum sententia: qui dies & noctes, ortus, & interitus, & anni tempora, suo lumine distinguit, & constituit. At perfecto additio fieri non potest, vt monstrat Auerroes 8. physic. com. 75. primo cœli com. quarto et 12. 5. Metaph. cap. de perfecto, & in Paraphrasi secundo cœli summa secunda quæs. 3. Quarto etiam si additionem caloris stellæ facere possint, ob summam tamen à nobis distantiam, vel omnino nullam, vel inducunt, sensu non perceptibilem; id veritate coactus concedit Picus libr. 3. capi. decimo cum inquit, (& si sequamur experientiam videmus, hærentium illarum: quamquam adeo vastæ magnitudinis: radios nocte non præsentiri; etiam si cum illis supra finitorem Saturnus, & Iupiter nos irradient.) & paulo post, (nam, inquit, quicquid deorsum prouenit à syderibus alijs, id peremne perexiguum est) quod etiam fatetur eodem 3. cap. 7. Quinto cur natura prouida, in terra tot herbas, tot plantas, tot lapides? non modo ad ornatum terræ, vel animalium vsum efformauit: Sed singulis etiam minimis, etiam abiectis, etiam vilissimis, virtutes indidit admirandas? cur in homine animali morticinio, ne partem quidem vel minimam, sed nec vngues, nec pilos, omnino, sine opere, vel

uel vsu constituit? in cœlo autẽ purissimo eximio, perfectissimo corporum omnium, primo omnium Motori proximo; in genere corporum summo, in cuius Orbibus regendis, intellectus immortales imposuit, tot stellas, tantæ pulchritudinis, & præstantiæ, tantę magnitudinis, efformauit? quarum (vel Pico non negante lib. 3 .cap. 1 0.) quæ primę sunt magnitudinis terrę uniuersam molem, contineant centies septiesq;, Iuppiter nonagesies quinquies, Saturnus nonagesies & semel, Mars terra sit duplo maior: secundę uero magnitudinis nonagesies: tertię vero septuaginta & una uicibus excedant: quod fatetur Arist primo Meteorolo. cap. 3. vbi terram multis astris dicit esse minorem. An hęc omnia non ad aliud opus elaborauit natura? quam ad vnam leuissimam caloris accessionem summo solis calori, qui cumulatissime omnia caloris opera per se absoluit. an non dici posset, quod dicit Aristo. secundo cœli 5 0: (nihil enim ut contingit facit natura,
,, *neque curam quidem animalium habuisset, quę autem*
,, *tam preciosa sunt despexisset) Sexto, ad quid quinque illos Planetas addidisset quinque separatis cœlorum sphęris, singulos, singulis? An non omnino nulla, vel leuissima saltem fieret caloris accessio à quinque stellis ad solem, lunam, & alias omnes stellas? quarum tanta est multitudo, ut quę plane numerari nequeat, esse videatur authore Arist. secundo cœli 6 1. Septimo, ad quid Planetis proprios indidit motus inter se diuersos? ut Saturnus triginta annis, Iupiter, duodecim, Mars duobus*

Venus, & Mercurius infra annum, suos orbes absoluant, & omnes simul contrarios motui primi mobilis: & omnes licet propria latione, oppositum iter peragentes, in aduersum rapiantur, primi mobilis uertigine perpetua, ut viginti quatuor horis, omnem Mundi circunferentiã percurrentes, eodem tempore, ad contrarias lationes, sine contrario sine labore, sine defatigatione circunducantur. Octauo, si corpora cœlestia sunt diuersæ naturæ inter se, cur idem opus caloris præstant omnia? & si eiusdem cur alia unica, alia duplici latione circunducuntur? Ad quid tanta motuum diuersitas & contrarietas, præcipue cum nulla cœlorum circulatio, ex sublunaribus, quicquem secum rapiat præter ignem & aëris primam regionem: secus enim in media, nubes non cogerentur, ut primo Meteor. cap. 4. docet Arist. Nono, quæ causa fuit, ut in Zodiaco signa illa duodecim, ex tot stellis Natura composuerit diuersarum figurarum adinuicem, æquali graduum proportione, totum obliquum circulum sibi diuidentia? si ut inquit Picus lib. 3. cap. 13. (ad hoc ipsum Zodiaci facit obliquitas non natura signorum, Non ideo in Leone flagrat Sol quia signũ Leonis, aut solis domus, aut calidum signum. præsertim cum dicat Picus lib. eodem cap. 12. quod (stellarum cum sole coniũctio, uel oppositio, accidentalem faciat operationem.) Decimo tandem, cur non pauciores? cur non omnes eiusdem cœli? cur non omnes eiusdem figuræ, ordinis, situs, & magnitudinis? si omnes ad idem unum opus erant

stellæ

ſtellę inſtitutę? & ſatis erat ad calorem multiplicandum, vel minuendum earum acceſſus & receſſus: quod ſi cœlorum motus non ad hęc ſublunaria ſolum, ſed propter cœlos ipſos, erant producti: ut primum omnium Motorem imitarentur, in ſuo bono communicando: vt innuere videtur Picus 3. eodem cap. nono cum dicit (non pertinere ad effectuũ ſublunarium varietatem, diuerſos, illos, cœlorum motus,) cur ergo inferiores orbes, habent plures motus, ſupremi vero pauciores? Quòd ſi, vt quit Picus (ignobiliora pluribus, nobiliora paucioribus indigent,) cur, inferiores magis diſtantes à primo principio & minoris nobilitatis, plures habent motus, ſtellas vero pauciſſimas: ſuperiores autem dignìores, & primo Motori uiciniores, motus pauciores, ſtellas uero innumerabiles? cum nobiliora minoribus operationibus indigeant, & cœlum operetur per ſtellas tanquam per organa vt ſecundo cœli comment. quadrageſimo ſecundo docet Auerr. Cum multitudo arguat imperfectionem, unitas perfectionem ut docet Auerr. primo cœli comm. 4. Cum cœlo non ſint tot intelligentię, quot ſtellę, ſed quot orbes ſecundum Ariſt. octauo phyſic. & 12. Metaph. cum ſtellę quę corpora ſunt, nec Deum intelligant nec ſeipſas in abſtractis enim idem eſt intelligens intellectio, & intellectum, ex Ariſto. 3. de anima decimo quarto, cum ſtellę ſingulę ſe ipſas non moueant ſecundo cœli quinquageſimo ſed ſphęrę latione eadem circunducantur: ergo, uel Natura omnino fuit improuida in

corporibus

corporibus cœlestibus, quę in his uilioribus est adeo sagax, & in omnibus adeo sollicita uel ad uniuersi perfectionem, & ad bonum propagandum, tot stellas, ac motus ordinauit, ad opus aliquod eximium, à lumine diuersum non minus, quam lumen, necessarium.

Si non darentur influxus frigidum, humidum, & siccum essent in vniuerso per accidens. Cap. XII.

ON *contineret cœlum per se omnium sublunarium corporum perfectiones naturales, nec eorum omnium esset per se causa, sed quorundam per accidens esset, vt per accidens, quędam essent elementorum qualitates in vniuerso, quę tamen sunt de vniuersi, tum perfectione, tum necessitate. Frigidum enim & humidum, et aquę elementum non minus, quam ignis sunt ad uniuersi perfectionem, nexum, ordinem, ac mixtorum transmutationem, successionem, & uitam necessaria: lumine autem per se non nisi calorem generat, & latione ignem conseruat, non frigus, nec aquam: alioquin eodem medio per se produceret duo contraria, quod repugnat Arist. secundo de gen. 56. cum dicit (Idem*
,, *& similiter se habens semper, idem natum est facere,)*
,, *& paulo post (contrariorum enim contraria causa.) Respondet Picus libro 3. cap. 4. cœlum suo motu, & lumi-*

ne, dare eſſe, & vitam omnibus ſublunaribus, calor enim cœleſtis eſt in cauſa, ut calida calefaciant, frigida refrigerent; illo enim ceſſante, ceſſat omnis ſublunarium actio, & ſubdit (non enim calor ille ſydereus, frigori contrarius eſt; ut calor igneus, uel aëreus, ſed omnes cõtinet elementares qualitates, eminenter, ut motus circularis omnes motus, lux omnes colores, unitas omnem numerum,) & cap. 6. ſubdit, hunc calorem cœleſtem, & & uiuificum, pro patientis diſpoſitione, in quo recipitur, debilitari adeo, vt in elementis, non uideatur differre à natura ignis ut non niſi in ſolo homine, uere cœleſtis, videatur, cuius calorem ſimilem eſſe elemento ſtellarum dixit Ariſt. ſecundo de gen. animalium cap. 3. Verum ut ab hoc eius poſtremo dicto exordiamur: à quo debilitatur ille calor cœleſtis, ſi frigido contrarius non eſt, et omni caret contrario? ut fatetur Picus cap. 4. & a ſubiecto in quo recipitur, actio non prouenit? eius enim eſt pa-
» *ti non agere. Ariſt. enim primo de gen. ſ 5. inquit (ma-*
» *teria autem ſecundum quod materia, paſſiuum eſt) &*
» *ſecundo eodem ſ 3. (materiæ enim eſt moueri, mouere*
» *autem, et facere alterius potentiæ.) Secundo etiam ſi patiens agentis vim immutare poſſet cur elementum cœli calorem, & uim diminuit, atque immutat, non potius actio cœli uim elementi ſuperat, & infringit? cum cœlum, ut eſt elementis nobilius ita ſit, & potẽtius, & agens omne nobilius ſit patiente, & forma præſtantior materia; formæ enim non ſunt propter materiam ſed materia propter*

formas,

formas, ex Auer. secundo de anima sexagesimo, et secundo physico. 87. Tertio hic calor cœli, receptus et debilitatus, vt inquit, an adhuc suam naturam retinet? an illam omnino commutauit? si primum, ergo à frigido non potuit destrui, cum per se contraria non sint; si secundum, ergo non erit calor cœlestis, quod enim corruptum est, non est, ex Aristo. quinto physicor. nono ergo nec vt cœlestis elementa producet, vel conseruabit, ab eo enim quod non est, actiones non prodeunt. Rursus primum Pici dictum cap. 4. difficultatem non soluit. Nam supponamus cœlum eminenter continere omnes quatuor qualitates ac illas conseruare in suo esse: Id aliquo medio faciat necesse est, cum omnis actio physica per contactum fiat, ex Arist. 7. physic. et primo de ortu et interitu: tunc si cœlum solo motu, agit et lumine, calore quantum uis viuifico frigidam qualitatem, & elementũ aquę per se non generabit, ita agentes particulares, eius qualitatis, nec adiuuabit, nec conseruabit: inquit enim Aristo. secundo de gene. vigesimo secundo, (extrema quidem, et synceraignis et terra: media autem, et mixta magis aqua, et aër, et utraque utrique contraria igni enim contraria aqua, aëri autem terra hęc enim ex contrarijs passionibus constituta sunt.) ergo si per se ignem calidum siccum producit, per se aquam frigidam humidam contrariam non producet. Nec est quod dicat calorem cœlestem frigori contrarium non esse: cur enim calor viuificus frigus expellit à terra, in qua radiorum refle-

xione

xione calorem producit. cur phiala aqua plena Soli exposita, radiorum collectione per antiperistasim, ignem concipit, ut lanam suppositam comburat? quomodo exputri materia generabit animalia? cum omnis formæ introductionem præcedat alteratio, quæ motus est de contrario in contrarium: & idem sit agens disponens materiam, & introducens formam, ut septimo Metaphy. commen. vigesimo secundo monstrat Auerroes: cur tandem calidum innatum hominis, quem viuificum & cœlestem fatetur Picus, nimium frigus extinguit? manifestum igitur est; quòd licet in natura cœli nihil sit contrarium, tamen calor, radiorum actione ex terra, & aqua, de potentia ad actum productus, ut causa præsente fit, sic remota interit: & ut ex elementorum passiua potentia cœlestis agentis actione ad actum extrahitur: ita, & frigore extinguitur: ita per se suum contrarium, neque producit, neque conseruat, alioquin per se conseruaret, quod per se destruit: Sed cœlum contrarias qualitates per se producit, & conseruat, ut expedit ad uniuersi perfectionem ergo id omne non solo motu, & lumine, sed distinctis, a motu & lumine, viribus aliis exequatur necesse est. Secundo si quæratur à Pico an cœlum producat frigiditatem per se, an per accidens. Respondet cap. quarto, ex seipso cœlum nulla media causa facere tantum calorem per se, cæteras vero qualitates, ex accidenti; sed ut causa uniuersalis cum particularibus agentibus, facit per se tam calorem, quam frigus. Sed hæc Responsio

non subsistit, quando enim cœlum generat aquam, cum aqua, vel aliquam immittit facultatem, obquam aqua, aquam generet, vel nullam, si secundum nullo modo cõcurret, ad aquæ generationem: si primum cum cœlum aquam immediaté non contineat, quo medio viuificam virtutem suam tribuet aquæ generanti? calore, dicet, per motum, & lumen producto. Sed calor per se non nisi calorem producet, frigus vero per accidens, ergo idẽ cœlum per se, & per accidens, aquam generabit: actiones enim & mutationes non distinguuntur à potentia, sed ab actu, & à termino, vt quinto physico docet Aris. Tertio calor cœli siue immediaté, siue mediante particulari agente operetur, semper intendit calefacere, ergo si quando refrigerat erit præter eius naturæ intentionem, ergo per accidens. Quarto cœlum eo modo agit cum secundis causis, quo modo illis dat esse: Ergo si solo lumine, & calore esse tribuit, Tunc agentibus particularibus frigidis dabit esse, per lumem & calorem. Igitur aquam in esse suo constituet, per calorem. Sed calor per se intendit ignem aquæ contrarium, ergo aquæ per accidens esse dabit. Quinto si cœlum aquam producit motu & lumine profectò solis lumine omnium stellarum potentissimo id faciet: sed an accedens Sol ad nos an recedẽs aquã produ cet? Non accedens: Tunc.n. calorem auget, aquas minuit frigus exterminat, vt æstate experimur in aquis sub Austro ex Ari. 2. cœli. Non recedens; Calor.n. minor effectus nõ producet frigus in summo et absolute, ergo nullo modo,

aquam

" aquã inquit.n. Aris. 2. de ge. 23. (terra.n.ſicci magis, quã
" frigidi aqua aũt frigidi magis, quã humidi, aër autẽ humi
" di magis, quã frigidi; ignis vero calidi magis, quam ſicci.)
vt ergo in ſummo calidus eſt ignis ſic in ſummo frigida eſt aqua; at licet minus calida in ratione ad magis calida dicantur frigida, abſolute tamen frigida non ſunt; cum magis & minus ſpeciem non variet. Sexto ordo naturæ non erit, nec laudabilis, nec perfectus in vniuerſo, de perfectione, etenim vniuerſi eſt, eſſentialis ordo, & connexio, & ut ſit perfectus eſſentialis ordo, & connexio omnium partium eius præſertim in cauſis efficiẽtibus: Eſt autem perfectior, ſi omnes ſint per ſe non quædam ex accidenti, & ut omnes cauſæ inferiores poſitiue producunt effectus, ſic poſitiue ad illos concurrat cauſa ſuperior: Adde ſeptimo, quod nobiliori, & perfectiori modo, aqua generaret aquam, quam cœlum, aquam: cœlum enim generat aquam per ſe ex Pico, quatenus dat eſſe aquæ generanti, ſed illi dat eſſe per accidens, ſi nullo alio medio niſi calore illam producit, aqua vero aquam, vniuocè & per ſe producit; hoc tamen non eſt dicendum: contradicit,
" enim Ariſt. octauo phyſic. 41. cum inquit (quod prius
" eſt, dignius quam ut ſit cauſa motionis conſequentis, &
" & ſuum mouere ad illud eſt magis) ita nec omnino erit
verum quod dicit in prima propoſitione libri de cauſis, ꝙ
" (cauſa prima, plus, vehementius, intimius, inſeparabilius, concurrit ad effectus cauſarum ſecundarum, quã
" ipſæ cauſæ ſecundæ, & iuuat cauſas ſecundas, in effe-

ctibus ipsarum, & magis est causa effectuum, quam causa secundæ.) Octauo licet elementum ignis maioris actiuitatis, ac nobilitatis, elemento, aquæ esse videatur, natura tamen, non intendit ignem producere vel conseruare propter se ipsum solum, quòd reliquis præstet elemētis, sic.n. cum faciat de possibilibus, quod melius, omnia elementa fecisset ignem, vel saltem non protulisset aquā aptā ignem extinguere. Quare effecit ignem ad vniuersi perfectionem; ergo non minus intendit natura aquæ, elementum. Rationabile igitur non est, putare naturam, adeò de igne sollicitam, aquam sic despexisse, ut cum ignem conseruet in vniuerso duplici medio positiuo, nempe lumine Solis & omnium Stellarum, & latione cœlorū omnium, aquam ne vno quidem positiuo medio, sed solo caloris defectu, vel recessu conseruet, ac generet pure per accidens. Sunt autem uires aquæ non minus necessariæ, quā ignis, ad mundi perfectionem, ac nexum, elementorum; Natura.n. ob id non minus facit ignem descendere, quā aquam ascendere. Sunt & aquæ uires ad vsum, ac necessitatem, tum mixtorum, tum uiuentium summe necessariæ, ut Hippocrates lib. de usu humidorum, lib. de aëre aquis, & locis, & lib. 3. acut. affirmat, Galenus primo de tuenda ualetudine, primo de simpl. med. facul. & 4. Epid. sec. 6. Auic. lib. 1. fen. 2. doc. 2. c. 16. abunde demōstrāt: ut nō defuerit unus Thales Milesius, ex septē Græciæ sapiētibus, qui rerū oīum principiū putauit aquā, ut refert Arist. 1. Metaph. Plutar. 1. de placit. philōrum c. 3. Sen.

3.q.nat.c.13. *Nono si cælum per se ac peculiari medio, distincto à lumine, frigus, & aquam non produceret, vt lumine calorem producit, & ignem, tunc in uniuerso generaretur aër, ex igne sine generãte nec vniuersali, nec particulari, quod omnino est falsum. Ignis.n. in sua sphera nõ est numero perpetuus (nihil.n. tale est, quod est in potẽtia ad oppositam formam ex Arist. primo cœli 118.) quare perpetuo mutatur, secundum eius partes in alia elementa vt docet Arist. 2. meteor. cap. 3. ergo, quãdo partes ignis mutantur in aërem, hæc mutatio, a quo agente fit? non ab igne nihil.n. seipsum corrumpit uel destruit, sed conseruat, ex Arist. 2. de anima: Non à solo aëre, tunc.n. a minori in æqualitate proueniret actio cum victoria in homogeneis enim vt se habet totum ad totum, sic pars ad partem, ignis ergo tum ratione maioris quanti, in quo est, maior virtus, 8. physi. 80. tum ratione maioris actiuitatis est aëre potentior, sunt enim tria elementa vt materia ignis, ex Aristo. quarto meteororum cap. primo: Generatur ergo aër ab aëre, & cælo, quod perpetuo sublunaria conseruat. Sed id non facit cælum suo circulari motu; Rapitur enim ignis ad motum diurnum qui regularis est uniformis, non accedens, & recedens, vt Zodiaci, qui motus ignem conseruat non destruit. Est enim aptus ignire ligna lapides, & ferrum secundo cœli quadragesimo secundo, & concauum Lunæ, locus est ignis, locus uero locatum generat, conseruat, & perficit quarto physicorum. 48. & 49. & est tanquam actus, &*

forma,

forma, quarto cœli 23. locatum ergo non destruit. Nec lumine Solis hoc facit cœlum, radiorum enim reflexione calorem generat lumen, quod in igne, & aëre non fit: dē- sa enim non sunt ut terra, ideo media aëris regio, licet Solis radios percipiat, frigida adeo est. Aquæ uero & terræ exalationes frigidæ, ad ignis sphæram non pertingunt, vt in ea partes ignis mutent in aërem. sic enim cometæ et calidæ impressiones cæteræ, in illa regione non fierent; Potētia etiam quæ posset ignē mutare in aërem suo frigore, calidos, vapores extingueret, ergo, vel cœlum sua peculiari vi aërem producit, vel sine generante fiat necesse est.

Fierent Maris tempestates, in luminarium coniunctione sine efficiente, si influxus non darentur. Cap. XIII.

IN Lunæ coniunctione cum Sole, uehementissimæ fiunt turbationes aquarum præcipue maris, & uentorum. illas non facit cœlum suo lumine, dicit enim Galenus 3. de diebus decretorijs cap. tertio,
" *(nam validissima eorum quæ prius erant, mutatio com-*
" *mittitur dum Luna cum Sole coit, ac eius lumine circum*
" *uallatur, quippe, quæ prius apparebat, nunc nulli con-*
" *spicitur,) & paulo post, (longum autem hoc tempus oc-*
" *cultationis est, integri fere signi cursum explens.) Hæc*

suo

„ *suo motu id præstat . siue enim ad Aquilonem , siue ad Austrum declinet Luna , à uia Solis, siue diurna siue propria circulatione ducatur , non nisi in coniunctione, oppositione & quadris , maris turbationes eueniunt : quod si per se motus id faceret , perpetuo faceret . Quod enim est per se tale, est de omni & semper ; vt primo de demonst. docet Arist. Est autem cælorum latio regularis, & uniformis, ex Arist. secundo cæli 35. cum dicit (cir-*
„ *cularis autem lationis non est aut vnde, aut quo, aut me-*
„ *dium , neque enim principium , neque finis , neque me-*
„ *dium est ipsius simpliciter : tempore enim sempiterna est ,*
„ *& longitudine simul ducta, & minime interfecta , qua-*
„ *re si non est lationis ipsius status, neque irregularitas erit) quod confirmat secundo cæli 28 . 36 . & 37 . ergo , illud operatur , cælum, abdita, ac peculiari uirtute, à tali configuratione producta , præter lumen & motum , qua determinata analogia mare pertingit , & agitat . Respondet Picus lib. 3 cap. 5 . (facere lunam illam mutationem, eo modo , quo quis agit nihil agendo; destituens enim corpora suo lumine , nocet illis.) Videtur tanta eruditione non digna responsio . Luna in suis configurationibus, est uerè & positiuè causa efficiens illarum perturbationum : Hoc probatur. Nã cõfigurationibus præsẽtibus fiũt, remotis cessant , ut experimentum monstrat , & Galenus confirmat 3 . de diebus decre. cap. 3 . cum inquit (vehemen-*
„ *tiores mutationes eueniunt , ubi ipsa cum Sole coit : in-*
„ *super in apparitionibus pleniluniȷ : minores his contin-*

gunt,

„ *gunt, dum dichotomos, seu dimidia apparet: imbecillæ,*
„ *dum vtrinque gibba, & falcata, videtur.)* Auerroes
„ quarto de gener. animal. in paraph. cap. decimo inquit,
„ *(quod patet, ex his, quæ uisuntur in coniunctionibus, op*
„ *positionibus, & quadris cognoscitur enim eius immuta-*
„ *tio in motibus aquarum, & uentorum.)* Nicolaus
Sagri nauta peritissimus idem testatur libro suo de flu-
xu, & refluxu maris: quod & omnes nautæ longa ob-
seruatione confirmant, & fatetur ipsemet Picus libro eo-
dem cap. 5. Sed principium vnde motus efficiens est; ex
Arist. secundo physico. vigesimo octauo, & Galeno pri-
„ *mo de locis affectis cap. secundo ubi inquit (id enim, quo*
„ *nos tangente hic aliquis affectus fit, & quo separato, sta-*
„ *tim cessat, causam esse, apud omnes homines in confesso*
est.) Ergo non est causa illarum turbationum Luna, quia
destituat corpora hæc, sed quia moueat. Alioquin, à pri
uatione proueniret effectus positiuus. Rursus ab eo instru
mento agentis, quod non est actu, actio fieret & motus
in actu: ita nec omnis motus esset actus mouentis non se
paratus a mobili, vt monstrat Arist. 3. phys. 20. Secun
do uehementiores fierent actiones, à priuatione formæ,
quam ab ipsamet forma præsenti; in plenilunio enim Lu-
na lumine plena mouet mare, in coniunctione tamen om-
ni lumine priuata mare mouet, & uehementius, ex Ga-
leno 3. diebus decr. e. cap. 3. Tertio erit ergo Luna vere
efficiens, nihil agens, sed solum non agens, & ab actione
desistens: quod omnino affirmare implicat. Quarto nec

deberent

deberent sublunaria, vel debiliora fieri, & aptiora vt offendantur, Luna lumine deficiente: quicquid enim roboris tribuit eis Lunæ lumen præsens, idem & longè validius dat Solis calor nunquam deficiens, ac calore Lunæ potentior, qui Lunæ tribuit lumen suo lumine. Id negare non potest Picus, qui libro eodem capite 6. inquit. Sed operabitur idem sua natura sydus vtrumque: licet Luna remissius, quod intensius Sol efficiet. Quinto coniunctionis tempore, maris vehementes perturbationes, à quo excitabuntur, vt ab efficiente actu mouente? Si ab eo quod est, ergo non à lumine, quod tunc non est, non à motu, qui nec usque nos pertingit: alio ergo instrumento, ab his distincto Luna operetur oportet. Sexto: cur est, quòd debilius fiat mare, dum Luna lumine destituitur; cum suapte natura frigidum, & humidum sit aqua elementum; nec calore, vel lumine opus habeat vt sit id quod est. quod si debilius inde non fit, nec Luna, illi nocebit, lumine illud destituens. Sed si lumine, & calore eget mare, vt roboretur cur id non habet à Sole? cur non à Stellis reliquis, quæ calorem diffundunt, gignitiuum, atque viuificum, in aërem, aquam, & terram? cum ex Pici sententia, ad vnum calorem fabrefactæ sint omnes; præsertim cum, vt Luna minor sit tota terra. 39. vicibus, ita Sol toto Maris, & terræ globo, centũ & sexaginta sex uicibus, sit maior? An non potius peculiaris erit Lunæ actio, quæ determinatis ipsius cum

M Sole,

Sole, configurationibus prodiens, propria vi mare turbet? Picus priori responsioni parum fidens addit secundam in fine eiusdem capitis, cum inquit,) quod si credamus adesse proprium Lunæ lumen, licet tenuissimum, & obscurissimum, quod nostrum fugit obtutum, potest credi retinere illam efficaciam.) Verum Picus dubitans, hæc protulit qui forte nec vera putauit; à seculo enim non est auditum esse lumen, eße obscurissimum, & fugere obtutum nostrum. Quod si nostrum obtutum fugit, quis spiritus illi reuelauit lumen esse: naturaliter enim omnis nostra cognitio ortum habet à sensu ex Ari. secundo phys. & dimittere sensum, & quærere rationem est infirmitas intellectus, auctore Aristo. octauo phys. vigesimo secundo. An non videretur ista lux, cum stellarum vltimæ differentiæ, ac magnitudinis lux; licet scintillans, à longissima vltra Lunam distantia, à nobis tamen videatur? Rursus nec erit vera Arist. definitio de lumine secundo de anima. 69. eße actum diaphani, secundum quod est diaphanum. Ita dabitur lumen, quod colores non faciet actu visibiles; dicit tamen Aristo. libro de sensu & sensili cap. septimo lumen facere ipsum videre. cæterum si proprium lumen Luna habet, cur Solis lumine destituta non lucet, omnium planetarum ad nos vicinissima? cur proprium est adeo tenue, alienum adeo perspicax? vt plena alieno lumine fiat quasi alter Sol: cur eadem densitate, ac leuigatione, qua Solis lumen, & recipit, & demandat ad nos, adeo vt, & calorem producat, pro-

proprium

prium non poteſt ſic demandare, ſi habet? ut ſi calorem non producat ſaltem videatur eius lux. Præterea, ad quid natura molita eſt tot aſpectus Lunæ uarios, tot lucis incrementa, & decrementa, tot cum Sole configurationes ad lumen fœnerandum, ac erogandum ſublunaribus: ſi proprio lumine erat efficax ad eadem opera molienda? cur ſola Luna duplex lumen ſortita eſt, cæteris ſtellis, & planetis unicum habentibus? ad extremum vehementiores actiones fierent à ſolo Lunæ lumine proprio, quam proprio & eo, quod Sol illi tribuit: & ita a debiliori potentiores, à potentiori debiliores effectus fierent: in coniunctione enim proprio lumine ſolum vteretur, in plenilunio tum ſuo tum Solis: vehementiores tamen & longiores multo fiunt maris turbationes, in coniunctione breuiores in plenilunio contingunt.

Conchylia fierent pleniora, & ſicciora, Luna creſcente, & decreſcente ſine inſtrumento per quod Luna illa tangeret ſi non darentur influxus. Cap. XIIII.

ONCHYLIA, & quæ vocant Echynos, creſcente Luna humidiora, ac pleniora, decreſcente ſicciora eſſe compertum eſt. Sed id Luna non præſtat ſuo lumine: lumen enim calefacit, Ariſ. quarto de partibus animal: cap. 5. (noctes inquit ſub ple-

nilunio sunt calidiores,) calor autem non humectat, sed exsiccat, authore Galeno primo aph. com. 16. Respondet Picus libro 3. cap. 6. (esse illa animalia frigida, & sanguine carentia, unde Lunæ lumine uberiori, inualescit calor eorum, & melius concoquit, ideo succulentiora, & habitiora fiunt) & paulo post subdit (quo clarissime patet, non humefacere Lunam, quia frigida, & humida sit, sed quia salubriter, & uiuifice calida, quando sub copia luminis eius illa fiunt humidiora corpora robustiora, nec aliter humidiora, quam ui caloris, altricem vim adiuuantis, & quod illi est proprium, euocantis humores, ab intimis ad extrema.) Verum nec Lunam esse frigidam, & humidam fateri debemus, etiam si producat humiditatem, ut nec Solem calidum, qui calorem producit. Quando ex Aris. 14. metaph. cœlum neque ex elementis, neque ex elementorum contrarijs qualitatibus constet. cæterum si uerum sit calorem Lunæ uiuificum roborare calorem innatum conchyliorũ, cur idem non præstat efficacius Solis calor? cum dicat Picus (idem operari suaptenatura sydus utrumq;, & quod Luna remissius
" *intensius Sol.) quòd confirmat Aristo. 4. de gen. animal.*
" *cap. x. cum inquit, (Luna autem principium est propter*
" *Solis societatem, receptumq; lucis; fit. n. quasi alter Sol*
" *minor.) ubi Auerroes (quando enim perficitur inquit, fit*
" *quasi alter Sol: & propterea habet in suis dispositionibus*
" *magnam conuenientiã cum Sole in speciebus generatorũ,)*
" *& dicit Gal. 3. de dieb. decret. c. 2. loquẽs de Sole, sed ipse*

velut

" velut Rex quispiam maximus est: Luna uero, ut hyparchus (quasi sub principem dicas) non exiguus: inter illũ enim & nos media constituta, terrestrem regionem merito gubernat, hæc Gale. Quòd si idem præstat Solis calor, cur conchyliorũ calorem innatum non roborat? & si roborat cur perpetuo succulentiora, et habitiora non sunt? sed debiliori Lunæ lumine roborãtur, Solis uero nequaquam. Rursus si Solis calor, vt potentior fortè rarefacit, vt absumit illorùm calorem, Luna uero licet debilior, & proportionatus confirmat, cur æstiuo tempore sub ardentissimis Solis caloribus, æque plena sunt, crescente Luna, vt vergente Sole ad Capricornum? cur si proportionatus roborat, maior non dissoluit? & si dissoluit cur coctiones debiliores non fiunt? Aliunde ergo quam calore, Luna id præstat. Præterea si Luna lumine, & calore illa humectat, uel erit illud humidum substantificum, uel inutile excrementum, si primum, ergo non euocabitur, ab intimis ad extrema, ut à solidis, & continentibus ad cauitates, & contenta, nutritio enim opposito modo fit ex conuersione humidi in aliti substantiam, quod perficit natura humidi iuxtapositione aglutinatione, & commutatione ad singulas partes uiuentes, quarum est vera nutritio; uiuentes uero sunt, non contentæ, sed solidæ, ac continentes partes animalis: si secundum excrementum est illud humidum, ergo inde non erit maior nutritio, cum excrementa coctionẽ, & cõmutationẽ ĩ substãtiã effugiãt, Rursus calor Lunæ dũ reuocat

humores

humores ab intimis ad extrema, vel cum humore calorem innatum pariter euocat, vel humorem à calore seiungit, & extrahit: si primum ergo calorem debilitat non roborat, Galenus lib. de causis mrborum cap. 3. dicit extingui calorem à maiore calore relaxante, vt candela accensa à Sole ardente: ideo æstate, & autumno cibos difficillime ferimus, siquidem (vt inquit Galen. primo aph. comm. 18.) is, cui eos coquendi, ac conficiendi officium, Natura tribuit, calor innatus scilicet, exiguus est, & primo aph. comm. 15. (at calor, inquit, circunfusus non modo superfluitates, sed omnino euacuat æqualiter, materiam inutilem, & ea etiam, quæ in corpore secundum naturam continentur, unà dissoluens.) hæc Galenus. Si secundum ergo putrefacit, & corrumpit: calor enim ambiens extraneus, humidum à calido separando, ac euocando putrefacit, teste Arist. 4. meteor. & Galeno vndecimo methodi. Et quę putrescunt fiunt primum humida mox sicca. Tandem si actiones Lunæ paruæ mutationis habent facultatem, in animalibus exanguibus, & pauci caloris, vtique ab internis ad extima, illorum calorem non euocabunt: & ita humiditatem à calore terminatam non extrahent; quod si validę sint actiones, ac non putrefacient, vna cum humido calorem extrahent; ergo non roborabunt calorem innatum, illum vnientes, sed debilitabunt rarefacientes relaxantes, & disgregantes. Luna igitur alio medio quam calore conchylia humiditatis efficit pleniora.

Fluxus

Fluxus & refluxus maris perpetuus & ordinatus causam perpetuam non habebit: si Luna præter lumen, & motum, influxus non habeat. Cap. XV.

EC in mari fluxus, et refluxus fieret lege reciprocationis perpetua, regulari, et ordinata, si Luna sua facultate, à lumine et latione diuersa, id perpetuo non efficeret. Picus lib. 3. cap. 15. tres affert responsiones: Primam ex Adelando: (Quòd mare quęrit se vnire toti suo elemento, et fluit ad illud, sed a terra impeditum iterum refluit.) Quę euasio recta non est. si enim mare aliquod extra suum totum elementum sit, Mediterraneum illud esse videtur, in quo pręter Adriaticum sinum in fretu Messanę vrbis, ad Carybdim & Scillam admirabili fluxus, et refluxus, reciprocatione, perpetuum naturę miraculum esse videtur. Sed hoc de Mediterraneo dici non potest, tunc enim extra suum locum perpetuo detineretur, ac violenter: dicit autem Arist. secundo cœli. 96. (quapropter, cum violenta sit, et pręter naturam, non possibile est, sempiternam esse. Mundi autem ordo sempiternus est.) Rursus, tunc nec omnis terra erit locus naturalis aquę: oppositum tamen innuit Aristo. secundo meteor. cap. secundo, et monstrat Auerroes in paraph. secundo cœli, summa secunda quęstio 3. numero 31. Quod si loca elementorum consideremus,

mus, pro ut uirtute a cœlis indita locata conseruant; ita concauum Lunæ locus est ignis, & concauum ignis est aëris, sic concaua, aquæ superficies locus est terræ. Ita
" *Arist. 4. physico. 46. inquit (quocirca, & in cœlo cun-*
" *cta sunt: cœlum enim vniuersum forsitan est. Est autem*
" *locus non ipsum cœlum: Sed cœli aliquid; vltimus uide-*
" *licet finis quiescens, et quo mortale corpus tangit; qua-*
" *propter, et terram aqua; hæc in aëre: etc.) manifestum igitur est, totum Mare, tam Oceanum quam Mediterraneum terram continens, in suo loco esse. Præterea, tunc esset fortior fluxus maris in fine, quam in principio; elementi enim pars, dum naturaliter mouetur ad suam integritatem, quo magis ad illam progreditur, eo mouetur intensior, atque uelocior: oppositum tamen influxu contingit, qui in principio fortissimus, sensim decrescit, ut in fine motus, sit debilissimus. Ad hęc, neque refluxus fieri potest à terra impediente: si enim mare sex horis flueret ad suum elementum; et impeditum à terra, totidem reflueret utique refluxus non erit sed uertigo, ut enim docet Auerroes septimo physicorum commento decimo ab impellente, & propellente fit uertigo: Quare quęlibet vnda dum fluit, repercussa reflueret: ergo eodem momento fluxus, & refluxus pariter committerentur. Ad extremum in ipso Oceano, quod extra elementum aquæ non est, fluxus, & refluxus aquarum non fieret; fit tamen, quòd Picus fatetur, capite eodem dum inquit (sit etiam illic idem effe-*

ctus, sed pelagi vastitas, littorumq; submotio, speciem tollit accessus, & recessus) Aris. idem fatetur, 2. meteor. cap. 1. cum inquit (fluxus autem maris videtur secundū angustias, sicubi propter adiacentem terram in modicum ex magno, coarctatur pelago, propterea quod libratur huc, & illuc sæpe. hoc autem in magna multitudine maris immanifestum est:) & paulo post (omnia autem, præter hæc maria, minus faciunt hoc euidenter.) hæc Aristote. Addit Picus secundam responsionem capi. eodem cum inquit. (confitentur Astrologi non euenire tales recursus, in omnibus aquis, sed in his tantum, quorum terra profunda, dura, montibus crebris aspera, & inæqualis est. Additque in tali terra suscitantur vapores, & venti, vnde in aqua fit ventus atque tumultus; præsertim, quod ex motu, & impulsu isto & vaporum admixtione calescit; quare locum quærit ampliorem, quo se diffundat. accedit quasi tertia causa (subdit Picus,) motus, reflexio ventorum vellicantium, aquæ summa, (et mox ait) aquæ necessario cum eructuant, abundant, tumescuntq;, (et tandem dicit.) rursus vbi vis illa dissolutis vaporibus, conflamescit; subsident,) hæc Picus. Quæ responsio, veram causam non adducit. Primum non refert Astrologos, qui dicant, in mari vasto non esse reciprocationes: cum Phauorinus summus Astrologus dicat oppositum (Pico etiam referente,) qui

(Oceanus, inquit, quasi Lunæ comes, cum ea senescit, adolescitque;) quod & Ptolemæus confirmat. Quod etiam Pici confessione, & Aristo. authoritate, verum esse supra monstratum est; ergo si in Oceano nec montibus asperis circumsepto, nec littorum duritie, profunditate, & inæqualitate circumuallato; sed tota terra magnitudine decuplo maiore; ijdem maris fiunt æstus: ratio, quam affert à montium angustijs causam maris refluxus non ostendit, sed tantum maiorem eius fluxus, euidentiam monstrat. Neque vero, quod de uaporibus à terra eleuatis commemorat, rem absoluit: quamuis enim calore Solis, vapores eleuentur à terra, illi tamē non sunt causa maris æstus, fluentis, atque reciprocantis, perpetua, ordinata, immutabilis: Sol enim æquè eleuat à terra vapores, dum mare fluit, atque dum refluit; neque sex horis vapores concitat sex totidem à vaporum eleuatione se temperat, cum ratione siquidem, & electione ageret Sol. Rursus tunc essent maiores æstus maris Sole ad nos accedente, inchoante uere, terra existente humidiore post hyemem; quam æstate media, illa ab ardoribus magis exiccata; sed vtroque tempore sunt æquales, vt non nisi in Lunæ coniunctionibus, & oppositionibus fiat vehementiores, singulis mensibus, minores dum dimidia apparet, imbecilles dum vtrinque gibba videtur, in coniunctione autem Luna omni lumine destituta est. tandē si Luna id præstaret suo lumine, tunc dum aucta lumine dum declinat, ad Aquilonem, à uia Solis, dum in signis

Aquilona-

Aquilonaribus est posita, uberiores accessus aquarum fierent, opposito vero modo se habent; perpetuò siquidem sunt vniformes, & in solis configurationibus adaugentur: ut perpetuum experimentum, & expertorum testimonium monstrat. Neque venti ad id conducunt qui nec statuta periodo, neque perpetuò stant eodem cursu, nec sex horis ad unum angulum totidem ad oppositum spirant, vel quiescunt, nec semper à profundo maris ad summum insurgunt: immo sæpe aduersus maris fluxum, impetuosè flantes contrarij obuiant maris æstum. dicit Aristo. secundo meteor. summ. secunda cap. 3 (Sic autem ordinatis ventis, manifestam est, quod simul flare contrarios quidem non est possibile.) Ad extremum non semel uenti & maris fluxus è diametro pugnare sunt visi, vt sæpe summa admiratione sit obseruatum, inter admiranda naturæ opera, in vrbis Messanæ fretu nauem secundis impulsam ventis, velisque vehementissime tumidis, à maris fluxu obuio, aduersum repelli ac retrocedere; vt maris impetus, ventorum aduersam vim planè vincat. Idcirco Ptolemæus libro secundo magnæ compos. cap. duodecimo in Lunam refert causam fluxus, atque refluxus perpetui. Quod post Homerum confirmat Plinius lib. secundo cap. nonagesimo nono. Phauorinus referente Pico, Arthemedorus contra Polybium, & tandem Picus met ueritate compulsus idem affirmat dum eodem cap. ultimam adducit responsionem, vbi sic inquit. (Nam sint à Luna, quod libenter, & facile, etiam ipsi credimus.)

credimus:) & subdit, (nos si pertinet ad Lunam talis effectus; ad eius, id motum referamus, quæ ratio naturæ consensu, Oceani motus imitatur; quare ascendit cum ascendente, & descendit cum descendente) hæc Picus. Cõcedit ergo id fieri à Luna ex professo, negat solũ contra Bacconum fieri per lumen: ergo si monstrauerimus, neque per motum, manifestum erit, per abditas suas vires, quas vocant influxus Lunã id efficere: quod ita potest demonstrari: Primum si motus Lunæ mare moueret, mare necessario tangeret, ergo mare raperet circulariter in girum: vt motu diurno sphæræ planetarum, elementum ignis, & prima aëris regio circulariter rapiuntur: mare tamen nec circulariter fluit, sed sex horis ab ortu Solis, totidem à meridie refluit, æquis horis ab occasu æstuat, totidem, ad exortum deferuet; vt Eratosthenes, Polybius Plinius, & Strabo testes sunt. Adde quod impossibile est, sphæram ignis, & primam aëris regionem à cæli vertigine localiter moueri, & mare eadem latione ferri naturaliter, media aëris regione inter illas posita, non mota: moueretur.n.eodem motu vtrumq; extremum, non moto medio, & sine medio Natura faceret saltum de extremo ad extremum: quæ impossibilia sunt. Sed est dubium, inquit Picus, ex Aboazar, quod æstus maris non eueniat à Luna, (nam non sunt eadem omnibus aquis initia fluxus, & recessus: etiam in quibus nulla est de finitore varietas: Sed ubi in vno loco fluunt aquæ, in alio videntur refluere. Verum hoc de facili tollitur, si enim

dicat

dicat diuerso tempore moueri aquas sub diuersis Orizontibus positas : id vltro concedimus : hoc tamen non tollit eandem Lunam omnium diuersorum fluxuum esse causam; mouet enim tunc aquas, cum supra eius loci finitorem exoritur. Ita nec omnes stellæ omnibus terræ locis æquæ sunt Orientes, vel Occidentes, nec æque Orientales, & Occidentales. Nec luminarium eclipses æquales apparent, vel æqualis sunt durationis, occidentem, & orientem terræ plagam colentibus. Dices ergo dum Luna est in opposito nobis hemisphærio, aquas nostri maris non mouebit. Mouebit inquam sed nec pari temporis momento: fluxus enim aquæ (quæ corpus est) non est alteratio sed motus localis, vnde prius fit in parte, mouenti viciniore, in remotiore posterius; Quamuis ob syderis vim magnam ac stellarum omnium maxime propinquam, breui temporis successione id contingat. Neque ex eo datur, velocior motus, motu primi mobilis: eisdem enim sex horis quibus mare fluit, & quartam sui elementi partem excurrit, Luna sui orbis quartam portionem peragratur, latione diurna; quod cœli spacium longe maius est maris fluentis magnitudine. Cum cœlum Lunæ toto maris elemento triplo sit maius, vt ex supputatis à Ptolemæo, Alfagrano, Eratosthene, Macrobio, Possidonio, & Plinio cognosci potest. Quod si dicat Aboazar fluxuum diuersa principia euenire, aquis sub eodem finitore positis: est plane falsum: Nam vel nulla, vel

omnino

omnino pauca satis est mora successionis motus aquarũm ad inuicem, & hoc oblictorum diuersos sinus, & uarias angustias, aquarum motum impedientes. obseruant enim nautæ in vrbis Meßanæ fretu eodem momento, quo Luna supra nostrum finitorem exoritur, aquas moueri, & singulis diebus à coniunctione ad diametrum singulis ferè horis, eorum æstus initium postponi, singulis horis à plenilunio, ad coniunctionem anticipare: totidem enim Luna suum exortum à Sole postponit, & anticipat. quod confirmat Nicolaus Sagri libello suo & Strabo libro 3. de situ orbis.

Agricnlæ futuras anni vbertates, & caritates non prædicerent, si Stellarum non darentur influxus, Cap. XVI.

I verum est quod dicit Picus libro 3. capi. decimo nono. Agricolas, & Nautas ab aëre, nubibus, & ventis, & à causis proximis, non à stellis, prædicere sterilitatis, & ubertatis, tempestatum, & serenitatis, singulis annis differentias; cur dixit Virgilius, oportere Agricolas obseruare ortus Arcturi, Pleiadum, & aliorum sydérum occasus, ac sub eis uno, uel altero modo semen terræ committendum, & ex eis futuram vbertatem timendam uel sperandam. Primo Georgicorum, *sic inquit;*

At si non fuerit tellus fœcunda; subipsum
Arcturum tenui sat erit suspendere sulco.

& paulo post

Præterea tam sunt Arcturi sydera nobis.
Hædorumq; dies seruandi, & lucidus anguis.

& mox

Ante tibi Æoæ Atlantides abscondantur:
Cnossiaq; ardentis decedat stella coronæ

& tandem

Multi ante occasum Maiæ (cæpere) sed illos
Expectata seges vanis elusit auenis.

& alibi vt designaret Pluuias quas excitat stella Orionis exoriens, inquit,

Fluctu nimbosus Orion.

Quomodo erunt uera præsagia, quę à uario Stellarum, ortu, & occasu narrat Columella libro decimo, capi. primo, & secundo. Varro libro primo, cap. 32. & sequentibus? Aetius tetrabili primo sermone 3. cap. 164. Plinius lib. 18. cap. 35. Rursus, quomodo, uera erit eiusdem obseruatio? qui libro eodem cap. 25. inquit (miretur hoc qui non meminerit ipsa brumali die pulegium exsiccatum in coronarijs florescere adeo nihil esse occultũ natura uoluit.) Quomodo vera erit futurarum tempestatum prædictio à Luna? quam refert Galenus ex Arato, 3. de diebus decretorijs cap. 5. quomodo uerę erunt prædictiones ex Luna, in varijs signis posita, circa morbos, & morborum euentus? quas refert author, libri prognostico-

rum ex decubitus scientia, per Iacobum Mariscottum Florentinum, in latinum conuersi. Quomodo erit vera obseruatio Constantini Cæsaris *lib. primo suæ Agriculturæ cap. 8. quod si oriatur canicula, existente Luna in signo* Leonis, *vel* Geminorũ, *vel* Capricorni, *eo anno expectandam fore copiam olei, vini, & frumenti, oĩum vero horum sterelitatem futuram si in* Cancro *furrit, si vero in* Libra *solius oleĩ, solius frumenti si in Aquario, si autem in* Ariete, *olei vbertatem, & tritici caritatem.* Rursus *libro eodem cap. 12. ex varia Iouis, peragratione in signis* Zodiaci, *varias eius anni penurias, vel fertilitates imminere obseruatum fore, testatur. An ad unum calorem referri hæc possint? cum Sol in Leone,* Geminis, *&* Capricorno, *nec eundem calorem, nec idem anni tempus afferat; qui in Leone prope æstiuum solstitiũ est; in* Capricorno, *oppositum hyemale constituit.* Eius *vero triplicitatis non sunt* Gemini, *&* Capricornus, *sed Aries, Leo, Sagittarius, ex* Ptolemæo *libro primo de iudicijs cap. decimo septimo. An sunt negandæ obseruationes grauissimorum auctorum in arte sua? etiam si pro nostra opinione stare non videantur: certe potius est imitandus Aristoteles qui in rebus ad Astrologiam spectantibus libro duodecimo metaphysic. Eudoxo, & Calippo Astrologis se remittit. & in stellarum obseruatione* Chaldais, *& Babillonijs Astrologis, inquit enim secun*
„ *do cæli 60. (similiter autem, & de alijs dicunt astris, quæ*
„ *dudum ea obseruauerunt, à plurimis annis Aegyptij, &*

Babylonij,

" *Babylonij, quibus multam fidem habemus, de vno quo-*
" *que astrorum.) Ad extremum & imitandus Galenus est, qui non modo sapientibus sed Nautis, & Agricolis, in artis eorum obseruatione fidem præstat 3. de diebus decretorijs capit. 5.*

Nec Reddi posset ratio vera cur partus octauo mense lethales sint si Stellarum non darentur influxus. Cap. XVII.

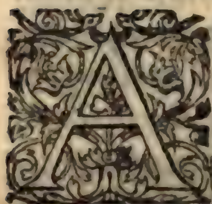

RISTOTELES 7. de hist. anim. cap. 4. dicit partus octaui mensis esse lethales, septimi verò, & noni uitales. Quod antè ipsum protulit Hipp. libro de octimestri partu: Et confirmat Alexander lib. 2. prob. prob. 48. Huius diuersitatis partus felicis & infausti nulla esset causa, si stellæ præter lumen & motum, abditas vires non haberent. Respondet Picus lib. 3. cap. 18. (quòd eo mense difficilis est uteri gestatio. Tūc enim grauius se habere prægnantes: & in matrice, inquit, nescio quæ pati grauia & incommoda: Et si pariant duplici labore oppreßas & partus & ęgritudinis, infirmißimas fieri, vnde neceßario ipse quoque fætus imbecillior factus raro diu uiuat.) Verum Picus adducit causam fortè immediatam, cum de remota sit quæstio, quam propinqua non excludit, sed supponit. Nam si supponamus eo mense ægrotare fætū, vel prægnantē in matrice pati grauia incō

moda: Debebat Picus rationem explicare cur illa prægnãti octauo mense contingant, non septimo, neque nono: A quo ut ab efficiente incommodum uel ægritudo inducatur eo mense. Nam si probabit Astrologus octauo mense prægnãtibus incommoda à stellis prouenire, non tamen per lumen aut motum, influxus dari demonstrabit. Cæterum ut rem à principio repetamus, incommodum vel ægritudo in illo mense causam habeat necesse est. Causa igitur erit uel interna vel externa: Et si externa uel priuata vel communis: Et si communis vel aër, uel cibus & potus, uel Cælum. Interna esse non uidetur, Non enim est verum quod refert Hieronymus Mercur. lib. 2. de morb. mul. cap. 1. dixisse Auicennam lib. 3. fen 21. trac de abortu, & Albertum Magnum 10. de animal. trac. 2. cap. ultimo octauo mense laborare fætum in utero, nam septimo mense factus grandior & consumatior opus habet multo nutrimento, & multo aëre: Quæ omnia cum sibi desint, quærit exitum, & incipit moueri, & subdit, si vero non exeat ob labores quos substinet septimo mense, in octauo debilis est, lãguidus, & infirmus. Nõ, inquam, verum uidetur. Nam fætus septimo mẽse, si sua maturitate est aptus ut exeat in lucem, à quo retinetur ne ægrediatur? Cur illum laborantem ac egredi quęrentẽ natura retinet? Si vero solũ aëre, & alimento maiore indiget, Cur natura de vtroque illi nõ fuit prouida? quæ adeo est de generatione ac propagatione sollicita, & non deficit in necessarijs ex Hipp. & Gal. 5. in 6. epid. 2. ut fætus non laboret, non ægrotet, non pereat.

Præterea si maioris alimenti & aeris gratia, quærit exitũ mense septimo, cur idem non facit octauo, quando fœtus maior est, & alimento ac inspiratione maiore indiget? Quod si octauo mense mouetur, ut & septimo, cur nono multo magis non ægrotat ob precedentes duorum mensium conatus atque labores? Vel à quo habet ut expleto octauo mense amplius non ægrotet, permanente adhuc eadem nutrimẽti & aëris necessitate? & si ægrotat, cur nono mense partus uitalis est? Ad extremũ quacũq; rõne fętus ægrotaret, uel uterus prægrantis grauia incõmoda pateretur octauo mẽse, si ab interna causa laborarent per se laborarẽt, quare & omnes tum pręgnantes tum fœtus, Sed Aegyptiæ mulieres eo mense fœliciter pariunt & facile ferunt ex Arist. 7. de hist. animal. cap. 4. Quod autem de intrinseca ratione alicui competit per se & uniuersaliter illi conuenit ut ab Arist. 1. post. monstratum est. Neque est recipiẽda Vallesij responsio, qui lib. 2. cont. med. cap. 9. (ultra rationem circuitus critici, quę vera est) profert fœtum septimo mense in utero conuerti ut exeat, & ideo, si non egrediatur, ægrotare per dies 40. Cur enim septimo mense conuertitur, qui nono naturaliter in lucem egredi debet? quando quintus quadragenarius dierum ad septimum mensem terminatur, septimus quadragenarius ad nonũ: septimi uero index non sit quintus, sed quartus. Rursus si cõuersio illa naturalis est fœtui, cur inde ægrotat? Cur per dies quadraginta? Quo ægritudinis genere? Et si per tot dies ægrotat, cum mutationes fiant in mensis septimi prin-

 cipio

cipio non medio vel fine (ad principium enim eius mensis quinque quadragenarij dierum à die conceptus terminantur, Si uera sunt quæ cap. eod. 9. supputat Vall.) Cur ergo totus septimus mensis non erit infelix, pleraque pars mensis octaui non erit nascentibus salutaris? Interna igitur laboris causa non erit, octauo mense, sed externa; uerũ non priuata cum sit communis affectus multarum regionũ & omni tempore. Nec cibus, qui communiter uitiosus in tot regionibus esse non potest. Nec aër, cũ nec eiusdem natura morbificę, nec omni tempore esse possit, qui Græciam, Italiam, Germaniam ambit. Ergo ut a Cælo & stellis, quæ perpetuæ transmutationis sublunarium causa sunt, ac criticarum mutationum ad salutem & ad interitum, id producatur, oportet. Eadem enim est partus ratio, vt & Crisis in Morbis ex Hipp. lib. de sept. partu. Neque hoc imaginarium dici debet, vt putat Mercur: si imaginarium non est septem planetas, quadraginta octo stellarum imagines, tot stellas innumerabiles in cœlo esse, nec plane otiosas. Hipp. lib. de octimestri partu ad Lunam refert rationem partus mensis septimi, octaui, noni, & decimi, cum dicit. (Ex his igitur omnibus necessarium est plerasque mulieres circa plenilunium, & vltra in ventre cõcipere, vt ducenti & octoaginta dies, sæpe vndecimum mensem apprehendere videantur &c.) Aristote. 4. de gen. anim. cap. 10. (Ratione autem optima, inquit, tempora omnium, & grauiditatum & generationum, & vitarum dimensionem circuitibus sibi exposcunt, recipere.

Circui-

,, *Circuitum appello diem, noctẽ, mensem, annum, & tem-*
,, *pora, quæ ijs describuntur, atq; etiam Lunæ traiectiones.)*
,, *& paulo post inquit. (Nam ut rerum minus principaliũ*
,, *circuitus sequantur, magis principalium rerum circui-*
,, *tus ratio est. Vitam enim quandam & ortum, & inte-*
,, *ritum, vel statuum esse fateor. Conuersionis vero eorũ sy-*
,, *derum alia fortaße principia sunt. Natura igitur ita sibi*
,, *vult, vt eorum numeris generationes & obitus numeret.)*
Ergo quod septimo & nono mense viuant, octauo autem nati intereant in multis regionibus in quibusdam uero nõ, cœlorum ac syderum conuersiones atque vires causam esse ex dictis est manifestum. Sed cœlum hæc non præstat lumine & motu in gyrum; cum motus hæc terrena nõ pertingat, sine contactu uero non afficiat; lumen autem, si sit Solis accedendo generat, recedendo corrumpit, non tamen septimo mense uitales facit, octauo nequaquam; si vero sit Lunæ, omnibus mensibus æquali proportione diffunditur atq; subtrahitur. Altior ergo est & abdita magis tum Lunæ, tum Planetarum reliquorum facultas, qua partus uarietates contingunt.

Crises morborum fore sine causa perpetua, ac certa, si Stellæ præter lumen & motum vires abditas non haberent. Cap. XVIII.

AD extremum nulla eßet causa, cur in morbis acutis 7. dies eßet critica, non 6. nec 8. in longis 7. hebdogmada, 7. mensis, vt & 7. annus.
,, *Dicit autem Hippocrates 3. aphorismo. 28. (Plurimæ*

" autem passiones puerulis indicantur, nonnullæ quidem
" in quadraginta diebus, nonnullę in septem mensibus, non-
" nullæ vero in annis septem.) Cum enim statutæ ac ordinatę sint morborum crises, vt causam habeant statutam, & regularem oportet: talis causa, non sunt elementa in rerum naturalium ordine, quę mutantur perpetuo; erit ergo cœlum, cuius lationem dicit Aristo. 8. physico. 47. esse causam omnium, quę sunt in hoc mundo sublunari, quod confirmat 1. meteor. cap. 2. & 4. de gener. anim. cap. x. Cum autē latio cœli primā aeris regionem non transcendat, vt alio penitiori medio hoc faciat cœlum necesse est. Respondet Picus lib. 3. cap. 16. (Sed ita naturę dico cursus impleri plerumque in rebus, non ob constellationes ad hęc tempora comparentes, sed ob occultam proprietatē condictionemque rerum illarum, quibus ita plerumque vsu venit.) Sed Picus ne illud tribuat stellis, quod negat mordicus, fingit ea ignorare, quę vir perspicax plane cognoscere potuisset. Non negamus plures esse rerum differentias nobis ignotas, eorum quæ scimus maiorem partem, esse minimam illorum quę ignoramus, se habere nostrum intellectum ad manifestissima naturę, vt oculum noctuę ad lumen Solis. Sed si hoc ita est, cur stellas, eas vires habere negamus, quas si habeant, non cognoscimus? Cur vt stellis vires derogemus, rerum esse dicimus occultas proprietates? Quod est non philosophari, non rerum causas inquirere, non ad quęstiones respondere, non docere. Quod philosophis scepticis congruere

dicit

dicit Galenus 1. de simpli. med. facult a. cap. 1. Cęterum si in rebus hanc occultam proprietatem admittit, cur eandem cœlo derogat Picus? cum cœlum corpus sit nobilissimum, sublunarium omnium causa: Cum quicquid potest virtus inferior, possit superior nobiliori modo: Cum vt omnes numeri in vnitate, omnes calores in luce, sic sublunarium omnium vires perfectiori, & eminentiori modo contineantur in cœlo, auctore Pico lib. 3. capit. 4. vnde Pythagorei, qui septenario tribuunt arcanas naturę vires, cœlo illas maxime tribuunt. Alexander libro 2. probl. problem. 48. (Orbem, inquit, terrarum septem insignibus stellis regendum nouimus.) & Mox inquit, (Luna per septenarium suas accipit formas menses septenis constant diebus.) Quod si rerum particularium solum corruptibilium est hęc occulta proprietas, morborum crisis cuius nam rei particularis & corruptibilis erit hęc occulta proprietas? naturę ne, an morbi, an causę? sed nullius horum esse potest; Natura enim agit necessario, & sine cognitione, ex Aristotele 9. metaphysic. & 2. de interpreta. Cur ergo septimo mouet, & non sexto? si enim posito agente naturali, & non impedito in passo, actio naturalis fit, cur humore morbifico concocto, natura insurgit fœliciter die septima, infęliciter sexta, & octaua? inquit enim Galenus primo de diebus decretorijs cap.
„ *secundo. (Iudicia enim seu crises ipsę omnibus die-*
„ *bus accidunt, sed neque pares numero, neque ex ę-*

quali

,, *quali fide.) & paulo post (In duodecimo enim, & de-*
,, *cimo sexto, nullum unquam iudicatum vidi. In*
,, *septimo, ne vel numerare omnes adhuc possum.*
,, *In sexto iudicantur, sed cum difficilibus Sympto-*
,, *matis, & periculo maximo: adhęc absque fide,*
,, *imperfecte, obscure, sine notis, & ad malum.)*
,, *3. de diebus decretorijs capite octauo (Etenim, in-*
,, *quit, in secundo die natura quodammodo valida*
,, *adhuc est: Item in quarto adhuc valida magis,*
,, *quam in sexto, sed non dum in certamen veni-*
re audet:) Id tamen agenti sine cognitione non con-
uenit. Pręterea si est naturę occulta proprietas vt
per septimos progrediatur, cur in die uigesimo crises
fiunt longe plures & potentiores quam in vigesimo-
primo? vt docet Galenus 7. aphorismor. 38. Cur se-
ptem dies, qui hebdogmadam constituunt, integri non
numerantur? nec enim mensis nec annus integris diebus
numeratur ex Hippocrate 3. prognost. 4. libro de iudica-
tionibus post principium, & ex Galeno 3. de diebus de-
cretorijs cap. 9. Adhęc si natura per se ad crises in-
surgit, cur in continuis febribus per dies molitur cri-
ses, in intermittentibus uero per accessiones? vt enim
crises fiunt die septimo, sic & accessione 7. 14. 17. 20.
27. 34. & 40. Gal. 3 in primum Epidem. 17. inquit.
,, *(Nam vt hęc septenis circuitibus iudicatur, eadem*
,, *ratione alia nouenis circuitibus, alia undenis atq; ita dein*
,, *ceps pro numero decretoriorum dierum.) 4. aphorismor.*

36. *sudo-*

,, 36. ſudores, inquit, febricitanti boni, ſi inceperint die
,, 3. & quinto, & ſeptimo, & nono, & xj. & xiiij. &
,, xvij. & xx. & xxvij. & xxxiiij. hi enim iudicant mor-
,, bos. Qui uero non ita fiunt, laborem ſignificant, & mor
,, bi longitudinem, & recidiuam. Sed cur, in cronicis
morbis mouetur natura diebus paribus, vt affirmat Ga-
lenus. 3. de diebus decretorijs cap. primo, octauo, & nono?
Neque verò eſſe poteſt proprietas morbi, vt die ſeptimo
naturam ſtimulet; ſemper enim morbus per ſe operationes
lędit immediate, primo de morborum differentijs cap. pri-
mo, (quod enim alicui per ſe competit, & de omni, & ſem
per) perpetuo igitur naturam ſtimulat. Sed ſi oportet na-
turam primo retinere, mox concoquere, tandem expelle-
re, cur humores coctos, feliciter, die ſeptimo expellit, octa-
uo æque coctos infeliciter? Sexto æqué coctos infeliciſſimè?
3. criſium cap. x. inquit Galenus, (determinati ſiquidem
,, ſunt & ordinati naturæ motus, cum ualida fuerit, & ma
,, teriæ dominatur et ſuis proprijs rationibus operatur:) Rur
ſus natura ſæpe ab humore non ſtimulata ad criſim inſur
,, git: Confirmat idem Galenus cum ſubdit. (Quæ enim in
,, tempore fiunt opportuno, quod ſane idem eſt ac in ſtatu &
,, coctionibus) etiam ſi nullum adſit irritamentum in calidis
,, ac magnis morbis uidemus accidere.) Rurſus ſi tunc fieret
criſis, cum ab humorib. coctis excitaretur natura, ut cõtin
git illã excitari, ab humorib. in acceſſionum periodis, ordo
dierũ criticorũ nõ eſſet certus ſtatutus inuariabilis; nec ma
ioris fidei eſſet dies 7. quã octaua, nona, quã decima; ut. n.

humores pro eorum copia maiore, uel minore, quòd natura in paroxysmis anticipet uel postponat in causa sunt: Ita & aque cocti humores, aquè stimulabunt die septima, ut in minori quantitate die octaua, aequalis ergo fidei erit utriusque diei crisis; quod Galenus non concedit. Praeterea acuti morbi, quatuordecim diebus terminantur, secundo aphorism. 23. qui magna ex parte fiunt ex humore bilioso, habente accessiones de tertio, in tertium secundo de diff. febrium cap. primo, primo aphoris. com. duodecimo, ergo mouetur natura die quartadecima potentissimè, quo die humor biliosus non facit accessionem, contra uero, die 13. quo ualidum humor biliosus facit paroxysmum, debilissimè natura ad crisim insurgit, ut dicit Galenus secũdo de diebus decretorijs cap. octauo. Praeterea dies indicatorij impares, habent dies indicatorios pares. contra uero, dies critici pares, dies indices impares habent: & hoc totum fit in eodem morbi decursu, habentis accessiones diebus imparibus, ut docet Hippocrates secũdo aphorismor. uigesimo quarto cum dicit (septenorum
" quartus est index, Alterius septimanae octauus princi-
" pium. est autem, & undecimus contẽplabilis &c.) quod in eo com. & vbique obseruat Galenus. Picus autem in obseruationibus artis medicae fidem Galeno praestandam esse plenissimè fatetur cum dicit. libro eodem cap. 16. (sit igitur illi fides in medicina, quanta maxima esse potest) ergo si nec à morbo, nec à morbi causa prouenit ista proprietas, quam fatetur Picus stimulans naturam certo die

ad crises

ad crises conficiendas, tum in morbis tum in partu vtero gerentium; oportet causam esse aliquam perpetuam regularem, quæ naturam excitet, uno tempore feliciter, alio vero contra. Recte ergo Galenus 3. de diebus decretorijs cap. 6. ad lunæ uires abditas causam refert dierum criticorum sequutus Ptolemæum, & omnes Astrologos. Hoc multis rationibus confirmat Franciscus Vallesius vir nostrorum temporum doctissimus libro decimo contradict. medicinal. cap. primo: Fussius super aphorism. vigesimũ quartũ, sect. secundæ: Martinus Acachia Catalaunensis super primũ librũ Galeni ad glauc. in fine; Montanus in exposi. 23. & 24. aphorism. sect. secundæ, & plerique medicorum celeberrimi. Immo Auerroes influxuum oppugnator ueritate compulsus 3. colliget cap. nono inquit (& quidam dicunt, quod inuentio crisium hoc ordine est Luna. sed tu debes scire, quod est causa remota.) Ita Haly primo theisir tract. nono cap. 7. & 3. eiusdem tract. primo cap. primo. Nec quia mensis ille medicinalis, quem ex cogitauit Galenus, à Pico non probetur, vt nec à Cõciliatore diff. 104. nec à Manardo epist. 5. libri 15. Ideo erit Galenus abijciendus: ipsum enim tuentur egregiè, & oppositas prædictorum rationes propulsant, atque dissoluunt, Matthæus Curtius super aphorism. vigesimũ quartũ libri secundi, Oddus de Oddis in eiusdem loci expositione; & Christopharus Vega in 3. prognosticorum. Hippocra. in principio. Quòd si Galenus in illo mense veram causam non fuerit uenatus,

ut ipsemet innuit libro eodem cap. 9. cum inquit (ac exactam quidem uel misturam, uel ablationem Deus tantum nouit.) an idcirco cœlos esse causam illorum erit negandum? an quia modum quo id præstent stellæ ignoremus, stellis uires quas habent abnegemus? De cœlo enim longè plura sunt, quæ ignorant homines, quam, quæ cognoscũt; Ideo Auerroes 14. disput. dest. in Sol. 3. dubij, inquit;
,, *(sed concedendum est, secundum ueritatem, quod huma-*
,, *nus intellectus ualde deficit in ratione, uel causis natura-*
,, *lium rerum, maximè in illis altioribus & sublimibus cor-*
,, *poribus, quorum nescimus quantitatem, & esse earum*
,, *substantiarum totaliter ignoramus.) hac Auerroes.*

Pici Mirandulæ Rationes Diluuntur. Cap. XIX.

VLTAS adducit rationes Picus suis duodecim libris, aduersus Astrologos: Quarum plurimæ euertunt futura diuinantes circa actus humanos: Quas rationes efficaces existimamus, & ultro admittimus. Alias affert, quibus Lunam dierum criticorum causam non esse contendit contra Galenum: Quas quia Clarissimi Medici dissoluunt non est ut examinemus. Postremo enititur multis probare, stellas præter lumen, & motum nullas vires habere, quas dicunt influentias. Quæ quoniam pugnant cum illis, quæ supra monstra-

monstrauimus in præsentiarum expendemus. Potiora, quæ adducit argumenta hæc sunt. Primo Cœlum est causa uniuersalis, quæ cum omnibus facit omnia (Sol enim, & homo generant hominem, Sol & Leo Leonem) sed causa uniuersalis effectus non distinguit (à proximis enim causis omnis effectuum distinctio, & diuersitas prouenit,) ergo non habet peculiares influxus effectuum particularium productiuos. Secundo arguit libro tertio, capite quinto: sic, omnium stellarum naturam sequitur lux, ergo omnes stellæ, luce sua calorem producunt, ergo præter calorem nullas habent uires peculiares ac proprias: Alioquin sequeretur, quod stellæ propria ratione, ac ut ita dicam specificã haberent naturam longè imperfectiorem, quam habent ratione generis, quod falsum est: Nam differentiæ, quæ diuidunt genus addunt generi perfectionem: hoc est euidens nam actione communi calefacient: propria refrigerabunt; (alefactio autem est actio refrigeratione longe perfectior. Tertio nihil alicui competit ratione propria cuius contrarium, eidem conueniat ratione sui generis (secus idem haberet duas actiones contrarias per se, & secundum quod ipsum,) sed stellæ ratione generica calefaciunt, ergo ratione specifica refrigerare non possunt. Quarto Aristoteles (vt omnes alios sileam quos libro primo recenset Picus,) maximus Naturæ indogator, nullibi de his influxibus

fuit

fuit loquutus, ubique enim libris de cœlo, de generatione, Meteororum, de partibus, & generatione animalium, vbi de cœli uiribus agit, de lumine & motu solum verba facit; profecto non tacuisset hos influxus, si ueros philosophus iudicasset. Ad has Pici rationes egregiè respondet Franciscus Ferrariensis super Diuum Thomam 3. contra gentes cap. 84. Nos autem alias adducemus responsiones, quæ nobis magis arrident. Ad primam cum dicit cœlum esse causam vniuersalem, si putet uniuersale, quatenus omnes sublunaris mundi perfectiones claudit, admittimus, ergo effectus non distinguit: falsa est consequentia, si putat uniuersale quatenus concurrit ad omnium Agentium naturalium operationes, concedimus, ergo ab eo non prouenit distinctio in effectibus, est verum in illis, quæ habent causam communem, & particularem merito quorum communis dicitur, & indifferens: sed in effectibus nō habentibus causas particulares id uerum non est. A cœlo enim immediatè determinata prouenit actio, in materia determinata, calor enim cœli ex capite bouis putrefacto vespas generat immediatè, ut ex capite vaccæ putrescentis muscas, & ex qualibet putri materia sponte nascentium vnumquodque; nullo agente particulari ad illorum generationem immediate concurrente, vt alibi monstratum à nobis est. Rursus hæc nihil ad rem nostram, qui putamus tempestates, serenitates, vulgares morbos, morborum crises vniuersales effectus esse, ac à cœlo vt ab uniuersali causa pendere per uniuersales influ-

xus.

xus. Præterquamquod neque dicimus cœlum producere communes morbos, crises, vbertates, ac tempestates, sine concursu sublunarium agentium, & dispositione patientiũ: concurrunt enim ad hæc tum aër nos ambiens, tum natura quæ nostrum corpus regit, tum aliæ causæ. Vnde stellarum impressiones non semel impediuntur, sic Hippocrates pestem uenientem Athenas propulsauit, ut Galenus, & Soranus affirmant; & non semel tum ægroti, tum Medici futuras crises morborum impediunt, & euertunt. Tandem ex his non valet cœlum non habere influxus quia communis sit causa. Vt enim per lumen communes effectus producit, sic per communes influxus communes ægritudines, & communem annonæ caritatem, uel ubertatem: qui effectus, & communes sunt, & inter se diuersi atque etiam contrarij. Hoc fatetur etiã Picus ueritate coactus lib. 3. cap. 25. cum dicit (sed erit quidem Iouis, alia quam Saturni proprietas) licet statim hãc ueritatem inuertat, cum subdit, (Sed quicquid potest Iupiter potest Saturnus.) Quod recte dictum non est. Licet enim totum cœlum possit eminenter, quicquid possunt omnia sublunaria naturaliter, non tamen quęlibet cœli stella, seorsim potest totum id omne, quod potest cœlum uniuersum; tunc enim ad quid tot stellas, & Planetas multiplicasset Natura? Quomodo Saturnus, & Sol diuersas haberent, ut dicit, proprietates? si quicquid potest unum sydus, potest, & reliquum. Rursus si diuersorum syderum facultates uires suas exerceant (otiosa

an producent omnia eosdem effectus an diuersos? si primum non habebunt diuersas proprietates; Potentiæ enim distinguuntur per actus, & actus per obiecta: si secundum ergo à causa communi proueniet diuersitas, & effectuum distinctio. Neque uero quia cœlum est corpus simplex inde valet, quod quicquid potest unum cœlum, uel una stella possint idem, & omnes. Cur enim non omnes cœli eodem motu mouentur? cur motibus contrarijs? cur non omnes stellæ sunt ut est Sol cur non omnes ut Luna à Sole lucem recipiunt? & si recipiunt, cur non eclipsantur ut Luna, Saltem Planetæ infra Solem excurrentes, terra inter illas & Solem posita? Est ergo cœlum, ut quodam magnum animal ex diuersis orbibus, Planetis, Stellis, motibus, uirtutibus, & operibus conflatum, ut docet Auerroes secundo cœli comm. 42. & 71. & 3. disputat. destructionum, in solutione 18. Ad secundum respondeo, quod siue dicamus omnes stellas recipere lumen à Sole, ut dicit Plato in Timæo Plinius libro secundo c. 6. & Ptolemæus libro 4. magnæ composi cap primo: siue omnes excepta Luna habere lucem ex seipsis, ut Auicennas, & Macrobius affirmant. Dico quod lux non est stellis differentia generica (si enim talis esset illis per se, & secundum quod ipsum conueniret, quare & omnibus, quod uerum non esse Lunæ natura demonstrat:) ergo erit proprietas consequens stellas; sed non omnes, ut est proprietas hoīs esse aīal gressibile, & tunc non ualebit Pici assumptum de differentia generica & specifica. Secundo

cundo etiam si gratis concederemus lucere, esse genericam differentiam stellarũ: erit generis non vniuoci, sed ab vno vel ad vnum: in quo genere (cum reducatur ad æquiuocum) nulla est differentia essentialis ab omnibus speciebus realiter distincta. Rursus nec est verum omne per se lucidum esse per se caloris productiuum. Lumen enim, lux, & radius per se calorem non producunt, nisi radius reflexus, & multiplicatus: Aliter omnes stellæ, omnes radij, omnia corpora suapte natura luminosa necessario calefacerent: & ita gemmæ, oculi Fellis, oculi Leonis, Quercus putrida, per se calefacerent, sic media aëris regio, quæ diaphana est, & Solis radios recipit, calida esset; Ergo nec est necessario verum, quod infert Picus, stellas omnes, quia lucidæ sunt, calefacere. Rursus etiam si calefacerent omnes stellæ, nõ oẽs æq; vt Sol calorẽ ꝓducerẽt, sed q̃dã vel debilissime, ut remotissimæ à terra, quarũ calorẽ sensus noster non percipit: & tũc nec erit vera Pici illatio, stellarũ propriam vim refrigerandi ignobiliorem esse communi actione calefaciendi. Est enim maioris actiuitatis summe refrigerare, quam debilissime calefacere. Ad extremum nec est absurdum aliquando in speciebus reperiri proprias differentias differentia generis ignobiliores, vel æque ignobiles. Hinnibilitas enim sensibilitate est ignobilior. Cũ dicimus autem speciem addere generi perfectionem, non perfectiorem formam necessario debemus intelligere, sed perfectionẽ idest actum ἐντελέχειαν quatenus addit formã, quæ genus contrahit, & speciem constituit. Non tamen est

perpetuo necessarium, ut addat formam nobiliorem formæ generis. Ad tertium ex dictis patet nec omnes stellas, quæ lucent calefacere: Nec si calefacerent oēs, & quadā earū etiam refrigerarent, ualeret simul esse contrarias operationes per se: In æternis enim proprietates, quæ producunt contrarios effectus, contrariæ inter se non sunt. Quare etiam si Saturnus sua luce calefaceret, propria influentia refrigeraret, & ita produceret calorem, & frigus, effectus inter se contrarios, in se ipso contrarias facultates non haberet. Vt nec species rerum contrariarum contrariæ sunt in anima: Neq; Sol, qui calefacit, calidus est. Et Pico etiā authore, lib. 3. contra Astrologos cap. 4. cœli calor continet potestate calorem, & frigus, & nec frigori, nec calori contrarius est. Ad quartum Aristoteles de illis cœlorum abditis viribus à motu, & lumine distinctis non fuit loquutus, eas enim sua methodo physicæ venari non poterat, quæ à notioribus nobis ducit exordium, ut patet 1. physic. 2. ideo de solo lumine, & motu notioribus nobis fuit loquutus; influxus autem licet non protulerit, non negauit, & illos introducentes nullibi reprobauit: Quod fecisset si falsos putasset, & cœlo non congruentes, qui in confutandis aliorum sententijs fuit tam accuratus: Immo influxus, vel aliqua ratione insinuauit, ut quarto de gen. animalium cap. x. uel manifeste recepit in libris extra naturalem philosophiam, ut primo poli. c. 7. et Astrologis Babylonicis, & Aegyptijs, illos introducētibus multā fidē præstādā asserit 2. cœli 6 o. Nec Aristo. de cœlo, & eius viribus omnia venari potuit;

immo

immo de æternis plurima ignoraſſe fatetur primo de part. animal. cap. quinto, cum dicit (Subſtantię, quę natura conſtant, partim ingenitæ, immortaleſque ſeculis omnibus ſunt: partim ortus participes, atq; interitus intelliguntur. Sed partem illam æternam, & proinde nobilem, ac diuinam minus contemplari propterea poſſumus, quod admodum pauca illius noſtro ſenſui patent, quorum beneficio, tum de ea ipſa parte diuina, tum de ijs, quæ noſſe cupimus, facultas nobis cogitandi indagandique ſuppeditetur.) & ſecundo cœli ſexageſimo primo inquit. (De his igitur quærere quidē bene ſe habet & ad eā, quæ ad plura ſe diffundit, intelligentiam, quamuis paruas habeamus cauſas, tantaque elongatione diſtemus ab ijs, quę circa ipſa accidunt.) hęc Ariſtoteles.

Diluitur ratio Medici recentioris contra Aſtrologos. Cap. XX.

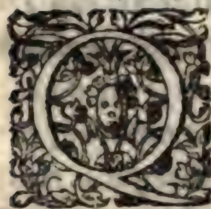

VIDAM ex noſtris uir eruditus ubi in hanc de ſtellarum influxibus diſputationem incidit, hæc habet verba (ut penitus Aſtrologantium rationes euaneſcant. Quoniam aliam habere proprietatem in eorum ſubſtantijs, quæ in his agunt inferioribus, benignitatem uel malignitatem (ut iſti credunt) influentem, præter lumen & motum, quæ illis primo inſunt,

repugnat Aristotelis principijs: essent enim astra ipsa composita, & non simplicia corpora, cum proprietas indiuidualem arguat, ac diuersarum substantiarum mistionem, pro ut lapidi sideriti in attractione ferri, et carni sanguinis, inest proprietas ex Galeno 3. de simplicium med. facu. cap. 24.) Verum ad unam ueritatem rationem hanc expẽdamus. Primũ rõnis huius Auctor suis dictis influxus confirmat, quos intendit euertere. Postquã.n. dixit, præter lumen & motum, astris nullam inesse proprietatem; statim subdit. (vnde nec Lunæ motus quocunque modo humano corpori illatus seu syderum in medicationibus est spectandus: Quoniam cum sit ex alterationum genere non potest nisi turbationem quandam primo in aëre, postmodum nostri corporis humoribus inferre.) Concedit ergo Lunam humores turbare. Sed non turbat lumine nec motu suæ lationis in gyrum. Igitur ut proprietate à lumine & motu diuersa, turbet necesse est. Euidens est ratio. Tempore enim coniunctionis maxime humores turbat, omni tamen lumine priuata est, vt 3. de diebus decret. cap. 3. docet Gale. Motus uero Lunæ circularis, ut & omnium cœlorum infra supremam aëris regionem non se extendit; secus enim & media aëris regio frigidissima non esset, cũ motus sit ignire ligna lapides, & ferrum ex Aristo. 2. cæli 42. Neque nubes in ea cogerentur ut monstrat Arist. 1. meteor. sum. 1. cap. 4. Rursus, dicit proprietatem arguere indiuidualem mistionem ex diuersis substantijs: Sed fatetur lumen & motum esse stellarum proprietates, quæ

illis

illis primo insunt. Ergo uel stellæ non erũnt simplicia corpora, quod falsum est: vel non erit vniuersaliter uerum proprietates arguere mistionẽ ex diuersis substantijs. Nec est quod forte putet proprietates, quæ manifestarum qualitatum non sunt, sed à forma specifica profluunt, quas totius substantiæ appellant à mistione diuersarum substantiarum prodire. Primum enim ex his non ualeret illatio, quod omnium rerum proprietates mistionem substantiarũ arguerent: Deinde neq; est uerum specificas formarũ proprietates & actiones à forma specifica, & ,ut dicũt, à tota substãtia prodeũtes, necessario mistionẽ arguere diuersarũ substantiarũ. Lumen.n. Solis à tota eius substantia prodit, Nã qualitatũ manifestarum expers est Sol in sui natura. At uero maximè oĩum stellarũ calefacere, Solis esse proprietatem dicit Auerroes 2. cœli comm. 42. Mistus tamen ex diuersis substantijs non est Sol, nec Solis radius. Preterea anima rationalis propriã hẽt operationẽ à corpore separatam ex Arist. 2. de gen. animal. cap. 3. immixta tamen est, ut patet 3. de anima 4. 5. & 6. & omninò à corpore separabilis ac immortalis 2. de anima 21. Adhęc cęlũ simplex est corpus ex Arist. 1. cęli 8. nullo modo ex diuersis substantijs commistum ex principijs Aristot. eßet enim corruptibile: Nam secundum peripateticos omne compositum est nouum ex Auer. 12. metaph. commen. 39. & 3. disp. dest. in sol. 19. dubji. Est autem cœlum nec graue, nec leue, inalterabile, inaugmentabile, ingenerabile, incorruptibile, sine contrario ex Aristo.

risto. 1. cœli 20. & sequẽtibus, cã perpetuæ transmutatio-
nis sublunarium ex Arist. 8. physi. 47. ut ibi explicat A-
uer. Hæ cœli sunt proprietates cum illi soli oĩ et semper cõ-
ueniant nulli corpori nec simplici nec misto pter cœlũ. Pro
priũ aũt quarto modo illud est, quod rei conuenit oĩ soli et
semper ex Porphyrio cap. de proprio, & Auerr. in para-
phrasi. Accedit quod Lunæ est, terra inter eã & Solẽ po-
sita, eclipsim pati ex Arist. 8. metaph. 12. & 13. solius Lu
næ est hæc proprietas nullius preter Lunã. Rursus ignis sim
plex est corpus ex Arist. 1. cœli 7. At inter oĩa quæ gene-
rantur & intereũt solius est ignis nõ putrescere ex Arist.
4. meteor. tex. 5. unius ignis est in infinitum augeri quous
que fuerit combustibile 2. de anima 41. Ab ignis specifica
forma prodeunt hæ proprietates illi soli & semper conue-
niunt nulli præter illum. Falsum ergo est in doctrina Ari
sto. proprietates arguere mistionem ex diuersis substãtijs.
Sed probat hoc in magnete & carne auctoritate Gale. 3.
simp. cap. 24. Primum quod proponit repugnare doctrinæ
Arist. probat per doctrinam Galeni: quasi esset Gal. secta
tor Arist. non potius illius oppugnator acerrimus. Deindè
nullibi Gal. dixit unquam magnetem idcirco trahere fer-
rum &, carnem sanguinem, quia mista ex diuersis substan
tijs sint. Rursus nullibi dixit unquam Gal. loquẽs uniuer-
saliter proprietates necessario in oĩ rerum ordine prodire
à commistione diuersarum substantiarũ. Preterea Gal. 3.
simp. cap. 24. ut legit uersio Theodorici Gerardi, ab Au-
gustino Gadaldino emẽdata, nõ dicit magnetẽ trahere fer

rum,

rum, quia cõmista ex diuersis substantijs, sed medicamẽta trahere succos, quæ si quandoq; suo fine frustentur, quædam extremè lædere quædam in nutrimentum mutari, reddẽs aũt rõnem huius diuersitatis dicit in medicamẽtis intelligere oportet multas diuersi generis mistas esse substantias. Capite aũt 25. uersionis eiusdẽ dicit quidẽ magnetẽ trahere ferrum carnẽ sanguinẽ, non dicit autem attrahere quia commista sint ex diuersis substantijs, sed quia similia & fortiora, verba Galen. hæc sunt. (Verum quæ attrahunt, quodammodo esse efficaciora valentioraque, sicuti magnes lapis ferro: quippe qui ad ferri naturam accedat, in quo ferri metallis reperiatur, eique magnopere specie persimilis sit: uerum fortior est quodammodo, ut attrahere sit aptior, quam attrahi.) & paulo post (Sed quia attractiones substantiarum fieri similitudine ostendimus.) & tandem (etenim similitudinem in esse substantijs diximus, non identitatem: contrarium enim cernimus. Nam neque ferrum attrahit ferrum, neque caro carnem, sed lapis sideritis ferrum caro sanguinem. Differunt enim, mea quidem sententia, idem & simile.) Locus autem ubi Galen. dicit proprietatem prodire à mistione est 4. simpl. 15. ibi tamen de omnium rerum mortalium, & æternarum proprietatibus non loquitur, sed tantum earum, quæ ex elementis, commista sunt, dicit enim (ex quatuor elementis, particulatim corporibus omnibus constare generationes impares mistura ac diuersæ.) & mox subdit (Ex einsmodi itaque

impa-

„ *imparitate proprietates corporum particulariũ sunt perfectę: ex elementis quidem, plantarum: ex his autem, animalium, sicut in libris de elementis demonstratum est.)*
„
„
Ita Auerro. 5. colliget cap. 24. dicit proprietatem esse operationem, quæ transit ab uno ad aliud propter proportionem mensurarum elementorum, quam habet vnum ens cum alio. Sed loquitur de proprietatibus medicinarum & ciborum. Ex his patet arguere à mistorum proprietatibus ad proprietates rerum omnium fallaciam esse à secundum quid ad simpliciter. Neque valet arguere à sublunaribus ad æterna, quæ specie & genere differunt ex Aristo. x. metaphysico. cap. 9. Tādē cœlorum vires abditæ nobis sunt cum paruas habeamus causas tantaque elongatione ab ijs distemus ut 2. de cœlo 6 1. dixit Arist.

DISPVTATIO VI.

An dentur morbi à tota substantia. Opinio Alexand. Massariæ, & Marcelli. Cap. XXI.

MARCELLVS *libello suo de morbo pandemico fol 20. inquit, tria tantum genera morborum nos docuit Galenus: & non hoc quartum, quod morbum formæ, ac totius substantię, alijsque*

nominibus

nominibus commentati sunt noui isti medicinæ scriptores, cum alios morbos, quam ex intemperie, mala compositione, & soluta vnitate inuenire aut excogitare opus non sit; Accepit Marcellus hanc sententiam à clarissimo viro Alexandro Massaria, qui libro de abusu vesicantium folio 12. inquit (Fernelius, & Argenterius, & alij nostrorum temporum nouatores, inter quos forte Sax: quoque licet numerare, contendunt ab ijs occultis causis morbos in nobis excitari, qui non manifestis qualitatibus, sed totius substantiæ dissidio vitæ nostræ primordia demoliuntur. Quare præter Galeni disciplinam, qui tria tantum morborum genera nos docet, nescio quas occultas qualitates commenti sunt, quas, morbos formæ, totius substantiæ, & alijs nominibus vocant.) hæc Maßaria. Qui ad hoc probandum argumentum affert, quod putat achillem, cum subdit. (Ac sane si vnquam licuit, vel uenenatam qualitatem, vel morbum occultum inducere, id maxime in rabie canina videtur licitum esse. Namque si consideretur causa, & modus, quo hic morbus originem habet, & progressionem facit, nec non symptomata, quæ tandem superueniunt; Nemo est, qui non summa cum ratione debeat mirari, & stupescere: cum videamus modicam spumam; leuissimam plagam, & si nullum protinus in loco affecto appareat notabile symptoma, tamen post duos, tres, quatuor & aliquando plures menses, & integrum annũ, timorem aquæ, deliriũ

" *imparitate proprietates corporum particulariũ ſunt perfectę: ex elementis quidem, plantarum: ex his autem, animalium, ſicut in libris de elementis demonſtratum eſt.)* " "
Ita Auerro. 5. colliget cap. 24. dicit proprietatem eſſe operationem, quæ tranſit ab uno ad aliud propter proportionem menſurarum elementorum, quam habet vnum ens cum alio. Sed loquitur de proprietatibus medicinarum & ciborum. Ex his patet arguere à miſtorum proprietatibus ad proprietates rerum omnium fallaciam eſſe à ſecundum quid ad ſimpliciter. Neque valet arguere à ſublunaribus ad æterna, quæ ſpecie & genere differunt ex Ariſto. x. metaphyſico. cap. 9. Tãdẽ cœlorum vires abditæ nobis ſunt cum paruas habeamus cauſas tantaque elongatione ab iјs diſtemus ut 2. de cœlo 61. dixit Ariſt.

DISPVTATIO VI.

An dentur morbi à tota ſubſtantia. Opinio Alexand. Maſſariæ, & Marcelli. Cap. XXI.

MARCELLVS *libello ſuo de morbo pandemico fol 20. inquit, tria tantum genera morborum nos docuit Galenus: & non hoc quartum, quod morbum formæ, ac totius ſubſtantię, aliјſque nominibus*

nominibus commentati sunt noui isti medicinæ scriptores, cum alios morbos, quam ex intemperie, mala compositione, & soluta vnitate inuenire aut excogitare opus non sit; Accepit Marcellus hanc sententiam à clarissimo viro Alexandro Massaria, qui libro de abusu vesicantium folio 12. inquit (Fernelius, & Argenterius, & alij nostrorum temporum nouatores, inter quos forte Sax. quoque licet numerare, contendunt ab ijs occultis causis morbos in nobis excitari, qui non manifestis qualitatibus, sed totius substantiæ dissidio vitæ nostræ primordia demoliuntur. Quare præter Galeni disciplinam, qui tria tantum morborum genera nos docet, nescio quas occultas qualitates commenti sunt, quas, morbos formæ, totius substantiæ, & alijs nominibus vocant.) hæc Maßaria. Qui ad hoc probandum argumentum affert, quod putat achillem, cum subdit. (Ac sane si vnquam licuit, vel uenenatam qualitatem, vel morbum occultum inducere, id maxime in rabie canina videtur licitum esse. Namque si consideretur causa, & modus, quo hic morbus originem habet, & progressionem facit, nec non symptomata, quæ tandem superueniunt; Nemo est, qui non summa cum ratione debeat mirari, & stupescere: cum videamus modicam spumam; leuissimam plagam, & si nullum protinus in loco affecto appareat notabile symptoma, tamen post duos, tres, quatuor & aliquando plures menses, & integrum annũ, timorem aquæ, delirium

rabiem & certissimum interitum afferre. Veruntamen si quæras, quis nam, aut qualis sit hic morbus qui in rabie canina excitatur, ubi respondet Galenus, Morbum non esse occultam qualitatum proprietatem, Morbū totius substantiæ; Sed intemperiem calidam, & siccam, quæ in solidis animalis partibus inducitur. Secundo in primum prorreticorum com. 17. vbi inquit, loquens de timore aquæ (de quo medicis omnibus summa in soli-
" dis animalis partibus siccitas fieri videbatur, atque vna
" adaucta naturalis caliditas, in igneam conuersa. Affe-
" ctionem hanc caninum virus parit longo tempore, hoc est
" paulatim: atque ob id immedicabilior existit, quòd par-
" tium solidarum substantia in aliam transeat condicionem
" veluti in uitiliginibus. Tanti fuit hæc Massariæ ratio
" apud Saxoniam, vt cùm in sua prima editione de vsu vesicantium, visus fuerit, admittere non modo causas, & agentes à tota substantia, uerum etiam & morbos. In secunda tamen sua de phænigmis editione, quam edidit ad Massariæ librum, morbos à tota substantia omnino ui superet, ut planè à seipso dissentire videatur. Et ne gratis virum præclarissimum notare auserim; verba eius libro primæ editionis folio 7. hæc sunt. (Quibus sic declaratis etiam si iam luce clarius constare putem non modo pestiferam febrem, cum legitima peste in hoc communi conuenire, quod scilicet ab occulta, & venenata qualitate quadam proficiscatur, uerumetiam & hanc unam causam à cæteris omnibus febribus formali, & essentiali, vt dicunt

dicunt distinctione differre;) & paulo post. (Itaque sola occulta & uenenata ipsa qualitas, legitimam pestilentem constituit. Hanc ipsam à cæteris omnibus febribus, & morbis distinguit.) hæc ille. Quod autem rem constituit essentiali, atque formali differentia, & à reliquis essentialiter distinguit, eius est essentia, quod quid erat esse, & forma. Oppositum vero dicit in secunda editione libro secundo cap. 18. Cum dicit, (& ideo venenatam qualitatem, non morbum, sed causam, & omnium morborum principium diffiniui, & nunc etiam diffinio;) & mox (ego enim hos morbos, non minus quam Massaria ex toto reprobo.) Et tandem (ego itaque, quid in hac parte Massariæ respondere debeam ignoro: si enim me tanquam morbi à tota substantia aßertorem accusat, iam dictum est nullum me occultum, & à tota substantia constituere morbum, & ideo ab eo in hac re differentem non esse) hæc Saxonia.

Opinionem euertit: & primo, caninam rabiem morbum à tota substantia constituere demonstrat. Cap. XXII.

CAETERVM recte dictum non puto, morbos à tota substantia non inueniri à tribus illis generibus à Galeno positis, diuersos. Primum id eodem Massariæ argumento euidens est. Nam si quæ-

rat Maßaria à Galeno, quem morbum constituat in homine caninum virus. Profectò intemperiem calidam siccam nullibi de propria mente respondebit Galenus ut putat. Nam comm. 17. secundi in primum prorrt. non dicit se hoc sentire sed alios medicos ita putaße, è quorum numero fuit Pelops. verba eius eo loco hæc
,, *sunt. (Noui sane & quendam, qui exacto anno cum*
,, *incurrit affectum, quem idrophobiam idest aquæ timo-*
,, *rem uocant. De quo Medicis omnibus summa in so-*
,, *lidis animalis partibus siccitas fieri uidebatur. hæc Galenus.) ex horum medicorum numero fuit Pelops, non fuit Galenus. hoc patet ex verbis Galeni lib. xj. simpli.*
,, *cap. de cancris fluuialibus vbi dicit. Cæterum Pelops*
,, *Doctor meus, & ipse omnium eiusmodi causas reddere*
,, *volens, non ab re, inquit, Cancer cum animal sit*
,, *aquaticum, prodest à cane rapido morsis, quibus vi-*
,, *delicet metus est ne corripiantur, affectu siccißimo,*
,, *nempe rabie: quam ob rem sane etiam aquam metuunt.*
,, *Ac fluuiales non marinos, conuenire cancros dictita-*
,, *bat, scilicet, quod animalia marina, ob admistionem*
,, *salis natura siccißimi haud æque exactam tuerentur*
,, *eam, quæ est aduersus rabiem contrarietatem, (& non*
,, *nullis interpositis verbis) hæc igitur sanè Pelops dice-*
,, *bat, profitens ambitione quam magna iactitans omniũ*
,, *se talium nouisse causas, at ego nisi plane me scire*
,, *quippiam persuasum habeam, alijs persuadere*
,, *non tento.) ergo Pelopis fuit sententia canem ra-*

bidum

bidum inducere affectum ſiccißimum, cancros fluuiales conferre, nam animalia ſunt aquatica; nec omnia quæ degunt in aquis idem efficere: ſimilem enim Cancris præparationem non admittunt. Galenum vero non putare ſiccißimum fore affectum, nec ob manifeſtam illam contrarietatem à Cancris iuuari, ſed occultum eſſe morbum, & à Cancris occulta ſubſtantię proprietate curari patet. Subdit enim. Itaque neque Pelopis rationem, vt veram accepi, vt quæ crebras habeat contradictiones. Rurſus ſi intemperiem ſiccam putat hunc Morbum Gal. cur vt Pelops, non ſic ipſe contrariam aquatici animalis diſpoſitionem, cauſam curationis admittit? cur non reprobat Aeſchrionem, qui hos cancros præparabat poſt ortum caniculæ? cur cinerem cancrorum exſiccatorium dicit Galenus? Et ſi exſiccatorius eſt, quomodo ſiccißimus erit morbus, quem curat, cum morbus in intemperie à ſimili non curetur? cur tandem, inquit Galenus cancros non alia ratione conferre, quam occulta proprietate? Eius verba hęc ſunt in principio eiuſdem capitis: At fluuialium Cancrorum cinis quamquam ſimiliter prędictis exſiccatorius eſt, ſubſtantię tamen proprietate mirabilis eius in ijs, qui à rabiente cane ſunt morſi, effectus, (& paulo poſt.) Cęterum ſeorſum etiam librum conſcribam aliquando de ijs, quę proprietate ſubſtantię totius, quid agant, è quorum

,, *numero sunt, id genus omnia, (& tandem) verum Can*
,, *cros opinor ex proprietate totius substantiæ prodesse. hæc*
Galenus. Ergo si canis rabidi affectus est intemperies
calida, sicca, cur rebus occulta substantiæ proprietate
pugnantibus curatur? Cur non frigidis humidis tantũ?
Adhæc curatio debetur causæ tãtũ an magis ipsi morbo?
& si morbo: dum curatur morbus contrarijs à tota substã
tia, an quia & ipse lædi operationes à tota substantia?
& si sic cur ergo non erit à tota sua substantia morbus?
Rursus sit hic affectus caninus in sola intemperie calida
sicca, an poterit curari frigidis humidis, an non? si non
ergo non erit rectè dictum Hippocratis secundo aphoris.
,, *22. quicunque morbi ex repletione fiunt curat euacuatio,*
,, *& quicunque ex euacuatione repletio, & aliorum contra-*
,, *rietas. si sic ergo uni duo erunt contraria, vt potè mor-*
bo calido sicco, frigida humida, & totius substantiæ
proprietate occulta, pugnantia. Præterea, remedia quę
in canina rabie, curant, & præseruant causam, eadem
curant affectum ab illa causa productum, ergo affectus
est eiusdem naturæ cum causa. Antecedens est Gale
ni secundo aphorism. 22. cum dicit, nonnunquam præ-
,, *seruari dicentes, ne morbus, qui iam incipit generari, ad*
,, *complementum perducatur: nonnunquam vero curari,*
,, *quemadmodum in ijs, quos canis rabidus momorderit.*
,, *Quæ enim ipsis adhibentur medicinæ, duplicem habent*
,, *appellationem. Nam nonnunquam rabiei remedia di-*
,, *cuntur, ac si dispositionis, quæ rabiem fecerit, dicerentur.*

Non

" Non nunquã uero non remedia præsentis dispositionis ap-
" pellantur, sed à rabie futura preseruantia. hęc Galenus. Consequentia patet. Nam si eodem antidoto causa, & morbus aufertur, eiusdem naturę causam, & morbum esse necesse est. Nam eadem corruptione corrumpuntur, quę eadem generatione, generantur. Et eiusdem sunt naturę, quę eadem vni tertio sunt ęquè contraria. Adhęc si morbus est in intemperie calida sicca, cur illo affecti, adeo uehemẽter, aquam frigidam humidam expauescũt? vt non modo aquam, sed & aquę nomen, sed & liquida omnia horreant adeo, vt mori potius eligant, quam illã degustare uel ad eam deduci? Democritus apud Galenum secundo de antidotis cap. 15. & aquę (inquit, &
" potus omnis inanem metum vsque adeo ut si aquę tantil-
" lum uideat & conuellatur ęger & statim tremat. Eudemus sectator Themisonis, se uidisse aliquos refert, cane rabido demorsos, qui etiam proprias lacrymas expauescerent. At si hic aquę timor, eius morbi calidi sicci est symptoma, cur & marasmus, qui summam siccitatem, & caliditatem in solidis partibus inducit, eundem aquę timorem non infert? Quod si aquam expauescant, nam corrupto mentis iudicio, quod eis prodesse possit non intelligunt, vt dicit Galenus lib. de Theriac. ad Pisonem cap. 16. cur & marcor, qui & ipse est extinctio calidi innati presiccitate eandem non infert iudicij corruptionẽ? Cur delirium, & mania, quę deprauant, & corrumpũt mentis iudicia aquę timorem non inducunt? uel cur ca-

nina

nina rabies timet aquam non cibos, non tonitrua; & ſi inditium habent leſum hoc morbo affecti, an habeant memoriam integram, an non: Si ſic cur nomen aquę formidant, qui ab aqua nunquam leſi fuere? Si non, quomodo aquę recordantur? Pręterea cur mingunt vrinam, in qua apparent vt viuę canum imagines, vt teſtis eſt Alzarauius libro ſuę practicę, trac. 30. ſec. 2. capit. 3. Auicennas lib. 4. ſen. 2. trac. 4. cap. 7. vbi dicit, & " quandoque mingit rem in qua apparent res carnoſę mira- " biles, quaſi ſint animalia, & quaſi parui canes. Quod confirmat Raſis lib. 3. cap. 495. Rurſus, vel cum iſta intemperie calida ſicca, eſt complicatus alius affectus, uel nullus, ſi ſic talis non erit in compoſitione neque in ſolutione continui. Hi enim affectus non inducunt cogitationem corruptam, deliria, ſpaſmos, ſitim, ſingultum luminis auerſionem, gentes timere, ſemen involuntarie emittere, ſudores frigidos, ſyncopes, & alia quę pręter aquę timorem inducit hic affectus, ut ibidem dicit Auicennas; ſi ſola eſt intemperies, uel illa per ſe hęc ſymptomata non inducet, & ita erunt ſymptomata ſine morbo, vel omnis intemperies calida ſicca eadem ſymptomata concitabit, quod experimento repugnat. Quod autem eſt per ſe tale, ſemper & omni tempore eſt tale. Rurſus ſi eſſet in ſola intemperie calida ſicca non eſſet affectus cõtagioſus: At homo rabido cane commorſus, alios mordere eſt paratus, & commorſos ducit contagione in eandem rabiem (inquit enim Auicennas) quod ſi momorderit hominem

minem

,, minem apud commotionem vel furiam suam, accidit illi ,, homini illud, quod accidit ei.) Et panni eius saliua infecti in rabiem ducunt hominem illos ore lambentem, vt de puellæ sartrice narrat Cœlius Aurelianus. Sed ab intemperie calida sicca per se contagium non prouenit, vt monstrat Fracastorius libro 1. de contagio cap. x. Præterea cur homo à cane rabido commorsus, si sanus euaserit, vbi sub arbore sorbo dormierit, iterum in rabiem agitur? hoc si inde fit, nam vt inquit Fracastorius lib. 2. de cont. capit. x. arbor illa melancholici temperamenti suis vaporibus iterum rabiem suscitat: Cur arbor melancholica natura morbum generat calidum siccum, non frigidum siccum? Cur nux, cupressus, Auellana, Pinus, & reliquæ eiusdem temperamenti arbores eandem rabiē non concitant? Cur non redeunt in rabiem, si quartana illis superueniat? An non potius occulta vis est in morbo? Ideo AuenZoar lib. 1. tract. 5. cap. 15. ait (fieri non ,, posse, vt reddatur vera causa huius effectus: etenim ,, multa alia habentur in hoc nostro orbe subiunari, quo- ,, rum non est hominis rationem veram reddere.) Ad extremum cur hunc affectum curant res calidæ siccæ? vt Gentiana, ex Galeno xj. simplicium, & ex Dioscoride cap. 37. libri 6. Gentiana enim calida est in tertio, sicca in secundo auctore Auicenna lib. 2. tract. 2. cap. 281. ,, Et vt inquit Gal. 6. simp. (Huius herbæ radix multum ,, est efficax, cum opus est extenuatione, purgatione, abster ,, sione, obstructionis liberatione. Nec mirum si hæc possit, ,, cum impense sit amara.) Rursus cur est quod canis ra-

l. 3 acut. c. 9 in pr

bidi morsum Medici curant theriaca? ut patet ex Andromaco referente Gal. lib. de ther. ad Piso. cap. 6. quæ admodum calida est ex Gale. lib. eodem cap. 17. Tandē cur Galenus 6. simplicium inquit? (Nuncupata est hæc herba Alysson, quod mirifice iuuet morsos à cane rabido. Sed & rabienti quoque data sola sæpe in totum sanauit: atque hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dictumque prius est talem facultatem ex sola percipi experientia, & planè nulla constare methodo.) Quod confirmat Auicennas lib. 2. tract. 2. cap. 26.

Venena toto genere lædentia morbos inducunt à tota substantia. Cap. XXIII.

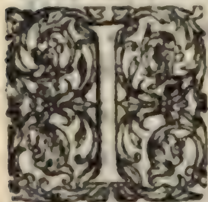

IN doctrina Galeni dantur venena lædentia corpus nostrum ab occulta totius substantiæ proprietate. Ergo dantur & morbi in totius substantiæ proprietate constituti. Antecedens est Gal. 5. simp. cap. 19. ubi inquit (At sunt quæ tota essentia nobis cōtraria sunt: proindè si vel minimum eorum assumptum fuerit, omnino lædat necesse est.) Idem dicit 6. in 6. epidem. com. 5. 3. simp. cap. 22. 5. simpl. cap. 18. & 3. de temper. cap. 4. Quod confirmat Auicenna exemplo napelli hominis substantiā corrumpentis ex eius forma specifica lib. 1. fen 2. doct. 2. cap. 15. & Auerroes 5. colliget cap. 18. Consequentia est Galeni libro primo de semine cap. 16. ubi inquit (Qua ratione etiam minima particula humoris lethalium venenorum, quæ deleteria appellant, ubi in animalis corpus ingressa fuerit, totum

„ *id momento temporis immutat, sibique simili affectione alterat.) Ergo si alterans agit à tota substantia, & sibi similem inducit affectum, ut affectum à tota substantia inducat necesse est. Praterea, venena toto genere deleteria atque agentia à tota substantia sic immutant corpus nostrum, vt corpus nostrum immutat cibos. Ita Gal. 3.*
„ *de temper. cap. 2. vbi inquit (Quippe, vel cuiusmodi*
„ *sunt assumpta, eiusmodi etiam permanentia uincunt mu-*
„ *tantque corpus ad eum modum, quo id cibos: atque hæc*
„ *prorsus tum venenosa, tum naturæ animalis corruptri-*
„ *cia pharmaca sunt.) Sed corpus immutat cibos non modo in sui qualitatem, sed in veram suam substantiam, vt patet ex Gal. lib. 6. de decretis Hipp. & Plat. c. 8. Ergo, & uenenum dum corrumpit, & immutat corpus nostrum in sui substantiam, & naturam commutat; Sed talis commutatio est uere morbus. Ergo à tota substantia morbus erit. Minorem sic demonstro. Illa cõmutatio est præter naturam mutatio: Omnis enim mutatio, & motus distinguitur à termino, ut elicitur ex Arist. 5. physicorum tex. 31. Sed est mutatio ad corruptionem, ad uenenum, ad interitum (est enim venenum, vt inquit Conciliator diff. 178. substantia humani corporis proprie corruptiua, & destructiua, & ut inquit Haly humiditas aquosa subtilis horribilis qualitatis humanæ naturæ interceptiua.) igitur est vere morbus in tota substantia: Omne enim quod est præter naturam, vel est morbus, uel causa, uel symptoma ex Gal. lib. 1. meth. cap. 9. Sed non est causa: Causa enim est uenenum immutans, non corporis immutatio, quæ est ef-*

fectus a veneno pductus: Nec est symptoma, symptomata n. illius commutationis sunt dolor, ardor uehemens, aut sensus erosionis, aut stuporis perculsio, punctura item, tremor, singultus, contractio, eruptio bullarum, liuor, tumor, coarctatio, quarũdam partium putrefactio, vomitus fetidus & plenus, ex Aëtio tetrab. 4. serm. 4. cap. 47. Ita & corpus liuens, aut nigricãs, aut diffluens, aut putredinem molestam olens, ut docet Gal. lib. 6. de locis affectis cap. 5. Ergo illa affectio & immutatio nostri corporis, ad quam sequuntur ista horribilia symptomata, erit morbus. Confirmatur, nam est mutatio ad interitum: morbi vero vt ad salutem, sic & ad interitum iudicantur ex Gal. 2. aph. 23. & crises siue ad bonum, siue ad malum sunt morborũ mutationes ex Galeno 3. crisium cap. 1. Ergo cum talis commutatio non sit ad qualitatem sed ad substantiam ueneni toto genere corrumpentis, in tota substãtia sit mutatio & morbus necesse est. Rursus si uenena (quocunque modo illa aduersarentur naturæ hominis) solum inducerent morbos in intemperie qualitatum manifestarum non autem in tota substantia. Tunc vel non erunt abdita substantiæ antipathia hominis naturam corrumpentia, vel si erunt, nullo modo à Medicis vt toto genere malefica poterunt cognosci. Quod repugnat Galeno, qui 3. de temp. cap. 4. inquit (Medicamenta itidem sunt, & quæ nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ipsum afficiunt: cæterum grauia, & naturę animalis corrumpentia, unde & totum eorum genus deleterium & pestilens dici reor.) Euidens est ratio, cognoscuntur

ſcuntur enim uenenorum contrarietates, & actiones per mutationem, quam inferunt. Subdit enim Gal. ibidem
„ (Porrò iudicabitur contrarietas ex ea, quæ media inter-
„ cedit, mutatione.) Ergo ſi ſolam mutationem in manifeſtis qualitatibus inducunt & in tota ſubſtãtia mutationem non inducunt, erunt, uel cognoſcentur homini contraria ſecundum manifeſtas qualitates, non vt toto genere deleteria. Sed hoc repugnat Galeno, qui cap. eodem vbi de alteratione manifeſtarũ qualitatum ignis & aquæ
„ loquutus eſt ſubdit (Nequaquam igitur ſic iudicanda
„ deleteria ſunt, immo totius naturæ ſuæ contrarietate.) Præterea Aſpides, Viperæ, & Scorpiones dum hominem ueneno offendunt, & enecant, uel morbum inducũt, vel non. Morbum non inducere dici non poteſt; inducerent enim maleficium, quod non modo læderet hominis operationes immediate, ſed ipſum enecaret, quod tamen morbus non eſſet; Id.n. repugnat principijs medicinæ. Si morbum inducunt, certe in intemperie manifeſtarum qualitatum non inducunt. Ergo vt à tota ſubſtantia lædentia, in tota ſubſtantia morbum producant neceſſe eſt. Primum venenoſa animalia, quæ retulimus, ſi morbum in intemperie manifeſtarum qualitatum inferrent, calidum ſiccum, vel frigidum humidum inducerent: Nullum tamen horum efficiunt. Non calidum ſiccum, inquit enim Galen lib. quod animi mores cap. 3. (De-
„ morſos ab Aſpide illico exanimari perinde, atque ſi cicu-
„ tam biberint, vtpote ipſius veneno refrigerante.) &
„ 3. de locis affec. cap. 7. dicit. (Quum nuper quidam

" ictus esset à Scorpione, videor mihi videre inquit, quod
" grandine percussus sim, eratq; omnino frigidus, sudore
" frigido accedente.) Quod confirmat 4. meth. cap. 3. "
Viperarum temperamentum frigidum esse vel illud mon- "
strat, quod hyemis tempore sub saxis condantur ex Ari-
stot. 8. de hist. animal. cap. 15. At animalia frigida
morbum calidissimum per se non possunt inducere, quan-
do omne quod per se fit, fiat à consimili in specie, non à cõ-
trario, à quo res non fit, sed destruitur. Non morbum
frigidum humidum: tunc enim à pauco vulnere ab il-
lis animalibus inflicto tam grauia symptomata, tam cele-
res, ac magnæ mutationes in toto corpore, tam repentinæ
mortes non euenirent: vt euenire dicit Gal. 3. de loc. aff.
" cap. 7. cum dicit (Quis enim crederet, uel à scorpionibus
" infixo aculeo, uel à phalangiorum paruorum ictibus totũ
" corpus ingenti, & inusitata mutatione affici, nisi sæpenu-
" mero id accidere videret, præsertim minimam quandam
" substãtiã feris in ipsum demittentibus.) hæc enim omnia
frigidis uenenis repugnant, ut docet Gal. 3. simp. cap. 22.
Ita solanum manicum in pauca dosi inducit delirium, &
in paulo maiori enecat ex Gal. 8. simplicium, morbum er-
go frigidum non inducit. Tandem curatio debetur morbo:
Morbus uero, quem uenena inducunt non qualitatibus
manifestis curatur, sed occulta substãtiæ proprietate. Cro-
codili morsum, Crocodili pinguedo sanat, Mus Araneus,
& corpus viperæ suos morsus ex Gal. lib. de Ther. ad Pi-
so. cap. 10. primo de Antid. cap. 1. Buffonis uenenum cu-
rat lapis in eius capite genitus ex Conci. Scorpio sanat pla-
gam

gam, quam infert ex Dioſ. lib. 6. cap. 44. Aſpidis uenenū frigidū curat Acetū ex Plin. lib. 23. c. 1. Criſtallus curat uenenum Arſenici ex Matthiolo in Dioſ. lib. 6. com. 29.

Lues, quam dicunt gallicam, morbum à tota ſubſtantia conſtituit. Cap. XXIIII.

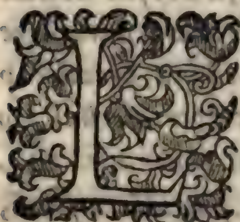

VES gallica, quā Gal. nō cognouit, *morbus eſt, cū lędat immediatè operationes, & ſæuiſſima inducat ſymptomata. Sed nō eſt in intēperie frigida humida poſitus; ſic. n. contagione non inficeret, ſeminis profluuia, inguinū phlegmones, puſtulas ulcera, & alias affectiones, quę ſucci calidi, acris, et erodētis ſoboles ſunt, nō inferret. Nec eſt in intēperie calida ſicca cōſtitutus: Tūc. n. dolores diuturnos nō induceret, dicebat. n. Hipp. 1. in 6. epide. 8. (In cranone veteres dolores frigidi) nec œdemata, quæ à frigido ſucco fiūt ex Gal. lib. de tum. pręter naturā c. 9. nec atheromata, q̄ à flegmate ꝓducūtur ex Auic. lib. 4. fen 3. trac. 2. c. 4. Nec ligno indico calido ſicco curaretur. Hepatis autē intēperies calida, ſi (ut quidā dicūt) mutaretur ad frigidā, idē numero, vel ſpē morbus nō eēt, ſed ex cōtrario in cōtrariū ꝑmutaretur affectus. Ergo nō eſſet lues gallica intēperies uel ꝑcedēs calida, uel ſubſequēs frigida. Quod. n. eſt ꝑ ſe eſt de oī, & ſecūdū qd̄ ipsū. Ita uel ulcera, uel dolores nō erūt gallici affectus, ſequūtur. n. ſymptomata morbū ut umbra corpus cū eſſe eorū ab illo pendeat. Erit ergo morbus à tota ſubſtātia, ut egregiè mōſtrat Fallopi⁹ lib. ſuo de morbo gallico.*

Hierony-

Hieronymus Capiuacius lib. 5. ſuę prac. med. ſect. 2. c. 1. putat luẽ gallicã nõ eſſe morbũ, ſed cãm agẽtẽ à tota ſubſtãtia producẽtẽ morbos diuerſos in itẽperie, in cõpoſitione, in ſolutione cõtinui, tot, quot ſunt ulcera, gũmata, dolores, & reliqua, quę hoc morbo affecti patiũtur. Eſt. n. inqt Hieronymus Mõtaltus Siculus Platiẽſis lib. ſuo de hoĩe ſano lib. 2. c. xj. lues, excremẽtũ, toto gñe præter naturã, genitũ ab oĩ hoĩs ſubſtãtia, tũ cõtinẽte tũ cõtẽta, producẽs ꝑ cõtagiũ ſibi ſimile in ſubſtãtia alterius corporis ſecũdũ propriã formã humanę naturę cõtrariã: ut uenenũ, licet non ita ꝑniciosum. Quod cõtagiũ eſt calidũ, putridũ, uiſcoſũ, immutãs in ſui naturã, ꝙ in hoĩe eſt, ꝙ in eo producit oẽs illos morbos & ſymptomata, pro maiori, uel minori antipathia, & aptitudine, ac diſpoſitione hoĩs patiẽtis. Sed cõuincũtur ex antedictis, cãę. n. à tota ſubſtãtia lędẽtes corpus noſtrũ ſibi ſimili affectione alterãt, ergo & à tota ſubſtãtia morbũ inducũt. Rurſus lues gallica eſt morbus cõtagio ꝓductus, ergo cãę ꝓducẽti adęquatus: Contagiũ. n. eſt corruptio, ſeu infectio cõſimilis in ſpẽ ex uno corpore in aliud trãſiẽs infectione in particulis clã facta. Sed illi oẽs affectus (quos uocãt morbos, ſ. ulcera, tumores, dolores &c.) ſunt inter ſe ſpẽ diuerſi: ergo ut in una cõi affectione cõueniant conſimilis ſpeciei cum cauſa illos oẽs affectus producente neceſſe eſt. Alioquin contagione non producerentur, nec à ſimili in ſpecie. Sunt. n. ulcera illa, & tumores, morbi ſpecie inter ſe differentes, ergo erunt omnes, ſymptomata unius morbi eiuſdem ſpeciei cum cauſa à tota ſubſtantia producente. Pręterea homo habens contagium gallicũ,

cum

cum alium hominem inficit, uel in eo producit morbũ eiusdem naturæ cum ipsa causa inficiente per contagium, vel diuersa. Si eiusdem, ergo producit morbum a tota substantia. Nam ex eorum sententia excrementum illud producens contagiũ gallicum tota substãtia, ac specifica forma homini est aduersarium. Si diuersæ naturæ, ergo contagio gallica morbum gallicum non producet. Quæ.n. sunt diuersa inter se, eiusdẽ naturæ nõ sunt. Accedit, ꝙ dũ contagio gallica a tota substantia hominem afficit, neq; qualitates, neq; temperamentum, sed totam substantiam hominis primo & per se immutat. Ergo causa a tota substantia morbum in tota substantia efficiet. Antecedens patet: Nã oĩs actio, & passio fit inter contraria, quæ sub vno eodemque genere comprehenduntur ex Arist. 1. de gen. 50. & 51. Ergo causa agens secundum qualitates corporis qualitates afficiet, agens a tota substantia corporis substantiã cõmutabit. Adhæc si gummatà, ulcera, dolores, & alij affectus gallici, præter intemperiem, compositionem, & continui solutionem, non haberent aliquid cõe abditum, quo formaliter, & peculiari antipathia lęderẽt operationes eius in quo sunt; non essent diuersi gñis ab vlcerib. dolorib. & morbis alijs a lue gallica: sũt tñ, ut patet ex mõ lęsionis et ꝓgressus eorũ, ex vehementia ac difficultate, ac curationis cõtumacia, ex cõtagione, et tãdẽ, ꝙ remedijs, quib. dolores, & alia vlcera non gallica curantur, hęc nõ cedãt. Ad extremũ curatio pricipaliter indicatur a morbo ex Gal. 12. meth. c. 1. 2. meth. c. 2. 4. eiusdem c. 3. Sed lues gallica cu-

ratur non calidis, uel frigidis, sed tota substantia pugnantibus, ut ligno indico, salsapariglia, radice cinarum: quæ inter se penes manifestas qualitates longe differũt. Ergo a tota substantia est unus morbus a causa cõsimili ꝓductus (cuius illi oẽs dolores, inflammationes, tumores pro varia patientis corporis aptitudine, & morbi diuturnitate ꝓducti, sunt casus, et symptomata) unicam habens a tota substantia pugnantium remediorum contrarietatẽ. Inquit. n.
,, Gal. xj. meth. c. 2. (Prima namq; omniam curationis in-
,, dicationum, quæ ex ipso, qui curatur, morbo accipitur, cõ-
,, trarietatem præscripsit. At quoniam morborũ plura sunt
,, genera, cuiq; eorum sua erit contrarietas.)

Hieronymi Montalti rationes aduersus morbum in tota substantia diluuntur. Cap. XXV.

HIERONYMVS Montaltus lib. 2. de homine sano cap. xj. morbum in tota substantia oppugnat. 1. inquit. Quod sanitas & morbus sunt accidentia. Nã manente partis materia ac forma ꝓpria substantiali, & proinde rei essentia inuiolata, eiusdẽ sanitas varie mutari, immo prorsus violari potest. 2. Nam rei specifica forma indiuisibilis alias cum sanitate minime indiuidua, alias cum multiplici morbo in subiecta materia subsistit. 3. Quoniam sanitas, & morbus magis & minus suscipiunt; & sunt accidentia separabilia; nec contrario-

rum

rum expertia. At hæc nullo pacto euenire possunt essentiæ rei: Materia.n. & forma, cum sint substantiæ, nec intendi, nec remitti queunt; nec contrarium habent; & citra subiecti corruptionem abesse non possunt. 4. Corruptela essentiæ rei morbus non est: Cum per corruptionē, & dissolutionem substantia composita annichilata sit, neq; amplius sanitatis uel morbi subiectū esse possit. 5. Tandem, morbus est affectus præter naturam, qui primo & per se actiones lędit sensibiliter; constitui igitur debet ubi operationes immediaté lędi possunt; læduntur autem vbi secundum naturam fiunt. Idē.n. est sanitatis, et morbi subiectū. Ex his arguit, operationū immediata & adęquata causa sunt, forma substantialis, & facultas, quæ ab ea emanat, eiusq; ratio est & conditio ad agendum, & organū, tum principale, tum adęquatū, quo ad agendum utitur. Sed in forma, et facultate lęsio operationū esse non potest, ergo neq; morbus. Forma.n. et facultas, quæ eius est proprietas, impassibilia, & immutabilia entia sunt: quæ non nisi per subitam mutationē momento euanescunt. Solum igitur organū, & eius apparatus & cōstitutio sanitatis & morbi subiectum erit. Cæterū hæ rōnes dilui possunt, si dicamus in hoīe duplicē esse compositionē, seu cōstitutionē; unam substantialem, quæ ex materia & forma resultat (substātia.n. dicitur de materia, forma, & cōposito ex Arist. 2. de anima 2.) alteram accidentalem propriā tamē, quæ in recta partium similarium temperie, organicarū compositione, & continui unitate consistit. Igitur ut homo sanus sit, utramq; compo-

sitionem habeat secundum naturam oportet; utraq;.n. ad operationes recte obeundas necessaria est. Quoniam compositum substantiale actionum est efficiens per formã ex Aristo. 1. de aïa 64. cõpositũ uerò accidentale operationũ, quę fiunt, organũ est. Ergo in utraq; cõpositione, si aliqua earũ secundũ naturã non se habeat, ita ut operationes immediate offendat, morbus erit. Quare essentialis constitutio quoties immutatur, & a sua perfectione recedit, ut operationes, quarum secũdũ naturam est opifex, per se lędat, morbus in tota substantia est. Accidẽtalis compositio, si præter naturã constituatur, ut sensibiliter & immediate operationes lędat, morbus erit ad morbos in intemperie, in cõpositione, in continui solutione cõis. Gal. morbos substãtiæ nouit quidẽ ut c. 22. & 23. monstratum a nobis est. Eos tñ exacte non explicauit, nec ad suam illã morborum diuisionẽ retulit, quã lib. de diff. morbo. cap. 2. exposuit. Ex eo tñ non fuit diminutus ut infert Alex. Massaria. Quandoquidem solius accidentalis cõpositionis sanitatem, & morbos edocuit, non substantialis. Accidentalis siquidem demõstrationem afferre potuit, ac methodo morbos venari, & curare; Substantialis uero neque demonstrationem, neque methodum habuit Gal. ut professus est 13. meth. cap. 6. cum dixit. (Vbi autem ex animalis punctu morsuue dolor incidit, duplex sedandi doloris ratio est, vel virus ipsum vacuando: vel, quod dolorem excitat, alterando. Sane vacues id eorum medicaminum ope; quæ vehementer attrahunt: alteres ijs, quæ sunt contraria, idq; vel qualitatibus,

„ *tatibus, uel tota substantia. Monstratum namque est in libris de medicamentis quędam esse totis substantijs inter se contraria: quędam solis qualitatibus. Sed & illud indicatum aeque est, quòd eorum, quę contraria qualitate sũt methodus quępiam sit: eorum, quae tota substantia sunt aduersa, methodus non sit.) Quod item hominis substantiam perfecte non cognouit Gale. vel ex eo patet, quòd temperiẽ ex calido, frigido, humido, sicco fere semper substantiam, & naturam hominis appellet, ut uidere est 3. de temp. c. 4. 1. de vsu par. c. 9. lib. quod animi uires cap. 3. 2. apho. 34. 3. eiusdem 2. & alibi sape. Cum tamen id uerum esse nõ putauerit, qui naturam formae hominis, quę anima est, se ignorare professus sit 5. in 6. epide. comm. 5. 2. de symp. cau. c. 5. lib. de nat. facul. subs. prope medium 5. de simp. med. fac. c. 9. 7. de vsu par. c. 8. & lib. de form. fętus c. 6. Et 3. methodi 7. indiuiduam cuiusq; naturam ignotam esse fatetur. Et tandem formam cuiusq; partis substantialem à temperamento diuersam pronunciat 1. de nat. facul. cap. 6. quam formam, vt proprio nomine carentem, pro partium corporis diuersitate ossificam, chartilaginificam, neruificam, membranificam appellat, claritatis gratia his nominibus uti affirmans. His in hunc modum explicatis ad 1. & 2. Montalti rationem dicimus non esse uerum omnem sanitatem, & morbum accidens esse, nisi secũdae constitutionis, non autem primae, & essentialis. Nec uerum est mutari perpetuo sanitatem & morbum, forma & essentia immutata, indiuisibilique manente. Licet*

enim

enim forma, quę homini esse perfectum atque specificum
tribuit, anima sit rationalis, quę ut non est educta de potē
tia materiæ, sic ingenerabilis est, incorruptibilis, indiuisibi
lis, ac ad sanitatis, & morborum uices, neq; per se, neque
per accidēs mutabilis: Sūt tñ in hoīe multæ aliæ substātia-
les formæ ex Arist. sñia 2. de gen. ani. c. 3 lib. de morte
& uita c. 1. ad animam rationalem subordinatæ, ut elemē
torum formæ, quæ refractæ non corruptæ in misto rema-
nent ex Arist. 1 de gen. tex. 84. & partiū mistarum for-
mæ particulares ex elementorum mistione diuersa, resul-
tantes. Quæ ut eductæ sunt de potentia materiæ per tri-
nam dimensionem dispositæ, sic per accidens, quantę &
diuisibiles sunt, & per accidens patiuntur ex Auerroe 9.
metaphysi comm. 2. Igitur compositum substantiale ex
materia & forma materiali resultans, ut per se generabi-
le & corruptibile est, quoties perfectè corrumpitur, interit,
cum verò immutatur ac a sua perfectione recedit, non dū
tamen omninò corruptum est, si inde operationes lędi im-
mediatè contingat, & morbum in tota substantia patitur,
& ad morbi ac sanitatis uices permutatur. Ad 3. dici-
mus, non recipere substātiam magis & minus in eo quod
substat, ac per se & in esse specifico consistit subiectū acci-
dentiū, sed ut est rei essētia perfectior est & imperfectior,
ac magis & minus recipit; sic primę substātię sunt magis
substātię, quā secundę. Et quamuis formę materiales nō
intendantur, neque remittantur ut qualitates per admi-
stionem ueri contrarij; Tamen dum transmutantur per

successi-

successiuam graduum, uel perfectionis ammissionem, & acquisitionem per quandam analogiam intenduntur, & remittuntur. Dicit enim Auerroes loquens de perfectioribus formis materialibus 1. phy. comm. 62. (Apud generationem hominis, non cessant partes spermatis recedere, & partes fieri hominis, donec forma humana perficiatur.) Et hoc uoluit Arist. 8. metaph. x. ut probat Scotus 8. metaph. q. 3. Ita nec est in substantia contrarietas, q̃ subiectum in actu requirit; Ea enim est qualitatum. Est tamen illa contrarietas, quae formarum est se mutuò ab eodem subiecto in potentia, expellentium. Secus non esset in substantia transmutatio. Secundum quam contrarietatem forma seminis, & hominis in eodem subiecto stare non possunt, & generatio vnius alterius est corruptio, & forma napelli formam humani temperamenti demolitur, & in vniuersum sunt admirabiles illae formarum naturalium contrarietates, quas antipathias appellant. Tandem sanitas & morbus accidentalis constitutionis, citrà subiecti corruptionem seorsim separari possunt, ut rectum uel obliquum a linea, par uel impar a numero, simul tamen citrà subiecti corruptionem separari non possunt. In compositione verò substantiali possunt partes aliquae defluere, & restitui, omnes tamen simul citra totius corruptionem non possunt: quod euidens est exẽplo nutritionis, quae in uiuente fit. Dum enim partes v.g. carnis defluunt, & affluunt, partes formae materialis illam constituentis defluere, & affluere necesse est. Aliter formae eductae separabiles essent; se contraherent, & de par-

de parte in partē migrarēt, q̃ uerū nō esse alibi fusius explicabitur. Ad 4. rationem, quam protulit, & Rudius lib. de feb. c. 1. Dicimus corruptionem de mēte Arist. non modo pro alteratione prauia acceptam tempore fieri, vt communiter latini putant, sed quoque pro substantialis formæ mutatione, ut recte monet Simplicius 8. physi. 3. digress. contra Grammaticum. Aristo. enim cum ostendisset 7. physi. tex. 31. 32. & 33. in latione, accretione, & alteratione velox, & tardum esse, tex. 34. declarat in ortu & interitu esse velox, & tardum, asseritque ortum velocem esse, qui in minori tempore fit, tardum, qui in maiori. & 4. physico. 129. inquit (His
„ ita definitis perspicuum est mutationem omnem esse in
„ tempore, & omne quod mouetur necessario in tempore
„ moueri.) & iterum subdit (perspicuum, omnem muta-
„ tionem, omnemque motum in tempore esse.) Ergo quod corrumpitur si uiuens est, dum adhuc corruptum non est, & viuit, & ęgrotat in tota substantia. Ad 5. si ibi est morbus vbi lęduntur immediate actiones, lęduntur autem vbi fiunt: Manifestum est in compositione essentiali, pręcipue fieri, & lędi posse; dum tale compositum per contrariam formam mutatur, vt à sua perfectione decidat, & operationes quas naturaliter edebat, offendat. Materiales autem formas indiuisibiles esse & momento per corruptionem euanescere uerum non est; mutari enim necessario pręcedit mutatum esse, vt docet Arist. 6. physic. tex. 55. Quod alibi aduersus Archangelum Mercenarium à nobis monstratum est.

DISPVTATIO SEPTIMA.

An febris pestilens differat solum secundum maiorem putredinem à febribus putridis; An morbus sit à tota substantia. Opinio Alexandri Massariæ & Marcelli. Cap. XXVI.

VM itaque ex ante dictis monstratũ sit cognouisse Galenum morbos à tota substantia à cæteris morborum generibus distinctos: succedit nunc examinandum, an febris pestilens morbus sit à tota substantia. Vt ex his fiat manifestum, quam vana sit Marcelli sententia, qui penes solam putredinem maiorem, uel minorem febrem pestilentem à putridis differre putauit. Marcelli verba libro suo de morbo pandemico folio 18. hæc sunt (Cum perspicuum atque satis manifestum sit apud Galenum, febres pestilentes, ac malignas à cæteris putridis non aliter differre, quam maiori putredine: quapropter si præcauendi, atque curandi rationes habere volumus totum negotium non in antidotis, & tollendo veneno esse debet, sed siccatione, purgandis excrementis, tollendis obstructionibus, alijsque id genus præsidijs consistere oportet.) Marcellus totum hoc accepit à Massaria, qui libro suo de abusu vesicantium folio 8. Idem dicit aduerbũ, & probat authoritate Galeni, qui

primo de differ. febr. cap. 4. 3 in primum Epidemiorum ægroto nono in Critone vbi de febre loquitur pestilenti, omnia refert ad vnam putredinem. Ego in Marcelli gratiam hanc sententiam confirmo ex Galeno qui 1. in 6. epid. 29. dicit calorem febris pestilentis ab alijs per putredinis excellentiam differre, & 3. in 3. Epidemiorum 1. dicit vtriusque tempestatis affectum esse putredinem obtinentem pro causa humiditatẽ citra ventos. Aduersus Maßariã inquit Saxonia secũda editione de phęn. lib. 2. cap. 6. non esse febres pestilentes putridas omnes, quando sint quædam hecticæ, quædam ephemeræ pestilentes, quæ sine putredine sunt. Sed pro Maßaria responderi posset, Saxoniam aduersari tum sibi ipsi, tum Galeno. Ipse enim libro eodem 2. cap. 46. contrarium manifestè affirmat, cum inquit (ego vero, in omni hectica pestilenti roridam humiditatem putrescere quidem censeo, & hac ratione Galenum omnes pestiferas ex putredine oriundas scripsiße arbitror.) Rursus aduersatur & Gal. qui 3. de præsagat. expulſ. cap. 3. loquens de hectica pestilenti
" *inquit (vbi aër, quem spirando attrahimus, infectus*
" *putredine sit, ac putredo corpus cordis attigerit.) & mox*
" *subdit (quam enim excogites medicinam ad putredinem,*
" *quæ in corde sit? Nam quibus calor hic putredinosus ad*
" *humores, quos continent cordis sinus, magis deflexit, quã*
" *ad corpus ipsum visceris, multi horum fuerunt superstites.) Nec est quod dicat Sax. lib. eo. 2. cap. 8. (Tunc hecticam non magis hecticam quam putridam fore, cum Gal.*

hecticam

hecticam ab ephemeris, & à putridis seiunct continerent enim posset differre penes partem affectam. Namque vt omnes febres pestilentes humores putrescunt, ita per hecticam dit putrescit cordis substantia, vel eius ros. Præterea si datur ephemera pestilens (non desunt enim qui illam non admittunt vt Conciliator diff. 94. Vallesius libro 5. contro. medic. cap. 21. Eustachius Rudius libro de febribus cap. 30. & alij) nihil prohibet illam à spirituum putredine fieri. Omnia enim, uno igne excepto, putrescunt ex Aristo. 4. meteor. tex. 5. spiritus verò ex aëre inspirato, & humorum exalatione constant ex Gal. 7. de decretis Hipp. & Plat. cap. 3. & 6. de vsu part. cap. 17. Eosdemq; uitales spiritus maximè ex respiratione, sed tamen & ex sanguine nutriri dicit Gal. 12. meth. cap. 5. (quamquã eorum non vera nutritio sed regeneratio sit.) Et quamuis sint velocissimi motus, nihil prohibet, quin contenti in sinu cordis, humoribusque permisti (aëre putrido illos pertingente per inspirationem introducto) vt ipsi quoq; putrescant. Mobilitas enim difficultatem arguit ad putrescendum non autem impossibilitatem. Præsertim cum non vulgaris sit putredo, sed vehemens, ac summæ, & acutissimæ contagionis, quæ illos inficiendo putrefaciat, atque corrumpat. Neque ephemera illa Britannica Fracastorij videtur esse sine putredine, quæ sudore copioso terminatur; ergo ad vnam putredinem omnes istæ febres referri videntur.

fectus a veneno productus: Nec est symptoma, symptomata n. illius commutationis sunt dolor, ardor uehemens, aut sensus erosionis, aut stuporis perculsio, punctura item, tremor, singultus, contractio, eruptio bullarum, liuor, tumor, coarctatio, quarũdam partium putrefactio, vomitus fętidus & plenus, ex Aëtio tetrab. 4. serm. 4. cap. 47. Ita & corpus liuens, aut nigricãs, aut diffluens, aut putredinem molestam olens, ut docet Gal. lib. 6. de locis affectis cap. 5. Ergo illa affectio & immutatio nostri corporis, ad quam sequuntur ista horribilia symptomata, erit morbus. Confirmatur, nam est mutatio ad interitum: morbi vero vt ad salutem, sic & ad interitum iudicantur ex Gal. 2. aph. 23. & crises siue ad bonum, siue ad malum sunt morborũ mutationes ex Galeno 3. crisium cap. 1. Ergo cum talis commutatio non sit ad qualitatem sed ad substantiam ueneni toto genere corrumpentis, in tota substãtia sit mutatio & morbus necesse est. Rursus si uenena (quocunque modo illa aduersarentur naturæ hominis) solum inducerent morbos in intemperie qualitatum manifestarum non autem in tota substantia. Tunc vel non erunt abdita substantiæ antipathia hominis naturam corrumpentia, vel si erunt, nullo modo à Medicis vt toto genere malefica poterunt cognosci. Quod repugnat Galeno, qui 3. de temp. cap. 4. inquit (Medicamenta itidem sunt, & quæ nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ipsum afficiunt: cæterum grauia, & naturę animalis corrumpentia, unde & totum eorum genus deleterium & pestilens dici reor.) Euidens est ratio, cognoscuntur

ſcuntur enim uenenorum contrarietates, & actiones per mutationem, quam inferunt. Subdit enim Gal. ibidem
" (Porrò iudicabitur contrarietas ex ea, quæ media inter-
" cedit, mutatione.) Ergo ſi ſolam mutationem in manifeſtis qualitatibus inducunt & in tota ſubſtãtia mutationem non inducunt, erunt, uel cognoſcentur homini contraria ſecundum manifeſtas qualitates, non vt toto genere deleteria. Sed hoc repugnat Galeno, qui cap. eodem vbi de alteratione manifeſtarũ qualitatum ignis & aquæ
" loquutus eſt ſubdit (Nequaquam igitur ſic iudicanda
" deleteria ſunt, immo totius naturæ ſuæ contrarietate.) Præterea Aſpides, Viperæ, & Scorpiones dum hominem ueneno offendunt, & enecant, uel morbum inducũt, vel non. Morbum non inducere dici non poteſt; inducerent enim maleficium, quod non modò læderet hominis operationes immediate, ſed ipſum enecaret, quod tamen morbus non eſſet; Id.n. repugnat principijs medicinæ. Si morbum inducunt, certe in intemperie manifeſtarum qualitatum non inducunt. Ergo vt à tota ſubſtantia lædentia, in tota ſubſtantia morbum producant neceſſe eſt. Primum venenoſa animalia, quæ retulimus, ſi morbum in intemperie manifeſtarum qualitatum inferrent, calidum ſiccum, vel frigidum humidum inducerent: Nullum tamen horum efficiunt. Non calidum ſiccum; inquit enim Galen lib. quod animi mores cap. 3. (De-
" morſos ab Aſpide illico exanimari perinde, atque ſi cicu-
" tam biberint, vtpote ipſius veneno refrigerante.) &
" 3. de locis affec. cap. 7. dicit. (Quum nuper quidam

„ ictus esset à Scorpione, videor mihi videre inquit, quod
„ grandine percussus sim, eratq; omnino frigidus, sudore
„ frigido accedente.) Quod confirmat 4. meth. cap. 3.
Viperarum temperamentum frigidum esse vel illud monstat, quod hyemis tempore sub saxis condantur ex Aristot. 8. de hist. animal. cap. 15. At animalia frigida morbum calidissimum per se non possunt inducere, quando omne quod per se fit, fiat à consimili in specie, non à cõtrario, à quo res non fit, sed destruitur. Non morbum frigidum humidum: tunc enim à pauco vulnere ab illis animalibus inflicto tam grauia symptomata, tam celeres, ac magnæ mutationes in toto corpore, tam repentinæ mortes non euenirent: vt euenire dicit Gal. 3. de loc. aff.
„ cap. 7. cum dicit (Quis enim crederet, uel à scorpionibus
„ infixo aculeo, uel à phalangiorum paruorum ictibus totũ
„ corpus ingenti, & inusitata mutatione affici, nisi sæpenu-
„ mero id accidere videret, præsertim minimam quandam
„ substãtiã feris in ipsum demittentibus.) hæc enim omnia frigidis uenenis repugnant, ut docet Gal. 3. simp. cap. 22. Ita solanum manicum in pauca dosi inducit delirium, & in paulo maiori enecat ex Gal. 8. simplicium, morbum ergo frigidum non inducit. Tandem curatio debetur morbo: Morbus uero, quem uenena inducunt non qualitatibus manifestis curatur, sed occulta substãtiæ proprietate. Crocodili morsum, Crocodili pinguedo sanat, Mus Araneus, & corpus viperæ suos morsus ex Gal. lib. de Ther. ad Piso. cap. 10. primo de Antid. cap. 1. Buffonis uenenum curat lapis in eius capite genitus ex Conci. Scorpio sanat plagam

gam, quam infert ex Dios. lib. 6. cap. 44. Aspidis uenenũ frigidũ curat Acetũ ex Plin. lib. 23. c. 1. Cristallus curat uenenum Arsenici ex Matthiolo in Dios. lib. 6. com. 29.

Lues, quam dicunt gallicam, morbum à tota substantia constituit. Cap. XXIIII.

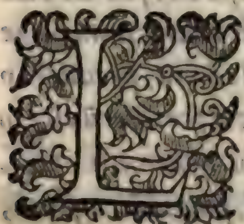

VES gallica, quã Gal. nõ cognouit, morbus est, cũ lędat immediate operationes, & sauissima inducat symptomata. Sed nõ est in intẽperie frigida humida positus; sic. n. contagione non inficeret, seminis profluuia, inguinũ phlegmones, pustulas ulcera, & alias affectiones, quę succi calidi, acris, et erodẽtis soboles sunt, nõ inferret. Nec est in intẽperie calida sicca cõstitutus: Tũc. n. dolores diuturnos nõ induceret, dicebat. n. Hipp. 1. in 6. epide. 8. (In cranone veteres dolores frigidi) nec œdemata, quæ à frigido succo fiũt ex Gal. lib. de tum. pręter naturã c. 9. nec atheromata, q̃ à flegmate ꝓducũtur ex Auic. lib. 4. fen 3. trac. 2. c. 4. Nec ligno indico calido sicco curaretur. Hepatis autẽ intẽperies calida, si (ut quidã dicũt) mutaretur ad frigidã, idẽ numero, vel spẽ morbus nõ cẽt, sed ex cõtrario in cõtrariũ ꝑmutaretur affectus. Ergo nõ esset lues gallica intẽperies uel ꝓcedẽs calida, uel subsequẽs frigida. Quod. n. est ꝑ se est de oĩ, & secũdũ qđ ipsũ. Ita uel ulcera, uel dolores nõ erũt gallici affectus, sequũtur. n. symptomata morbũ ut umbra corpus cũ esse eorũ ab illo pendeat. Erit ergo morbus à tota substãtia, ut egregie mõstrat Fallopi⁹ lib. suo de morbo gallico.

Hierony-

Hieronymus Capiuacius lib. 5. suę prac. med. sect. 2. c. 1. putat luē gallicā nō esse morbū, sed cām agētē à tota substātia producētē morbos diuersos in intēperie, in cōpositione, in solutione cōtinui, tot, quot sunt ulcera, gūmata, dolores, & reliqua, quę hoc morbo affecti patiūtur. Est. n. inqt Hieronymus Mōtaltus Siculus Platiēsis lib. suo de hoïe sano lib. 2. c. xj. lues, excremētū, toto gñe præter naturā, genitū ab oï hoïs substātia, tū cōtinētē tū cōtētā, producēs p cōtagiū sibi simile in substātia alterius corporis secūdū propriā formā humanę naturę cōtrariā: ut uenenū, licet non ita pniciosum. Quod cōtagiū est calidū, putridū, uiscosū, immutās in sui naturā, q in hoïe est, q in eo producit oēs illos morbos & symptomata, pro maiori, uel minori antipathia, & aptitudine, ac dispositione hoïs patiētis. Sed cōuincūtur ex antedictis, cāę. n. à tota substātia lędētes corpus nostrū sibi simili affectione alterāt, ergo & à tota substātia morbū inducūt. Rursus lues gallica est morbus cōtagio pductus, ergo cāę pducēti adęquatus: Contagiū. n. est corruptio, seu infectio cōsimilis in spē ex uno corpore in aliud trāsiēs infectione in particulis clā facta. Sed illi oēs affectus (quos uocāt morbos, s. ulcera, tumores, dolores &c.) sunt inter se spē diuersi: ergo ut in una cōi affectione cōueniant consimilis speciei cum causa illos oēs affectus producente necesse est. Alioquin contagione non producerentur, nec à simili in specie. Sunt. n. ulcera illa, & tumores, morbi specie inter se differentes, ergo erunt omnes, symptomata unius morbi eiusdem speciei cum causa à tota substantia producente. Pręterea homo habens contagium gallicū,

cum

cum alium hominem inficit, uel in eo producit morbū eiusdem naturæ cum ipsa causa inficiente per contagium, vel diuersa. Si eiusdem, ergo producit morbum a tota substantia. Nam ex eorum sententia excrementum illud producens contagiū gallicum tota substātia, ac specifica forma homini est aduersarium. Si diuersæ naturæ, ergo contagio gallica morbum gallicum non producet. Quæ.n. sunt diuersa inter se, eiusdē naturæ nō sunt. Accedit, ꝙ dū contagio gallica a tota substantia hominem afficit, neq; qualitates, neq; temperamentum, sed totam substantiam hominis primo & per se immutat. Ergo causa a tota substantia morbum in tota substantia efficiet. Antecedens patet: Nā oīs actio, & passio fit inter contraria, quæ sub vno eodemque genere comprehenduntur ex Arist. 1. de gen. 50. & 51. Ergo causa agens secundum qualitates corporis qualitates afficiet, agens a tota substantia corporis substantiā cōmutabit. Adhæc si gummata, ulcera, dolores, & alij affectus gallici, præter intemperiem, compositionem, & continui solutionem, non haberent aliquid cōe abditum, quo formaliter, & peculiari antipathia lęderēt operationes eius in quo sunt; non essent diuersi gnis ab vlcerib. dolorib. & morbis alijs a lue gallica: sūt in̄, ut patet ex mō lęsionis et ꝓgressus eorū, ex vehementia ac difficultate, ac curationis cōtumacia, ex cōtagione, et tādē, ꝙ remedijs, quib. dolores, & alia vlcera non gallica curantur, hęc nō cedāt. Ad extremū curatio pr̄cipaliter indicatur a morbo ex Gal. 12. meth. c. 1. 2. meth. c. 2. 4. eiusdem c. 3. Sed lues gallica cu-

ratur non calidis, uel frigidis, sed tota substantia pugnantibus, ut ligno indico, salsapariglia, radice cinarum: quae inter se penes manifestas qualitates longe differũt. Ergo a tota substantia est unus morbus a causa cõsimili ꝓductus (cuius illi oẽs dolores, inflammationes, tumores pro varia patientis corporis aptitudine, & morbi diuturnitate ꝓducti, sunt casus, et symptomata) unicam habens a tota substantia pugnantium remediorum contrarietatẽ. Inquit. n.
„ Gal. xj. meth. c. 2. (Prima namq; omnium curationis in-
„ dicationum, quae ex ipso, qui curatur, morbo accipitur, cõ-
„ trarietatem praescripsit. At quoniam morborũ plura sunt
„ genera, cuiq; eorum sua erit contrarietas.)

Hieronymi Montalti rationes aduersus morbum in tota substantia diluuntur. Cap. XXV.

HIERONYMVS Montaltus lib. 2. de homine sano cap. xj. morbum in tota substantia oppugnat. 1. inquit. Quod sanitas & morbus sunt accidentia. Nã manente partis materia ac forma ꝓpria substantiali, & proinde rei essentia inuiolata, eiusdẽ sanitas variè mutari, immo prorsus violari potest. 2. Nam rei specifica forma indiuisibilis aliàs cum sanitate minime indiuidua, aliàs cum multiplici morbo in subiecta materia subsistit. 3. Quoniam sanitas, & morbus magis & minus suscipiunt; & sunt accidentia separabilia; nec contrario-

rum

rum expertia. At hæc nullo pacto euenire possunt essentiæ rei: Materia.n. & forma, cum sint substantiæ, nec intendi, nec remitti queunt; nec contrarium habent; & citra subiecti corruptionem abesse non possunt. 4. Corruptela essentiæ rei morbus non est: Cum per corruptionẽ, & dissolutionem substantia composita annichilata sit, neq; amplius sanitatis uel morbi subiectũ esse possit. 5. Tandem, morbus est affectus præter naturam, qui primo & per se actiones lędit sensibiliter; constitui igitur debet ubi operationes immediate lędi possunt; læduntur autem vbi secundum naturam fiunt. Idẽ.n. est sanitatis, et morbi subiectũ. Ex his arguit, operationũ immediata & adęquata causa sunt, forma substantialis, & facultas, quæ ab ea emanat, eiusq; ratio est & conditio ad agendum, & organũ, tum principale, tum adęquatũ, quo ad agendum utitur. Sed in forma, et facultate lęsio operationũ esse non potest, ergo neq; morbus. Forma.n. et facultas, quæ eius est proprietas, impassibilia, & immutabilia entia sunt: quæ non nisi per subitam mutationẽ momento euanescunt. Solum igitur organũ, & eius apparatus & cõstitutio sanitatis & morbi subiectum erit. Cæterũ hæ rõnes dilui possunt, si dicamus in hoĩe duplicẽ esse compositionẽ, seu cõstitutionẽ; unam substantialem, quæ ex materia & forma resultat (substãtia.n. dicitur de materia, forma, & cõposito ex Arist. 2. de anima 2.) alteram accidentalem propriã tamẽ, quæ in recta partium similarium temperie, organicarũ compositione, & continui unitate consistit. Igitur ut homo sanus sit, utramq; compo-

sitionem habeat secundum naturam oportet; utraq;.n. ad operationes recte obeundas necessaria est. Quoniam compositum substantiale actionum est efficiens per formã ex Aristo. 1. de aĩa 64. cõposit ũ uerò accidentale operationũ, quę fiunt, organũ est. Ergo in utraq; cõpositione, si aliqua earũ secundũ naturã non se habeat, ita ut operationes immediate offendat, morbus erit. Quare essentialis constitutio quoties immutatur, & a sua perfectione recedit, ut operationes, quarum secũdũ naturam est opifex, per se lędat, morbus in tota substantia est. Accidẽtalis compositio, si præter naturã constituatur, ut sensibiliter & immediate operationes lędat, morbus erit ad morbos in intemperie, in cõpositione, in continui solutione cõis. Gal. morbos substãtiæ nouit quidẽ ut c. 22. & 23. monstratum a nobis est. Eos tñ exactè non explicauit, nec ad suam illã morborum diuisionẽ retulit, quã lib. de diff. morbo. cap. 2. exposuit. Ex eo tñ non fuit diminutus ut infert Alex. Maßaria. Quandoquidem solius accidentalis cõpositionis sanitatem, & morbos edocuit, non substantialis. Accidentalis siquidem demõstrationem afferre potuit, ac methodo morbos venari, & curare; Substantialis uero neque demonstrationem, neque methodum habuit Gal. ut professus est 13. meth. cap. 6. cum dixit. (Vbi autem ex animalis punctu morsuue dolor incidit, duplex sedandi doloris ratio est, vel virus ipsum vacuando: vel, quod dolorem excitat, alterando. Sane vacues id eorum medicaminum ope, quæ vehementer attrahunt: alteres ijs, quæ sunt contraria, idq; vel quali-

tatibus,

" tatibus, uel tota substantia. Monstratum namque est in
" libris de medicamentis quędam esse totis substantijs inter
" se contraria: quędam solis qualitatibus. Sed & illud in-
" dicatum æque est, quòd eorum, quę contraria qualitate sūt
" methodus quępiam sit: eorum, quæ tota substantia sunt ad
" uersa, methodus non sit.) Quod item hominis substantiam perfectè non cognouit Gale. vel ex eo patet, quòd temperiē ex calido, frigido, humido, sicco ferè semper substantiam, & naturam hominis appellet, ut uidere est 3. de temp. c. 4. 1. de vsu par. c. 9. lib. quod animi uires cap. 3. 2. apho. 34. 3. eiusdem 2. & alibi sæpe. Cum tamen id uerum esse nō putauerit, qui naturam formæ hominis, quę anima est, se ignorare professus sit 5. in 6. epide. comm. 5. 2. de symp. cau. c. 5. lib. de nat. facul. subs. prope medium 5. de simp. med. fac. c. 9. 7. de vsu par. c. 8. & lib. de form. fętus c. 6. Et 3. methodi 7. indiuiduam cuiusq; naturam ignotam esse fatetur. Et tandem formam cuiusq; partis substantialem à temperamento diuersam pronunciat 1. de nat. facul. cap. 6. quam formam, vt proprio nomine carentem, pro partium corporis diuersitate ossificam, chartilaginificam, neruificam, membranificam appellat, claritatis gratia his nominibus uti affirmans. His in hunc modum explicatis ad 1. & 2. Montalti rationem dicimus non esse uerum omnem sanitatem, & morbum accidens esse, nisi secūdæ constitutionis, non autem primæ, & essentialis. Nec uerum est mutari perpetuo sanitatem & morbum, forma & essentia immutata, indiuisibilique manente. Licet

enim

enim forma, quę homini esse perfectum atque specificum tribuit, anima sit rationalis, quę ut non est educta de potē tia materiæ, sic ingenerabilis est, incorruptibilis, indiuisibilis, ac ad sanitatis, & morborum uices, neq; per se, neque per accidēs mutabilis: Sūt tñ in hōie multæ aliæ substātiales formæ ex Arist. sñia 2. de gen. ani. c. 3 lib. de morte & uita c. 1. ad animam rationalem subordinatæ, ut elemētorum formæ, quæ refractæ non corruptæ in misto remanent ex Arist. 1 de gen. tex. 84. & partiū mistarum formæ particulares ex elementorum mistione diuersa, resultantes. Quæ ut eductæ sunt de potentia materiæ per trinam dimensionem dispositæ, sic per accidens, quantę & diuisibiles sunt, & per accidens patiuntur ex Auerroe 9. metaphysi comm. 2. Igitur compositum substantiale ex materia & forma materiali resultans, ut per se generabile & corruptibile est, quoties perfecte corrumpitur, interit, cum verò immutatur ac a sua perfectione recedit, non dū tamen omninò corruptum est, si inde operationes lędi immediate contingat, & morbum in tota substantia patitur, & ad morbi ac sanitatis uices permutatur. Ad 3. dicimus, non recipere substātiam magis & minus in eo quod substat, ac per se & in esse specifico consistit subiectū accidentiū, sed ut est rei eßētia perfectior est & imperfectior, ac magis & minus recipit; sic primę substātię sunt magis substātię, quā secundę. Et quamuis formę materiales nō intendantur, neque remittantur ut qualitates per admistionem ueri contrarij; Tamen dum transmutantur per

successi-

successiuam graduum, uel perfectionis ammissionem, & acquisitionem per quandam analogiam intenduntur, & remittuntur. Dicit enim Auerroes loquens de perfectioribus formis materialibus 1. phy. comm. 62. (Apud generationem hominis, non cessant partes spermatis recedere, & partes fieri hominis, donec forma humana perficiatur.) Et hoc uoluit Arist. 8. metaph. x. ut probat Scotus 8. metaph. q. 3 Ita nec est in substantia contrarietas, q̃ subiectum in actu requirit; Ea enim est qualitatum. Est tamen illa contrarietas, quæ formarum est se mutuò ab eodem subiecto in potentia, expellentium. Secus non esset in substantia transmutatio. Secundum quam contrarietatem forma seminis, & hominis in eodem subiecto stare non poßunt, & generatio unius alterius est corruptio, & forma napelli formam humani temperamenti demolitur, & in uniuersum sunt admirabiles illæ formarum naturalium contrarietates, quas antipathias appellant. Tandem sanitas & morbus accidentalis constitutionis, citrà subiecti corruptionem seorsim separari poßunt, ut rectum uel obliquum a linea, par uel impar a numero, simul tamen citrà subiecti corruptionem separari non poßunt. In compositione verò substantiali possunt partes aliquæ destuere, & restuui, omnes tamen simul citra totius corruptionem non poßunt: quod euidens est exẽplo nutritionis, quæ in uiuente fit. Dum enim partes v.g. carnis defluunt, & affluunt, partes formæ materialis illam constituentis defluere, & affluere neceße est. Aliter formæ eductæ separabiles eßent; se contraherent, &

de par-

de parte in partẽ migrarẽt, q; uerũ nõ esse alibi fusius explicabitur. Ad 4. rationem, quam protulit, & Rudius lib. de feb. c. 1. Dicimus corruptionem de mẽte Arist. non modo pro alteratione præuia acceptam tempore fieri, ut communiter latini putant, sed quoque pro substantialis formæ mutatione, ut recte monet Simplicius 8. physi. 3. digress. contra Grammaticum. Aristo. enim cum ostendisset 7. physi. tex. 31. 32. & 33. in latione, accretione, & alteratione velox, & tardum esse, tex. 34. declarat in ortu & interitu esse velox, & tardum, asseritque ortum velocem esse, qui in minori tempore fit, tardum, qui in maiori. & 4. physico. 129. inquit (His
„ ita definitis perspicuum est mutationem omnem esse in
„ tempore, & omne quod mouetur necessario in tempore
„ moueri.) & iterum subdit (perspicuum, omnem muta-
„ tionem, omnemque motum in tempore esse.) Ergo quod corrumpitur si uiuens est, dum adhuc corruptum non est, & uiuit, & ęgrotat in tota substantia. Ad 5. si ibi est morbus vbi lęduntur immediate actiones, lęduntur autem vbi fiunt: Manifestum est in compositione essentiali, pręcipuè fieri, & lędi posse; dum tale compositum per contrariam formam mutatur, ut à sua perfectione decidat, & operationes quas naturaliter edebat, offendat. Materiales autem formas indiuisibiles esse & momento per corruptionem euanescere uerum non est; mutari enim necessario pręcedit mutatum esse, ut docet Arist. 6. physic. tex. 55. Quod alibi aduersus Archangelum Mercenarium à nobis monstratum est.

DISPVTATIO SEPTIMA.

An febris pestilens differat solum secundum maiorem putredinem à febribus putridis; An morbus sit à tota substantia. Opinio Alexandri Massariæ & Marcelli. Cap. XXVI.

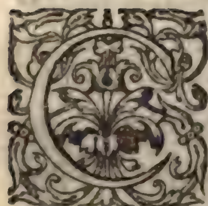

VM itaque ex ante dictis monstratũ sit cognouisse Galenum morbos à tota substantia à cæteris morborum generibus distinctos: succedit nunc examinandum, an febris pestilens morbus sit à tota substantia. Vt ex his fiat manifestum, quam vana sit Marcelli sententia, qui penes solam putredinem maiorem, uel minorem febrem pestilentem à putridis differre putauit. Marcelli verba libro suo de morbo pandemico folio 18. hæc sunt (Cum perspicuum atque satis manifestum sit apud Galenum, febres pestilentes, ac malignas à cæteris putridis non aliter differre, quam maiori putredine: quapropter si præcauendi, atque curandi rationes habere volumus totum negotium non in antidotis, & tollendo veneno esse debet, sed siccatione, purgandis excrementis, tollendis obstructionibus, alijsque id genus præsidijs consistere oportet.) Marcellus totum hoc accepit à Massaria, qui libro suo de abusu vesicantium folio 8. Idem dicit aduerbũ, & probat authoritate Galeni, qui

primo de differ. febr. cap. 4. 3 in primum Epidemiorum ægroto nono in Critone vbi de febre loquitur pestilenti, omnia refert ad vnam putredinem. Ego in Marcelli gratiam hanc sententiam confirmo ex Galeno qui 1. in 6. epid. 29. dicit calorem febris pestilentis ab alijs per putredinis excellentiam differre, & 3. in 3. Epidemiorum 1. dicit vtriusque tempestatis affectum esse putredinem obtinentem pro causa humiditatẽ citra ventos. Aduersus Maßariã inquit Saxonia secũda editione de phen. lib. 2. cap. 6. non esse febres pestilentes putridas omnes, quando sint quædam hecticæ, quædam ephemeræ pestilentes, quæ sine putredine sunt. Sed pro Massaria responderi posset, Saxoniam aduersari tum sibi ipsi, tum Galeno. Ipse enim libro eodem 2. cap. 46. contrarium manifestè affirmat, cum inquit (ego vero, in omni hectica pestilenti roridam humiditatem putrescere quidem censeo, & hac ratione Galenum omnes pestiferas ex putredine oriundas scripsiße arbitror.) Rursus aduersatur & Gal. qui 3. de præsagat. expulſ. cap. 3. loquens de hectica pestilenti
„ *inquit (vbi aër, quem spirando attrahimus, infectus*
„ *putredine sit, ac putredo corpus cordis attigerit.) & mox*
„ *subdit (quam enim excogites medicinam ad putredinem,*
„ *quæ in corde sit? Nam quibus calor hic putredinosus ad*
„ *humores, quos continent cordis sinus, magis deflexit, quã*
„ *ad corpus ipsum visceris, multi horum fuerunt superstites.) Nec est quod dicat Sax. lib. eo. 2. cap. 8. (Tunc hecticam non magis hecticam quam putridam fore, cum Gal.*

hecticam

hecticam ab ephemeris, & à putridis seiungat.) Dici enim posset differre penes partem affectam. Nam ut per febres pestilentes humores putrescunt, ita per hecticam putrescit cordis substantia, vel eius ros. Praeterea si datur ephemera pestilens (non desunt enim qui illam non admittunt vt Conciliator diff. 94. Vallesius libro 5. contro. medic. cap. 21. Eustachius Rudius libro de febribus cap. 30. & alij) nihil prohibet illam à spirituum putredine fieri. Omnia enim, uno igne excepto, putrescunt ex Aristo. 4. meteor. tex. 5. spiritus verò ex aëre inspirato, & humorum exalatione constant ex Gal. 7. de decretis Hipp. & Plat. cap. 3. & 6. de vsu part. cap. 17. Eosdemq; uitales spiritus maximè ex respiratione, sed tamen & ex sanguine nutriri dicit Gal. 12. meth. cap. 5. (quamquã eorum non vera nutritio sed regeneratio sit.) Et quamuis sint velocissimi motus, nihil prohibet, quin contenti in sinu cordis, humoribusque permisti (aëre putrido illos pertingente per inspirationem introducto) vt ipsi quoq; putrescant. Mobilitas enim difficultatem arguit ad putrescendum non autem impossibilitatem. Praesertim cum non vulgaris sit putredo, sed vehemens, ac summae, & acutissimae contagionis, quae illos inficiendo putrefaciat, atque corrumpat. Neque ephemera illa Britannica Fracastorij videtur esse sine putredine, quae sudore copioso terminatur; ergo ad vnam putredinem omnes istae febres referri videntur.

Impugnatio opinionis Massariæ & Marcelli. Cap. XXVII.

ANC Maßariæ sn̄iam Hercules Saxonia p̄fuse oppugnat lib. 2. de phę. Ego quoq; alijs rōnibus verā non esse demonstrabo. Primum in febre pestilenti est venenum, quod non est in alijs putridis: Sed venenum differt ex natura rei ab omni putredine etiā excellenti, & summa: ergo differt febris pestilens à putridis non modo per maiorem aut minorem putredinem, sed per uenenum à putredine realiter diuersum. Maior est Galeni *lib. de theriaca ad Pisonem cap. 16. ubi dicit*
" *(cum pestis ipsa, ceu fera quædam uenenata, non paucos*
" *aliquot misere perdat, verum totas ciuitates depascatur.*
" *Immutat enim aërem malo quodam modo, vt homines in-*
" *terficiat, qui cum non respirare non possint, contagium*
" *miseri euadere nequeunt. Attrahunt enim in se ipsos aë-*
" *rem illum infectum, tanquam præsentaneum aliquod venenum.) & Massaria veritate coactus lib. de abusu uesi. fol. 7. idem fatetur, cum inquit (Neque vero est, vt Saxonia in eo multum laboret, ac studeat probare ex deprauata victus ratione, ac vitiosis humoribus, in nostro corpore eosdem posse fieri affectus, qui à lethalis veneni potione fieri solent: quandoquidem in doctrina Galeni id tam manifestum, & certum est, quam quod manifestissimum, & certissimum.) Sed reliquæ febres putri-*

dæ

dæ nullo modo venenum continent: si enim id continerent lethales essent magna ex parte, ac perniciosæ: quare omnes eßent pestilentes sine peste. Minor patet, subdit enim Maßaria ibidem folio 8. (Sed ego illud addo, huiusmodi venenum non aliunde in febribus pestilentibus, quam ex summa, & insigni putredine originem habere:) Quæ verba Marcellus ita transcribit libro suo folio 18. (huiusmodi igitur venenum non aliunde in febribus pestilentibus prouenisse censemus, quam ex summa & insigni putredine &c.) Tunc sic arguo, venenum hoc per ipsos fit à summa & excellenti putredine, ergo differt ab illa vt mutatum eße à mutari vt genitum à corrupto: Sed hæc differunt ex natura rei, vt id quod est, ab eo quod desijt eße. Confirmatur, nam si venenum fieret ab excellenti putredine, & ab ea non differret secundum speciem & formam, idem fieret à seipso, & eßet antequam generaretur, quæ impoßibilia sunt. Secundo sic, febres pestilentes lędunt eßentialiter & per se modo læsionis toto genere diuerso, & penes uehementiam, & penes perniciē ab eo, quo lędunt reliquę febres putridę: ergo pestilentes, & reliquæ putridæ ex natura rei, toto genere sunt diuersæ. Argumentum est euidens, nam cum essentia morbi sit affectus præter naturam immediatè lędens operationes ex Galeno lib. de diff. symp. cap. 1. Quicunque morbi lędunt operationes modo læsionis toto genere diuerso à reliquis, vt toto genere ab eis distent oportet. Nam & apud philosophos operationes essentialiter diuersæ, for-

mas

mas à quibus profluunt eßentialiter diuersas demõstrant. Añcedẽs patet, nã putredo per solas qualitates manifestas lædit; Calore nimirũ extraneo dissoluente calidũ innatum separante humidũ à sicco, & tandẽ mutãte id ꝙ putrescit in fimũ, & terrã ex Arist. 4. mete. Venenũ vero nõ modo per manifestas qualitates, sed quia toto gñe est deleteriũ, et inimicũ abdita suæ antipathia calorẽ nostrũ demolitur ex Gal. 3. de temp. cap. 4. 1. de sem. cap. 16. 6. in 6. Epid. cõ. 5. 5. simp. cap. 15. Ergo febres putridæ, & pestilentes toto genere diuersas læsiones inducunt. Nam febres putridæ, & quia putridæ, & quia febres mutant calorẽ innatũ in igneum. Putredo. n. mutatio est totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam à calido externo ex Gal. xj. metho. cap. 8. febris verò est conuersio natiuæ caliditatis ad igneã ex Gal. 1. aph. cõ. 16. Pestilẽtes uero præter hoc enecant vt venenũ ex Gal. 3. in 3. Epi. 75. cũ dicit (Itaq; ut ,, veneno epoto lethali quidã postridie uel tertio die moriun- ,, tur, qualitate eius, nõ copia mortẽ afferente, & itẽ hic quo ,, q; æger statim tertio die cẽsendus est obijsse, à qualitate suc ,, corum virulentorum, non à phrenitide, peremptus, at ,, phrenitis illum eße subsequuta, symptomatis uice.) Quod & ratio monstrat nam cum celerrimis illis, & sæuis symptomatibus obijt, ut veneno epoto mori contingit ex Gale. 6. de locis affec. cap. 5. Dicit enim ibidem Gal. (eosdem ,, fieri affectus & à lethalis ueneni potione, & à corruptio- ,, ne, quæ à corpore ortum habet.) Quod confirmat 3. eiusdem cap. 7. & 2. in primum proret. com. 17. Quod si febres

bres pestilentes enecarent sola qualitate calida sicca, innatum calorem uertentes in igneum, vt reliquæ putridæ: tunc ardentes pestilentibus essent magis perniciosæ; habẽt enim urentem caliditatem sitimque incompescibilem, vt ægros urere uideantur, auctore Hippocrate, & Galeno 4. aphorismorum 48. 4. acuto. 13. & 7. apho. 68. ardẽtes tamen pestilentes non sunt. Neque uero calore uehementes sunt omnes febres pestilentes vt docet Galenus 9. simpl. cap. de terra samia. Quod saltem de hectica dubium non est, de qua Galenus 3. de præsag. expul. cap.
„ 3. dicit (Si qui essent inter ægrotos, qui se negarent
„ febricitare, his febris occupato ipso cordis corpore, planè
„ erat confirmata, & ut ita dicam in habitu.) quod confirmat Auicennas lib. 4. fen prima tract. 4. cap. 2. cum
„ dicit (& quandoque est de his febribus pestilentialibus in
„ qua non percipit æger, nec tangens propinquus multitu-
„ dinem caloris, & non alteratur pulsus, & aqua magna
„ alteratione, & cum hoc ipsa est interficiens uelociter, &
„ hæsitant Medici in esse eius.) Tertio febres pestilentes curantur non modo contrarijs qualitatibus, ut reliquæ putridæ, sed medicamentis à tota substantia, pugnantibus, ergo quantum differt morbus à tota substantia à morbo in intemperie posito; tantum pestilentes à putridis differre necesse est. Consequentia est euidens, nam docet Galen. xj. meth. c. 2. vnicuique morborum generi suam esse contrarietatẽ: Añcedẽs patet; pestis .n. curatur à Gal. theriaca, ĩquit .n. lib. de the. ad Pis. c. 16. (Deprehẽsaq; est mihi
„ vel

„ *uel ſola in peſtilenti conſtitutione languentibus poſſe ſuc-*
„ *currere, cum nullum aliud præſidium tam magno malo*
„ *tunc ita reſiſtere ualeat:)* & *paulo poſt (Ad iſtum mo-*
„ *dum arbitror & theriacam, tanquam ignis quidã purifi-*
„ *cans & ipſa eſſet, illos quidem, qui ſani adhuc ipſam bibe*
„ *rint, non permittere, ut peſtilentia prorſus capiantur: illos*
„ *autem qui iam ægrotent, ſanare poſſe, cum aëris inſpirati*
„ *malignitatẽ cõmutando, tũ corporis temperaturam corrũ-*
„ *pi non ſinendo.)* Quod confirmat lib. de theriaca ad Pã-
philianum; Ita Paulus lib. 2. cap. 36. Aëtius tetrabili 4.
ſerm. 1. cap. 96. Auic. lib. 5. ſumma prima trac. 1. cap.
de theriaca. Quod ſi febris peſtilens offendit ſola intempe-
rie calida ſicca, cur ergo theriaca calida ſicca curatur?
Rurſus ſi theriaca aëris malignitatem commutat, an fri-
gida eſt aëris malignitas, an calida? an toto genere offen-
dens? ſi frigida, cur tam cito enecat? ſi calida, cur antidoto
calido non augetur? ſi toto genere offendens, cur ergo mor-
bum toto genere perniciosum non inducet? cum ſibi ſimili
alteratione corpus immutẽt, quæ toto genere offendũt, atq;
actio, & paſſio inter ea ſint, quæ in eodem genere ſunt, ut
ſupra abunde monſtratum eſt. Rurſus Gal. & uenena, &
alexipharmaca à tota ſubſtantia eſſe dicit, quibus & the-
riacam adiungit 6. in 6. Epid. com. 5. & 1. de antidotis c.
„ 1. ubi inquit (*Medicamenta, quæ non extrinſecus impoſi*
„ *ta, ſed intus aſſumpta, malas corporis affectiones ſanant,*
„ *antidotos Medici uocant: quarum tres ſunt oẽs differẽtię.*
„ *Nam aduerſus exitiales potiones quædam faciunt: quędã*

ad

" ad feras ualent, quæ uenenum ictu morsuue relinquunt:
" quædam excitis mala uictus rōne morbis auxiliātur. Nō-
" nullæ uero tria hæc simul pollicentur, cuiusmodi est quam
" theriacā vocāt.) sic bolo armenia pestis illa curata fuit, q̄
docet Gal. lib. 9. simp. cap de terra samia: contulit autem non quia exiccet, ut putant; tunc. n. plurima maioris lōge exiccationis ut ossa sepiæ, conchę buccina-ū. pumices exusti, & huius generis alia pestem efficacius curarent, quod falsum est. Sic quędam pestis sola hominis urina curata fuit, ut x. simp. cap. de urina humana in peste Syria docet Gal. euenisse. Idem de scordio, de gentiana, ac de reliquis tum simplicibus, tum cōpositis alexipharmacis est euidēs: quę suis manifestis qualitatibus pestilentem febrem augerent potius, illam tamen, abdita totius substantię antipathia, demoliuntur. Quarto si febris pestilens ab aëre producta suam haberet essentiam in sola putredine quantūuis summa, & excellenti: tunc animalia diuersarum specierum sub eodem aëre putredine pestilenti coinquinato, degentia, eadem peste corriperentur: Oppositum tamen est obseruatum. Diuersę enim pestes diuersas habuere analogias ad diuersas species animalium, ad diuersas ętates, ad particularia membra, ut unam animalium speciem sępe affecerint, cęteris eundem aërem inspirantibus omninò illęsis. Id nullo modo referri potest ad solam putredinem: Cum eadem animalia eundem aërem putridum inspirantia, licet magis & minus sint apta putrescere, apta tamen sunt putrescere omnia: ergo ad abditam, & peculiarem

X vim

vim, et antipathiam ita uni animalium ſpeciei contrariã, vt non reliquis (quod longè diſtat à putredine) referendũ eſt. Confirmat hoc Hippoc. lib. de flatibus per hęc verba.
„ (Communis ergo febris propterea omnibus accidit, quod
„ eundem ſpiritum omnes attrahunt, fitque ut ſimili corpori
„ ſimiles ſpiritus ſimiliter permixti, ſimiles gignant febres.
„ Sed eſt fortaſſe qui dicat ut quid ergo nõ omnibus animã-
„ tibus, ſed alicui eorum generi incidunt hi morbi? Cui ego
„ ſic reſpõderim. Differt corpus à corpore, natura à natura,
„ & nutrimentum à nutrimento. Non. n. omni aĩantium
„ generi eadem aut non conferunt, aut commoda ſunt, ſed
„ ſunt alia alijs magis conuenientia. Quãdo igitur aër eiuſ-
„ modi inquinamẽtis plenus eſt, quibus humana natura of-
„ fenditur, homines ęgrotant. Quando uero alteri cuipiam
„ animantium generi aër inconueniens eſt, tunc morbus il-
„ lud genus corripit.) Nec eſt quod dicat Donatus Antonius Altimarus libro ſuo de febre peſtilẽti cap. 5. Ideo aërem lędere vnam ſpeciem animalis non reliquas, nam uni ſpeciei ſit contrarius, ſtare tamen hanc contrarietatem in ſola putredine. Quandoquidem ſi ſola putredo eſſet ratio huius contrarietatis, non eſſet contrarietas determinata ad unam ſpeciem, ſed ad omnes diuerſas ſpecies ęquè communis. Cur enim ſi ratio illius contrarietatis ſtat in ſola putredine, diuerſa animalia ęquè apta putreſcere, et ęque inſpirantia eundem aërem putridum, non ęquè omnia eadem putredine corripiuntur? cum agens naturale appropinquatum paſſo agat neceſſario, & non cum electione.

Immo

Immo ſępe obſeruatum eſt, ſpecies animalium magis aptas putreſcere non offendi à coinquinato aëre, alias verò minus aptas putreſcere, magis offendi. Non ſemel enim grasſatę ſunt peſtilentię, quę pueros, & iuuenes non lędebāt, et ſolos ſenes afficiebant. Ita & peſtes fuere, quę ſub auſtrina conſtitutione non ſunt graſſatę, ſub Aquilonia uero totas urbes adortę ſunt. Tandem putredo eſt communis omni ſpeciei animalium aptorum, ac paratorum ut putreſcant; ſed à cauſa communi non prouenit differentia neque diſtinctio in illis, quibus communis eſt. Quinto ſi eſſentia febris peſtilentis ſtat in ſola putredine, tunc uel erit in putredine, ut putredo eſt, uel ut talis putredo; Sed neutro modo id eſſe poteſt: non putredo, tunc enim in qualibet febre peſtilenti longe magis putreſceret ſanguis, quam flaua bilis, & hęc magis quam melancholia, & in vniuerſum in qualibet peſte magis putreſcerent humores, quam ſolidę partes. Magis enim parata ſunt putreſcere calida humida quam calida ſicca ex Galeno 8. metho. cap. 7. 1. de diff. feb. cap. 3. & 3. in 3. epid. comm. 1. Quod confirmat Auicenna 1. fen 4. trac. 1. cap. 2. humidiora enim ſiccioribus promptius putreſcunt; huius tamen oppoſitum docet experimentum: fiunt. n. quandoq; febres peſtilentes, quę partes ſolidas demoliuntur & non humores; teſtis eſt Galenus 3. de pręſag. expul. cap 3. cum dicit (Si qui eſ-
„ ſent inter ęgrotos, qui ſe negarent febricitare, his febris oc-
„ cupato ipſo cordis corpore, plane erat confirmata & vt ita
„ dicam in habitu.) & mox declarans aliam peſtis analo-

" giam ſubdit (Nam quibus calor hic putredinoſus ad hu-
" mores, quos continent cordis ſinus, magis deflexit, quam
" ad corpus ipſum uiſceris, multi horũ fuerunt ſuperſtites.)
Ita Galenus 3. de uſu partium cap. 5. refert quandam peſtem ad ſummos pedes ſuam habuiſſe analogiam. Dioniſius Aleſſandrinus lib. 4. & 9. rom. antiquitatũ, & Agathinus libro 5. ſuę hiſtorię quandam peſtem referunt in qua ſolę fœminę, aliam in qua ſoli diuites corripiebantur. Guidus de Gauliaco peſtem refert, in qua ſanguine e naribus fluente moriebantur. Euſebius 9. de hiſt. Eccleſ. cap. 6. aliam refert in qua cum antrace in oculo, aliam in qua ſternutando interibant. Quod confirmat Ioannes Stella in vita Diui Gregorij Papæ, Paulus Diaconus libro 6. de geſtis lung. cap. xj. Hiſtoriarum fidem admittit Galenus lib. de ſubf. emp. cap. 9. & 12. Rectè igitur inquit Fracaſtorius libro 2. de morb. contag. cap. 4. cum ait (peſtilentium febrium aliæ extrinſecus in nos ueniunt, aliæ in nobis primo fiunt, aliæ omnes perdunt, aliæ maiorem partem, aliæ multos ſolum. Diuerſa porro eſt earum analogia, & admiranda, quædam ad ſanguinem præcipuè analogæ ſunt, quædã ad choleram, quædã & ad humores alios, aliæ promiſcue ad omnes, & aliæ ad ſpiritus ſolos, aut ad ipſos maximè, & quædam citiſſimè perdunt, & quædã ſerius.) Ergo putredo vt putredo harum diuerſitatũ ratio non eſt. Nec putredo vt talis id efficit, ſi quæ enim eſſet putredo, quæ peſtem conſtitueret, eßet illa excellens, quam dicit eßе propriam peſtilentis febris Galenus 1. in 6. Epide.

29. vel illa quam dicit Fracastorius 2. lib. de morb. cont. cap. 3. sordidam profundam à qua & pestem, & seminaria contagionis, in lentore posita, et ad minima elaborata, prodire existimat. Sed quæcunque harum concedatur, ea per se constituit pestilentem morbum; ergo constituet tam hominis, quam ferarum pestem, tam ad sanguinem, quam ad bilem. Quod. n. est per se, est de omni, & secūdum quod ipsum. Confirmatur, nam à genere, quod se habet communiter & indifferenter ad omnes suas species nulla sumi potest differentia diuisiua eiusdem generis, & constitutiua vnius speciei, distinctæ ab alijs sub eodem genere. Non minus autem est pestis, quæ homines magna ex parte enecat, quam, quæ boues, aut Leones. Inquit enim Arist. 8. de
" histor. animal. cap. 19. (Morbus pestilens nullus inci-
" dere piscibus vniuersis videtur, qualis plerūque homini-
" bus, & quadrupedum equis, & bobus, & reliqui generis
" nonnullis accidit, tum feris tum urbanis.) Sexto, hæc putredo, quæ febres putridas pestilentes constituit, siue sordida sit & profunda, siue excellēs, & summa, vel dicit quid specie diuersum ab omni putredine, vel quid contentum intra putredinis latitudinem: si primum ergo febris pestilens, quæ ex ea fit erit specie diuersa à febribus ex putredine concitatis. Consequentia deducitur ex dictis Galeni 1. de differen. feb. cap. 1. vt cap. 3. huius libri mōstratum est. Alioquin tertiana, quæ fit à flaua bile putrida, non esset specie diuersa à quartana, quæ à putri melencholia oritur;

sunt tamen febres specie differentes, nam ex humoribus specie diuersis procreantur. Si secundum, tunc ista putredo excellens & summa uel erit talis extensiuè, vel intensiuè. Neutrum tamen esse potest; Non primum, tunc enim omnes febres synochæ essent pestilẽtes, in illis enim vt inquit Galenus 9. meth. cap. 3. (in omnibus vasis, ac potissimum maximis, equabiliter succi putrescunt.) Non secundum, tunc enim nunquam darentur febres à principio pestilentes. Si. n. vt sit pestilẽs morbus requiritur sũmus gradus putredinis intensiuè, sũmus uero est, cui non potest fieri additio (alioquin summus non foret) talis in principio esse non potest in perniciosis, in quibus vsq; ad statum semper morbus augetur. Nam (circa initia, & fines, omnia imbecilliora: circa vigores verò, fortiora.) 2. aphor. 30. Tum quia putredine magis perseuerante, magis ac magis crescit dominium qualitatum passiuarum supra actiuas, & humidum effluit magis, & à calore minus terminatur. Sed dantur multę febres à principio pestilentes, ut in vera peste fere semper contingit. Ideo dicebat Thucydides (dum alij alios curarent, contagium pecudum instar haurientes eademque vi morbi repleti moriebantur & hęc quidem magna ex parte internecionis causa fuit &c.) Ergo à putredine quantumuis summa, & excellenti proprium characterismum febris pestilens non sortitur. Nec à putredine sordida profunda ut infra aduersus Fracastorium profuse monstrabimus. Septimo febris pestilens stat in hoc, quod sit morbus vulgaris multos inuadens, & plurimos

mos

mos occidens ex Gal.3.in 3.Epidem.20. cum dicit (Ne-
„ que enim certi est morbi nomen vulgare uel pestilens, cę-
„ terum quicunque vno in loco multos simul inuaserit, uul-
„ garis hic uocatur: qui simul si hoc habeat vt multos peri-
„ mat, pestis fit.) Quod confirmat 1.1. Epidem. in procemi. & 1.acu.com. 9. Sed hic morbus pestilens aliquando fit sine febre, ergo sine putredine quantũuis excellenti, uel profunda erit pestis. Ergo essentia, et characterismus febris pestilentis stat in aliquo, quod ab omni putredine etiam excellenti vel sordida & profunda diuersum sit. Consequentia est euidens, pestis enim esse nequit, nisi sit lethalis magna ex parte, ut ex Galeni dictis est manifestum: lethalis autem esse nõ potest, nisi cor afficiat: Sint enim seminaria illa Fracastorij quantumuis acutissimę contagionis, lethalia non erũt magna ex parte, ni cor mediate, uel immediate offendãt. Mõstrat hoc modus mortis, q̃ pestis affert, & abũde docet Gal.5.de locis affectis cap.1. & 2. & lib.2. acu.47.3.simp.cap.18. Impossibile uero est eße putredinem excellentem, uel profundam, & sordidam, perniciosam in corde & febrem non facere, vt constat ex dictis à Galeno 1.de diff.feb.cap.5. Fieri tamen pesties quandoq; sine febre abunde patet ex Hippocrate 3.in 3.Epide.25. & 55. & ex Gal. in locis prędictis et com.59.eiusdem 3. & 9.simpl.cap.de terra samia, quod nos infra uberius demonstrabimus. Ad extremum febris pestilens est contagiosa ut docet Gal.1.de diffe.feb.cap.2.cum dicit (sicuti
„ & quod pestilenti morbo laborantium conuersatio, periculosa,

„ *culosa, ne inde contagium contrahatur, quemadmodum*
„ *ex scabie & lippitudine.*) *Quod confirmat libro de ther. ad Pisonem cap. 16. & testatur Thucydides. Sed contagionis ratio non stat in putredine: Multa enim sunt morborum genera contagiosa, quę non sunt in putredine posita ut infra monstrabimus, & multę putridę febres sunt non tamen contagiosę.*

Fracastorij sententia, & eius euersio. Cap. XXVIII.

IERONYMVS Fracastorius lib. 2. de morb. cont. cap. 3. definiens febrem pestilentem, dicit esse febrem sordidæ & profundæ putrefactionis, includētem seminaria acutissimæ contagionis. Franciscus Valeriola in sua apendice ad loca communia monstrat à putredine diuersam esse febris pestilentis naturā, & cōtagiū: Nam in pestilentijs sape videntur homines sani, citra putredinem, repente mori. At si contagio esset putrefactio, tam subito & in instanti non fieret. Deinde, quia sublata putredine sanaretur contagio; Contra quàm fieri cernimus. Præterea vestes, quæ diu pestis seminaria retinent, & eorū contagione homines in pestem inducunt, & ipsa putrescerent, quod non contingit. Ad extremum, auxilijs putredinem remouentibus curaretur pestis: His tñ non tollitur, sed alexipharmacis tota substantia pugnan-

tibus

tibus. Quibus rõnibus conati sunt facere satis Donatus Marcellus Mantuanus lib. de variol. c. 5. & Horatius Augenius 1. par. epist. med. lib. 4. epis. 1. dicẽtes Fracast. per putredinẽ non putrefactionẽ simpliciter intelligere, sed putrefactionẽ transeũtẽ in aliũ, quæ corruptio substantiæ est. Recta tñ rñsio nõ uidetur. Vt. n. in putredine trãseũte, sic & in pmanẽte corruptio est, si putredo pficiatur vt euidẽs est ex Gal. 2. aph. 17. lib. artis med. 89. & 11. meth. c. 8. Nec reddit rõnẽ Augenius cur putredo in aliũ transiẽs corruptio sit, in eodẽ permanens, nõ sit. Nec ignorauit Fracast. corruptionẽ esse qd lõge uniuersalius putrefactione, qui bene uidit Galeni verba 5. simp. c. 15. Dixit tñ 1. de cont. c. 9. (si igitur in oẽm cõtagionẽ inductio fiat, omnes quidẽ in putrefactione quadã consistere videbũtur.) Nec est verũ oẽm contagij putrefactionẽ esse corruptionẽ. Lippitudo. n. cõtagiosa est, ex Gal. 1. de dif. feb. c. 2. nullã tñ inducit substãtiæ corruptionẽ, immo nec ppetuò putredinẽ: Qñq;. n. ex flatuosi spiritus affluxu fit ut ex 13. meth. cap. vltimo manifestũ est. Nec tandẽ in corruptione stat verus febris pestilẽtis characterismus. Vt inferius, cũ aduersus Augeniũ agemus, erit manifestũ. Ego igitur, pter Valeriolæ rõnes, mõstrabo ex cõcessis à Fracast. essentiã febris pestilẽtis, & eius characterismũ ab oĩ putredine esse diuersum. Primũ, essentia febris pestilẽtis stat in seminarijs cõtagij lethalis: sed hæc seminaria diuersã oĩno habent naturã ab oĩ putredine. Ab oĩ ergo putredine diuersa erit natura febris pestilẽtis. Maior est Fracast. qui lib. 2. de morb. cõt.

cap. 3. inquit (*Quod si pestilẽs aliqua febris primo in nobis fiat, nunquã tñ esse pestilẽtẽ dicimus, nisi tũ, quũ seminaria contagionis iã facta sunt.*) Et in fine eiusdẽ capitis subdit (*Quod autẽ per se est, & ut aiũt formale, est esse febrẽ ꝑ se includẽtem seminaria cõtagionis lethalis: Propter quã cãm, q̃ e venenis fiunt febres, lethales quidẽ sunt, sed nõ pestilẽtes, quoniã cõtagiosæ nõ sunt, carent. n. eo, ꝙ formale est, et ꝑ se rõ pestilentia.*) Minor patet ex multis. Primũ uel hæc seminaria sunt ipsamet putredo febris pestilẽtis, se ipsam effundẽs, vel eius vapores, vel quid ab utrisque diuersum. Nõ sunt vapores: Fracast. n. c. eodẽ loquẽs de seminarijs inquit (*Quæ tametsi cõi quodã principio cũ uaporibus & loci caliditate conueniũt in agendo, peculiarẽ tñ quandã sortita naturã sunt, &c.*) Neq; sunt ipsamet putredo se ipsã effundẽs, inquit. n. Fracastorius c. eod. (*quoniã seminaria hinc indè dispersa sunt, & hæc alia ceù sobolem generãt.*) Tunc ergo putredo seminaria generãs se ipsã gñaret, se ipsã multiplicaret, atq; diffunderet, quare res esset antequã fieret, quod principijs naturalis philosophiæ repugnat. At uerò si dicat Fracast. fieri hanc seminarij pestilentis ꝓductionẽ, vt fieri putauit productionem spẽrũ lib. de symp. & ant. c. 5. vbi dixit (*Recipiendũ aũt est spirituales species eiusdẽ rõnis esse cũ formis illis, quarũ sunt spẽs, nec differre ab ijs nisi modo subsistendi: Eatenus n. materiales sunt, & dicuntur, quatenus crassa quadam existẽtia in materia sunt. Ingenitũ aũt est formis oĩbus sese (quo magis possunt) ꝓpagare, quod quidẽ faciũt crassæ*

illæ

illæ formæ, quæ materiales vocantur: verũ propagare sese per eũ modũ, & existentiã, qua ipsæ sunt, non utiq; possũt, sed tenuem, & superficialem sui vel partem, vel gradum producunt &c.) Manifestum est, hoc purum commentũ esse, ac naturalibus principijs aduersari. Tunc enim formæ materiales separabiles essent à materia, de cuius potentia sunt eductæ, cuius sunt actus, & subsistentiam haberent seorsim à composito materiali, ac tandem à crassiori illo composito ad uestes, ad aërem, ad alium hominem, quem inficiunt, transeuntes, de subiecto in subiectum migrarent, si è crassiori eorum composito tenuem, vel superficialem sui gradum, vel partem producerent. Præterea, natura humoris, qui in febre pestilenti putrescit, est in dissolutione suæ mistionis; natura seminarij lethalis seruat actu mistionem suam fortem, elaboratam, in lentore constitutam, ad longum tempus incorruptam. Ergo putredo & seminaria ex rei natura diuersa sunt. Euidens est argumentum, nam quæ putrescunt primo fiũt humida, mox sicca, tandem terra & fimus ex Arist. 4. meteor. Naturam horum seminariorum lethalium explicat Fracastorius 2. eodem 3. cum inquit (In primis enim diximus habere ea uim & actionem multam, tum & mistionem fortem & elaboratam, nec non & mistionem in lentore constitutam.) Accedit, quod si seminaria essent eiusdem naturæ cum putredine sordida & profunda febris pestilentis, summum fœtorem haberent, nullum tamen habent: Hoc longo experimento didicimus in pe-

ste Messanæ Vrbis: Sic enim ex sola graueolentia facillimum fuisset vestes seminarijs infectas deprehendere. Quandoquidem profunda ac sordida putredo cum fœtore est ex Galen. 5. simp. cap. 15. 1. prognost. commen. vltimo, & 2. eiusdem 22. Confirmatur ex confessione Fracastorij, qui 1. de contag. cap. 9. inquit (in quibus igitur simplex fit putrefactio, generatio autem nulla, & fœtor fit, & abominabilis sapor.) Nec est quod dicat Donatus Marcellus lib. eodem non putrescere vestes, nā aptæ non sunt putredinem concipere, quia viuentes non sunt nec natiuo calore præditæ. Sic enim nihil putresceret, quod viuum non esset; sic & humores non putrescerent, qui viuentes non sunt. Et falso diceret Aristote. 4. meteor. tex. 5. omnia, vno igne excepto, putrescere. Falsò diceret Galen. x1. method. cap. 9. vestes aliudue inanime corpus putrescere. Cæterum nec est verum à putredine febris pestilentis sordida & profunda prodire seminaria pestis. Vel enim erit profunda ratione quantitatis vel intensione ac gradu actionis; sed neutro modo contingit. Nam si primū esset, tunc febres synochæ putridæ, si secundum, tunc ardentes, & furiosę, seminaria pestis producerent: quod verum non est. Modus arguendi est ipsiusmet Fracastorij, qui lib. 2. de morb. conta. cap. 3. arguens Montanum, inquit (Oportebit præterea declarare, qualis nam esset ea ingens putrefactio, num quātitate ingens, & mole, an gradu actionis: nam si actione ingens, cur ardentissimę causones, & furentes, non

tamen

tamen pestilentes sunt? quinimo nec illę, quę ex eruginosa cholera fiunt: si vero quantitate ingens est &c.) At Gal. x 1. meth. cap. 4. in synochis putridis, vel ęqualiter in omnibus vasis subsistere, vel in maximis, maximeque principalibus putredinem affirmauit. Ad extremum si sola putredo sordida, & profunda, & seminaria contagionis lethalis febrem pestilentem cōstituunt, cur est quod febris pestilens Britannica, quę uno die uel interficit, uel sudore finitur, illam solam regionem quandoque adoriatur non alias? cum & in alijs consimilis aëris inclementia, eadem stellarum configuratio possit putredinem sordidam profundam seminariorum lethalium productricem, procreare. Quod si id referat Fracastorius ad mineras gypsi, quibus Anglia abundat, cur alię regiones, in quibus gypsum copiose nascitur, talem luem nullo tempore sunt expertę? Si dicat esse uapores subtiles habentes analogiā ad spiritus vitales: An reliquę ephemerę pestilentes in alijs regionibus à vaporibus, vel seminarijs ad spiritus analogiam habentibus non procreantur? Tandem si petat quis a Fracastorio quę sit hęc analogia, uaporum ad spiritus? Respondet libr. eodem 2. cap. 5. (uniuersalis quidem causa est analogia illius aëris, particularis uero, in quo ea consistat analogia, difficile certè est nosse.) & lib. de symp. & ant. cap. x 1. inquit (quę autem analogia particulatim ea sit Deo & naturę notum est.) Ergo ex confessione Fracastorij non est putredo sordida & profunda, quę peculiarem producit contagij pe-

stilen-

ſtilentis naturam uires & impetus varios. Ea enim omnibus eſſet ęquè communis, ſed quid ab illa diuerſum ſingulis ſeminarijs peculiare, ac determinatum.

Euſtachij Rudij opinio, & eius impugnatio. Cap. XXIX.

VSTACHIVS Rudius lib. ſuo de feb. cap. 30. dicit febris peſtilentis eſſentiam eſſe putredinem rei venenatæ cor inſigniter lędentis. Oportet enim inquit, ut ſit perniciosa febris ex re uenenata, quæ ſuam putredinem tempore & ratione prȩcedat. Impoſſibile autem eſt vt venenato humore putreſcente, putredo conſequens non ſit excellens, exceſſiua, ſumma, & venenata: Hęc magnam actionem promit, ac cor ita laceſſit, ut peſſima illa ſymptomata oriantur, & mors etiã ſubſequatur. Et hęc eſt illa excellens putredo, penes quã dicit Gal. differre febrem hanc à reliquis: quam aliquando malam putredinem, aliquando corruptionem appellat. Hęc ſententia mihi dubia eſt. Oportebit enim in febris peſtilentis generatione, primum reperiri uenenum in humano corpore, mox illud putreſcere, & tandem communicata cordi putredine febrem peſtilentem fieri. At tunc febris tertiana, vel ardens, uel ſynocha peſtilẽs eſſe nõ poterit, cuius oppoſitũ obſeruauit Hipp. 3. in 3. epidem.

epidem. à tex. 9. ad 64. Vt enim differt tertiana à quartana, nam humor biliosus à melancholico diuersus est, nec una ad alteram referri potest, sic febris pestilens ab omni tertiana, uel synocha putrida diuersa erit, nec ad ullã earum referri poterit, cum uenenum putrescẽs ab omni humore putrescente diuersum sit. Deinde nec videtur verum, venenũ siue in corpus immißum, siue in eo genitum, putrescere ita poße, vt febrem generet pestilentem. A quo enim vt ab efficiente in putredinem ducetur? non quidem à se ipso; nihil enim se ipsum destruit; non a calore innato, ab eo enim vinci non potest; non ab extraneo ambientis. Quoniam vel erit venenum frigidum, vel calidum, vel toto genere deleterium; si primum, longo indiget tempore vt putrefaciat 3. simplic. 22. longiore vt putrescat; si secundum, vel tertium, longissimo, & summa cum difficultate putrescent. Caliditas enim summa quanto igni vicinior, tãto difficilius putrescit, summa siccitas difficillime patitur dissolutionem. Toto genere lędentia velocissimæ sunt actionis, ac momento totum corpus immutant ex Galeno primo de semi. cap. 16. Quæ velocissimi motus sunt, difficillime putrescunt. At vero febris pestilens, & quæ ex aëre fit inspirato, repente prodit, & quæ ex succorum corruptione fit, vbi pars princeps affecta sit, repente consurgit. Adhac aër pestilens inspiratus delatus ad humores contentos in sinibus cordis generat febrem putridam pestilentem ex Galen. 3. de

præs.

putresceret nisi prius venenum fieret vt vult Rudius manifestum est, quod statim ac corpus cordis venenum fit, animal moritur; ergo morietur animal antè ex veneno, quam hectica pestilens constituatur.

Horatij Augenij sententia, & aduersus illam dubitationes. Cap. XXX.

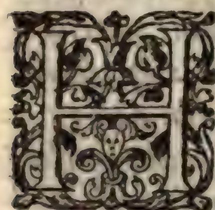

ORATIUS Augenius parte prima epistolarum medicinalium lib. 4. epistō. 1. dicit pestilentes febres omnes continere putredinem. In hoc tamen differre à putridis reliquis, quòd illę præter vnam putredinem nihil habeant, pestilentes vero contineant quid maius putredine nempè corruptionem substātiæ: Quam alij excellentem quandam putredinis conditionem, & gradum vocant, nos vero (inquit) nomine magis proprio vocamus corruptionem, sic enim eam vocat Galenus. Continet ergo febris pestilens putredinem simul, & corruptionem ad quam peruenit corpus præcedente putredine vt dispositione. Corruptio ergo substantiarum pestilentiam uere facit, eius essentiam, & characterismum constituit: quamobrem subdit omnes febres in quibus eiusmodi apparet subitanea, violentaq; corruptio pestilentes vocamus, cum sint acutæ, communes multis, actu aut potestate contagiosæ, dissoluto misto à calore septico, & vnoquoque mistionis principio redeunte ad

propriam naturam; cum seminarijs rei putridæ, vim habentibus generandi tale, quale ipsum erat. Sed nonnulla sunt, quæ præsentem sententiam clariorem desiderant. Primum corruptio, quæ sequitur ad putredinem tanquã ad dispositionem non est propria febris pestilentis: reperitur enim communis omni putredini in facto esse, quæ sequitur putredinem in fieri ut propriam dispositionem, inquit enim Galenus xj. methodi cap. 8. (quæ nam igitur est putredinis natura? Nempe mutatio totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam,) & 2. aph. comm. 17. (hoc quidem, inquit, in sanguine euenit: nam & ipse; ubi magna in eo sit facta corruptio, non redit amplius ad habitum naturalẽ: si uero pauca cõtigerit: ubi id, quod est superfluum, fuerit euacuatum: quod residuum existit, ad suã naturã restituitur, (& paulo post) illa ut dixi sola uocata corruptione, quæ tam effatu dignam habet eã, quæ ad id, quod præter naturam est, euersionem, ut nõ possit iterum ex natura coctione ad primam humoris redire bonitatem.) & lib. ar. med. cap. 8 9. (esto enim, inquit, si ita contigerit ex humoribus putrescentibus accendi febrem; indicatio in huiusmodi est euacuatio, atq; alteratio: Hæc quidem, quæ putredinem finiat, manente adhuc causa: euacuatio uero, quæ totam ex corpore substantiã educat.) & xj. meth. cap. 8. ita, inquit, (putredinem, quæ in viuis est orta, sanabimus, id scilicet quod iã corruptũ est, oĩ ratione uacuãntes:) quod confirmat cap. x. & 13. Cum ergo in omnibus fere febribus putridis præsertim in quibus

putredo

putredo in omnibus vasis subsistit æqualiter vel in maximis, maximèq; principalibus, sit putredo in facto esse: oēs, & putredinem, & corruptionem habentes; febres erunt pestilentes. Quod recte dictũ non est. Secundo ista corruptio, uel erit uenenum, uel eius humoris qui putruit sola corruptio, absq; eo quod indè uenenum generetur, si primũ tũc essentia febris pestilentis non erit in corruptione posita sed in ueneno: si secundum quod putrescit in humoribus facientibus febrẽ fit cinis ex Gal. 3. de pręsag. expul. c. 7. cinis uero humorum in febribus neque uenenum est, neque pestilẽtem febrem constituit: alioquin atrabilis, quæ fit ex adustione flauę, uenenum foret, & febrem quam constituit pestilentem constitueret, quod non est: ut patet 3. progn. 27. & 28. & 3. de locis affectis c. 7. Nec erit uerum humorem corruptum ob putredinem habere vim septicam, & musti dissolutiuam. Tunc enim id omni cineri, cuius vis humoris, qui putruit, in quauis febre conueniret. Quod si Augenius intelligat corruptionem, non humorũ, sed substantię uiuentis, eiusque in sua principia dissolutionem; tunc non erit uerum omnem febrem pestilentem continere putredinem tanquam dispositionem, ad hanc corruptionem, ut ipse dicit: quod repugnat Galeno 1. de diff. feb. cap. 5. consequentia patet nam multa uenena epota, & quæ ictu, & morsu funduntur ab animalibus maleficis, uiuentis substantiam destruunt sine putredine, ut quæ erodendo enecant, & quæ toto genere delitheria momento corpus immutant primo de semine cap. 16.

Nec omne quod corrumpitur necessario putrescit, ut monstrat Gal. 5. simp. cap. 15. Præterquamquod, si in corruptione substantiæ uiuentis staret characterismus febris pestilentis; tunc omnes febres pestilentes essent hecticæ quod repugnat Gal. 3. de præsag ex pul. c. 3. & 4. At in hoc differunt hecticæ pestilentes à putridis, quod in illis defluit putredo ad humores quos continent cordis sinus, nõ ad ipsum corpus uisceris, in his autem solidæ partes corrumpuntur, ut ibidem dicit Galenus. Substantiæ autem quæ vere uiuunt in corpore nostro, partes solidæ sunt non autem humores. Præterea si dissoluitur mistum à calore septico ita, ut vnumquodq; mistionis principium redeat ad suam naturam propriam, tunc tale mistum reducetur, ad elementa; Mox talis dissolutio non fiet à calore septico, à ueneno .n. uenenum fit: Immutat. n. uenenum corpus nostrum alteratione sibi simili ex Gal. 1. de sem. cap. 16. uel ergo unũ quodq; mistionis principium non reducetur ad propriam naturam: uel illius misti principia uenenum erunt, quod falsum est. Rursus essentiam febris pestilentis constituit uenenum, ut causa coniuncta, & mutatio venenata, & à tota substantia ut supra cap. 9. monstratum est: sed multæ sunt corruptiones, quæ ueneni non sunt, nec ad uenenum, ergo absolutè corruptio substantiarum characterismum febris pestilentis non constituit. Ad extremum seminaria pestilentia, quæ uim habent putrefaciendi, ac generandi pestilẽtem affectum, à quo producuntur? ab humore inquiet, faciente febrem pestilentem: sed tunc an ab eo dum putre-

scit?

scit? an dum corrumpitur? an ab aliquo quod fortè ex eius corruptione generatur? vt v.g. putrescat flaua bilis excellenti putredine; corrumpatur: producat febrem pestilentē contagiosam; tunc ista seminaria contagionis, quādo fiēt? an dum putrescit? an dum corrumpitur? an postquam desinente bile aliud generatur? si primum ergo nō inducent in aliud corruptionem, sed putredinem solam: contagionis.n. seminaria inducunt, qualitatem similem: eius à quo fiunt, non eius, quod adhuc non erat dum fierent. Adde quod si dum putrescit bilis seminaria producit, dum est in fieri, & adhuc excellentem illum gradum corruptionis non acquisiuit, cur omnis flaua bilis dum putrescit non est contagiosa? cur tandem, characterismus febris pestilentis nō erit in putredine ut dicit eē in corruptione? si secundū an adhuc retinet formam bilis dum corrumpitur? an desijt esse bilis? si retinet ergo operabitur calore, & siccitate, quæ bilis sunt propriæ qualitates eius formam necessario consequentes: agent ergo seminaria illa, caloris, & siccitatis excessu; ergo non toto genere, & abdita vi deletheria: nihil enim agit vltra suam speciem, quod tamen experimento repugnat. Quod si bilis propriam naturam non retinet, à noua forma genita post bilis corruptionem seminaria producentur; ab eo enim quod non est, nihil producitur, sed ab eo quod est in actu. Ergo seminarij pestilentis productio non proueniet à bile, quæ desijt esse; nec à corruptione eius, ergo febris pestilentis characterismus in corruptione non consistit: sed in alia

natu-

natura abdita, ac malefica, quæ post humoris summam corruptionem immediatè generatur.

Opinio propria, & solutio rationum oppositarum. Cap. XXXI.

ICIMVS igitur, febrium putridarum, & pestilentium multas esse differentias. Quantum uero spectat ad presens institutum: putridæ nihil habent preter putredinem; pestilentes, & putredinem; & uenenum: unde, ut reliquę febres putridę morbi sunt in intemperie ita pestilentes; sunt, & in intemperie, & à tota substantia: inde est, quod non quantitate, sed toto genere lędant; & pro huius ueneni uaria antipathia, uarias sortiuntur febres pestilentes analogias, nunc ad solidas cordis partes, modo ad spiritus, aliquando ad humores, & horum nunc ad unum, modo ad omnes. Igitur, ut humores, qui putrescunt in febribus cęteris, terminantur in cinerem ex Galeno 3. de presag. expul. cap. 7. & xj. meth. cap. 9. sic in febre pestilenti dum putrescunt, corrumpuntur, & ad uenenum terminantur. Proprium uero est hoc pestilentium febrium ob duas rationes: fiunt enim duobus modis, uel aëre inspirato pestilentibus seminarijs infecto, uel ex interna humorum pernicie. Primo modo causa huius ueneni est externum uenenosum efficiẽs, quod ubi corpus ingressum

ingreſſum eſt, uel per aſperam, uel per alias arterias, & ad cor deductũ ſpiritus, humores, uel ſolidas eius partes, pro ſua analogia ſibi ſimili alteratione putrefacit, corrumpit, ac in ſui naturam commutat, & febrem concitat uenenoſam. Ideo Galenus aërem peſtilentem inſpiratum indifferenter modo uenenum, modo putridum, ac putrefacientem appellat. uenenum appellat lib. de theriaca ad Piſonem cap. 16. cum dicit (qui cum reſpirare non poſſint „ contagium miſeri euadere nequiunt, attrahunt enim in „ ſeipſis aërem illum infectum tanquam præſentaneum quo „ dam uenenum) appellat, & putridum, & putrefaciẽtem 3. de pręſag. expul. cap. 3. cum inquit, (ubi aër, quem inſpi „ rãdo attrahimus infectus putredine ſit, ac putredo corpus „ cordis attigerit) & paulo poſt (quam .n. excogites medici- „ nam ad putredinem, quę in corde ſit, nam quibus calor hic „ putredinoſus ad humores, quos continent cordis ſinus ma- „ gis deflexerit &c.) hęc Gal. ſecundo modo prouenit, qñ humores ex interna putredine, & corrũpũtur, & in uenenũ cõmutãtur, qui ſi uenenũ cordi cõmunicent febrẽ cõcitãt peſtilẽtẽ. Cõtingit aũt hoc, nõ cuicũq; rei putreſcẽti, ſed peculiari humori ex praua pernicioſorũ ciborũ natura ꝓgenito. Ideo dicebat Gal. lib. de cibis boni, & mali ſucci cap. „ 8. (inter fructus cẽſentur cucumeres quoq;, & pepones, & „ melopepones, quorũ nulli ſuccus bonus ĩſit, eo q̃d niſi aluũ „ ſtatim ſubeãt, corrũpãtur ibi, humorẽq; ex corruptela hac „ faciãt, qui non lõge à mortiferis uenenis abſit.) & 2. de „ alimẽtorũ fac. cap. xj. loquẽs de ſycaminis, inquit, (Quod

ſi ſum-

" si sumpta post alios cibos fuerint, aut etiam prauum suc-
" cum in uentriculo offenderint, celerrimè unà cum alijs ci-
" bis corrumpuntur nouo quodam corruptionis genere, &
" quod uerbis explicari nequeat.) hæc Galenus. Quæ si ita sunt, quale venenum putandum est, fuisse genitum ex medullis ossium mortuorum quas comedentes, de repente mortui sunt omnes? Mirum ergo non est, rem perniciosam dum pueres cit corrumpi, & in ueneni naturam mutari. Ideo dicebat Auicennas libro 4. fen. 3. trac. 1.
" cap. 17. (de omni apostemate perniciosos propter conuer-
" sionem materiei eius ad substantiam uenenosam, quod cor
" rumpit membrum &c.) Ideo propter esum ciborum insolentium morbi pestilentes cõtingunt vt narrat Galenus, lib. de cibis boni, & mali succi cap. 1. In corpore enim uiuente, ex humorum corruptione uenenum generatur, ut infra monstrabimus, quod si ad partem principem v. g. pe cor deferatur momento totum corpus immutat, ac morbũ in intemperie, & in tota substantia inducit, qui febris est pestilens. Neque enim febris pestilens esset morbus magna ex parte lethalis si venenum non contineret: nec esset contagionis adeo vehementis: nec tam sæua symptomata afferret; nec tàm de repente interficeret, vt à Galeno 1. in 6. Epide. 29. pemphingodes idest aspectu horribilis uocaretur, nisi id ex quo fit innatum calorem nostrũ demoliretur, atque destrueret sua contraria antiphatia; neque id efficeret, ni ueneni naturam subiret. Quod ut à calore innato nostro non uincitur ex Galeno 2. de natu.

facul.

facul. cap. [illegible] ita febris sit suo genere deletherium. Huius generis est illud diuinum, & admirabile quod Hippocrates voluit esse obseruandum in morbis 3. prog. 4. quod in aëre non in qualitatibus manifestis modo, sed multo magis abdita, ac deletheria pernicie coinquinato, & à tota sua substantia lædente, vt in causa efficiente reperitur; hac est illa morbida excretio, qua dicit aërem esse consperſum 2. de natura humuna 3. Huc referri etiam potest ille morborum impetus, de quo Hippocrates 3. progno. 38. De hoc loquitur Galenus 2. de natura humana commen. 4. cum inquit, (recte igitur, cum halitus sola potius substantiæ proprietate, quàm simplici aliqua qualitate corporibus noxij sunt.) Hinc est quod Galenus uocat pestilentium febrium putredinem excellentem, & summam, non quod sit putredo in summo extensiuè, vel intensiuè, sed quia sit putredo rei perniciosæ, vel à causa putrefaciente perniciosa, quæ veneni naturam inducat. Ita vocat hanc putredinem corruptionem non quod omnis putrefactio ad corruptelam mutatio nõ sit; sed quia innatum calorem nostrum corrumpit sua peculiari antipathia vt facit venenum epotum ex Galeno 3. de temp. cap. 4. 5. simp. cap. 19. & sequentibus. Quare licet putredo sit ut dispositio, venenum tamen est characterismus febris pestilentis. Sed hic duæ dubitationes solutionem quærunt, prima tunc febris pestilens ad nullum genus putridarum poterit reduci si humor, qui illam facit mutatur in venenum, & ipsa à veneno constituitur, oportet .n.

*corrumpi prius humorem ut ex illo generetur venenum;
quod autem corruptum est non est, ut venenum genitum
specie diuersum est ab humore corrupto. Neq; venenum
de nouo genitum iterum putrescit, nec si putresceret red-
diret ad naturam humoris, esset enim regressus à priua-
tione ad habitum, febris ergo pestilens ad humoralem re
ferri non poterit. Secunda tunc à veneno epoto saltem
à septico, pestilens febris fieret, illud enim putrefacere
humores docet Galenus 3. simp. 22. Sed istę dubitationes
non multo negotio diluuntur. Ad primam dico febrem pe
stilentem reperiri posse in omni genere putridæ; nam 3.
,, in 3. Epidem. 20. neque enim certi est morbi nomen vul
,, gare, uel pestilens, cæterum quicunque vno in loco mul-
,, tos inuaserit vulgaris hic vocatur, qui si hoc habeat, vt
,, multos perimat pestis fit. Ideo 3. eodem in illa pestilenti
constitutione enumerat ignes sacros, febres ardentes, ora
aphthis vitiata, pudēda tuberculis &c. in quibus omnibus
licet humores diuersi, diuersimode; ac diuersis locis pu-
trescerent; omnes tamen communi constitutione excellen-
ter putrescentes, in communis veneni naturam abierunt.
Fit igitur ista humoris ad venenum mutatio successiuè &
in tempore; nam mutari necessario præcedit mutatum es-
se: ideo humor v.g. sanguis dum excellenter putrescit, &
ad venenum commutatur partem habet in mutari, &
partem in mutato esse (vt & omnia quæ putrescunt xj.
meth. cap. x.) pars in mutari est sanguis, pars in mutato cē
venenū, cū ergo utriusq; partis uapores, à foco febris ele-
uati*

nati cor afficiant, febrem vtriusque naturæ constituunt; & ita febris ab humore, puta à sanguine synocha, à ueneno perniciosa, & constituitur synocha pestilens. Ita facit, & aliorum humorum vnusquisque si quando excellenter putrescens ad venenum commutetur: & febrem constituat: denominatio vero fit ab humore, qui putrescit tam in fieri quam in facto esse. Ad secundam venena epota enecant, sed febrem pestilentē non faciunt, si non putrescant, & humores non mutent ad uenenum per putredinem; septica id faciunt, & febrem pestilentē constituunt, vbi ad cor eorum putrefactio peruenerit: Cōcitāt autem febrem pestilentem sine peste, si ex priuato ueneno septico febris fiat: pestem ueram constituēt, si idem venenum ab eodem populo communiter assumptum, eundem communi febre afficiat, vt cap. 2. monstratum est. Ad extremum dubitat Eustachius si venenum hoc fieret à putredine excellenti, pestis nunq; esset sine febre. Respondeo sine febre esse quandoque si focus eius, non sit in corde, vel ad cor putredinis vapores non perueniant, nisi solius veneni: vt contingit quandoq; à bubone putrido, nō peruenire ad cor putridos vapores, & solum effimeram fieri, 4. apho. 55. Ad rationes Massariæ in principio adductas respōdeo. Ad primam omnes febres pestilentes hēre putredinem tanquā dispositionē, non terminari tñ ad solā putredinē, sed ad uenenū. Galenū uero per excellētē putredinē, & summā corruptionē, quas vbiq; tribuit febri pestilenti, dico non intelligere illius febris characterismū

sed rem, quæ dum putrescit in venenum mutatur. Ad aliam dico, quod curantur pestilentes febres non omnino vt reliquæ putridæ: nam curantur & bezohardicis, quibus reliquæ putridæ non egent. Galenus autem 1. de differen. febrium non curat, sed præseruat à peste nec præseruat ratione causę facientis illam, sed passi, & ideo exsiccat, euacuat, deobstruit, vt in reliquis putridis. Pro curatione vero, & præseruatione quoq;, exibet bezohardica, quæ tota substantia pugnant cum peste, vt libro de theriaca ad Pisonem cap. 16. & de theria. ad Pamphilianum, theriacam commendat, & bolum armenam
„ 9. simpl. vbi inquit, (Porrò in magna hac peste, cuius
„ eadem facies fuit, atque eius quæ Thucydidis memoria
„ grassabatur, quotquot hoc medicamen bibere, celeriter
„ curati sunt. at quibus non profuit, omnes interiere, scili-
„ cet cum nec alio quouis iuuarentur.) Ad extremum hectica, & effimera pestilentes à veneno fiunt immediatè cordis substantiam, vel spiritus lędente; quod vel à putredine excellenti in corpore genita, vel aëre malo modo putrescente, ac inspirato producitur: quod venenum si sua peculiari analogia cordis substantiam ad venenum commutat, hecticam producit; si vero spiritus, effimeram concitat pestilentem.

DISPUTA-

DISPUTATIO VIII.

An possit esse vera pestis sine febre. Opinio Antonij Porti Firmani, & eius impugnatio. Cap. XXXII.

RO maiori dictorum explicatione, duo succedunt examinanda. primum, an dari possit vera pestis sine febre. secundum an in viuente corpore verum venenum possit generari. De priore consentientes Medici non sunt. Antonius Firmanus vir apprime eruditus libro suo primo de peste cap. 3. asserit pestem non solum absque febre non dari, sed ipsam febris speciem esse, à nimia, & excellentiori putredine factam. Probat hoc ex Hippocrate libro de flatibus vbi inquit
,, *(primum autem à communissimo morbo febrili exordium*
,, *sumam, & qui omnium morborum comes est: (& pau-*
,, *lo post (sunt autem febrium genera duo, vt hoc quoque*
,, *nunc attingam, quorum alterum commune omnibus pe-*
,, *stis appellatur, alterum propter malam dietam priuatim*
,, *his contingit qui ea vtuntur) hæc Hippocrates. Ergo si daretur pestis sine febre, falso Hippocrates communem febrem pestem vocaret. Secundo nec videtur rationi consonum morbum, qui interimere, vt plurimum potest, cor ipsum, vel contenta in eo, in putredinem redigere, & valde acutum esse; febrem autem non concitare. Ter-*

tio Paulus lib. 4. cap. 22. loquens de bubono sic inquit (fe
„ bribus autem superuenientes, qui plurima parte ex pesti
„ lentiali lue solent incidere, deterrimi sunt, siue femora,
„ siue alas, aut ceruicem inuaserint,) ubi Paulus dicit bu
bones febribus superuenire, & sermonem cohartans, in
quibus febribus si superueniant deterrimi sunt, inquit (in
pestilenti) supponit ergo pestilentem febris speciem esse.
Tandem Gal. 1. in 6. de morbis vulg. com. 29. monstrat
pestem cum febre omnino esse, ut toto illo commentu videri
potest. Quod si quis dicat Hippocratem, & Galenum 3.
in 3. Epid. enarrantes pestilentem illam constitutionem di
cere multos fuisse morbos cum febre multos sine. Respõdet
Firmanus multos morbos etiam non pestilentes ibi Hippo
„ cratem numerare: Ideo tex. 64. inquit (multa præterea
„ febrium alia genera, vulgabantur tertianarum quarta-
„ narum, nocturnarum, continuarum, longarum, uaga-
„ rum, fastidiosarum, incostantium.) Quare ut non omnes
morbi, eius tempestatis erant pestilentes, ita nec illi,
qui sine febre fuerunt. Cæterum hæc sententia recta non
videtur. Primum omnes morbi, quos recenset in illa con
stitutione, ut febres tertianæ, & quartanę, & nocturnę, &
lõgę, & ad unũ omnes, uere fuerunt pestilentes: ergo, &
qui fuerũt sine febre, pestilentes, quoq; fuerunt, antecedẽs
patet, nam Hippocrates, 3. libr. a tex. 9. ad 19. descri-
bit varios morbos, qui euenerunt in ea constitutione, &
primum enumerat, ignes sacros, febres ardentes, phreniti
des aphthas, tubercula, carbũculos, & tex. 18. inqt, aquã

intercutem,

*intercutem, & tex. 19. tabidi multi. Tunc sic tabidi, et hy
dropes longius distant à morbo pestilenti, quam febres ter
tianæ, & quam putredines, ex quibus caput totum gla-
brescebat, ac mentum ossaq; denudabantur decidebant-
que, quibus adiuncta aliquando, aliquando non, erat fe-
bris ut ibidem inquit Hippocrates. sed tabes, & hydrops
pestis fuit, ergo, multo magis, & putredo, quæ sine fe-
bre mentum oßaque denudabat, & abscindebat. Mi-
nor patet ex Hippocrate, qui postquam recensuit tabidos,
et hydropicos tex. 21. dixit (ex qualibet morborũ, quos re
» censuimus, specie complures ægrotabant & moriebãtur.)
» ubi Gal. (cum dicit, & complures moriebantur, pestilen-
» tes fuisse morbos, qui vulgarentur, demonstrat.) Secun-
do morbos, quos recensuit Hippocrates illo 3. Epid. à tex.
9. ad 19. qui vulgabantur ea pestilenti constitutione, de-
inceps sigillatim declarat, à tex. 22. ad 65. subdit enim
» cõ. 21. Galenus (qui quando diuersi fuerint, de singulis
» separatim infra acturum promittit.) Sed inter hos morbos
enumerantur tam longi, quam celeres, tam sine febre,
quam cum febre, & omnes dicit esse pestilentes: tex. enim
» 57. dicit Hippocrates, (unoq; uerbo, qui lõgis morbis, uel
» acutis tenebantur, ventris uitio omnes præcipuè mortui
» sunt. cunctos, namque uenter sustulit.) ubi Galenus in
» commen. (et pestis quoque illa longissima, quæ nostra
» ætate uulgata est, ex ijs, quæ per aluum uacuantur, om-
» nes ꝓpe peremit.) ergo tã lõgi, q̃ acuti morbi oẽs, ea tẽpesta
te enarrati fuere pestilentes, quando uulgares fuerint, &*

maiori

maiori ex parte necantes; quod proprium est pestis 3. in 3. Epidem. 20. Sed dubitabis, non videtur febres intermittentes esse posse pestilentes, cum ex Hippocrate 4. aphorismo. 43. quocunque modo intermittant periculum abesse significatur. Respondeo intermittentes febres de sui natura nec esse pestilentes, neque cum periculo, dum sporadicę sunt: si tamen contingat, quod ex priuato humorum vitio genitæ, in communis aëris perniciosum coinquinamentum incidant, accepta venenosa lue extrinsecus, pestilentes euadunt. Et quæ ob propriam naturā salubres, & sine periculo fuissent, ob communem perniciem in pestilentes commutantur, ideo dicebat Tucydides ,, (quòd si qui morbis alijs antea laborabant, hi omnes in ,, hunc pestilentiæ morbum vertebantur.) Tertio Galenus totam illam tempestatem in qua enumerat morbos cū febre, & sine: uocat pestilentem: primo primi Epidem. in ,, proemio ubi dicit (atque etiam pestilentes nonnullas tem- ,, pestates descripsit, ut eas de quibus in tertio libr. tractatur,) & lib. 3. in 3. Epidem. 71. continuaturus enarrationem sedecim ægrorum, qui fuere post illam tempesta- ,, tem inquit, (à pestilente tempestate sedecim narrat ęgros, ,, ad finem usque libri) ergo totam illam constitutionem pestilentem putauit. Quarto si qui morbi erant in illa constitutione pestilentes, tales erant sine controuersia erysipe- ,, lata illa, de quibus dixit tex. 9. (sacri ignes, qui maligni ,, cum essent multos interemerunt) & tamen loquens de ,, eisdem tex. 25. inquit (quorum caput horum quid tenta-

ret

" ret his caput totum glabrescebat, & mentum ossaque de-
" nudabantur, decidebantque multaque extiterunt fluxio-
" nes. his adiuncta aliquando, aliquando non, erat febris)
ergo verè pestilentes affectus sine febre quandoque fuere.
" Quinto Hippocrates 3. eodem 55. ait, (biliosa, pinguia,
" tenuia, aquosa: atque ipse morbus multis eo decubuit ci-
" tra febrem, & in febre) vbi Gal. in comm. (porrò mul-
" tos dicit hoc morbo laborasse, hoc est, deiecisse talia: ete-
" nim etiam citra febres hoc dicit quibusdam accidisse.)
Respondet Firmanus, nunquã illas sine febre fuisse, sed
dicit aliquando cum febribus ortas esse, interdum febres
successisse, cum prius apparuissent quam febris inuade-
ret. Sed recta responsio non videtur licet enim erisipelata
quæ euenerunt, sine externa occasione, ita se habuerint
" ad febrem: de quibus tex. 28. dixit (multos autem vna
" cum febribus, & ante febrem, atque à febre arripuerunt.)
hoc tamen non fuit dictum neque verum de erysipelati-
bus, quæ ex occasione inciderunt de quibus inquit tex.
" 25. (multæque extiterunt fluxiones, his adiuncta ali-
" quando erat febris, aliquando non.) Nam antequam
tex. 28. dicat multos vnà cum febre, & à febre arri-
puerunt text. 27. finiens superiorẽ partem dixit (atque
" vlcerum & eorum, quæ occasionem habuerunt hæc fuit
" conditio) vbi Galenus (hactenus verba de sacro igne
" fecit, qui ex vlcere aliamuè ita paruam ob causam
" externam constitit. post hæc de ijs, quæ sine tali causa inci
" derunt tractabit.) Igitur de posterioribus subdit, quod uel

ante febrem uel post habuerunt, de prioribus tamen ab- solute profert ijs aliquando erat adiuncta febris, aliquan do non. Quinto si febris accessisset fluxionibus, de qui- bus loquitur tex. 25. falso diceret Galenus fuisse illas ma gis formidabiles, quam peiores, inquit enim Galenus (pe- iora enim erant, in quibus in profundum secessit humor ignem sacrum efficiens, cum in uiscera se & in principes partes conferens præter alia symptomata febres etiam acutas generabat, quibusdam tamen, quibus in superfi- cie erat eiusmodi putredo, partes etiam citra febres mar- tescebant: quorum quidam hac de re incolumes præcipuè euaserunt, uitiosis humoribus simul cum ipsis partibus quas ij putrefecerant emissis.) hæc inquam Galeni verba falsa essent, si etiā ijs, quibus ad extimas partes corruptio decubuit, febris etiam superuenisset: implicat etiam omnē extra corpus putredinem, cum membris ab ea corruptis fuisse excretam ægrotante incolumi redito & febrem su- peruenisse, quæ non nisi humoribus retentis, & corde ab eis affecto fieri poterat. Sexto perperam loqueretur Ga- lenus, eodem 3. tex. 55. de his qui citra febrem afficiebā- tur (si eis febris superuenisset) non enim citra febrem affi- ci dici possunt illi quibus febris immineat ac superueniat. Septimo Galenus 9. simplicium cap. de terra samia in- quit. (cæterum bibitur ex vino albo, consistentia tenui modice diluto si aut plane febri careat, aut leuiter ea teneatur: sin grauius febriat admodum aqueo.) hæc Galenus. Nec est vera Firmani expositio, quod illi, quibus

quibus dabatur cum vino erant sine peste, accipiebant tamen non curationis, sed præseruationis, gratia; Contradicit enim Galeno. qui inquit (porrò in magna hac peste,
„ *cuius eadem facies fuit, atque eius quæ Thucydidis me-*
„ *moria graßabatur, quotquot hoc medicamen bibere, ce-*
„ *leriter curati sunt. At quibus non profuit, omnes inte*
„ *riere, scilicet, cum nec alio quouis iuuarentur, unde*
„ *colligitur quòd ijs duntaxat non fuerit auxilio, qui planè*
„ *erant incurabiles. cæterum bibitur ex vino albo consisten*
„ *tia tenui modice diluto si plane febri careat &c.) ergo omnia, quæ hic tractat ad vnicam refert curationem. Adde quod quando de curatione, & præseruatione simul loquitur Gal. utriusq; distinctè meminit, nō solius curatio-*
„ *nis, vt fecit lib. de ther. ad Pamphilianū cū dixit. (tunc*
„ *itaque ex ijs qui ægrotabant quàm plures assumpta the-*
„ *riaca conualuiße: paucos in quibus vis morbi nimium in-*
„ *ualuerat, occidiße: reliquos omnes, quos non dum pestis*
„ *occupauerat, non modo periculum euasisse, sed nè in mor*
„ *bum, quidem incidisse.) eodem modo loquendi vsus est Galenus lib. de theriaca ad Pisonem cap. 16.*

Horatij Augenij responsiones, quæ impugnantur. Cap. XXXIII.

ESPONDET ad loca Galeni, & Hippocratis alio modo Horatius Augenius parte secunda suarum epistolarū epist. 24. lib. 4. inquit, autem quod cū

propositum Hippocratis 3. 3. Epidem. 25. fuerit agere de erysipelate pestilenti: illius occasione egit quoque de alijs fluxionibus quæ fuere sine febre: Ideo dicit multęque extiterũt fluxiones, ijs adiuncta aliquando, aliquando nõ erat febris. Sed tales non fuere pestilentes nam subdit (erant autem hæc formidabiliora, quam deteriora:) sed cur inquit Augenius non erant mala si erant pestifera? si affectus pestilens omnis perniciosus est? si maiori ex parte occidunt? Rursus subdit quibus enim ad suppurationem horum maturatio peruenit, plurimi horum seruabantur: sed pestis magna ex parte lethalis est: ergo ille affectus sine febre, pestilens non erat. Cæterum hęc responsio mihi dubia est. Primum enim non videtur Hippocratẽ per illas fluxiones, diuersas intellexiße ab ijs quę erysipelata pestilentia produxere: nam cur dicit multas fluxiones? dixisset potius alias fluxiones si diuersas ab eis significare voluisset mox tum ibi tum in omni illa enarratione Hippocrates nomine fluxionis, perpetuo intelligit flauam bilẽ putridam malignam facientem erysipelata, corrumpẽtem membra, vagantem per diuersas corporis partes, quę dũ vergebat ad interiora febrem producebat, dum ad exteriora, membra sine febre amputabat; ergo tam quæ sine febre, quam quæ cum febre erat fluxio eiusdem maligni humoris soboles erat; hoc patet ex Galeno, qui tertio eodem comm. 9. inquit (sacrum ignem didicisti à biliosa fluxione oriri,) & ostendens omnes illius cõstitutionis fluxiones fuisse perniciosas subdit; (At non erat nũc talis, qui

sacrum

" *sacrum ignem excitauit, humor, sed malignus, qui ero-*
" *deret putrefaceretque) & tex 22. (multis sacer ignis cum*
" *occasione ex quibuslibet admodum paruis vulnusculis un-*
" *dique depascebatur) & tex. 23. plerisque itaque horum*
" *in suppurationes Abscessus contigerunt: atque carnis*
" *multum & ossium neruorumque decidit) vbi Gal. mali-*
" *gnitas inquit, abundantis humoris ex magnitudine con-*
" *stitit putredinis: & tex. 24. (erat autem illa fluxio, quæ*
" *collecta erat, non assimilis puri, uerum alia quæpiam pu-*
" *tredo: ipsaq; fluxio multa & varia) & tex. 25.) at ue-*
" *ro quos inflammatio reliquit & sacer ignis, nec talem*
" *abscessum effecit vllum, hi frequentes perierunt.) ergo*
idem humor erat, qui ad varias corporis partes fluebat:
Quæ fluxio diuersas partes, quas petebat corrumpebat,
eadem tamen erat maligni humoris putrefacientis, pro
variorum locorum diuersitate diuersos effectus producen-
tis: totum hoc confirmat Gal. comm. 24. vbi inquit. (At
" *variam esse fluxionem propter putrescentium diuersitatẽ*
" *ratio erat: nam à communi putredinis causa, singula pu-*
" *trescẽtia peculiarẽ obtinẽt corruptionis spẽm.) & rursus*
" *com. 25. (oberrabat. n. inquit, ut ipse uocauit fluxio, per to-*
" *tum corpus, hoc est temere nulloq; ordine & casu uagaba-*
" *tur, ut præsagire Medicus arte, quo esset decubitura, non*
" *valeret) ergo non erant fluxiones diuersorum humorum,*
sed eiusdem, ad loca tamen diuersa, maligni ac pe-
stilentis. Prætereà etiam si gratis concedamus Au-
genio diuersorũ humorũ diuersas fluxiones illas fuisse oẽs

tamen

tamen pestilentes fuere: nullam enim earum dicit Hippocrates non esse malam, vt credidit. Si quæ enim fluxio mala non fuisset, ea certè foret, quæ exiit sine febre; perniciosa tamen hæc fuit; quomodo enim non fuit perniciosa fluxio; si per eam vt ibi dicit Hippocrates (multis brachium, vel totus cubitus decidit? si quibusdam hæc anteriora lateris afficiebant; vel posteriora nonnullis totũ femur, vel tibiæ denudabantur pesque totus (sed erant, inquit, formidabiliora quam deteriora, quia licet mala, & perniciosa fuissent non tamen enecabant. Dicet ergo non erant pestilentia, quia non enecabant, falsa est consequentia. primum, nam ægrorum quibus hæc euenere non euasere plurimi, sed aliqui, dicit enim Gal. commen. 25. (quorum quidam hac de re præcipuè incolumes euaserũt) quidam verò maior pars non sunt. Secundo pestis est cõmunis morbus multos inuadens, & occidens non omnes, sed maiorem partem 3. 3. Epidem. 20. valet nè ergo dicere minorem partem, quæ non occubuit peste non fuisse correptam? Certè tunc non plerique sed omnes ad vnum deberent mori, vt pestis fieret. An ideo pernicioso morbo correpti; pernicioso morbo non laborarunt, quia mortui non sunt? Galenus tamen vult lethales esse morbos non modo, qui omnes omnino enecant sed qui magna ex parte vt 6. aphorism. comm. 18. de smyrna Ioniæ in cerebro uulnerato refert, quod confirmat 1. de vsu par. c. x. Ita nec fuisset febris pestilens illa de qua Galenus 3. de præsag. expul. cap. 3. inquit, nam quibus calor hic pu-

tredinosus

„ tredinosius ad humores, quos continent cordis sinus, ma-
„ gis deflexit, multi horum fuerint superstites,) & tamen
illa fuit pestis, vt ibidem Galenus explicat cum dicit.
„ (Qui sane affectus vel optimos medicos fallunt: quod nũc
„ quoque in maxima pestilentia accidit.) Adde quod in
constitutione tertij Epidemiorum si omnes simul conferan-
tur, & qui cũ febre, & qui sine, erysipelata passi sunt; li-
cet multi euaserit, quibus ad extrema corporis humor de-
fluxit sine febre, plurimi tamẽ in vniuersum obiere: demõ-
strat hoc Hippocrates 3. eodem 9. proponens istam consti
„ tutionem cum dicit; (Ante uer unà cum frigoribus conse
„ cutis; sacri ignes multi hos cum occasione affecerunt, illos
„ non; qui maligni cum essent, multos interemerunt.) Rur
sus dicit Augenius, quis imaginabitur erysipelata sine
febre esse? & si cum erysipelate gignitur inflammatio,
quomodo erit sine febre? & tandem si sit abscessus & gã
grena, absurdum est imaginari fieri sine febre. Ad
hoc respondeo Galeni verba auferre imaginationem
„ Augenio, quæ hæc sunt. (peiora erant, in quibus in pro
„ fundum secessit humor ignem sacrum efficiens, cum in ui-
„ scera se & in principes partes conferens, præter alia sym
„ ptomata febres etiam acutas generabat: quibusdam tamẽ
„ quibus in superficie erat eiuscemodi putredo, partes etiam
„ citra febres marcescebant: quorum quidam ac de re præ-
„ cipue incolumes euaserunt, vitiosis humoribus simul cum
„ ipsis partibus quas ij putrefecerant, emissis.) hæc Gale-
nus. possunt ergo cum gãgrenæ, tum abscessus, & inflam-

mationes

mationes etiam sine febre fieri in extremis corporis partibus à corde remotissimis: præsertim si, & membra, & humores simul computrescant, & decidant. Præterea nec recte videtur dicere cum subdit Augenius explicans tex. 55. Hippocratis: citra febrem morbos decubuiße: non quod febrẽ non habuerint, sed quod cessasset febris, diarrea illa superueniente, tunc enim falso diceret Hippocrates, atque ipse morbus multis eo decubuit citra febrem: non enim est citra febrem morbus, qui ullam in vigore habuerit, si in declinatione non habeat: Sed citra febrem est, qui nullo tempore sui progressus illã sit expertus. Alioquin sequeretur, quod omnis febris, quæ terminatur ad salutem dici poßet morbus sine febre, desinit enim prius febris quam æger sanus dicatur. Adhæc pus fieri diceretur sine febre quoniam cessat febris pure confecto 2. apho. 47. Ad extremum licet in illa constitutione varia fluxionum morborum, & symptomatum genera referantur omnia tamen propter communem causam aëris pestilẽtis, fuere pestilentia: omnia enim fuere lethalia maiori ex parte: monstrat hoc Galenus comm. 56. cum inquit. (nam
„ nihil contulisse ita affectis remedia, etiam si ille nihil dixisset, in aperto est. Si quidem cum multi morerentur,
„ nullius erant vsus omnibus illis auxilia.) & Hippocrates tex. 57. (vnoque uerbo, inquit, qui longis morbis,
„ uel acutis tenebantur, omnes uentris uitio præcipuè mortui sunt cunctos namque venter substulit.) & text. 58.
„ (omnesque, inquit, in quos equidem tunc incidi, cibum,

quocunque

» quocunque detinerentur prædictorum morborum, fastidiebant. multi autem maxime ij, & qui ex his erant, & qui ex alijs perniciosè se habebant) vbi Galenus (etenim inquit, hoc symptoma omnes cœpit, qui in peste diuturna, quæ modo viguit, laborabant:) Adhæc in sæuis pestilentijs plurimi de repente moriuntur sine febre. Plutarchus in vita Romuli, inquit, ex hoc pestis inuasit vrbem quæ hominibus absque vlla ægrotatione subitas mortes inferret. Dionysius Halicarnasseus libr. 2. Zonaras 2. annalium idem confirmant, & Agathinus lib. 5. de bello Gothorum ante medium pestem narrat, quæ sine febre cum apoplexia infra diem quartum enecabat. Horatius Augenius inquit, qui tempore pestis ambulantes, ac solita vitæ munia obeuntes de repente moriuntur effimera pestilenti sublati sunt, analogiam habente ad spiritus aëris ueneno. Cæterum licet detur effimera pestilens. cõtingit tamen sine omni febre quandoq; mori homines de repẽte, ueneno aëris inspirati, innati caloris spiritus, & substãtiã demoliente peculiari antipathia, toto genere nõ manifesta qualitate contrario: hoc obseruauit Iacobus de Partibus Medicus, qui super 1. fen. 4. Auice. c. de febre pestilenti, refert in peste sui tẽporis interdũ ægros ad ipsum cũ vrinis accessisse, quos tangebat, & inueniebat sine febre, sine vllo graui symptomate: qui tamen aut statim moriebãtur, antequam discederent ab ipso, aut paulo post. Ita obseruauit Alexander de Benedictis libro suo de peste cap. 2. qui dicit sine febre inter domesticas uel forenses

actiones, aut publica negotia decem horarum spatio sine vrinæ pulsusque certo signo, in templis, in via ex insperato moriebantur: Ita Mercurialis vir nostrorum temporum celeberrimus in suis lectionibus de peste cap. 18. hoc, inquit, dico vt plurimum contingere quia etiam interdum à veneno prius iugulantur homines, quam tempus, & locus concedatur putrefactioni, & accensioni: atque tunc mortes contingunt subitaneæ sine vllo signo, sine vllo symptomate, quemadmodũ aliquæ conspectæ sunt in ha cconstitutione. Si obseruationes clarissimorum virorum vt par est, non denegentur. certè mortui sunt sine febre effimera. Primum in effimera pestilenti non est pulsus bonus, & vrina bona, nec pulsus sano similis, id enim hecticæ pestilentis est vt notat Gal. 3. de præsag. ex pul. cap. 3. & 4. secundo effimera pestilens fit spiritibus vitalibus à calore febrili incensis, & à qualitate venefica dissipatis, ergo saltem erit cum syncope, inquit enim
„ Galenus 12. meth. cap. 5. (alteratio vero in spiritu, tũ
„ ex uitiosis prouenit succis: tum ex ambientis aëris malitia,
„ qui aliàs alia de causa in hoc est mutatus: Præterea ve-
„ nenatis facultatibus, aut animalium, quæ virus eiectant,
„ venenis.) & paulo post; (in omnibus, inquit, eiusmodi
„ casibus manifestè uidentur ægrotantes, tum animo linqui,
„ tum viribus resolui: nonnulli vero, vt dictum est etiam mori.) hæc Galenus, & Fernelius 2. de abditis rerum causis cap. 12. de effimera eadem, inquit, ea nec ardore mordax nec siti vehemens, quæ nec laborantes se febrire

credunt:

credunt: non vrinis, sed vel animi defectione, vel syncope, vel pulsu paruo & presso, vel assidua vomitione, vel vigilijs inquiete & iactatione corporis, viriumque prostratione conspicua hac illa. Caterum sine syncope moriebantur si clarissimis Medicis Iacobo de Partibus, Alexandro Benedicto, Hieronymo Mercuriali, fides est habenda: ergo effimera mortui non sunt. Nec hectica pestilens esse potuit illam enim cognouissent; vt illam cognouit Galenus, qui 3. de præsag. expul.cap. 3 inquit.
„ (animaduertimusque eos primis statim diebus & pestilē-
„ tia laborare, & pessime affectos esse ex acredine caloris,
„ atque ipsa caloris specie, denique quod pulsus parum,præ
„ ternaturam immutati ijs in eo statu perpetuo maneant:
„ nam in specie præcipue hecticarum quas vocant, febriū
„ incidunt huiuscemodi pulsus.) ergo prorsus,sine omni febre,morbo tamen pestilenti uenenoso mortui illi sunt. Nec est quod dicant Massaria, & Angelutius, fieri quandoque putredines adeo vehementes, vt eius vaporibus eleuatis ad cor, prius homines intereant, quam febris accendatur. Nam vel illa vehemens putredo, extinguet calorem innatum cordis sua vi totius substantiæ deletheria, ac septica, vel sua manifesta qualitate putredinosa. Si primum dicant, ergo non vt putredo, sed vt uenenum ab excellenti putredine genitum ad spiritus analogiam habente, sua peculiari antipathia interficiet, sine febre pro vt venenis contingit. Si secundum affirment, qui uenenum præter putredinem non admittunt, tunc necessario

febris fiet antequam homo moriatur: euidens est ratio, nã si qualitate manifesta putredinosa mors inducitur, oportebit calorem cordis innatum mutari prius in igneum, quã vt nimio incendio intereat, mutari enim necessario praecedit mutatum esse: ergo in illo mutari febris concitabitur; Galenus enim 1. in 6. Epid. comm. 29. inquit. (febrium
,, *uero essentia est non secundum Hippocratem modo atque*
,, *praclarissimos Medicos, sed etiam secundum communẽ*
,, *omnium hominum notionem, praternaturam caliditas,*
,, *maximè quidem in totum animal effusa: sin minus at om-*
,, *nino, vel in plurimis partibus, vel in nobilissimis accen-*
sa.) igitur esset febris ante mortem illorum necessario: cuius oppositum experimentum, & clarissimorum medicorum obseruatio demonstrauit.

Hieronymi Mercurialis responsio, quæ euertitur. Cap. XXXIIII.

IERONYMUS Mercurialis in suis lectionibus de peste cap. 27. alio modo respondet ad authoritatem Hippocratis 3. in 3. Epi. & Galeni ibidem & vbicunque videtur affirmare pestẽ sine febre: inquit enim duplicem esse febrem, uel exiguam, vel insignem: exiguam vero quandoque adeo esse vt vix illa appareat: potest igitur, inquit, esse pestis sine febre insigni quidem, at omnino sine omni febre non potest:

in quem sensum subdit, esse intelligendum Hippocratem, & Galenum, vbi dixerint illi pestem sine febre fuisse, putà sine febre insigni, ac vehementi, non tamen omnino sine omni. Verum salua tanti viri authoritate, Galenus apertè distinguit febrem, tum grauem, quam leuem ab ijs, qui omnino sine febre, in illa pestilentia laborarunt; libro 9. simpl. cap. de terra samia, vbi inquit,
» (cæterum bibitur ex vino albo, consistentia tenui modice
» diluto si aut planè febre careat, aut leuiter ea teneatur,
» sin grauius febriat admodum aqueo) ergo quando dicit, cum febre, & sine non intelligit cum graui, & leui. Ad hæc Galenus per febrem leuem in peste non intelligit leuem quo ad essentiam, aut magnitudinem, aut motum, aut morem: repugnat enim esse leuem quo ad hæc, vel horum quod uis, & esse pestilentem: pestilens enim est perniciosa lethalis, & contagiosa: sed leuem intelligit, vel quia ob validas uires, & leuem humorum apparatum paucam impressionem, in aliquo indiuiduo, Causa pestilens, effecerit, & leuem febrem in eo induxerit: ob quod nec omnes peste correpti intereunt, & his Gal. bolum armenū dabat cum vino: uel leuē
» quo ad calorem externum: ideo subdit (non enim calore ue
» hementes sunt febres pestilentiales, ideo 3. de præsag.
» expuls. capite tertio inquit, (qui sanè affectus, uel
» optimos medicos fallunt, quod nunc quoque in ma
» xima pestilentia accidit,) & paulo post. (si qui
» essent inter ægrotos, qui se negarent febricitare;

his

,, *his febris occupato ipso cordis corpore, plane erat*
,, *confirmata, & in habitu.)* Cæterum irrationabile est, velle Hippocratem, & Galenum has febres mites exterius, & vix apparentes dicere febres non esse, & eis correptos vocare sine fe-
,, bre, cum de his dicat Galenus ibidem, *(quidam*
,, *inde ab initio ad finem usque, alij per totum mor-*
,, *bum, probum pulsum habebant, qui quidem præ-*
,, *ter cæteros perierunt.)* de quibus primo in 6. Epi-
,, demio. 29. inquit. *(atque iccirco neque calidi,*
,, *& perurentes, qui peste laborabant tangentibus ui-*
,, *debantur, quamuis interius magno flagrarent incen-*
,, *dio: quemadmodum, & Thucydides aiebat: &*
,, *exterius quidem tangenti corpus neque valde ca-*
,, *lidum erat,)* & paulo post *(interiora autem ita*
,, *vrebantur, vt neque valde subtilium vestimen-*
,, *torum, neque linteolorum velamenta, neque aliud*
,, *quicquam præter nuditatem ferre possent.)* & Auicennas, prima fen. 4. cap. 2. *(hec febris est quie-*
,, *ta exterius conturbans interius, secundum pluri-*
,, *mum perdens:)* igitur quocunque horum modorum leuiter & exigue ita febricitare aliqui videantur in peste, vt vix eorum febris exterius appareat, tales sine febre esse, nulla ratione potuit dicere, nec omnino dixit vmquam Hipp. aut Gal.

Opinio

Opinio propria, & oppositarum difficultatum explicatio. Cap. XXXV.

ICIMVS ergo febrem ad veræ pestis essentiam simpliciter necessariam nõ esse: Sed omnem morbum Epidemicum lethalem nempe, qui multos inuadat, & plurimos occidat, pestem fore. Quando igitur Hippocrates lib. de flatibus, diuidit omnes febres in communes, & priuatas, & communes dicit esse pestem, vltro concedimus: febres enim in vera peste quæcunque sunt, communes sunt. Hoc tamen conuertibile non est, vt enim non potest esse febris verè pestilens, cum peste, quin sit communis: sic non oportet omnẽ communem morbum pestilentem febrem esse. Sed Augenius insurgit. In omni diuisione, inquit, tria requiruntur, primum quod natura rei diuisæ insit in omnibus membris diuidentibus: secundum vt membra diuidentia simul sumpta, adæquent naturam generis; tertium, quod nullum ex membris diuidentibus excedat rem diuisam. Sed Hippocrates diuidit febrem in communem, & priuatam, & communem dicit esse pestem: ergo non datur pestis, quæ febris communis non sit. Cæterum si concedamus Augenio suas istas conditiones competere omni essentiali diuisioni, profitemur hanc diuisionem Hippocratis in libro de flatibus neque veram diuisionem esse, per differentias essentiales, & specierum constitutiuas, sed famosam

mosam quandam enumerationem: cui diuisionis conditiones non competunt; quod vel hoc argumento conuincitur: species enim constitutæ per differentias essentialiter genus diuidentes, non permutantur ad inuicem, vt vna in alterius naturam transeat. Rationale enim nunquam permutari potest in irrationale, & è conuerso, sed febris priuata aliquando euadit communis, ut si contagione propagetur ab uno ad multos: febris enim pestilens sine peste sporadica si contagione populum apprehendat Epidemica fit: diuisio ergo febris in communem, & priuatam essentialis non est. Rursus essentialis febris diuisio sumitur per differentias à natura caloris desumptas, ut accepit Hippocrates 1. in 6. Epidem. 29. ubi de communi, & priuata non meminit. Diuiditur non minus penes subiectũ, cui inest; & in hunc modum diuidit febrem Galenus 1. de diff. feb. in becticam, humoralem, & effimeram, penes partes corporis continentes, contentas; & impetum faciẽtes. Sed concedamus Augenio gratis Hippocratis diuisionem in lib. de flatibus esse essentialem, & competere illi conditiones quas assignat, ut omnis febris, uel communis sit uel priuata, & ab ijs nullã inueniri. Certè dum subdit Hippocrates pro febris communis explicatione, pestem: dicimus illud esse exemplum non unius speciei conuertibilis, sed indefinita ad intelligentiam nostram quod exemplum regulis illis nõ subijcitur: alioquin falsum omnino proferret Hippocrates, non enim est conuertibiliter uerum omnem febrem communem esse pestem, dantur

enim

enim communes febres, quæ perniciosæ non sunt; ergo nec è conuerso verum erit omnem pestem esse febrem communem: & ita dantur communes morbi pestilentes sine febre. Obseruauit autem Hippocrates multas febres communes non pestilentes 2. in 1. Epidem. 15. 16. 17. & 18. retulit, & vulgares febres etiam malignas 1. in 1. Epide. 24. quæ tamen pestilentes non fuere. subdit enim 1. eodē 37. (inter omnes, quorum fecimus mentionem in hac tēpestate, solis tabidis lethalia acciderunt: febricitantibus alia febre nequaquam) & 2. in primum Epidem, 43. de febre illa vulgari loquens, inquit, (atque hi superstites omnes fuerunt, nec vllum horum periisse cognoui.) Ideo Galenus 1. acut. com. 9. dicit non omnes communes morbos esse pestem sed communes perniciosos; quod confirmat 3. in 3. Epide. 20. Nec febris est de essentia pestis, ideo Galenus, & Hippocrates, nullibi in explicanda pestis natura meminerunt febris; Sed morbi communis magna ex parte occidentis. Neque alicuius morbi peculiaris, proprium nomen est pestis, sed cuiuscunque si hoc habeat, vt multos inuadat & plurimos occidat, vt ibidem subdit Galenus. His addi potest, Hippocratem libro de flatibus, Galenum primo in sextum Epidemiorum 29, & Paulum libro 4. capite 22. loquutos fuisse vt medicos, qui proferunt vniuersaliter id quod contingit magna ex parte, quam regulam esse Hippocratis, refert Galenus 6. aphorism. commen. 58. cum dicit,) commune siquidem est

,, *huic aphorismo, cum alijs ab Hippocrate dictis, vt per-*
,, *petuum quidam ex figura dictionis ostendatur: quamuis*
,, *res ipsę non semper eodem modo eueniant, sed licet raro,*
,, *interdum etiam aliter accidant.)* *In eundem sensum Hippocrates in eodem lib. de flatibus, subdit febrem omnium morborum esse comitem: quod si secus acciperetur falsum omnino esset, multi siquidem morbi sunt, qui febrem non modo non habent comitem, sed illa superuenien te soluuntur vt docet Hippocrates 6. in 6. Epidem. 7. & 5. aph. 5. Ad rationẽ Firmani, q̃ erat possibile non videri morbum esse valdè acutum lethalem, & cor putrefacere excellenti putredine, pestem esse, & esse sine febre, Respondeo, necessariũ non esse ut pestis fiat, cor perpetuo affici putredine, sed veneno; siue in corde eius focus siue alibi positus ad cor venenosos vapores demandet, & hoc uel actu venenum cor afficit: si debet animal enecare, vel aptum est sua venenosa antipathia cor afficere, ni ad extima propellatur, vt patet de illis quos refert Hippocrates 3. in 3. Epidem. Nec est necesse omnem vehementem cordis affectum etiam necantem cum febre esse: sic enim & in omni syncope esset febris, & omne venenum deletherium, cum febre necessario interficeret: quod non est verum. Nec est necessarium omne venenum, quod ad cor suos vapores demandat, omnino enecare. Quid enim si in pauca sit quantitate? quid si in virtute propellente valida? quid demum si in corpore ad recipiendum non disposito? certe non interficiet, vt patet ex Galeno 3. simp.*

ſimp. 23. & 1. de diff. feb. 4. Nec omnes vapores eleuatos à putredine alicuius partis (etiã ſi ad cor perueniãt, & calorem in illo febrilem incendant) putredinoſos deferri neceſſe eſt vt patet ex Galeno 1. de diff. febr. 5. Ad Pauli authoritatem, dico quod licet reſponſio ex dictis ſit manifeſta, tamen ſi intimius aduertant illorum ſententiam, ea planè euertit: inquit enim (febribus autem ſuperuenientes, qui plurima parte ex peſtilentiali lue ſolent incidere) ergo febres ex lue peſtilenti plurima ex parte contingunt, non omnino: neque vero tubercula omnia ſolis contingunt peſtilentibus febribus, Sed ſæpe etiam ſine febre: Hippocrates 1. in 1. Epide. x. dicebat (tubercula vero multis ſecundum alterutram aurẽ, plurimis ſecundum utramque extiterunt, febre carebant.)

DISPVTATIO NONA.

An omnis morbus acutus neceſſario ſit cum febre. Opinio Horatij Augenij. Cap. XXXVI.

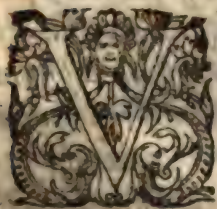

ERVM rurſus inſurgit Augenius lib. 4. epiſt. parte 2. epiſt. 24. & inquit, non dari peſtem ſine febre, cum enim ſit peſtis uelociſſimi motus ac ualde magnus affectus, erit neceſſario morbus acutus. Cum hæc acutum morbum conſtituant ex Archigene re-

ferente Galeno 2. de diebus decretorijs cap. 12. Cæterum omnes acuti morbi cum febre sunt ex Galeno 3. de diff. resp. cap. 9. vbi inquit (verum ipsi propositum est, in prænotionibus, de his qui proprie acuti nominantur, facere sermonem, sunt autem tales qui omnino cum febribus continuis fiant, vel vt ipse in libro de victu acutorũ ostendit, sic scribens sunt itaque hi acuti, quales veteres nominauerunt, pleuritin, & peripneumoniam, & phrenitin & causon siue febrem æstuantem: & alij quicunque his consimiles, quorum febres omnino sunt continuæ.) hæc Galenus subdit Augenius postea vero Galenus vt ostendat acutos morbos, qui febrem continuam non habent, proprie acutos non esse sic, inquit. (Nequaquam igitur conuulsiones huius morborum generis sunt, vnde neque propriam ipsorũ respirationis difficultatem simul cum his recensuit, quemadmodum neq; de urinis, aut egestionibus, aut alijs omnibus, quæ in aphorismis scripsit, propterea quod acutorum morborum propria non erant.) ex his ergo Galeni uerbis manifestum uidetur conuulsiones, & alios morbos sine febre proprie acutos non esse. Præterea 1. aph. com. 7. inquit (nunc id tantum dixisse sat erit, quod siquis propter inflãmationes uel febres (quæ à morbis acutis sunt inseparabiles) quispiam uereatur effatu dignum afferre alimentum.) Nec est inquit Augenius, quod dicãt, voluisse Gal. quod si morbis acutis febris accidat illa sit inseparabilis idest continua, non autem quod sine febre esse non possint, intermittentes. n. febres acutis morbis non possunt

sunt contingere; nam inquit morbi quidam sunt proprie acuti, & tales habent febrem continuam necessario. Quidã sunt improprie acuti, & ratione partium acuti dicuntur, qui nullam febrem habent, ut apoplexia, conuulsio, epilepsia, colera. Ad extremum, inquit, nec esse verum, morbos acutos improprie coniungi non posse cum febre intermittẽte, obseruaui etenim, inquit, quater in principio accessionis tertianæ exquisitæ cardialgiam, & epilepsiã. Et aphorismus 27. 2. particulæ, qui de febre, & conuulsione loquitur, non minus continuam intelligit, quam intermitentem.

Opinionis Augenij confutatio, & propriæ confirmatio. Cap. XXXVII.

ERUM hæc sententia uiri doctissimi, recta non uidetur. Primũ autẽ quoniam locum Galeni 3. de dif. resp. cap. 9. putat Achillem suæ sententiæ; illum examinemus. Igitur Gale. eo loco de morbis acutis non affirmat absolutè ut ipse sentit, sed secundũ modũ loquendi Hipp. dicit. n. uelut ipse de uictu acutorũ ostẽdit sic scribens, & refert uerba Hipp. quæ retulit 1. acut. octauo, ergo in eũ sensum profert, acutorũ morborũ febrẽ esse cõtinuã, & cõuulsionẽ eius generis morbũ nõ esse, quo sensu loquutus est Hipp loco allegato: sed ibi Hippoc. hæc profert non de sui sentẽtia, sed ad mentẽ antiquorũ inquit enim (sunt autem acuti morbi, quos prisci nominatim perstrin-

perstrinxerunt, pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, causus, & quicunque alij hos consequuntur morbi, quorum febres prorsus continuæ interficiunt.) hæc Hippoc. Quam sententiam, Hippocratis propriam non esse monstrare facile est. Primo Hippocr. 5. aphorism. 6. inquit. (quicunque a distentione corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: vbi Galenus in comm. inquit (distentio græce tetanos morbus peracutus est) ergo conuulsio non est morbus acutus improprie: sed hæc conuulsio non modo sine febre fit, sed febre superueniente soluitur; vt docet Galenus 6. in 6. Epidemio. 8. cum dicit (quemadmodum quartana comitialem sanat, & febris quæque conuulsionem) ergo recte dictum non est, conuulsionem improprie acutum morbum esse. non minus, & peracutum morbũ, sine febre dari est manifestum. Rursus Gal. 5. aphor. 30. inquit (si enim sit febrilis morbus, necesse est ipsum febres habere continuas, talis enim est morbus acutus) & paulo post, (sic & si absque febre, aliquis alius morbus acutus fiat, veluti morbus comitialis, morbus attonitus, quem græci apoplexian vocant, conuulsio, distentio: propter magnitudinem morbi, & acutiem; impossibile est laborantem euadere.) hæc Galenus. In quo aphorismo. inquit Hippocrates (mulierem vtero gerentem capi ab aliquo acuto morbo lethale est.) ergo si acuti sine febre in proprie acuti sunt perperam de istis Galenus esset aphorismũ interpretatus. falso non minus diceret vtero gerentem impossibile esse euadere, laborantem apoplexia, conuulsione,

ne,

ne, & distensione propter magnitudinem, & acutiem morbi. Rursus 1. progn. 25. cum dicit Hippocrates (spi
„ rationis autem facilitatem existimari oportet per quã ma-
„ gnam vim habere ad salutem, in morbis omnibus acutis,
„ qui cum febre sunt, & in quadraginta diebus iudicãtur.)
„ Galenus in comm. inquit (at vero cum duplex genus ho-
„ rum habeatur: siquidem nonnulli simpliciter, ac primum
„ vocantur acuti, quidam ex conuersione: de vtrisq; indi-
„ cauit dicens, qui cum febre sunt, & in quadraginta die-
„ bus iudicantur. adiecit enim qui cum febre sunt, vt eos a
„ conuulsione, & tetano, idest distenctione neruorum, &
„ colera disiungeret, & quicunque alij morbi sine febre
acuti sunt.) hæc Galenus. Adhæc cum dicit Hippocra
„ tes 2. aphorism. 42. apoplexiam fortè soluere est impossi-
„ bile debilem vero non facile, inquit Galenus in comm. in
apoplexijs totum corpus repente sensu priuatur, ac motu,
„ solus restat anhelitus: qui si & ipse prohibeatur, maxima
„ est, & acutissima hæc apoplexia.) Hæc Galenus. apo
plexiam vero soluit febris, de ea enim inquit Hippocra-
„ tes 6. aph. 51. (in septem diebus pereunt nisi febris appre
„ henderit.) Ad hæc Galenus 2. aph. 19. (acuti morbi,
„ inquit, præter id, quod celeriter iudicantur, statim etiã
„ magnitudinem habent.) & mox. (duplex autem est acu
„ torum morborum natura, vel enim ab humoribus calidis
„ solis, qui nullum obsedere locum, sed æqualiter in omni-
„ bus animalis partibus sunt: vel loco aliquo patiente fiũt,
„ vt in morbo laterali pulmonis inflammatione, angina:

febresque

,, febresque ut plurimum in acutis morbis sunt continuæ, ra-
,, ri enim sunt ex ipsis, quibus febres non adsint, ut attoni-
,, tus morbus quem græci apoplexiam vocant.) hæc Gale-
,, nus. Auctor introductorij cap. 13. inquit (acuti qui-
,, dem hi phrenitis, febris ardens, angina, pleuritis, perip-
,, neumonia, cardiacus affectus, regius morbus, cholera,
,, volvulus, colicus dolor apoplexia, tetanus opisthotonus
,, emprosthotonus.) Auctor definitionum medicinalium, in-
,, quit (morborum alij acuti sunt alij peracuti, alij diutur-
,, ni, acuti sunt, pleuritis, lethargus phrenitis, peracuti
,, synanches, apoplexia, cholera, tetanus, & his similes.)
Manifestum igitur est ex ijs non solum illos esse acutos, quos veteres nominatim perstrinxere, quibus febres sunt inseparabiles, & continuæ: sed alios sine febre, quos, & valde acutos esse voluerunt Hippocrates, & Galenus. Secunda responsio dari potest, ad locum Galeni 3. de dif. respirationum, & 1. aphorism 7. quam affert Cardanus, & est fere communis loqui nempe Galenum more medico consuevere namque Medici quicquid magna ex parte contingit absolute, & universaliter pronuntiare, ut ex Gal. 6. aph. comm. 38. supra monstravimus. Adhæc quando Galenus 3. eodem affirmat convulsionem ne quaquam esse de genere morborum acutorum, non de eius insultu, & accessione intellexit, quæ ut tetani, sic & apoplexiæ, & epilepsiæ acutissimus est affectus, sed ad eius dispositionem, & causam respexit: fit enim a crassis lentis, ac frigidis humoribus, qui difficilem habent resolutionem;

tionem; opus enim est, & temporis diuturnitate, permutatione locorum, & ætatis, ut de epilepsia dixit Hippocrates 2. aphorism. 45. & 5. aphorismo. 7. In quem sensum
„ *Galenus 6. aphor. 47. dicit (eodem modo & sanguinis*
„ *spuitionem, morbum comitialem, apoplexiam, melancho-*
„ *liam, & alias huiuscemodi diuturnas passiones.) Hinc Galenus dixit conuulsionem non esse eius generis morborum, cuius dixit esse peripneumoniã, pleuritidem, phrenitin, & febrem ardentem: Nam ut ipse explicat 1. crisiũ*
„ *cap. 4. (febris ardens, & morbus lateralis, & inflam-*
„ *matio pulmonis, breuis temporis habent principium: mor-*
„ *bus autem comitialis, & articularis, & coxendicum,*
„ *& renum passiones, longi temporis.) Non tamen ex hoc negauit unquam morbum comitialem, & conuulsiones non habere insultus acutos, & maximè periculosos. Postrema assignari potest responsio, quæ est Rorarij, & ferè communis, quòd morbi acuti, quicunque sibi febrem adiungunt, illam necessario adiungunt inseparabilem, non tamen omnes morbi acuti febrem sibi adiungunt necessariò. Quando ergo dicit Galenus febres ab acutis morbis esse inseparabiles, intellexit febres acutis morbis contingentes esse continuas. Seipsum declarauit Ga-*
„ *lenus 2. aphorismorum 19. dicens. (Febresque, vt*
„ *plurimum in acutis morbis sunt continuæ. Rari e-*
„ *nim sunt ex ipsis, quibus febres non adsint, vt morbus*
„ *attonitus, quem græci apoplexiam vocant.) Nec est, quod dicat Augenius quosdam esse acutos*

proprie & exacte, quibus perpetuò est febris; quosdam impropriè, qui ratione partium acuti dicuntur, quibus nulla est febris continua, licet intermittens esse possit. Recta si quidem responsio non uidetur. Primùm, Galenus nullibi diuisit morbos acutos in propriè acutos, & in acutos impropriè. Ideo lib. 3. de diff. respirationis, cum dicit propriè acutos esse de quibus in prænotionibus tractauit, sine dubio ibi de acutis egit non quatenus ab acutis impropriè differunt, sed propriè acutos tractauit ut à diuturnis distinguuntur, ut patet 3. progn. comm. ultimo. Rursus semper diuisit Galenus acutos in acutos simpliciter, & ex conuersione, ut patet 1. prognost. comm. 25. Praeterea acutorum simpliciter, alios dixit esse acutos, alios per acutos, & horum alios exacte tales, qui quarto die finiũtur, uel paulo ulterius, ut patet 1. aporismo. commen. 7. alios non exacte tales, quos significauit Hipp. septem diebus terminari 1. acut 44. Adhæc acutorum alios dixit simpliciter acutos, quos dixit terminari quatuordecim diebus 2. aph. com. 23. alios ex decidentia acutos, qui quadragesimo die finiũtur, ut patet 2. de dieb⁹ dec. c. 12. Nullibi ergo Gal. diuisit morbos acutos, in acutos ꝓpriè, & im ꝓprie. Nec acutos ex cõuersione seu decidẽtia uocauit unquã acutos impropriè. Nec ullibi dixit imꝓprie acutos fore, qui sequuntur partem aliquam affectã determinatam. Rursus dantur acuti morbi ex decidẽtia qui non modo ad quadragesimum, sed ad sexagesimũ, septuagesimũ, octogesimum, & centesimum diem usq; protracti sunt, nec ali

quam

quam partem affectam sunt insequuti, sed ex succis putrescentibus in uenis sunt producti, ut patet in uxore Epicratis 3. in 1. Epid. 22. & 3. in 1. eodem 23. in Cleonactide 3. in 3. Epidem. 72. & 73. & 80. ubi inquit (Centesimo est absolutè iudicatus. Febris ardens.) Hos, acutos impropriè nunquam uocauit Galenus. Ad hæc si impropriè acuti dicerentur, qui partis affectæ ratione fierent: Tūc pleuritis, peripneumonia, & phrenitis morbi, impropriè acuti essent, quod contradicit Galeno 3. de diff. resp. cap. 9. & Hippocrati 1. acut. 8. Accedit, quod morbus acutus est celeris iudicij, & magnus affectus ex Galeno 2. aphorismo. 19. & 23. Sit igitur morbus ratione partis principis affecta, magnus; Tunc uel erit celeris motus, vel lenti, & longi. Si primùm, ergo erit uerè, & propriè acutus. Si secundùm, nullo modo erit acutus; alioquin diuturnæ capitis affectiones, et iecinoris longi morbi erunt acuti. Qd̄ si sola magnitudo sine motus celeritate cōstituit morbū impropriè acutū: A pari sola motus celeritas sine magnitudine constituet morbum acutum impropriè. Dicit enim Galenus 1. in 6. Epidem. comm. 29. (Acutos morbos dicimus, quicunque propria tempora usque in finem velociter pertransseunt.) Quod confirmat 2. de diebus criticis cap. 12. & 3. eodem cap. vltimo. At tunc febris ephemera erit impropriè morbus acutus: Quod falsum est, & contra Galenum 2. aphorismo. 19. Ergo una tantum conditio nullo modo acutum constituit, nec propriè nec impropriè, vtraq; uero propriè, & uerè acutum determinat.

Manifestum igitur est ratione affectæ partis solum, non esse morbum acutum nec proprie nec improprie. Adde nam apoplexia est omnino sine febre, & est morbus acutus proprie. Galenus 2. aph. com. 42. inquit. (*Omnes apoplexiæ fiunt vi animali non potente defluere ad partes infra caput existentes, aut propter aliquam dispositionem inflammatoriam, quæ in ipso cerebro sit constituta, aut uentriculis ipsis oppletis humore pituitoso. verum causa magnitudinem, etiam passionis magnitudo consequitur.) Acutus ergo proprie morbus est apoplexia ob affectum cerebrũ, & sine febre. Rursus 5. apho. 30. inquit. (Sic & si absque febre aliquis alius morbus acutus fiat, ueluti morbus comitialis, morbus attonitus, quẽ græci apoplexian uocãt, conuulsio, distentio: propter magnitudinem morbi & acutiem impossibile est laborantem euadere.) Dantur ergo proprie acuti morbi, & sine febre partem affectam insequentes. Manifestum ergo ex his est, proprie dari morbos acutos, qui prorsus sunt sine febre.*

DISPVTATIO X.

An ab excellenti putredine, & insigni humorum corruptione in viuente animali generari possit verum venenum. Opinio Hieronymi Mercurialis, & eius impugnatio. Cap. XXXVIII.

AD earum quæ hactenus dicta sunt cõfirmationẽ determinare oportet, An in uiuentis animalis corpore

ex

ex insigni humorũ corruptione uerũ uenenũ possit gñari. In hoc enim clarissimi medicorum consentientes non sunt: Hieronymus Mercurialis lib suo 1. de uenenis cap. 14. dicit uerum uenenum ex humoribus fieri non posse, tamen quid veneno simile fieri. Quod probat sic. Auctor omniũ, quæ in uiuente fiunt, est calor: Qui in uiuente corpore, uel naturalis est, uel præter naturam. Sed à neutro fieri potest: non à naturali: ille enim est perpetuò uitæ auctor, & salutis, ergo non ueneni, Nihil enim seipsum destruit: Nec à calore præter naturam; Nam uenenum longe potentius est calore præter naturam. At nihil agit vltra suam speciem. Præterea, si quod est, quod videatur uenenum facere, hoc eßet semen retẽtum uitiatum, atq; corruptum. Sed ex eo verum uenenum non fit; Nam animal interiret, ueri ueneni symptomata apparerent, & tandem à calore naturali uinci non posset. At multę uirgines, multi uiri, & fœminæ, retento semine sanæ degunt: & si quando morbos parit semen retentum, palpitationes epilepsias, & in uniuersum hystericas producit passiones; quæ venenum non sunt. Sed hæc opinio videtur aduersari Galeno, & rationi. Primo Galenus ex humorum corruptione verum absolute venenum fieri affirmat 6. de locis affectis capit. 5. cum
" dicit (reliquum est, vt inuestigemus, an in a-
" nimantibus corruptio aliqua nasci possit adeo vehe-
" mens, vt veneni tum qualitatem tum vires æ-
" quet: an id iam medicis enodatum discussumq; esse uidea-
" tur, qui hanc solent proponere quæstionem, utrum propria

sint

" *sint nota ueneni, nec ne. Nam, qui maxime videntur su-*
" *per hac ambiguitate disputasse, ij eosdem fieri affectus con*
" *cedunt & à lethalis ueneni potione, & à corruptione, quæ*
" *à corpore ortum habet:)* Nec est, *quod respondeat Mer*
curialis Gal. *dicere qualitatem ueneno similem in corpo-*
ribus generari. *Non enim ueneno, sed ueneno epoto si-*
" *milem dicit. Subdit enim. (Igitur, si eiusmodi affectibus*
" *nos infestari fateamur, qui ex nobismet ipsis accepto suæ*
" *originis impetu similes sint ijs, qui pernicioso epoto uene-*
" *no eueniunt.) At uero uenenum absolutè acceptum se*
habet ad epotum ut genus ad speciem subalternam. Sit
igitur, quod ex humorũ corruptione fit, simile ueneno epo-
to, ergo erit simile oĩ ueneno: fallacia est. Ita Simia homini
similis est, et cõsequẽter ab hõie diuersa, nõ tñ ex eo valet,
similẽ illã esse omni aĩali, et ab omni diuersam: Sic.n. & à
se ipsa diuersa esset. Rursus si in hoc contex. veneno v-
niuersaliter accepto similem qualitatem Gal. *putasset, sen*
" *tentiam illorum qui dixere (eosdem fieri affectus, & à le-*
" *thalis ueneni potione, & à corruptione, quæ à corpore*
" *ortum habet) Vel non referre, vel ut falsam confutare*
debuisset. Cum simile idem non sit sed diuersum, vt ip-
se protulit 3. simp. cap. 25. Præterea, quamquam humo-
rum, qui corrumpuntur in corpore ampla sit latitudo, nec
omne quod crrumpitur fiat necessario venenum, sed quan
doque ueneno simile, vt docuit Gal. *lib. de alimento Hip*
poc. & lib. de cibis bon. & mal. suc. cap. 8. falsum tamen
est perpetuò simile, nunquam verum venenum ex illorum

corru-

" corruptione gñari. Ita 2. ĩ 6. epi. 38. (Nõ simpliciter, inqt " tenuẽ & aqueũ sãguinẽ ab ipso ichoroidea uocari suspicã " dũ est, sed eũ, qui uenenosa aliqua, & maligna facultate p̃ " ditus sit.) & lib. de cõst. artis c. 19. dicit. (Qñ. n. uel copia " humorũ, uel grauitas, uel obstructio, uel corrũpẽs uirus cor " pori innascitur.) ut melius uertit Frãciscus Valeriola, q̃ " Victor Trincauellius, qui legit (si uis aliqua corrũpens in " corpore suboriatur.) Explicãs. n. Gal. eod. c. modũ curatio- " nis eorũ, quæ dixit, subdit. (Obstructiones præterea aperiã " tur, q̃ toto sui genere sunt præter naturã, qualia uenena ui " rusq; animaliũ, tũ alterẽtur, tũ euacuẽtur.) Præterea 6. " in 6. epid. cõ. 5. (Exoriũtur, inquit, dolores quidã maligni " à maleficis seu medicamentis, quæ deleteria. i. mortifera uo " cant, seu feris uenenum ictu fundẽtibus, siue succis aliqui- " bus ex improbo uictu aut pestilẽti cœlo in corpore genitis.) Adhæc lib. de cibis boni & mali succi c. 1. inquit. (Quum " nullus ad tantum unquã dementiæ ueniat, ut ignoret, quã " tum insit in eo mali, si contenti in corpore humores in medi " camentosas qualitates degenerent.) per medicamẽtosas ue- nenosas intelligit ut patet 3. de temperamentis c. 4. cũ di- " cit. (Medicamenta iidem sunt, & quæ nulla substantiæ " suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ipsum " afficiunt, cæterum grauia & naturã aĩalis corrumpentia " unde & totũ eorum genus deleteriũ & pestilẽs dici reor.) Quod cõfirmat Gal. 2. in 1. proret. 17. et 3. in 3. epid. 75. Hãc Galeni sñiam sequutus est Auic. lib. 3. fen. 1. tract. " 2. c. 6. cũ inquit (& fortaße in aliquibus membris erit hu

mor

„ *mor uenenoſus malæ ſubſtantiæ, cuius qualitas aduenict)*
„ *& paulo poſt ſubdit (& fortaſſe erit impediẽs materia*
„ *extranea generata in quibuſdam membris, generatione*
„ *extranea corrupta uenenoſa.) Verum conſulamus rei*
naturam. Humores in corpore uiuente , ad eam corruptionem quandoque deueniunt, ut producant eaſdem operationes , eundem operationis modum , & uehementiam , & eandem inferãt mortem, & mortis celeritatẽ, & in cadauere eadẽ prorſus ſigna; quæ inducũt lethalia uenena epota; ergo in corpore nõ modo ſimilia, ſed uera uenena ꝓducũtur, ab humorũ corruptione. Euidẽs eſt argumẽtũ: nã operationes eſſentiales formas eſſentiales arguũt, & quod eſt per ſe tale eſt de oĩ, & ſcdm ꝙ ipſum. Antecedẽs eſt cla-
„ *rũ, inquit. n. Gal. 6. de loc. aff. c. 5. (Nã qui maximè uiden*
„ *tur ſuper hac ambiguitate diſputaſſe, ij eoſdẽ fieri affectus*
„ *concedũt, & à lethalis ueneni potione, & à corruptione q̃*
„ *à corpore ortũ habet.) & 5. eiuſdem cap. 7. inquit. (Quia*
„ *uero Medici inueſtigare ſolẽt an aſſumpti ueneni ꝓpria*
„ *extẽt ſigna, eo quod ſæpe numero uideãt, citra lethalis ue-*
„ *neni potionẽ humores ſimiliter , ut epoto ueneno corrũpi.)*
Sed cõſulamus ipſum Mercurialẽ, quæ ſit hæc ſimilitudo humorũ ad uerũ uenenũ? Similes, inqt, ſunt ueneno in tribus. Primo in celeritate mortis. Qñqdẽ tũ uenena epota, tũ humores in corpore ueneno ſimiles celerrime enecant. Secundo æquè afferunt ſæua ſymptoma, animi deliquia, deliria, extremarum partiũ refrigerationes , ſudores diaphoreticos, & huius generis reliqua. Tertio namæque

corrum-

corrumpunt humores in corpore animalis. Sed si hæc ita sunt ut concedit. Sic arguo: propria ueneni operatio est demoliri calorem innatum nostrum, ut colligitur ex Galeno 3. de temper. cap. 4. 2. de ratione uictus com. 12. 6. in 6. Epide. comm. 5. 1. de semine cap. 16. at humores corrupti in corpore quos dicit ueneno similes, innatum calorem nostrum demoliuntur, sæuissima, & omnino eadem adducunt symptomata, syncopes, sudores diaphoreticos, extremarũ partiũ refrigerationes, & celerrime enecant; ergo non similem sed eandem prosus habent cum ueneno, operationem, & naturam. Præterea eadem omnino, & uiuenti, & mortuo signa apparent, tam veneno lethali epoto, quam ex interna humorum corruptione ueneni epoti uires æquante; ergo utrumq; idem uenenum est in genere. Gal. 6. de locis aff. cap. 5. inquit, cum enim homo sua pte natura probis humoribus abundãs, ac sanorum more educatus, de repente moritur, ut lethali assumpto ueneno fieri solet: deindè corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium est, aut diffluens, aut putredinem molesestam olet, hunc venenũ sumpsiße aiunt: sic & in febre pestilẽti ex interna corruptione humorum, & sęuissima symptomata & repentinæ mortes, non semel sunt obseruatæ, & corpus cadaueris liuidum nigricans diffluens, & male olens, ut docent omnes, qui scribunt de peste, et nouissime Philippus Ingrassias libro primo de pestilente contagio cap. 13. & 17. et nos copiosè obseruauimus in sęuissima pestilẽtia, q̃ Messanã urbẽ quinq; annorũ spacio

pessime affecit. Immo eo sunt veneno deteriora cadauera peste mortuorum, quod veneno epoto extincta contagiosa non sunt vt peste mortua, ideo Thucydides in sua illa peste dicebat. (Quòd aues atque quadrupedes eæ quæ carnibus humanis, haud quaquam abstinent, quamuis hominum conferta cadauera iacerent insepulta, ad ea tamen tum temporis vel non accedebant, vel certè degustatis ijs interibant.)

Opinio propria, & solutio rationum Mercurialis. Cap. XXXIX.

ENENVM itaque id omne dicimus esse, quod tota sua substantia maleficum caloris nostri destructiuum, malo quodam modo, siue per os aßumptum siue aëre inspiratum, siue cuti, morsu, saliua, aculeo, vel contagione affricatum, momento temporis vniuersum corpus immutat, corrumpit, liuidum nigricans reddit, citissimè interficit. Venenum & non minus est, quod lente in corpore progreditur donec partem principem tractu temporis pertingat, qua obsessa totum repente corpus afficiat, & sæua symptomata inducat. Quod si contingat in corpore corrumpi adeo humores vt vel primo, vel secundo modo, eadem efficiant tum symptomata, tum mortem, tum mortis modum, vt & verum venenum illi euadant necesse est. Nec

omnia, quæ præternaturam fiunt in corpore viuente, fieri illa oportet à calore, quando multa abagente à tota substantia fiant, peculiari antipathia, & abdita vi sibi simili qualitate corpus immutante, vt à maleficis seu medicamentis, quæ deletheria vocantur, seu feris venenum ictu fundentibus, ita & succis aliquibus ex improbo victu, aut pestilēti cœlo in corpore genitis, affectus fieri malignos docuit Galenus. Nec inconuenit calorem præternaturā corrumpentem generare venenum, & agere vltra suam speciem, ob duas rationes. Primo si sit instrumentum agentis maioris virtutis, ita calor naturalis, vt instrumentum formæ substantialis formam, quæ substantia est producit, sic calor præter naturam seminarijs contagiosis pestilentibus, & venenosis immistus venenum producit. Secundo ob maximam aptitudinem, & ob summam patientis dispositionem. Ita dicit Auerroes 2. meteor. cap. 1. agens debile ob maiorem dispositionem patientis operari sæpe effectus validiores, quam agens validum in materia non ita disposita. Contingit igitur in corpore viuente humores reperiri adeo prauæ dispositos aptosq; iam malo modo putrescere, vt statim ac breuem aliquam occasionem ad putrescendum susceperint. (vt 1. de diff. feb. 4. dicebat Galenus) à quouis calore putredinoso, non modo putrescant, vt reliqua putrescibilia, sed ita praue ac pessime, vt eorum putredo fiat indicibilis, & excellens adeo, quod in venenum commutetur. In quem modum dicebat Galenus, de cucumere, & melopepone lib. de ci-

bis boni & mali succi cap. 8. quod eorum putredo fit ueneno similis, id uero non à calore faciente putredinem, sed à propria illorum natura putrescibili contingit. Sic fieri potest, ut res quæ sua natura uehementius, & perniciosius sit apta putrescere, si a quo uis calore extraneo putredinis occasionem suscipiat in uere deleterium uenenum commutetur. Ideo idem calor ex putredine capitis bouis generat uermes, & ex putredine capitis equi uespas producit. Et ex his patet solutio ad primam rationem Mercurialis. Ad secundam dicimus multas fœminas, & uiros non ægrotare retento semine: non enim omne semen retentum necessario putrescit, quia non semel natura prouida illud inuoluntarié excernit; nec statim ac putrescit uenenum fit, nisi indicibili, & excellenti putredine putrescat, adeo ut praué corrumpatur. Nec id contingit omni semini, cuiuscunque indiuidui, uel temperamenti, sed corporis pleni prauis succis, prauéque dispositis. Ideo non dicit Galenus si putrescat, sed si corrumpatur, nec quacunque corruptione, sed uehementi. Unde dicebat Galenus 6. de locis affectis cap. 5. (an in animantibus corruptio aliqua nasci possit adeò uehemens, ut ueneni isti qualitates, tum uires æquet. Quando igitur summe, & excellenter non putrescit semen, morbos bene producit, non uenenosos, tñ nec exitiales. Quod si summe, & uehementer, ac praué corrumpatur exitiales parit affectus & (quicquid dicat Auerroes) uenenatos: quoniam uapores, qui tunc ad cor demittuntur, illico substantiam cordis offen-

dunt,

dunt: pulsus enim aut magna ex parte languescunt, aut euanescunt, statim totum corpus refrigeratur, & uelut attonitum corruit, quæ tam breui tempore efficere non ualet, quod uenenum non est. Nec omne uenenum, quod de sui natura lethale est, necessario enecat, non semel enim ob uirium robur, ob uenarum angustias, ob ueneni exiguitatem, ob proprietatem indiuiduæ naturæ, uel assuetudinẽ, ob alexipharmacorũ opportunum usum, expellitur, uel extinguitur, ut 3. simp. c. 18. & 23. docuit Gal.

DISPVTATIO XI.

An in corpore animalis absque insigni humorum putredine possit verum venenum generari, & augeri. Opinio Herculis Saxoniæ. Cap. XXXX.

HERCVLES *Saxonia lib. suo secũdo de phœnigmis affirmat in corpore animalis uerũ uenenũ humorũ interno uitio fieri poße, quod quamuis ab excellenti illorũ putredine fieri sæpe contingat, non eße tñ perpetuo summã illam, & insignẽ putredinẽ necessariã ad ueneni generationẽ; potest. n. inquit, in humano corpore uerũ uenenũ absq; ĩsigni humorũ putredine generari, & augeri. Probat hanc sñiam lib. 2. de phœn. c. 8. primo sic: oẽs febres pestilentes uenenũ includunt. Sed omnes in excellenti humorum putredine nõ consistunt, nã hectica*

pestilens

pestilens verè pestilens est. Sed est distincta à putridis, ergo sine excellente illa putredine consistit in hectica pestilẽte venenum. Quod si quis dicat hecticam esse ob putredinem substantiæ cordis. Instat sic Saxonia, si in hectica pestilente substantia cordis corrumpitur, tunc petit, quænam ergo erit origo, & essentia huius causæ corrumpentis substantiam cordis? vel dicent, inquit, esse excellentem putredinem, vel veneficam qualitatem non copia sed genere corrumpentem, quæ habet originem non ab excellenti putredine, sed à leuissimo principio: non primum tunc enim hecticæ essent eædẽ cum putridis, ergo dabitur venenum exortum non ab insigni putredine sed à leui principio. Secundo sic arguit, eodem capite, uenenũ quod lædit non quantitate, sed toto genere, paulatim in corpore generatur, & successiuè, ac sensim in solidas partes propagatur: tale igitur ab excellenti putredine non fit. Tertio sic arguit capite decimo eiusdem libri; non est diuersa generatio ueneni in humano corpore, ab eo quod producunt virus ferarum, & medicamenta malefica; venenum enim non est tantum morbi vnius, vel causæ nomen, sed illud omne quod malo quodam modo momento tẽporis corpus vniuersum immutat, corrumpit, liuidum, nigricans, varium & diffluens reddit, & celerrime interficit. Id à quacunque fiat causa venenum est. Sed certissimum est, uenena animalium, & medicamentorũ, & ea quoque quæ in aëre dissemnantur, plerumque sine valida putredine excitari, & forte, quandoque sine omni putre-

ni putredine. Cur ergo in humano corpore hæc ipsa venenata qualitas, absque tam valida putredine generari non poterit? Quarto si solum excellentem putredinem, venenum sequeretur, tunc in solis corporibus calidis, & humidis fieret, cum authore Galeno omnis putredo in calido, & humido sit posita, sed hoc est falsum: cum non raro, & calida sicca, & frigida sicca, & frigida humida in venenum incurrant. Quinto sequeretur, quod venena non à tota substantia, sed magis per manifestas qualitates, insignem nempe caliditatem, & humiditatem humana corpora interimerent. Cum tamen Galenus deleteria uenena, quæ sunt calida, & sicca non qualitate sed genere nos interficere dicat, cum sola frigida tantum quantitate interimant vt docet 3. simp. cap. 18. & sequentibus. Sexto Galenus lib. 6. de locis affectis cap. 5. vt ostendat non requiri perpetuo, insignem putredinem ad uenenum generandum, declarat ab exiguo initio, magnam veneni vim excitari, & progressu temporis mani-
» festari, & inquit (vt igitur ab exiguo initio, sputi vide-
» licet qualitate, aucta quadam in corpore dispositio, quan
» do ad magnitudinem notatu dignam peruenit, discerni
» potest, idque post sex menses, cum non nunquam ante id
» tempus nulla nota deprehendatur: sic eodem modo vitio-
» so humore in animalis corpore genito, paulatim tractu tẽ
» poris principalium partium aliqua consentit, à qua dein
» de uniuersum corpus celeriter alteratur.) His verbis si Galenus per humorem uitiosum intelligit excellentem

illam

illam putredinem; comparatio quam facit ad uenenum canis rabidi nulla erit. Ut enim uirus rabidi canis non copia sed genere nocuum est, nec in summa putredine consistit, sed in minima, & occulta sic & initium ueneni in corpore geniti paruum est, & dum in parte minus principe continetur, nullum omnino notabilē producit affectum ergo non semper à summa & excellenti putredine uenenā in corpore fit. Septimo excellens, & insignis putredo nō potest diu latere in nostro corpore quin morbum non concitet. sed humor exiguus, qualis est, qui facit hystericam passionem, uel aura leuis, quæ fecit epilepsiam ex Gal. 3. de locis affec. cap. 7. & 6. eiusdem cap. 5. diu latuerunt in corpore nullam passionē producentes, ergo aliquando exiguus humor sine excellenti putredine mutatur in uenenum. Octauo idem probat ex uerbis Galeni 2. in primū proret. commen. 17. dum dicit. (Nam causæ aliquæ eorum, quæ in corpore procreantur, potentia uirtuteque, tum uirus rabidorum canum, tum lethalia ea medicamēta, representant, quæ & si in affecto loco nullum protinus quod notabile sit, pariant symptoma, post quatuor tamen uel sex menses uel longinquiorem temporis usurā hominem perimunt.) Nono, quidam in peste subito pereunt; ergo non ex magna humorum putredine, sed ex ueneno à causa occulta, & humili loco progenito ut 3. in 3. de morbis uulg. comm. 75. non humorum copia sed ueneni qualitate dicit ægrum illum fuisse peremptum. Decimo generatur uenenum quandoque in corpore ex humoribus,

moribus, ut à rabido cane, & medicamentis septicis, ex Galeno 2. in 1. proret. 17. Sed venenum canis non fit à putredine, sed a summa siccitate ut patet ex Alexandro prima parte prob. prob. 76. & Cælio Aureliano 3. acu. cap. 5. Ita venena septica calidissima sunt ex Galeno 3. simp. Propagatur hoc canis uenenum non putrefaciendo humores, sed calefaciendo & exsiccando partes solidas, ut dicit Galenus eodem comm. 17. 2. proreticorum; ergo eadem ratione venenum internum sine summa putredine ex humoribus fieri poterit. Ultimo Galenus eodem 2. in 1. proret. comm. 17. narrat historiam illius ægroti qui leuissime febricitabat, die quarta visus est sine febre, die vero septima tabidus obijt. In quo ægroto nulla fuit excellens, & insignis putredo, fuisset enim febris uehemẽs & continua cum sæuissimis symptomatibus: fuit tamen parua febris, quę intermisit, & nulla symptomata habuit, & tamen septimo die inquit Galenus tabefactus obijt: ergo propter venenũ exiccans, & illum in tabẽ cõmutans, interijt. Quod venenum sine insigni putredine fuisse productum, est manifestum.

Saxoniæ opinio euertitur, & propria comprobatur. Cap. XXXXI.

VT uenenum in corpore fiat ex humorũ corruptione; nullomodo leuem uel paucam, sed summam illã eſse & uehemẽtẽ, & ĩsignẽ & excellẽtẽ, et pene indicibilẽ necesse est. Alioquĩ a corruptione humorũ in

corpore, (quæcunque illa fuerit) nullo modo & nunquam cinis, sed omnino, & semper venenũ produceretur, quod falsum est. Hæc autem excellens corruptio non attenditur penes solam quantitatem humoris, qui corrumpitur. sic enim in sola synocha putrida omnium maxime venenum ex corruptione fieret, quod verum non est: sed penes modum, quo illa fit. Unde etiam pauca humoris quātitas si prauè excellenter, & summe corrumpatur in venenum conuerti potest. Ut enim actu venenum etiam in minima quantitate acceptum sæua symptoma, & summas, & vehementes inducit mutationes vt inquit Galenus primo de sem. cap. 16. & 3. de locis affectis cap. 7. quoniā non quantitate, sed genere perniciosum est; sic & minima quantitas humoris, si indicibili, & summa corruptione mutetur, venenum fit; secus autem nullo modo fieri potest. Hoc sic demonstro primum, vt vtamur argumento Saxoniæ, ita generatur quandoque venenum in corpore, vt in cane rabido, quod concedit ipse, & affirmat clarè Galenus 6. de locis affect. cap. 5. & 2. in primum proret. commen. 17. Sed in cane rabido venenum nunquam fit nisi post summam humorum eius corruptionem, ita Galenus 6. de locis affec. cap. 5. cum inquit. (Quippe facilè intelligitur à canibus, quantam habeat vim afficiendæ rei aptitudo: quum enim reliquorum animalium nullum rabie capiatur, solus canis eo affectu corripitur: atque tanta fit in ipso humorum corruptio, vt solum eius sputũ, si humanum corpus cōtigerit, rabiē excitare possit.)

Ergo

Ergo canis sputum omnino nunquam erit venenum, nisi post summam humorum corruptionem in cane virus fuerit generatum. Alexander Afrodiseus, qui caninam rabiem refert ad caliditatem, & siccitatem, non quamcunque neque leuem sed summam, & insignem adducit prima parte prob. prob. 76 vbi inquit, humor enim contentus in ijs, totusque habitus concalfactus, resiccatusque supra modum intenditur. Accedit, quod neque venenum in corpore humano, a canis saliua venenosa productum (licet longo tempore disponantur humores ad eius generationem) actu venenum fit generanti cõsimile, nisi post summam humorum corruptionem: subdit
„ *enim Galenus ibidem. (vt igitur ab exiguo initio sputi,*
„ *videlicet qualitate, aucta quadam in corpore dispositio,*
„ *quando ad magnitudinem notatu dignam peruenerit, discerni potest &c.) Ergo humor à canis veneno sensim disponitur, & nunquam veri veneni formam suscipit nisi postquam ad magnitudinem notatu dignam peruenit. Medicus enim qui est artifex sensatus nunquam venenum esse actu in corpore ex humoribus genitum poterit affirmare nisi postquam eius symptomata discernet; nec discernet nisi postquam ad magnitudinem notatu dignam illud peruenerit, vt inquit Galenus. Ergo vt in cane rabido, ita & in homine, venenum non nisi à veneno, vel à summa humorum corruptione produci poterit. Secundo Galenus docet modum, quo humores tractu temporis in uiuente in venenum commutantur, qui licet sensim disponantur,*

nantur, ut uenenum fiant, nunquam tamen dicit esse verè uenenum nisi, postquam summam, & malignissimam mutationem sint consecuti. lib. n. 3. in 3. Epid. com. 75. habet
" *hæc uerba. (Sed pedetentim in corpore causæ, quæ sunt ex-*
" *citandis huiuscemodi malis crescunt: quod morsis usu ue-*
" *nit à rabidis canibus (& paulo post) longo. n. tempore cau-*
" *sa, quæ rabiem efficit augetur: quæ ubi eo tandem peruene-*
" *rit mortem affert repentinam. Item in hac phrenitide uitio*
" *sus in corpore humor coaceruatus fuit, ueneno lethali assi-*
" *milis, in corporibus uicinis aliquid paulatim agens: quæ*
" *quando uitio iã aliquo pacto opportuna erant, humorq; ip-*
" *se euaserat malignissimus, lethale repente apparuit sym-*
ptoma.) Ergo non statim ac humor cępit commutari, fuit "
uerè uenenũ, sed ueneno similis, at ubi tractu tẽporis incre "
uit corruptio euasitq; humor malignissimus, fuit verè ue- "
nenum. monstrat hoc Galenus. dicit enim (lethale repente
" *apparuit symptoma.) & qui prius uocauerat hunc humo*
rem ueneno assimilem. nunc postquã malignissimũ factum
" *esse dicit, subdit. (Itaq; ut ueneno epoto lethali, quidam po*
" *stridie uel tertio die moriuntur, qualitate eius non copia*
" *mortẽ afferẽte, & itẽ hic quoq; æger statim tertio die cen-*
" *sendus est obijsse, à qualitate succorum uirulentorum non*
" *à phrenitide peremptus.) ergo tunc uocauit uere uenenũ,*
cum humor malignissimus fuit effectus, dũ fieret autẽ non
uenenũ, sed ueneno similem. Res enim dum fit non
est, & simile non est idem ut docet Galenus 3. simpl. 25.
Tertio modum conuersionis humorum in uenenũ clarius

explicat

explicat Galenus com. 3. in lib. Hippocratis de alimento
" *folio x. ubi inquit. (At siquid præternaturam corporibus*
" *accidat, primum humorem propter humiditatem corrum-*
" *pit, temporis uero progreßu, id pinguedinem, & carnem*
" *attingit, quamobrem uidemus sæpe numero sanguinem bi*
" *liosum redditũ, corruptela quadã assidua usq; adeo ut to-*
" *tius corporis color, porri colorem imitetur, quod etiam sine*
" *mortiferis medicamẽtis cernitur, corpus ad humorũ corru*
" *ruptelã peruenire, quæ similis est, ei, quã uenena afferũt.)*
Ergo ut humores perueniant ad corruptelam similem cor ruptelæ, quã afferunt uenena, oportet ut commutentur cor ruptela assidua, adeo ut color totius corporis immutetur, er go ut non ad simile sed ad uerum venenum deducantur, longe maiori, & magis assidua corruptione mutentur opor tet. Quarto humor, qui ex corruptione fit venenum, siue multæ sit, siue paucæ quantitatis, uel indiget excellenti pu tredine, & summa corruptione, vt id fiat, vel mediocri, vel tandem omnino leui. si primum, recta non erit opinio Saxoniæ; si secundum ergo febres putridæ magna ex par te erunt pestilentes: consequentia est euidens: in pluribus enim est putredo in facto esse, in qua humor, est, omnino corruptus ad benignum non reducibilis, ex Galeno xj. me tho. cap. 9. & 2. aphorism. comm. 17. & ita omnis cinis humoris in febribus, quam dicit fieri Galen. 3. de præsag. expul. cap. 7. omnis gangræna, omnis cancer, omnis putre do corrodens & amputãs partẽ, oẽ deniq; quod in corpore ex putredine corruptũ est, uenenũ erit. Consequẽtia patet

nam quod est per se est de omni & secundum quod ipsum tandem si leuissima putredo sufficiat ad venenum, tunc omnis putredo, quæ alteratione finitur manente substantia, venenum produceret; quod omnino verum non est. Quinto, ad hoc, vt humor naturalis fiat venenum, debet mutari ab amico, ad inimicum à nutrimento aliti, à quasi nutrimento, ad deleterium & corruptiuum, & ab eo quod potest à natura concoqui & euinci, ad id quod nullo modo à calore vinci possit, tale enim est venenum ex Galeno 3. de naturalibus facul. cap. 7. sed hæc mutatio fieri non potest nisi per summam, & valde intensam corruptionem, & trāsmutationem, nam humor in corpore prius est secundum naturam, eadem enim est materia generationis & nutritionis: mox putrescit, & dum est putredo infieri retinet ad hunc propriam substantiam ex Galeno lib. artis medi. 8 9. deinde ubi corruptus est fit putredo in facto esse, & ita est cinis 3. de præsag. expul. cap. 7. & ita adhuc non est venenum, sic enim omnis humor corruptus 2. aphoris. 17. ad benignum non reducibilis venenum esset, quod falsum est. sic atrabilis ex flauæ adustione progenita venenū foret; quod non est; ergo requiritur vlterior & longè maior corruptio, vel diuersus corruptionis modus, quem indicibilem uocat Galenus ut ab uno extremo, à familiari scilicet, ad aliud nempè deleterium permutetur, & hæc est illa excellens putredo quam requirit Galenus in febre pestilēti, & vehemens corruptio quam in corpore dicit æquare

vires

vires & naturam veneni, cuius modum generationis supra cap. 31. explicauimus. Sexto Galenus nullibi dixit vnquam in corpore humano à putredine vel leui, vel non excellenti, vel non insigni venenum fieri, sed quando hoc protulit dixit à summa & ingenti corruptione illud produci, verba ipsius 6. de locis affectis cap. 5. hæc sunt.
„ (reliquum est, ut inuestigemus, an in animãlibus corruptio
„ aliqua nasci possit adeo vehemens, vt veneni tum qua-
„ litatẽ tum vires æquet) lib. de theriaca ad Pisonem cap.
„ 16. ubi dixit (cum pestis ipsa ceù fera quædam uenenata,
„ non paucos aliquot miserè perdat, uerum totas ciuitates de
„ pascatur. immutat enim aërem malo quodam modo, vt
„ homines interficiat.) & 2. de alimen. facul. cap. 11. sy-
„ camina igitur, inquit, celerrime pertranseunt, cibisque
„ alijs præeunt si in uentriculum purum inciderint, & sum-
„ pta primis epulis fuerint. Quòd si sumpta post alios cibos
„ fuerint, aut etiam prauum succum in ventri-
„ culo offenderint, celerrime una cum alijs cibis cor-
„ rumpuntur nouo quodam corruptionis genere, &
„ quod verbis explicari nequeat.) ergo non qualibet putrefactio, sed indicibilis & summa potest humores in uenenum transmutare quæ modo excellenti, communes putredines, & corruptiones adeo superet, vt verbis explicari non possit. Rationes Saxoniæ neque conuincunt. Ad primam omnes febres pestilentes, siue humorales sint, siue hecticę ab excellenti putredine proueniunt: ergo hectica pestilens erit putrida non valet; licet

enim

enim utraque fiat à putredine, ut 3. de præsag. expul. cap. 3. docet Galenus, differunt nam in hectica putredo occupat corpus cordis, in putrida putredo defluit ad humores, quos continent cordis sinus; magis quam ad corpus uisceris ut ibidem explicat Galenus. Quod confirmari potest ex concessis à Saxonia sic, tam hectica quam putrida per ipsum fit à ueneno, ergo utraque à pari erit eadem. Sed non ualet ratio, nam differunt penes partes; quas uenenũ afficit. Instat Saxonia, in hectica pestilenti cordis substantia corrumpitur, tunc quæ erit origo, & essentia causæ corrumpentis? non excellens putredo, esset enim hectica, putris: ergo uenenum, nõ copia sed genere corrumpens: ergo sine excellenti putredine à ueneno hectica pestilens cõstituitur. Respondeo causam esse uenenum factum uel ab alio ueneno, ut quod contagio producitur; vel à putredine humorum non qualibet, sed excellenti, quæ venenum constituit, à quo immediate febris illa producitur: sed dicet; est à ueneno genere lędente non copia, ergo à pauco ueneno. Esto; ergo uenenum fit à pauca putredine, vel à putredine non insigni. Falsa est consequentia, aliud enim est paucum uenenum deleterium lędere, aliud est paucam corruptionem sufficere ad ueneni generationem. Primum enim admitti potest, secundum est impossibile, ut supra monstratum est. Ad secundum, cum dicit uenenũ, quod lędit toto genere, paulatim generatur in corpore, ergo sine summa putredine. Respondeo. Primum non esse uerum, omne uenenum deleterium toto genere, sensim

generari uel afficere. Oppositum enim monstrat Galenus 1.de sem.cap.16. Mox vero, alius est modus, quo generatur ex humoribus in corpore alius est modus, quo ut venenum offendit, & morbum producit. Dicebat enim Galenus 3. in 3. Epidemiorum commen. 75. (est vero
" eorum morborum admiranda generatio, quonam pacto,
" in commodè valentes subitò inuadat. Neque enim sicu-
" ti ipsorum generatio subita est, ita & generationis causa.) ergo licet ex succis paulatim collectis, & sensim putrescentibus causa generationis veneni disponatur, uenenum tamen non est productum ex eis, nisi postquam corruptio ipsorum ita increuerit vt vehemens, & summa fiat; tunc enim & venenum est, & morbum producit. Tandem etiam si gratis concedamus, venenum illud quod ex humoribus fit sensim, & multo tempore in corpore augeri, esseque actu venenum etiam in pauca humoris quantitate, non valet ex eo, non fieri ab excellenti putredine, & summa, & insigni: summa enim & excellens non est intelligenda summa extensiuè, sic enim omnes febres synochæ pestilentes essent. Nec summa intensiuè, cui non possit fieri additio: sic enim omnis terra, fimus & cinis, ad quæ omnia putredo terminatur, uenenum essent. Sed excellentem, ac summam intelligimus, indicibilem prauitatem, & modum corruptionis perniciosum, siue ex actione agentis venefici immutantis humores alteratione sibi consimili, siue ex perniciosa natura eius, quod putrescit,

contingat. Quæ excellens putredo etiam in pauca humoris quantitate stare potest: ut & in pauca quantitate humoris deleterij stat ingens, & summa vis corrumpendi, & momento totum corpus immutandi, ut 3. de locis affectis cap. 7. docet Gale. Ad tertium, cum dicit, non est diuersa generatio ueneni in corpore animalis, ex humorum corruptione, à generatione ueneni, quod animalia, & medicamenta efficiunt. Sed hæc cum leui putredine uel omnino sine putredine ualida, forté etiam absque putredine generantur, ergo nulla est ratio cur in humanis etiam corporibus, hæc ipsa venenata qualitas absque tam ualida putredine generari non possit. Respondeo. Primum assumit falsum, & non probat: cum dicit non esse diuersam generationem ueneni in animalibus, & in corpore humano. Quamuis enim uenenum sit omne, quod est deleterium; siue illud animalia, siue medicamenta, siue humores producant; diuersa tamen species est in omnibus, tum ueneni natura, tum modus, quo in singulis generatur. Aconito enim, & Aspidi naturale illud est, quod in hominem immissum, homini est uenenum; secus enim si illis uenenum esset, non viuerent, humores autē in homine sunt secundum naturam, vt autem eidem homini uenenum fiant (quæ mutatio est de extremo, ad extremum) summa requiritur transmutatio, & excellens corruptio. Alioquin Aspidis, & Phalangij, & Canis rabidi, & Aconiti, & Opij eadem esset tum natura, tum modus generationis, tum omnia ad se inuicem venena

essent,

essent, ut homini, quod falsum est. Licet enim illa omnia uenena hominem enecent, non tamen ualet ergo omnia hæc uenena sine putredine generãtur. & quãuis in animalibus ualeret & plantis: non tamen valet in ueneno, quod generatur ex humoribus in homine. Ratio est, nã etiam si omnia uenena conueniant in genere, differunt tamen inter se, & natura particulari, & modo generationis, & lęsionis, & forma specifica. Sic enim ualeret dicere Mus generatur ex putri materia, & est animal; homo est animal; ergo homo ex putri materia generatur, hæc uero fallacia est. Ad quartum, cum dicit sequeretur venenum solum generari in calidis humidis si ab excellenti putredine fieret. Respondeo per excellentem putredinem, summam extensiuè, uel intensiuè nõ intelligi, sed malam putredinem, & corruptionem modo indicibili factam; quæ non iis, quæ facilius, sed quæ perniciosius sunt apta putrescere contingit. Ideo bilis Zinaria, licet non ita prompte putrescat ut sanguis, tamen ob eius prauam naturam uehementius putrescit. (Quapropter Galenus dicebat 2. in 6. epidem. 38. ichor ,, uero sanguinis quidem serum, mitis: nigræ uero bilis, sed acidæ ferus.) Ad quintum cũ inquit; sequeretur quod uenena magis offenderent per qualitates manifestas, quã à tota substantia. Respondeo, putredinem ex qua fit uenenum in corpore non esse excellentem extensiuè, sed ob aptitudinem, ut perniciosè putrescat, & corrumpatur; siue id sua natura, siue agentis malefici actione sortita

sit: Præterea nec stat venenum in putredine, ut per qualitates manifestas offendat magis; sed à putredine & corruptione excellenti generatur venenum; quod ubi genitum est tota substantia offendit. Ad sextum cum dicit ex Galeno 6. de locis affectis, quod quemadmodum, à pauco sputo Canis rabidi fit notabile venenum in homine: sic & à pauco humore vitioso in corpore genito: concedimus, ergo venenum à pauca fit putredine: non valet argumentum, paucus enim humor, vel talis est ratione quantitatis, vel ratione corruptionis, primo modo potest esse paucus, & venenum: secundo modo est impossibile; At Galenus non infert ex pauco succo pauca, & leni putredine mutato, venenum fieri, cum nec Canis rabidi pauca spuma esse possit venenosa, nisi post summam corruptionem humorum in corpore canis effecta sit. Nec medicamenta septica licet in pauca quantitate offendant, & corrumpant, ut tandem interficiant, illud unquam efficerent nisi prius actu venena essent; ut Aconitum auripigmentum, sandaraca, chrysocolla, piryocampe, ut dicit Galenus 5. simp. cap. 15. Ad septimum, dicit excellens, & insignis putredo non potest diu latere, in corpore nostro. Respondeo, id esse verum si sit excellens putredo, uel in multa humoris quantitate, vel in parte principe: si vero sit in pauca copia, & in parte ignobili latere posse, vel si sit talis natura

qualem

qualem venena septica, & virus à Cane rabido genitum in corpore repræsentant ex Galeno secundo in primum proret. 17. Ad octauum, Galenus loco proreticorum prædicto sic est intelligendus vt supra locus Galeni 6. de locis affectis, cap. quinto, explicatus à nobis est. Ad nonum cum dicit, Aliqui in peste subito pereunt, ergo non ex magna humorum putredine, sed ex occulta causa nempe veneno in humili loco progenito. Respondeo interire illos ex ueneno uel inspirato spiritus subito dissoluente; uel progenito in corpore quod licet sit ab excellenti humorum corruptione productum, ad cor tamen peruenit vapor venenosus non putris, vnde etiam sine febre quandoque enecat ut supra monstrauimus. Ergo fuit genitum in humili loco, & sine magna putredine, nego argumentum: ubicunque enim genitum fuerit sine insigni, & summa corruptione generari non potuit, & nec interficere potuit nisi tandem ad cor fuerit delatum. Nec est necesse ut statim ac summa putredo in aliqua remota corporis parte sit, & in venenum mutetur, illa simul, ad cor vapores putres demandet cum veneno; quando venenum sit vehementioris actiuitatis: quam putredo; & obseruata sint putredines membra corrumpentes, quarum vapores putres ad cor non peruenerunt, & febrem non concitarunt, vt tertio in tertium Epidemior. 25. docuit Hippocrates, & Galenus. Ad decimum, cum dicit

ita

ita generari potest in corpore humano uenenum, ut in cane rabiente ex Gal. 3. in 3. epide. 75. sed uenenum rabidi canis non stat, nec fit à putredine, nec putrefacit, nam non nocet humoribus, sed solidis partibus ex Gal. 2. in 1. pro-ret. 17. Respondeo sic generari in corpore humano uenenum, ut à cane rabido: si de modo generationis, intelligat, quod longo tempore fiat utrumq;, ut 3. in 3. epide. 75. explicauit Gal. concedo. In reliquis autem non ualet similitudo. Aliter æquè formidarent aquas, ueneno affecti ab interna humorum corruptione producto, ut à ueneno canis, quod falsum est. Et ita etiam si in cane uenenum absq; putredine fieret, & in homine sine putredine suum uenenum inferret; non tamen ex eo valeret similitudo, quod in homine, ex humorum corruptione interna, cum leui corruptione seu putredine uenenum fieret. Nam etiam si admittam uenenum, à ueneno consimili per contagium etiam sine putredine gigni posse: ab interna tamen humorum corcuptione sponte progenitum uenenum sine uehementi, & insigni corruptione non fit. Rursus nec uerum est canis uenenũ sine corruptione summa generari, ut supra ex Gal. 6. de locis aff. cap. 5. monstratum est. Nec septica uenena sine summa putredine interficerent ut 3. simp. cap. 22. docet Galenus. & quamuis uenenum canis rabidi non stet in putredine, uel corruptione, uel intemperie, sed in abdita totius substantiæ proprietate, non inde ualet, quod a summa corruptione non producatur. Natura enim rei genitæ non stat in natura illius, quod ad eius generationem

tionem corrũpitur. Nec est verũ, non habere canẽ rabidũ putredinem, quia nullam habet humiditatem. Sic enim neque viueret; ita nec omnia vno igne excepto putrescerent ex Arist. 4. meteor. Ita flaua bilis calida sicca febres putridas non concitaret. Neque verum est, uenenum canis in corpore humano putredinem humorum non inducere: dicit enim Alzarauius, & Auicennas hoc veneno tẽtatos nigram mingere vrinam, & addit Auicennas spem esse curationis, si ab vlcere, quod morsus canis effecerit, pus copiosum egrediatur. Nec est verum inducere solũ calidam siccam intemperiem: illud enim dixit Galenus 2. in primum pror. 17. de mente Pelopis: esse enim venenum à tota substantia deleterium docuit. 11. simp. cap. de cancris fluuialibus vt supra à nobis monstratum est. Ad vltimum, ad historiam quã narrat Gal. 2. in 1. pror. 17. Respondeo, in illo ægroto fuisse febrem cum summa putredine: id docent vrinæ nigræ, quæ die quarto apparuerunt. Nec est, quod dicat Saxonia, fuisse illas ob innati caloris extinctionem. Nõ enim fuisset sine febre adeo vt quarta die ita bene se haberet ut etiam lauaret, si eius innatus calor erat extinctus, nec vixisset deinde triduo cum innati caloris extinctione: ergo ab intenso calore nigræ fuerunt vrinæ vt fieri illas dicit Galenus 1. de crisibus cap. 12. At intensus calor febrilis intensam arguit putredinem a qua excitatur. ergo erat febris quieta exterius conturbans interius, vt vult Auicennas 1. fen. 4. esse putridas pestilentes: de quibus dicit Galenus 3. crisium c. 4.

quòd

quòd à principio mites, quæ postmodũ ualde malignæ fuit. Tandem dicamus cum Saxonia, in hac febre uenenũ necasse ægrum, illi gratis concedamus excellentis putredinis signa nulla apparuisse, ergo illud uenenum ab excellenti putredine nõ fuit genitum: non ualet consequentia. potuit enim ab indicibilis putredinis modo sensim humor corrumpi, qui vbi venenum fuit, febrem cõcitauit & interfecit, commutata excellenti putredine in uenenum. Non enim est eadem ratio generationis causæ, & morbi ut supra ex Galeno monstratum est.

DISPUTATIO XII.

An in febre vulgari, quæ perniciosè Siciliam inuasit anno 1592. quam pandemicam pestilentem vocat Marcellus, ægrotis mitti debuit sanguis copiosè. Marcelli opinio. Cap. XLII.

ACTENUS pro dignoscenda pestis, ac pestilentis febris natura, illa disputauimus, quæ à Marcello libro suo de morbo pandemico, minus rectè in doctrina Galeni explicata esse indicauimus: cuius occasione, & multa cum clarissimis nostra tempestate Medicis disseruimus. Deinceps in quibus pro illarum curatione cum illo non conuenimus, amicè, & ingenuè

ingenuè pro ægrorum vtilitate disseremus. Quæ licet plurima sint duo tamen, quæ summi momenti sunt expendemus: Alterum de sanguinis missione in illa febre molienda, quod in calce præsentis libri disputabimus: Alterum, de abusu vesicantium, quod toto secundo libro complectemur. Igitur vt primum agrediamur; Marcellus libro suo de morbo pandemico à folio 30. ad 51. longa verborum serie statuit in vulgari illa maligna febre, quæ Siciliam fere totam pessime confecit ægrotis, vbi vires permitterent, sanguinem fuisse mittendum copiose. Confirmat suam sententiam his rationibus. Primo venæ sectio adimit plenitudinem ergo corpus aliqua ratione exiccat, & consequenter prohibet, ne illa mala qualitas in tota humorali massa diffusa vlterius uires suas exerceat. Secundo medicus debet imitari naturam rectè operantem, at in febribus pestilentibus ex humorum copia summaque putredine, natura sæpe per sanguinis euacuationem ægros iuuit, vt diuersis exemplis docet Hippocrates, præsertim 3. in tertium Epidemiorum 77. in Pericle, & textu 78. in virgine, quæ habitabat in vestibulo templi, & tex. 62. in muliere morosa, & in alia virgine ægrotante tex. 83. quibus omnibus solutus fuit morbus, sanguinem copiosè, Natura excernente. Tertio Galenus primo epide. sec. 3. commen. 26. in Critone, dicit, Hippoc. illi uenã non secasse: quia opportunè nõ fuit ad ægrũ uocatus, ergo

laudat in humorum copia, & malignitate sanguinis missionem. Quarto pestilentes non differunt à putridis febribus nisi secundum magis, & minus; quod speciem non uariat, secundum philosophos, erit ergo in utrisque eadem methodus curationis; sed in putridis Galenus laudat sanguinis missionem xj. method. 15. cum inquit, (saluberri-
„ *mum est in omnibus febribus sanguinem mittere &c.) Quinto in quolibet morbo magno, siue propter affectus magnitudinem, siue partis præstantiam siue malignitatem, viribus, & ætate consentientibus, venam perpetuo secandam scimus, sed hæc febris maligna est, & in limine pestilentis constituta, consequenter, & morbus magnus & ex humorum putredine, viribus ergo constantibus copiose & audacter, est mittendus. Hæ sunt rationes, quas longioribus verbis Marcellus explicat.*

Opinionis euersio. Cap. XLIII.

P*RIMUM in re tanti momenti satis obscure, & indistincte, Marcellus loqui videtur. Mox vero, nec omnino rationi consona affirmat. Indistincte quidem loquitur: non enim explicat, an in hectica pestilenti, sanguis mitti debeat (dantur autem pestilentes hecticæ non vulgares modo, sed & priuatæ ut illa fuit quam refert Galenus 2. in primum proret. comm. 17.) de hac autem febre, inquit, 3. de præsag.*

expul.

expul. cap. 3. *quam medicinam excogites ad putredinem quæ in corde sit? In nostra autem illa vulgari peste plures fuerunt, qui cum leuissime febricuare viderentur, 7. vel 9. die quasi tabefacti de repente uitam cum morte cõmutarunt: obseruati, non minus fuerunt, & qui cum humorum turgentia pessimè laborarunt. An in ijs sanguinem copiosè mississet Marcellus? An vel omnino nõ mittendum indicasset? an purgasset potius? iuxta Hipp. & Galeni præceptum* 1. *aphorismorum* 24. *&* 4. *apho.* 10. *Præterea quid si fuisset summa cacochimia, sine ulla plenitudinis nota? Quid si summa humorum corruptio? Galenus enim* 9. *methodi cap.* 4. *etiam in synocha antequam corrumpatur sanguis secat venam. Quid in quibus, morbus non ad sanguinem, sed ad humores separatos à natura sanguinis habuisset analogiam? Ad hæc neque explicat, an quibus oportebat mitti sanguis, solum in morbi principio, an quouis tempore fieri debuisset? Præterea an postquam maculæ apparuissent, ut in illa constitutione vulgares fuere, Quę si criticæ fuissent, nullo erant artis præsidio mouendę ex præcepto Hipp.* 1. *aphor.* 20: *At uero si criticè, & imperfectè, uel omnino symptomaticè, Natura uiolenter concitata ad expellendum apparuissent, an secta uena, & copiose? an cucurbitulis à profundo trahentibus? ex Galeno* 13. *meth. cap.* 19. *an secta uena ut Simoni fecit Hippocrates* 2. *in* 6. *Epidem.* 30? *an scarificatis suris? ut fecit Apollonius, referente Oribasio lib.* 7.

cap. 20. *Hæc & huius generis reliqua, ad ægrorum salutem conducentia erant explicanda, cum omnia suos habeant Auctores & rationes ad partes: & inter clarissimos medicorum de singulis ferè sub iudice lis sit. Verum illud vnum examinemus quod proponit Marcellus. An copiosè sanguis mitti debuit in illa constitutione, ab illius morbi natura indicatione desumpta.* Copiosè mittendum affirmat. *Quod rationi consonum nõ videtur, potius enim puto, uel omnino non mittendum fuisse, uel saltem parcè, & quidem copiosè nullo modo. Quod sic demonstro. Primo vulgaris illa febris à praua ciborum insolentium corruptione producta fuit, auctore etiam Marcello qui causam principalem protulit cibos prauos, ac insolentes, ob præcedentis durissimæ famis necessitatem; quæ (exceptis paucis nobilibus, quibus contagione accessit morbus) vulgaribus, ac plebi causa fuit principalis, & immediata ægrotandi.* Consimilem constitutionem *post famem narrat Galenus lib. de cibis boni & mali succi cap. 1. sed in illa laudat medicos qui se temperarunt à sectione uenæ, ergo & in hac constitutione nostra, vel omnino non fuit mittendus vel saltem non copiosè: verba Galeni. hæc sunt:) Quumque medici nonnulli*
" *paucis omnino quibusdam sanguinem mittere auderent*
" *morbi initio (si quidem non iniuria remedij huiuscè*
" *vsum reformidabant ob virium iam tum antea imbecillitatem. &c.) Nec valet quod dicat Marcellus, in illa febre sanguinem non debuisse mitti, non quod à*

morbo

morbo non indicaretur, sed quia uires erant languidæ. Nã morbus quoq; flebothomiã per se contraindicabat; q̃d sic, demonstro. Morbus de sui natura uires dissoluebat, ac deiciebat; ergo morbus suapte natura uenæ sectionem contra indicabat. Antecedens patet, cur enim in illa constitutione uires erant languidæ? cur omnibus languidæ? Dicet equidem ob prauam humorum corruptionem factam omnibus communiter à prauis cibis, unde natura non habebat copiam laudabilis sanguinis ad spiritus uitales regenerandos; igitur causa coniuncta, quæ morbum constituebat summa erat illa corruptio: ergo morbus suapte natura vires dissoluebat. Hippocrates *secundo aphorism. 36. inquit (qui salubritatem corporis habent cum per medicamenta purgentur cito exoluuntur: & qui prauo vtuntur cibo.) inquit* Galenus *in commen. (qui uero uitioso utuntur alimento, ob malorum humorũ superabundantiam facile exoluuntur in purgationibus) ergo multo magis copiosa sanguinis missione.* Galenus *enim ubi ob uires imbecillas sectionem uenæ timet, deiectoria medicamenta concedit ut 4. de sanitate tuenda cap. 4. ubi inquit (his. n. si uires non dissuadeant, duorum alterũ, aut sanguis mittendus est, aut purgatio exhibenda, sed discernẽtibus nobis, utrum magis expediat, ut mox dicetur. sin uires imbecilliores dehortantur, sanguis mittendus haud quaquam est, sed deiectio mediocris adhibenda.) Rursus utcũq; id sit ĩ acutis morbis sãguis mittẽdus est si*

uirtus

uirtus sit ualida ex Hippocrate 4. acuto. 19. Sed in nostra constitutione omnibus fere uirtus uitalis à principio imbecillis erat, id non potest negare Marcellus cuius uerba folio 26. hæc sunt. (Erant tanta putredine detenti, in qua spiritus omnes dissoluebantur,) & mox (pulsus erant parui & rari.) Accedit quod erat summa corruptio, & tota humorum massa putrefacta. Marcellus fol. 22. inquit (quare febrem hanc nunquam Siciliæ uisam formali distinctione à putridis alijs, nisi una insigni putredine substantięque corruptione seiungi non debere teneo.) & folio 25. (quia, inquit, tota massa humoralis uidebatur corrupta.) & folio 26. (profunda admodum fuerat putrefactio) & mox (quia, cum magna fuisset in uenis putredo & abominabilis,) & folio 29. (graue olentes erant urinæ ob summam humorum putredinem,) & folio 30. (quod fœtida & cum uermium multitudine egerebant larga humorum copia putrefactorum in causa erat.) ergo in tanta putredine, vel omnino nullus uel omnino paucus fuit sanguis mittendus: consequentia est Galeni, qui primo aph.
" *comm. 17. inquit (si enim uires laborantis debiles fue-*
" *rint, & ea, quæ in corpore est dispositio, sit ex corru-*
" *ptione humorum, uel defectu: parum alimenti sæpius*
" *talibus afferemus: parum quidem, quia uirium imbecil-*
" *litas non potest totam simul alimenti multitudinem substi-*
" *nere: sæpius autem, quoniam multis indiget dispositio.*
" *defectus siquidem exigit adiectionem, corruptio uero contemperamentum.) An igitur, quibus ob summam cor-*

ruptionem, & uirium defectum dandus est cibus parum, & sæpe, copiosam sanguinis missionem faceret Medicus si uellet ægrum interire. Clarius Galenus 4. de sanitate tuenda cap. 4. loquens de sanguinis missione in summa
» *humorum corruptione, inquit, (Nam, quoniam alij*
» *prius, quàm ad exactum sanguinem nutrimentum perue*
» *nit, ueluti semicocti sunt, alij prorsus incocti crudique,*
» *alij paulo absunt à sanguinis forma, rursus alij sangui-*
» *nis faciendi, siue (ut ita dicam) sanguificationis ueluti ul*
» *tima pars, qui utique excessu caloris proueniunt, (quo-*
» *rum alij paululum, alij plus, alij plurimum à sanguine*
» *recesserunt.) ubi paululum uel citra sanguinem restiuum,*
» *uel ultra processum est, audacter mittendus sanguis est:*
» *ubi plus, consideratius agendum: ubi plurimum, in his*
» *nullus omnino mittendus est. Inspicere uero & quanti-*
» *tatem conueniet, ut uerbi gratia, si bonus sanguis exi-*
» *gnus sit, reliquus uero succus plurimus: utique in his ab-*
» *stinendum à detractione sanguinis est.) hæc Galenus, &*
9. methodi cap. 4. in ipsa synocha, quæ à sanguinis plenitudine fit, adueniente putredine uenam non secat, in-
» *quit enim (quoniam autem nec in hoc, nec in lotio, nec in*
» *ipsa caloris qualitate, inditium aliquod humorum putre-*
» *scentium apparuit, optimum factu uisum est, uenam in-*
» *cidere, ante, quam putredo inciperet.) & 11. metho-*
» *di cap. 14. reddit rationem cum dicit, (quoniam nec ob-*
» *structio, nec putredo curari per sanguinis missionem po-*
» *test, ut quæ alia remedia) ceu prius monstratum est) de-*

siderent,

,, *siderent, reponi sanguinis aliquid, ad curationis spacium*
debebit,) tantominus, quando sanguis in virulentũ est
ex corruptione mutatus. Ideo libro aduersus Iulianum
cap. 7. ubi in sanguinis plenitudine, sectam uenam mor-
bos curare dicit: sanguine in uirulentam quandam natu
ram mutato; id inquit nequaquam effici posse cum san-
guis ille, qui corruptus in corpore relinquitur, ex tali eua
cuatione ad benignum non reducatur: Immo potius alimẽ
tum assumptum etiam probum corrumpit (nam inquit, ut
,, *ex cibarijs recte in corpore confectis bonus generatur san-*
,, *guis, sic periculum est, nè, dum idonea concedimus ali-*
,, *menta, cum prauo, qui prius in erat, bonus unà corrum*
patur.) Ad extremum si percuntemur Galenum cur li
bro de cibis boni & mali succi sanguinis missionem non
laudat. Respondet, quia ægrorum uires erant imbecil-
les, quod si rursus instemus & cur imbecilles erant. sic
,, *respondet (nulli eorum animaduerti sanguinem proflu-*
,, *xisse probum, qualem uidemus de sanorum corporibus*
,, *profluere, sed aut plus iusto ruffum, aut nigriorem, aut*
,, *serosum nimis, aut acrem, & uenam dissectam ipsam in*
,, *terfluendum uellicantem mordicus, sic ut ægrè inde ad*
,, *cicatricem duci vulnus posset.) massa igitur humorũ*
in illis erat corrupta. At in nostra illa epidemia, inquit
Marcellus folio 25. tota massa humoralis uidebatur esse
corrupta: ergo & in nostra epidemia, cũ summa corruptio
ne humorum languidæ erant uires, unde & quia morbus
non indicaret, & quia uires nullo pacto substinerent co-

piose

piosè ſanguis mittendus non fuit. Prætereà, inquit,
„ *Hippocrates 3. prognoſticorum 38. (inſpicere oportet*
„ *morborum vagantium impetum nec te latere, temporis*
conſtitutionem; quod confirmat Auenzoar libro 3. tra-
ctatu 3. cap. primo. Sed in illa Epidemia noſtra, mor-
bi impetus non erat ad ſanguinem, ſed potius ad bilem,
& pituitam. Erant omnes ferè, duæ tertianæ conti-
nuæ cum comate, & delirio, nulla vel rara ſynocha
viſa eſt. Acceſſiones licet aliquibus eſſent diebus pari-
bus, non ſanguinis periodum docebant, ſed malum, ac
malignum morbi morem, cum ſanguis ſine acceſſio-
num periodis febrem faciat 9. methodi cap. 4. & Hippo-
crates 3. in 3. Epidemiorum 36. dicit acceſſiones pleri-
que diebus paribus habebant, vbi Galenus *in commen.*
„ *(& hoc quoque, ait, inter rara eſt. Nam febres arden*
„ *tes ſolent, adeoque omnes, ita vt illæ, morbi multum acu*
„ *ti, accedere diebus in paribus.) morbus igitur de ſui na-*
tura copioſam phlebotomiam non indicabat. Rurſus dica
mus cum Marcello fol. 25. analogiam habuiſſe ad omnes
humores, & magis ad ſaguinem. certè, quibus ad alios hu
mores uergebat impetus, nõ erat qđ copioſe ſanguinẽ mitte
ret, neq; uero, quib. ad ſanguinẽ (ut hoc illi gratis condone
mus) habuiſſet morb⁹ analogiã: nã de his fatetur Marcel-
lus, qđ tota maſſa humoralis uidebatur eẽ corrupta. At sã
guis dũ corruptus eſt nãm ſuã mutauit ex Gal. 2. aph. 17.
talis nullo mõ mittẽdus eſt uenæ ſectione. Hip. 3. in 6. epi.
„ 43. *inqt. (nõnunq̃ aliquib. ſanguinẽ detrahi cõuenit oppor*

 tune

„ *tunè in talibus in alijs verò, ut in talibus nõ cõuenit)* Gal.
„ *in cõ. dicit expedit inquit horũ aliquibus sanguinẽ detra-*
„ *hi, quibus scilicet is copiosus est, & non dum insigniter ad*
„ *alterum humorem conuersus. Non detrahendus est au-*
„ *tem, in quibus iam mutatus est.) Ideo 4. de tuenda va-*
„ *let: cap. 3. dicebat (quod igitur omnino alienum est, nul*
„ *la fieri ratione potest, ut id naturæ suæ gratiam recipiat,*
„ *sed educere id quamprimum est tentandum, æquè certè,*
„ *vt, quæ in ventre corrupta prorsus sunt, ea vel vomitio-*
„ *ne vel deiectione expelli profectò est optimum.) Sed di-*
cere quis fortè posset pro Marcello secari potuisse uenam & mitti sanguinem copiosè, dum vires non erant adeo lãguidæ, nec tantus recessus sanguinis à sua natura, nec tanta corruptio in tota massa humorum. Verum neque hoc facere rationabile fuit licet enim in principio, morbus videretur mitior, & vires non ita languidæ præterquam quod rarius accidit vt protinus in primo secundoque die vires imbecillæ cernantur vt x. meth. cap. 2. dicit Galenus. Sumpta tamen indicatione ab eodem morbi vagantis impetu, quem Medicum inspicere oportebat, sanguis erat vel nullo modo vel non copiosè euacuandus. Nam ex eodem morbi vagantis impetu omnes in augmento, & statu vires languidas habebant, pulsus paruos, (ob sanguinem à sua natura summè mutatum) subiugales vrinas: vermes, profundam putredinem, ut supra Marcello cõsistente monstrauimus. Ergo virtus non erat in principio copiosa sanguinis missione demolienda, vt ad statum vs-

quæ non sufficeret; si enim authore Hippocrate in victus
,, *ratione instituenda primo aphoris. 9. (coniecturi oportet,*
,, *an æger cum victu sufficiat perdurare, ad morbi vigorem:*
,, *& nunquid prius ille deficiat, nec possit cum victu perdu-*
,, *rare.) Multo cautius id erit animaduertendum in san-*
guinis euacuatione, de qua loquens Auicennas monet, tāquam naturæ thesaurum esse a Medico sanguinem con seruandum. Præterea, eo ipso tempore principij, quo, nec morbus videbatur magnus, nec virtus debilis, erat massa humorum corrupta ex prauorum ciborum ingestione præcedenti: qui in humores pessimi nutrimenti mutabantur, antequam actu homo ægrotaret. Non enim eadem est ratio generationis morbi, & causæ, inquit enim Galenus 3. in 3. epidem. 75. neque enim sicuti ipsorum gene-
,, *ratio subita est (de morbis loquēs) ita & generationis cau*
,, *sa, vt si medicamentum homo lethale sumpsisset, vel be-*
,, *stia eum virulentissima momordisset: sed pedetentim in*
,, *corpore causæ quæ sunt excitandis, huiusceemodi malis,*
,, *crescunt: quod morsis vsu venit à rabidis canibus) &*
,, *paulo post (longo enim tempore causa, quæ rabiem effecit,*
,, *augetur: quæ vbi eo tandem peruenerit, mortem affert re*
,, *pentinam. item in hac phrenitide vitiosus in corpore hu-*
,, *mor coaceruatus fuit, veneno lethali assimilis, in corpo-*
,, *ribus vicinis aliquid paulatim agens: quæ vitio iam ali-*
,, *quo pacto opportuna erant, humorque ipsa euaserat ma-*
,, *lignissimus lethale repente apparuit symptoma) & 2. de*
,, *alim. facul. cap. 6. inquit (ob eam igitur causam omnibus*

„ praui succi edulijs censeo abstinendum, etiam si ea qui-
„ busdam concoctu sint facilia: nobis enim non aduertenti-
„ bus prauus succus ex ipsis post longum tempus in uenis col
„ ligitur; qui postea exiguam ad putrendum occasionem
„ nactus febres malignas accendit.) Ergo etiam antequã actu ægrotarent qui prauis cibis ægrotarunt, sanguinis massam habebãt prauis succis infectã. & vbi actu febricitare cœperũt, malo modo corruptis; ergo ẽt si in statu morbi ob intensiorem putredinem hæc omnia, vt grauiora, sic euidentiora fierent; in principio tamen, morbo iam producto, & massa humorum putris erat & virtus (natura carente copia laudabilis sanguinis pro nouorum spirituum regeneratione) valida satis esse non poterat. Ad extremum verisimile etiam est in epidemia, quam narrat Galenus libro de cibis boni & mali succi, uires in principio morbi non fuisse adeo debiles, vt in statu: cum circa initium & finem omnia sint leniora secundo aphorismorum 30. & tamen Galenus laudat ibi Medicos, qui venæ sectionis vsum formidarunt, etiam in morbi principio: ergo nec inchoante morbo fuit in nostra illa Epidemia ex eisdem causis, & eadem ratione producta, sanguis copiosè mittendus. Tandem in febribus vere pestilentibus uires statim à principio fiunt debiles vt habemus ex Galeno 3. de præsag. expul. cap. 3. in fine: deijciuntur enim à principio tum quia humores ob magnam corruptelam inepti sunt ad nutritionem, tum maximè, quia in hac febre præcipuè afficitur cor, & sic spiritus vitales,

quorum

quorum est officina dissoluuntur, & à putridis ac malignis vaporibus infecti; ad omnes tum animales, tum naturales actiones redduntur infirmiores; ergo cum nostra illa vulgaris febris ut fatetur Marcellus libro suo de morbo pandemico folio 44. malignæ, & in limine veræ pestis posita sit, rationi consonum erat, ut virium imbecillitatem, tum præsentem, tum multo magis imminentem reformidaret, & nullo eius morbi tempore sanguinem copiosè detraheret.

Opinio propria, & oppositarum rationum solutio. Cap. XLIIII.

ICIMUS itaque in febre uere pestilenti, ut indistincte, sanguinem copiosé euacuare, est valde perniciosum; sic & omnino à sanguine temperare non est expediens. cum distinctione igitur procedendum est. Cum enim varijs temporibus, quæ grassatæ sunt pestes, uarios, & peculiares impetus sortitæ sint. Ita curationes varias indicarũt. quæ enim ad sanguinẽ analogiam habuerunt, (ut illa quam refert Oribasius ex Apollonio) sanguinis missione curatæ sunt: quę uero ad alios humores, à natura sanguinis separatos, vel summã corruptionem citra plenitudinem habuerunt, uenę sectionem omnino aduersam expertę sunt, contra uero purgationem

tionem

tionem potius salutarem. Nec defuerunt, quę neutra prædictarũ euacuationũ iuuarentur, pręcipue hecticę pestilentes. Ita & graßatę sunt alię, quę solis antidotis tota substantia pugnantibus curabantur, & harum omnes non eisdem, cum quędam sola terra armena, alię sola urina humana remedium inuenissent ut 9. & xj. simp. docet Galenus. Quarum omnium tum mores, tum curationes referre, pręsentis consilij non est. cum ab historiarum, & medicinę scriptoribus uberrimè proferantur. In nostra igitur epidemia, ut quibusdam sanguinem mittere non tamen copiose, fuit utile; sic pluribus uenam secare fuit ualde perniciosum. Quicunque enim in illa constitutione ęgrotarunt duorum generum fuere: alij ex insolentium ciborum ob durissimam famem, prauis edulijs in perniciosam illam febrem inciderunt, ut plebs uniuersa, & pauperes ferè omnes. Alij uero, ut nobiliores, ac diuites, qui ciborum insolentium prauitate non ęgrotarunt, contagione in idem genus morbi perniciosi inciderunt. Prioribus sanguis nullo modo mitti debuit sumpta à morbi natura indicatione; posterioribus mittendus quidem fuit, sed non omnibus, neque copiosè. Horum enim hectica pestilente correptis, uel putrida habente analogiam ad alios humores, uel quibus sanguis summa corruptione fuit infectus; & ad uenenosam qualitatem praue mutatus, à sanguinis euacuatione putauimus temperandum. Quibus autem uires ualerẽt, & plethorię signa apparerent, uel febris synocha concitaretur, sanguinem

inchoan-

incheoante morbo euacuauimus, antequam altè putresceret ex Galeni consilio 9. meth. cap. 4. plerisque ante morbi congressum, plenitudinem auferre, corpus omni ingenio exsiccare, & deobstruere conati sumus ex Galeni instituto 1. de diff. febrium cap. 4. quod opportunè misso sanguine fecimus. Quibus suppressa menstrua, uel hęmorrhoides apparatum contagioni recipiendę fecere pleniorem, sanguinem pro virium tenore detraximus. Quibus natura adcutim excernere humorem ex prędom. sanguinis tentasset, si uel ęgre, vel imperfectè id molita esset, eius motum iuuimus, vel cucurbitulis scarificatis, quę ex alto trahunt ex Galeno 13. meth. cap. 19. si plenum corpus non fuisset, si uero adesset plenitudo, suris scarificatis iuxta pręceptum non modo Apollonij, & Oribasij, sed Galeni secundo aphorismorum 17. & 4. de tuenda ualet. cap. 4. sic & fluentibus humoribus febrem facientibus, ad partem principem, & in ea dispositionem inflãmationis uel ueram inflammationem concitantibus, (vt sępe ad cerebrum tum coma, tum delirium, tum lethargum, tum phrenitidem induxere) pro virium tenore adfluentium diuersionem, & firmatorum deriuationem, sanguinem missimus. Quòd non modo inchoante morbo sed vigente, quando oportuit sumus executi; vt quoque in summo Morbi vigore fecit Galenus 3. acu. 33. omnibus tamen ijs, & horum similibus, minus copiose, quam à morbi magnitudine indicaretur, euacuauimus; & multo potius uices flobothomię multiplicauimus, quam quantitatem,

tatem, ex Auicennæ instituto, timentes imminentem virium lapsum: quæ licet debiles non essent à prauorum ciborum corruptione, quos non comederant: contagione tamen; ab illis indita qui prauorum ciborum esu ægrotarunt, si non omnino in eandem, in consimilem tamen humorum corruptionem; & qualitatem, morbo saltem increscente, incurrebant. Prioribus autem, qui ex prauis cibis, vulgari illa febre affecti sunt; quibus summa humorum corruptio, profunda atque perniciosa in venis aderat, nec copiose, nec parcè quidem sanguinem detraximus; iuxta Galeni verba lib. 1. de cibis boni & mali succi cap. 1. & eiusdem præcepta quæ ex 4. de sanitate tuenda cap. 4. & 11. meth. cap. 14. & lib aduersus Iulianum cap. 7. supra retulimus. Nec Marcelli rationes oppositum monstrant. Ad primam quod venæ sectio tollat plenitudinem, concedo; & quibus illa aderat admisi, licet pro virium timore, partius, & multiplicatis potius uicibus, quam quantitate ex Auicenna præcepto. Exsiccare illam corpus non nego copiosam, sed ita in nostris ægris fuisse moliendam non puto; tum quia pariter vires deiecisset; tum quia si ita arguat Marcellus: Corpus indiget exsiccatione, ergo indicat venæ sectionem, est fallacia a genere ad speciem: quando, & purgatio non minus corpus exsiccet: dicit enim Auic. lib. 4. fen. prima tracta. 4. cap. 4. (summa curationis earum est exsiccatio: & illud cum phlebotomia: & solutione ventris: & oportet ut incipiatur in ea ad euacuandum; si autem materia vin-

" *cens fuerit sanguinea, fiat phlebotomia, & si fuerint hu*
" *mores alij euacuentur*) quod protulit Galenus libro de sangu. miss. cap. 8. & primo aphorismorum comm. 23. Infert tandem Marcellus probibere phlebotomiam, ne mala qualitas in tota maßa diffusa vlterius vires suas exerceat: Id gratis dicit: nec probè dictum videtur. Si n. venenosa illa qualitas pauca sit, & non dum in totam humorum maßam diffusa, agitatis sanguinis missione humoribus toti commisceatur: vt ex pauco alöe in fundo vasis aqua pleni docet Fracastorius; quæ si agitetur alois amaritudine, uehementius inficitur. Si uero tota massa sit iam uenenosa qualitate affecta, nec venæ sectio conuenit, vires enim summo veneno debiles, reddit imbecilliores, spiritus aliquos bonos vnà cum sanguine educit atque dissoluit: nec totum venenum, quantumuis copiosa fiat sanguinis missio, euacuat; nunquam enim phlebotomia tantam haurit sanguinis copiam, quin maiorem non relinquat: quæ cum ad benignum sua venefica qualitate non reducatur, uires omnino dißoluit, & naturam, quod malignum reliquum est, prosternet, ideo Galenus xj. meth. cap. decimo quarto dixit putredinem sanguinis missione non curari; & in synocha sanguinem mittere, antequam sanguis putrescat, festinauit, nono method. cap. quarto: quod neque contulißet, si synocha pestilens futura eßet, cum totum venenum illa euacuare minimè potuisset. Ad secundam dico, debere nos imitari naturam rectè tamen operantem, ita

vt complete perficientem sinamus, & vllo modo nouemus, irritemus, vel moueamus iuxta preceptum Hippocratis primo aphorismorum 20: imperfecte vero recte tamen agentem adiuuemus, & subministremus: contrarie autem & noxie operantem prohibeamus, transferamus, & diuertamus, vt primo aphorismorum commen. 21. monet Galenus. In constitutione, quam narrat Hippocrates 3. Epidemiorum contulit effluxio sanguinis copiosa. (licet nec, id in ea fuit vniuersaliter verum, ut patet 3. in tertium epidemiorum 35. & 42.) Ergo in omni constitutione, quæcunque illa fuerit cuius vis temporis uel analogiæ, sanguinem copiose mittendum esse affirmare, fallacia est à secundum quid ad simpliciter. Cum ipse Galenus in omnibus constitutionibus sanguinis missionem non laudet: neque nostra constitutio à prauis cibis exorta similis fuit illi quam narrauit Hippocrates 3. Epidemiorum à praua aëris mutatione producta. Ad tertium de exemplo Critonis, ex dictis patet responsio: nam præterquam quod erat febris illa sporadica, & natura tentauit uenenum deponere a parte principe ad crus; quod cum omnem superfluitatem capere non ualuisset, residuum recurrens ad caput ascendit: quod, qua erat malignitate furiosum delirium excitauit: quo casu erat in principio natura à plenitudine secta uena exoneranda, tum eius motus adiuuandus, quo uergebat noxios humores deponere. Dicet quis,

in

in nostra constitutione erant in cute exanthemata. Respondeo, quod, quibus erant cum plenitudine, & praua qualitate, & uires non contra indicaßet, naturam exonerauimus, & uenæ sectione, & purgatione iuxta præceptum Galeni secundo in 6. epidemiorum 30. in Simone latas pustulas habente, non tamen sanguinem copiosè euacuauimus, tum ob causam ante dictam, tum nè humores adcutim emißi uasorum inanitione regrederentur ad partes principes, ut docet Galenus 3. de naturalibus facultа. capite 13. & commen. 68. Secundi prognosticorum, & secundo in primum Epidemiorum commen. 38. quod aliàs à nobis fusè monstratum est. In quibus igitur, erant symptomaticè excretiones adcutim, uel omnino morbum non iudicantes (criticè enim per has excretiones nulli contigit morbi solutio) naturæ depositionem iuuimus. In humoribus separatis à natura sanguinis, ut erant exanthemata nigra, liuida, uiolacea fomentis frictionibus, & huius generis reliquis extrahentibus adcutim cura noxam: In humoribus uero sanguineis, ut erant rubra, uentosis uel suris scarificatis. Ad quartum cum dicit non differre pestilentes à putridis nisi secundum magis, & minus, assumptum eße falsum supra cap. decimo copiosè monstratum arbitror. Ad quintum in omni morbo magno secandam uenam, dicit Hippocrates quarto acutorum 19. magnus morbus fuit

nostræ febris malignæ, & in limine pestilentis constantia. Respondeo primum propositionem Au-ctoris libri quarti acutorum, text. 19. indefinite prolatam esse non vniuersaliter, quid enim si he-ctica sit, vel effimera pestilens? quid si materia turgens? magni quidem sunt affectus, in his tamen venæ sectionem Gal. non consulit: Tympaniam, & ascitem nemo per sanguinis missionem curare est au-sus inquit Galenus quarto acutorum, commen. 111. Rursus in febre à summa corruptela humorum sanguinis euacuationem non laudat Gal. 9. enim methodi capite decimo, inquit, (porrò in ijs continentibus febribus, quæ ex stipatione meatuum accenduntur, quoniam valida plerumque virtus est citra periculum euacua-tio adhibetur: in alijs vero morbis maxime est peri-culosa, veluti si forte incidit in corruptela humorum) Magnus ergo morbus, magnum remedium per se in-dicat, & paruus paruum, vt extremis extrema conuenire dicit Hippocrates primo aphorismo. 6. Sunt ergo magna remedia duo, sectio venæ, & purgans medicamentum ex Galeno secundo aphorismorum 29. quinto method. capite decimo quinto. Ergo si mor-bus magnus erit à plenitudine, vel vitio sanguinis, sectionem venæ requirit, si vero à vitio aliorum humorum, non venæ sectionem, sed purgationem. Hoc totum declarauit Galenus quarto method. cap. sexto cum dicit. (Nunc illud docere volo, tum ipsam

,, *ipſam morbi ſiue vim , ſiue magnitudinem , appel-*
,, *lare velis pro indicatrice quadam ſanguinis detrahen-*
,, *di , vel purgationis adhibendæ ſtatuendam eſſe : tum*
,, *vero Hippocratem hanc omnium , quos nouimus ,*
,, *primum indicationem adinueniſſe ,) & libro de*
curandi ratione per ſanguinis miſſionem capite ſepti-
,, *mo , inquit , (ſed illud prius videndum , quid ſit*
,, *quod in illis aceruetur . ſi quidem nonnullis amare*
,, *bilis ſuccus plus cæteris colligitur : quibuſdam bilis*
,, *atræ aut pituitæ : alijs ex æquo omnes , in quibus*
,, *ſanguis abundare dicitur . hos ergo omnes vacuabis,*
,, *ſicuti etiam podagricos , & arthriticos veris princi-*
,, *pio , exhibito videlicet aut medicamento purgante ,*
,, *aut ſanguinis diminutione .) & ſexto aphoriſmo-*
,, *rum quadrageſimo ſeptimo , vbi dicit Hippocrates ,*
,, *(quibuſcunque venæ ſectio , vel purgatio cum me-*
,, *dicamento conuenit , hos vere purgare , vel ve-*
,, *nam incidere oportet .) Galenus in commen . in-*
,, *quit , (hos enim oportet vt anticipemus euacua-*
,, *re vere adueniente , vel per venæ ſectio-*
,, *nem , ſi plenitudinis paſſionibus ſubijciuntur : uel*
,, *per purgationem , ſi ijs , quæ ex corruptio-*
ne proueniunt .) Ergo non cuilibet morbo ma-
gno , ſed ſolum plenitudine , uel uitio ſangui-
nis , magno , ſanguis eſt euacuandus , cuiuſmo-
di noſter morbus non fuit . Ad extremum

non

non modo magnus morbus requiritur, sed uirtus ualida ex eodem 4. acutor. nam inquit textus,

" (in acutis morbis sanguinem detrahes, si

" ætas florida, uirtus ualida, & morbus magnus,) in nostra uero epidemia uel non erat ualida uirtus, uel ex eodem morbi impetu in uigore de facili corruebat ob summam humorum corruptionem à prauis cibis.

Finis Primi Libri.

GERARDI

GERARDI COLVMBAE DOCTORIS MEDICI, ET PHILOSO-PHI MESSANENSIS DISPVTATIONVM.

De febris pestilentis cognitione, & curatione. LIB. II.

DISPVTATIO VNICA.

AN IN FEBRE PESTILENTI ILLVstris Domini Vincentij Rao medicamenta vesicantia rectè fuerint instituta.

TEMPVS est ut examinemus, an medicamenta uesicantia ex cantharidibus parata; rationali methodo fuerint apposita illustri D. Vincentio Rao febre pestilente & comate, laboranti. Huius enim disputationis causa, omnis hæc controuersia fuit suscepta. Hanc disputationem diuidemus in quatuor partes. In prima referemus Marcelli Capræ rationes, quibus

bus uesicantium usum confirmat, & illas examinabimus. In secunda rationes proferemus, quæ illa explodenda fore conuincunt. In tertia an illust. d. ægroto contulerint, an obfuerint potius, demonstrabimus. In quarta demũ parte referemus rationes Herculis Saxoniæ, quibus uniuersaliter in omni febre pestilenti phænigmata conuenire, utraque sua disputatione contendit, & illas explicabimus.

Prima pars disputationis.

Marcelli Capræ pro vesicatorijs, ratio prima. Cap. I.

ONGA uerborum serie contendit Marcellus libro suo de morbo pandemico à folio 71. ad 92. medicamenta uesicantia in ægritudine Illust. Dom. Vincentij Rao apposite fuisse instituta. Rationes & auctoritates, quas profert, ad duo capita referri possunt. Primam circumscribit Marcellus folio 77. his uerbis (in hoc Illust. ægroto duo reperiebantur præternaturam affectus, qui nos medicos incurando tenebant sollicitos: unus nempè, febris illa uulgaris, & perniciosa: alter uero coma erat. Qui affectus cum complicati essent, complicatam debebant habere curandi rationem. Quare ad quod magis urgebat,

altero

altero non neglecto attendere oportuit.) Hoc supposito, explicat affectum, qui magis urgebat: & subdit (*Nam tunc maxime urget affectus, ubi ipse magnus fuerit, uel ex eius propria essentia, & magnitudine, uel quia cacoethes, vel propter affectæ partis præstantiam.*) Mox & aliud supponit sic (*& quando isti complicati affectus ità se habent, vt vnus sanari nequeat, nisi prius alter curetur, illi est prospiciendum, quo non curato, reliquus affectus curari non valet, & sic si unus affectus causæ rationem obtineat, alter verò effectus: Inspicere oportet, num affectus tantæ sit malignitatis, ut statim necem inferre possit, & ita huic primo occurrere oportet, deinde ad causam reddere.*) His ita suppositis enthymematice arguit sic (*In hoc illustr. ægroto affectus magnus erat præter naturam coma, seu cathaphora, quæ necem promittebant, causa uero erat febris maligna, cum ex hac causa originem duxisset coma, ultrà materialem causam, quæ est concursus uaporum ab infernis partibus ad cerebrum.*) Hoc assumpto, sic infert (*uera igitur curandi ratio erat: quòd cum præcessißent tot notabiles euacuationes, & per uenæ sectionem, & per purgationem, materiam malignam derelictam, ad remotissimas partes reuellere, & maxime ad cutim.*) His uerbis uidetur Marcellus primam rationem finire. Nam sequentibus uerbis ab hac diuersam agreditur, ut referemus.

Euersio Primæ Rationis Marcelli. Cap. II.

AEC si aliqua ratio est (diu enim dubitaui an esset) Primo assumit falsum, Secundo infert ex non aßumptis, Tertio sua conclusione destruit quod probare intendit, & Quarto nihil prorsus pro uesicatorijs concludit. De primo, magnum affectum uocat coma, dicitque necem promittere. Quod recte dictum non est. Contrà siquidem febrem affectum omninò magnum, & mortem minantem dicere potius debebat. Hoc ita demonstro. Maior affectus est phrenitis, quam coma, sed in phrenitide, & febre, succus febrem constituens necem affert, non phrenitis. Ergo in comate, & febre complicatis, humor producens febrem necem affert, non coma. Maior est euidens, nam ab humore pituitoso, cerebrum refrigerante & humectante fit coma ex Gale. 2. in 1. proret. 29. & 4. de præsag. ex pul. cap. 8. à flaua uero bile phrenitis ex Gal. 3. de locis affect. cap. 5. & primo in 1. proret. commen. 1. Sed flaua bilis longe uehementioris est actiuitatis, quam pituita: Ea enim, ut reliqui succi elementis ceteris, igni proportione respondet 8. de decretis Hippocr. & Plat. cap. 4. Rursus ut coma ex cerebri frigida intemperie fit 2. in 1. proret. commen. 29. Sic phrenitis, præter calidam intemperiem in cerebro, & eius inuolucris phlegmonen excitat.

citat. 2. de causis symp. c. 7. Minor est Gal. 3. in 3. Epi-
" dem. commen. 75. ubi dicit (Namq; sic phreniticus ini-
" tio statim uomuit uirulenta: quòd febribus adurentibus
" ferè est consequens. Itaque ut ueneno epoto lethali qui-
" dam postridie uel tertio die moriuntur, qualitate eius, non
" copia mortem afferente, & item hic quoque æger statim
" tertio die censendus est obijsse, à qualitate succorum uiru-
" lentorum, non à phrenitide, peremptus: At phrenitis
" illum esse subsecuta, symptomatis uice.) Igitur in
ægroto nostro patiente coma, & febrem, quam malignã,
& perniciosam esse fatetur Marcellus lib. suo fol. 77. &
79. & alibi sæpe. Manifestum est, potius febrem quã
coma magnum morbum, necem inferre magis potentem
dicere Marcellum debuisse. Præterea, si quæramus ab
eo cur necem ægroto nostro coma promittebat? Respon-
deret, quia cerebrum membrum princeps, & ad uitam
apprime necessarium offendebat. Sed febris, & quia fe-
bris, & quia pestilens cor, & innatum uitæ calorem de-
moliebatur, ergo febris comate maior affectus, & mor-
tem inferre potentior fuit. Febris enim quia febris est
plus cæteris sollicitos nos tenet ex Galen. 8. meth. cap. 9.
Cor enim necessario offendit, ut idem dicit 1. de diff. feb.
capit. 4. pestilens autem pemphingodes terribilis dicitur
primo in 6. Epidem. comm. 29. magnaque ex parte le-
thalis: Quoniam peculiari suæ uenefica qualitatis anti-
pathia à tota substantia cor offendit. Siue enim externa
contagione per aerem inspiratum pestilens coinquinamẽ-

tum ad cor perueniat, ut uenenum enecat ex Gal. lib. de Ther. ad Pis. cap. 16. Siue internorum humorum corruptione uenefica producatur, ubicunque focum in corpore habeat, ut pestilens sit, cor necessario offendit. Neque enim Fracastorij illa seminaria pestilentia esse possunt, quamquam acutissimæ, & uehementissime sint contagionis, ut lib. 1. insinuauimus, nisi morbum inducant magna ex parte lethalem. At uero lethalem magna ex parte morbum inferre apta non erunt, nisi suapte natura apta sint cor demoliri. Inquit enim Galenus 5. de locis affect. cap. 1. (Quum itaque tres sint principes partes, quibus gubernatur animal, semper mors ad immodicas sequitur cordis intemperantias simul enim cum ipso omnes uitiantur partes.) Ita 2. acut. 47. (Velocissima igitur, inquit, fiunt corde patiente mortes: deinde affecto cerebro: tardissima ab hepate prodeunt.) Quod confirmat 7. meth. cap. vltimo & 6. aphor. comm. 18. Igitur quanto præstantius est cor, quam cerebrum ad vitam animalis, quantoq; cordis affectus, cerebri affectibus (data essentiæ paritate) sunt grauiores, tanto febrem illam perniciosam in nostro ægroto comate maiorem, ac magis lethalem affectum fuisse, Marcellus fateri debuisset. Præterea in nostro ægroto coma erat symptoma, febris erat morbus, ut fatetur esse perpetuo Galenus, ubicunque coma & febris complicantur vt 1. in 3. Epidem. 7. loquens de Hermocrate 2. in 3. Epidem. 8. 3. in 3. Epidemio. 34. lib. de comate 1. primi proret. 1. & alibi sæpe. Quòd in nostro

ægroto

ægroto negare non potest Marcellus, qui libro suo folio 70. dixit (nono die eius ægritudinis adueniente symptomate quodddam pessimo, somnifero comate.) Tunc sic arguo, à symptomate nulla sumitur indicatio curatiua per se, nisi ex accidenti, quando subierit naturam causæ. Sed in nostro ægroto coma erat symptoma, & nullo modo subibat rationem causæ. Ergo nulla à comate sumi debebat indicatio curatiua. Maior est Gale. 12. meth.
›› cap. 1. vbi inquit (vt enim in summa dicam, nullum
›› symptoma, qua symptoma est, nec curationis rationem
›› indicat, nec primum immutat. Monstratum enim est
›› ex morbis ipsis curationis indicationem præstari, veluti
›› ex causis ipsis prouidentiæ.) & mox subdit (Ex acci-
›› denti tamen symptomata quoque curandi rationem ali-
›› quando mutant, causæ scilicet locum eo tempore haben-
›› tia.) Minor patet ex Gal. eodem cap. cum subdit (Eo-
›› rum omnium, cum veluti causæ, curationem immutant,
›› vnum caput est: dico id vnum læsionem, siue ea ipsius
›› virtutis sit, siue affectionis.) Sed in nostro ęgroto coma neutrum inferebat. Vires enim febris dissoluebat, non coma. Habebat ęger languidas vires inquit Marcellus lib. suo fol. 71. Declarauit autem folio 5. quales erant pulsus virium languorem denotantes in illa constitutione, cum dixit (pulsus rari, & parui fiebant.) Tales autē ex vehementia febris pestilētis fiūt authore Gal. 3 de presag. expul. cap. 3. non à comate, ut patet ex Gale. lib. de pul. ad tirones, & Paulo lib. 3. cap. 9. Neque vero

coma

coma febrem illam pestilentem adaugere poterat adeò vt rationem causæ subiret. Nam si spectemus comatis intemperiem, ea quidem frigida est; si verò febrem obseruemus, quam coma suapte natura posset inferre, vel omninò nullam inueniemus, cum coma inflammatio non sit, vt est lethargus, vel si aliquam afferret, lentam eam esse necesse est; quando lethargus comate affectus grauior, in eodem frigidæ intemperiei ordine, febrem lentam, & non vehementem inducat: Vt docet Paulus lib. 3. cap. eodem cum
" *dicit (Lethargicos comitatur febris lenta, non impensè*
" *acris, erodensque, cum alto sopore, quæ cataphora græ-*
" *cis dicitur. Pulsus his magni, rarique sunt, & undosi.)*
De secundo, & tertio, quæ proposuimus; Dicimus quod etiam si quæ assumit Marcellus vera essent, In suo argumento concludit ex non præmissis, & sua conclusione destruit, quod probare intendit. Vtrũq; sic demonstro. Inquit (in comate, & febre complicatis, coma erat affectus magnus, qui necem promittebat.) Ex hoc debebat inferre, ergo à curatione comatis erat inchoandum. Sed infert (ergo uera curandi ratio erat materiam malignam derelictam, ad remotissimas partes reuellere, & maximè ad cutim.) At hoc non est curare coma, sed febrem, ergo concludit, quod in præmissis non accepit: & contra quàm intendit demonstrat. Si quidem humor malignus, quem reuellendũ esse concludit, coma non constituebat, sed febrem. Quamquam enim pituita quoque putresceret in nostro ægroto; succus tamen, qui excellenter putrescebat, & febrem

illam perniciosam constituebat, erat flaua bilis adustione in atram versa. Hoc patet ex cõfessione Marcelli, qui folio 73. & 74. ęgrum dicit fuisse habitus melencholici, & folio 71. exanthemata illius subnigra. Cęterum etiamsi idem succus malignus febrem, & coma concitaßet: manifestum est, quod febrem, vt morbum coma vero ut morbi symptoma constituißet. Quod negare nequit Marcellus, qui febrem, morbum, & coma morbi symptoma statuit in nostro ęgroto lib. suo folio 70. Ergo dum humorem malignum concludit eße reuellendum, febrem potius curat, quam coma; cuius oppositum facere intendebat. Argumentum est Gal. qui 12. metho. cap. 1. inquit (Quòd si vno remedio tum symptoma leniri, tum morbus curari queat, id utique non fuerit symptoma respicere, aut symptomatis causa remedia sumere: sed omnis eiusmodi auxiliorum species planè morbi curatio est.) Rursus hęc materia maligna, quam reuellere ad remotissimas partes intendit, vel erat firmata in cerebro, uel ad illud confluebat. Quocunq; modo affirmet, uesicatoria excludit. Nam si firmata sit reuulsionem non indicat, sed deriuationem ex Galen. 2. ad Glau. cap. 2. Vesicantia uerò cuti apposita pręsertim brachijs, spatulis, & tibijs, vt fuit in ęgroto nostro, nullo modo deriuant à cerebro: inquit enim Galenus 5. meth. cap. 3. (deriuatio ad uicina loca fit, cum id, quod per palatum uacuatur, per nares deriuatur:) & paulo post (tum per vicina deriuabis, vtiq; quę per aluum fluunt, ea vel per vrinas, vel vterum transmittens: quę vero per

vrinas

„ *urinas, ea uel per uterum, uel per sedem transferens: pari*
„ *modo, quę per uterum erumpunt, vel per vrinas, uel per*
„ *aluum: quę uero in oculis, aure, uel palato fluxiones acci*
„ *dunt, eorum ad uicina deriuatio per nares est.)* Quod con
firmat 4. aphor. comm. 2. & Hipp. 6. aphorismo. x. inquit
„ *(caput dolenti, & circumdolẽti, pus, uel aqua, uel sanguis*
„ *effluens per nares, aut os, aut aures, morbum soluit.)* Idem
confirmat lib. de iudic. prope finem. Si verò fluentes hu-
mores ad caput reuellere intendit. Hæc reuulsio uesican
tibus ad cutem positis exequi nõ debet, sed purgatione per
aluum. Quod probare tum ratione, tum auctoritate faci
„ le est. Primum inquit Gal. 5. meth. cap. 3. *(Reuulsio in ijs,*
„ *quæ supra sunt, omnibus, deorsum semper agitur: sursum,*
„ *in ijs, quæ sunt infra. Præterea a destris ad sinistra, sicut*
„ *ab his rursus ad illa: similiter ex ijs, quę intus habẽtur, ad*
ea, quæ foris sunt: contraq; ab his ad illa.) Sed in nostro æ-
groto humor, qui concitabat coma, fluebat sursum à foco fe
bris ad cerebrũ, ergo seruata oppositionis rectitudine, deor-
sum erat diuertendus. Gal. 4. meth. c. 6. inquit *(Quare*
„ *nunc quoq;, si etiamnum fluxio ualenter irruat, reuellere*
„ *ad contraria studebimus, utiq; si in superioribus ulcus con*
„ *sistat, per inferna purgantes.)* & 13. meth. c. x1. *(eadem*
„ *ratione, inquit, in omnibus, quæ circa caput accidunt, me-*
„ *dicamentum, quod aluum deijcit, ad contrarium auertit.)*
„ Hipp. 2. in 6. Epide. 9. *(si sursum uergant elata, per infe-*
„ *riora soluere.)* Et libro de humoribus 1. tex. 13. inquit *(de*
„ *riuatio, in caput, in obliqua, qua maxime repit. Aut*

reuulsio

" *reuulsio in supernis deorsum, in infernis sursum.*) Ita Gal. lib. 2. de frac. com. 27. Ita 2. in 6. Epidem. 14. & lib. Oribasij de cucurbitulis deri. & reuul. ex Gal. cap.
" 19. (*in summa dicit, reuulsio facienda est, deorsum qui-*
" *dem, vbi succi ad superiora: sursum, vbi ad inferiora vergunt, &c.*) Ita humorem turgentem prius quam membrũ aliquod princeps occupet reuellit quidem Hippocrates non ad cutem, neque vesicatorijs. Sed eadem die purganti medicamento, per inferiora illum euacuat 4. aphor. x. Adde his quòd humor ille malignus in nostro ægroto morbi erat causa: Igitur quemadmodum vt fluens ad partem principem indicabat sui reuulsionem, ità vt morbi causa sui abscissionem. Galenus x. meth. cap. 1.
" inquit. (*Ita fit vt tres primi scopi sint, qui in propositis*
" *iam ob putredinem febribus, agendorum indicationem*
" *nobis præbeant: vna febris ipsa: altera effectrix eius cau-*
" *sa: tertia vis ipsa naturalis. Cæterum priores duo scopi*
" *submouendi sunt: tertius est tuendus.*) & 4. meth. cap.
" 4. (*præcipitur enim, inquit, ab omnibus ferè antiquis*
" *medicis, quicunque ratione quadam, ac methodo de vl-*
" *cerum curatione scripserunt, causas, quæ illa creant, ab-*
" *scindendas esse, æque profectò vt cæterorum omnium mor*
" *borum. Non enim arbitror, in vlceribus manente ad-*
" *huc causa, quæ ea excitauit, hanc prius tolli expedit, in*
" *alijs morbis non expedit: sed omnino in omnibus, in qui-*
" *bus effectrix causa adhuc manet, ab hac inchoanda cu-*
" *ratio est.*) Abscinditur autem causa cùm purgante

medicamento noxius humor totus extra corpus excernitur, longè facilius, vberius, & commodius, quàm si ad cutem vesicantibus transferatur: vt infrà monstrabimus. Nec est quod dicat Marcellus fol. 79. praecessisse in nostro aegroto notabiles euacuationes, & per venae sectionem, & per purgationem. Nā post illam euacuationem factam purgante medicamento nulla noua indicatio insurgebat in nostro aegroto, sed eadem omnino remanebat, quae purgationem à principio indicauit. Non erat ergo medicis temere transeundum, ad nouam auxilij materiam instituendam. hoc sic patet, vel enim à principio morbi purgauerunt Medici noxios humores, vt minorem iam factam materiam, facilius conquoquere Natura potuisset: Quòd in illis morbis fit in quibus speramus aegrum conualiturum ex Gal. 2. aph. comm. 29: Vel vt humorem malignum, vt dicunt, eradicarent: priusquam membrum aliquod princeps obsideret, vel vires deiceret, vt fit in turgente materia ex 4. aphorism. x. Quodcunque affirmet vesicantia prorsus excludit. Nam si primum dicat Marcellus; tunc minorata morbi causa in principio; in morbi vigore erat à vesicatorijs temperandum, ne naturā diuerteret à coctione humorum: Quae enim concoquenda sunt, quiete opus habent 4. acuto. 44. Nec est verum Hipp. quietis nomine solum à purganti medicamento vacationem significare vt explicat Saxonia lib. 3. de phaenigmis cap. 9. Contradicit enim Galeno, qui comm. 44. referens causam cur medicamenta coctionem perturbent,

„ *inquit (Præterquamquod neque valenter calfaciat, ne-*
„ *que refrigeret, sed leniat mulceatque: quibus maximè*
„ *indigent, quæ coquuntur maturanturqúe. Quòd si hæc*
„ *coctioni humorum conferant. Purgationes contrariæ exi*
„ *stunt: nempè corpus vehementer mouentes frangunt.)*
Sed vesicatoria corpus vehementissimè cùm mouent, tùm calfaciunt, ergo vehementer, & frangunt, & coctionem impediunt: hoc negare non potest Saxonia, qui lib. 3. de phœnig. cap. 14. inquit (vesicatorij autem hoc ipso tempore excitata facultas, est vehementissima attractio calore, dolore, euacuatione, & substantiæ similitudine.) Quam facultatem si habent in principio morbi apposita, cum de sui natura habeant, omni morbi tempore habebũt. Non minus calida sunt in quarto ordine, ergo coctionem non iuuabunt, quam moderatè calida iuuare dixit Gale. *loco allegato, & 11. meth. cap. 9. & 14. ergo per caloris excessum, offendent, distrahent, atque turbabunt humoris coctionem. Si secundum dicat, purgauisse nempè medicos, vt maleficam morbi causam penitus abscinderent: Tunc vel illa purgatione hoc indicatum absoluerunt, vel remansit adhuc tantus succus malignus, quantus ad febrem perniciosam continendam sufficeret. Si primum, ergo nullum remanebat indicatum reuulsionis, ablato iam indicante. Abscissa enim causa febris, quod est reliquum moderatis motibus, & refrigerante perspiratu, ad exactam symmetrian reducendum est ex Gal. 11. method. cap. 8. & lib. artis med. cap. 89. Si secundum ergo*

eodem indicante adhuc persistente, eadem remanebat indicatio, idem auxilium, seu eadem materia indicationem absoluere apta requirebatur. Argumentum est Hippo.
„ *2. aphor. 52. cum inquit (omnia secundum rationem*
„ *facienti, si non succedat secundum rationem: non est trã*
„ *seundum ad aliud, stante eo, quod à principio visum est.)*
Erat igitur locus epicrasis, vt refert Galen. 9. meth. cap. 10. non autem ab euacuatione per aluum, ad uesicantia medicamenta temerè transeundum. De quarto, etiam si Marcello omnia, quæ voluntariè assumit, gratis condonaremus, nihil omnino pro vesicatorijs concludit. Nam etiam si nullomodo per aluum excerni, sed omnino ad cutem deferri debuisset malignus humor: Si indè inferat ergo vesicantia erant cuti apponenda, fallaciam clarè committit à simpliciter ad secundum quid. Plures enim sunt auxiliorum materiæ, quibus reuellere ad cutim, atque à profundo ad extimam corporis superficiem, noxios humores trahere Medicus potest, Frictiones, Innuntiones, Fomenta calida, Cucurbitulæ, surarum scarificationes, Animalia euiscerata, Balnea, & reliqua: de quibus infra secundum Galenum copiosè loquemur. Vesicantia verò, vt nec horum omnium maximè trahunt, ita horũ omnium maximè nocere potius quam conferre sunt apta, vt inferius ostendemus. Igitur vt ab indicatione ad indicatum fit necessaria illatio, sic ab indicato, ad vnã speciẽ auxilij illatio necessaria nõ est: Idẽ. n. nõ sunt indicatũ, & indicati materia, ex Gal. 9. meth. c. 14. & 14. eiusdẽ. c. 1.

Marcelli Capræ pro vesicatorijs Ratio secuuda. Cap. III.

ECVNDAM rationem adducit *fol. 79. his verbis, (materiam malignam derelictam, ad remotissimas partes reuellere conducebat. & maximè ad cutim per quam natura tẽtauerat hanc materiam deponere, vt exanthemata indicabant. eo enim ducere medicum oportet, quò maximè natura vergit: Si natura igitur tentauit à parte principe deponere ad aliam minus principem, & à nobili ad ignobilem, talem naturæ motum Medicum iuuare oportet: præsertim quia ab interioribus ad exteriora verti bonum dicebat* Hippo. *6. aphorism. 25. de erysipelate loquens, &* Gal. *in comm. ait, (non solum erysipelata, sed aliud quodcunque, quod ex profundis, & alijs principalioribus partibus transfertur, bonum esse signum, & causam debemus existimare. Contra verò si ad interiora vertatur malum:) id idem dixit* Hipp. *6. apho. 37. vbi dicit (ab angina habito si tumor fiat in collo bonum.) &* Gal. *in comm ait (sermo verus est impromptu siquidem ex intimioribus & principalioribus partibus, passiones confert ad cutim transferre.) Quòd etiam docuit 3. aphor. comm. 20. & 4. de morb. acut. 30. & hoc erat quod dicebat* Gal. *2. de vsu partium cap. 5. dum ait, inter nostri corporis partes cutem à natura ad suscipienda corporis excrementa aptissimam*

ſimam omnium, tanquam imbecilliorem fuiſſe conſtitutã. Et in 3. de temp. cap. 3. ait, per cutem magna ex parte excrementa purgari, quæ in habitu corporis colliguntur.) hæc Marcellus. Quæ omnia aduerbum tranſcribit ab Hercule Saxonia lib. de vſu veſic. fol. 15.

Non rectè ſentire Alexandrum Maſſariam, & Antonium Aluarez Hiſpanum, qui nullam excretionem à Natura factam, humoris crudi, niſi turgentis, putant vtilem. Cap. IIII.

ANC rationem Saxoniæ non recipit Alexander Maſſaria: Qui libello ſuo de abuſu veſic. contendit nullam excretionem humoris ante coctionem eſſe, vel vtilem, vel imitandam. Verbis autem Hippocratis, & Galeni à Saxonia adductis, reſpondet: excretiones ab intro ad extra bonas eſſe, ſi humorum coctorum ſint, ſecus verò omnino fore pernicioſas. Quam ſententiam longa ſerie verborum Galeni libello eodem monſtrare nititur. Ego verò (licet Maſsaria pro mea ſententia ſtare videatur) vni veritati magis addictus, omnino veram eius ſententiam non puto. Quamquam enim, dum natura operatur regulariter, ordinate, & non coactè, in criſi pfecta, nũquã excernat noxiũ ſuccum, niſi primum illum concoquat, mòx ſeparet, vt tandem eui-

ctum, & separatum euacuet: Contingit tamen ali-
quando Naturam causæ morbificæ prauitate, vel mul-
titudine stimulatam, ordinem suum immutare; & non
expectata concoquentis facultatis operatione, expultricē
irritatam insurgere succumque stimulantem euacuare.
Quæ excretio, quamquam crudi humoris sit, quandoque
cum ægri vtilitate contingit. Ita crisis, quæ fit per san-
guinis fluorem è naribus, à Natura regulariter progre-
diente, post coctionem fit. Non enim est verum vt pu-
tat Massar. in sanguine à Natura euacuando criti-
cè, coctionem non fore necessariam. Galenus *enim*
in libro de aliment. Hippocrat. comment. 3. *folio* 14.
„ *litera* G. *inquit (de sanguine autem nemo dubitat,*
„ *quin interdum vtiliter, interdum secus, effluat,*
„ *aut etiam excernatur. Etenim si ratione iudica-*
„ *tionis, morbo concocto, & critico die fiat sangui-*
„ *nis profusio, si modo morbum per sanguinem iudicari o-*
„ *pus erat, omnino ægrotum seruabit: Sin contrà, aut mor-*
„ *tem, aut maximè certè periculum afferet.) Et 1. cris.c.*
8. loquens de morbi principio vniuersali, quod cruditа-
„ *tis nota circumscribitur, inquit. (Neque igitur sudo-*
„ *res, & vomitus, & alui excrementa, neque tumores*
„ *post aures, neque profluuia sanguinis, si hoc tempore ap-*
„ *pareant, vnquam per crisim ægritudines finierunt.) Na-*
tura tamen aliquando stimulata sanguinis fluore, ante
coctionē, ægritudinē cū utilitate iudicauit. Ita 3. in 1. Ep.
„ *24. in Metone inquit* Hippoc. *(Deiectiones, vt erant*

die

,, die tertio: urina subnigra, in qua subnigra pendebant
,, dispersa, non residebant. Die quinto è destra nare affa-
,, tim profluxit merus, sudauit, iudicatus est.) Ante co-
ctionem igitur excretio vtilis fuit & salutaris. Nec est audiendus Antonius Aluarez Medicus Hispanus, qui lib. 1. suarum epist. depuls. 12. dicit, habuisse Metonē aliqua ex parte signa coctionis ante iudicationem. Quia
,, Galenus inquit, (etenim à solo sanguinis profluuio, &
,, iudicatus, & seruatus fuit: quamuis non omnino tu-
,, ta signa haberet.) habuit igitur si non omnino, aliqua
,, ex parte. Et Hipp. in tex. (pendebant inquit sub nigra
,, dispersa in sub nigra vrina.) erat ergo Natura aliqua-
lem coctionem agressa. Non est inquam audiendus. Galenus enim dicit fuisse iudicatum quamuis omninò non tuta signa habuisset, vt innueret cum perniciosis, ac ferè exitialibus signis seruatum fuisse. Nam non omnino tuta, & omnino non tuta sensum non variant: verba siquidem transposita non mutant sensum. Hoc autem Galenum intellexisse, monstrare, facile est. statim enim subdit reddens rationem cur signa habuerit omnino non
,, tuta. (Nam quarto die, dicit habuisse eum vrinam
,, subnigram, cui annectit, in qua subnigra pendebant di-
,, spersa non residebant. Atque die quinto tametsi sangui
,, nem erupisse dicat, de naribus, & sudasse, & ab his iu
,, dicatum: tamen postea, vrinæ, inquit, tenues, subni-
græ.) Ecce igitur, quod toto iudicationis decursu, & post iudicium crudi erant humores, & nullo modo à Natura

concocti,

concocti; quod ostendebant vrinæ tenues & nigræ post sanguinis eruptionem, & sudorem, perseuerantes. Cæterum vrinæ tenues subnigræ cum subnigris contentis, non modo non sunt signa alicuius coctionis imperfectę; sed cruditatem atque perniciem significant. Dicebat enim Galenus 1. de crис. cap. 12. loquens de vrinis. (Reliquę verò omnes partim cruditatem, partim perniciem portendunt. Nam, quæ alba est, & quæ tenuis, & quæ turbulenta; cruditatem: At, quæ farinæ hordei crassiori, aut squammis, aut furfuribus similis est, quæ nigra, aut viridis, aut liuida est, aut oleaginea, aut fœtida, perniciem significat.) & eod. cap. subdit. (De hisce igitur omnibus admirabilis Hippocrates primus omnium, quos scimus, optimé docuit: & quod in viris quidem, & mulieribus nigræ vrinæ pessimæ sunt.) Rursus Hippoc. 2. prog. 32: (Exitiosiores vero, inquit, vrinæ sunt, si aquosæ, fœtidæ, nigræ, crassæq; sunt.) Exitiosæ verò signa indicant mortem inquit Gal. 2. eodem 34. Ita Hip. eodem 2. 33. dicit (sunt autem in viris quidem & mulieribus vrinæ nigræ, in pueris verò, aquosæ deterrimæ.) Præterea quę pēdebāt in vrinis cum prauis coloribus coctionem imperfectam non denotabāt: Mala si quidem esse & dānanda profert Hippocra. 2. prognost. 36. per illa verba (considerare verò oportet in vrinis, in quibus Nubeculæ sunt, vtrum sursum fuerint, an deorsum: & item colores, quos obtinent. Quæ enim deorsum feruntur cum coloribus, qui dicti sunt, bonæ commendandæque sunt.

Quæ sursum cum coloribus, qui dicti sunt, malę damnandæque sunt.) Nigrum verò colorem exitiosum, & deterrimum suprà declarauit. Et Gal. 3. in 1. Epide. 20. de Herophonte dixit. *(Hic præter expectationem superstes fuit, quem scilicet primis diebus merito moriturum suspicatus esses. Etenim nigra minxit:)* & 2. prognost. 29. cum dixit Hippoc. nubeculam nigram in vrinis vitiosam. subdit: *(E quibus vt nigras merito crimi netur, perspicuum est: si quidem nigredo aut ob vehemen tem accidit frigiditatem (qua ratione sanguis quoque nigrescit congestus in globos, & quicquid extinguitur, in plenum frigescens) aut propter exuperantem calorem: Etenim sanguis rursus trahit nigrorem, si crematur, quẽadmodum alia omnia corpora.)* In Metone igitur vrinæ subnigræ, quæ ad omnimodam nigredinem propè accedebant, vel caloris incendium denotabant, quod ad exustionem properaret, vel refrigerationem, quæ tenderet ad caloris extinctionem. Sed à neutro horum vtilis aliqua coctio fieri poterat: quando, quæ coquuntur maturanturque neque valenter calfacientibus, neque refrigerantibus, sed moderato calore indigeant vt 4. acutor. 44. docet Gal. Accedit, quod Gal. in comm. Metonẽ cum humorum cruditate iudicatum clare fatetur, cum inquit. *(Quod vero in exitu totius narrationis scripsit: in hoc non erat recidiua, sed crebrò sanguis etiam post iudicium erupit. eo est dictum, quod absque vrinarum concoctione esset iudicatus,)* & tandem concludit. *(At qui*

cruda

,, *cruda adhuc erant, & inconcocta.) & libro eodem 30.*
,, *in fine com. inquit (siquidem alium nuper ægrum sangui-*
,, *nis eruptione indicabat: & mulierem, de qua nunc ver-*
,, *ba fecit sudore: quamuis morbus vtrisque inconcoctus*
,, *esset ipso illo die.) Rursus redeuntes ad institutam di-*
sputationem dicimus, quòd Mulierem hāc, de qua nuper Gal. loquutus est, trimestri fœtu grauidam periculosa febre correptam Natura stimulata, cum omnimoda humorum cruditate, per sudorem liberauit. Crudos fuisse succos monstrāt vrinæ, quas Hipp. 3. in 1. epid. 30. toto morbi decursu refert fuisse tenues & non boni coloris. Nec est quod dicat Aluarez, in hac muliere humorem fuisse turgentem. Si. n. hoc verum esset, manifestè errasset Hipp. qui in materia turgente naturæ iudicium expectasset ad diem vsque quintum cum humorum cruditate: Debuisset .n. purgare primo die iuxta suum præceptum 4. aph. x. vel non vltrà secundum vt 1. aph. com. 24. dixit Gal. Quod autem id non fecerit ex eo patet: abscissione siquidem causæ morbus vel omnino cessasset, vel saltem mitior fuisset effectus. At à tertio ad quintum vsque perpetuò vehementior fuit: verba Hippo. id clare mon-
,, *strant, quæ hæc sunt. (Die tertio dolor colli, & capi-*
,, *tis secundum clauiculam, & mammam dexteram, statim*
,, *lingua obmutuit: dextera manus cum conuulsione elanguit,*
,, *vt paraplecticis solet: prorsus delirabat: Nocte cum mo*
,, *lestia non dormiuit, aluus turbata est biliosis, meris,*
,, *paucis. Quarto linguam vox defecit, eadem conuelle-*

,, bantur, dolores omnino perdurarunt, hypochondrium
,, cum dolore est conuulsum, somnum non cœpit, prorsus
,, delira erat, aluus turbata: vrinæ tenues, non boni coloris.
,, Quinto acuta febris, hypochondrij dolor, plane delira-
,, uit, excrementa alui biliosa, nocte sudauit, febre libera-
,, ta est.) Rursus neque Gal. casum huius mulieris annotas-
set: quòd crudo morbo fuerit iudicata: si turgentem pu-
tasset. Turgentem.n. si natura humorem crudum depulis-
set, mirum esse non debebat, nec memoria tenendum.
Ad hæc neque casum Metonis, & hunc simul vt memo-
ria dignos annotasset; vtpote citra coctionem pariter iu-
dicatos; ergo si prior turgens non fuit, neq; posterior. Ad-
de his, quod casus Critonis magis fuit vehemens, quàm
huius mulieris; perijt.n. postridie quàm ægrotare cœperat
cum sæuissimis simptomatis; humore à pede ad cerebrum
recurrente, turgens tamen non fuit. Non.n. fuisset mira-
tus Galenus cur initio morbi venam non secuerit Hippo-
crates, si quidem mirari potius debuisset cur turgentem
humorem à principio non purgauerit, cum præceptum
eius sit, medicari in valde acutis, si materia turget,
eadem die; tardare.n. in talibus malum est. Ad extre-
mum humor turgens crudus est; vt ex. 1. aph. 24 vel 22 ,,
colligitur, & à facultate membrorum expultrice propel- ,,
litur. Est enim de loco ad locum mobilis, non quod ipse ,,
seipsum moueat, animal enim foret, non succus: sed quia ,,
membrorum facultatem irritat; quæ irritata nullam co- ,,
ctionem intendit, sed expellit. Igitur cruditas per se ,,

non impedit quin vtiliter expelli possit. Quod si id euenit, nam quamquam humor sit crudus tñ est tenuis, & ad motum facilis vt inquit Aluarez. Manifestum est omnem humorem tenuem (vt est præcipuè biliosus) non modo qualitate, sed quantitate infestantem, excerni à Natura stimulata ante coctionem vtiliter posse. Verùm etiam, & crassus humor dum partem stimulat cum vitæ periculo, antè coctionem à Natura propulsatur, & euacuatur vtiliter. Id manifestum est in epilepsia, & apoplexia de quibus Gale. 2. de symp. caus. cap. vltimo inquit. (sicut apoplexiæ, & epilepsiæ ex pituitosi succi multitudine, in ipsius cerebri ventriculis collecta, gigni videntur: eoque fit, vt subitanea sit earum tam generatio, quàm discussio.) discutit ergo Natura crudum humorem vtiliter. Nec est quod dicat Aluarez, pituitam illam facientem epilepticam conuulsionem, naturam commutare in flatum, & per vias insensibiles expellere. Nam sic concedit quod negare intendebat: quia siue per aluum, siue per sudorem, siue per insensibilem euacuationem fiat humoris eductio, crudi euacuatio est, nullo modo cocti, & vtilis quidem: quæ vel omnem morbum, vel saltem morbi insultum propulsat. In apoplexia vero genita à pituita cruda de qua inquit Gal. frigidum ac crassum aut omnino viscidum humorẽ esse causam 4. de locis affect. cap. 2. euidens est creberrime naturam succum crudum à cerebro ad neruos vtiliter transmittere. Inquit enim Gal. ibidem. (At qui solu-

" *ta apoplexia creberrime succedere solet vocata paraple-*
" *gia.) & Auic. lib. 3. fen. 1. tract. 5. cap. 8. (Apo-*
" *plexia, inquit, quandoque conuertitur in paralisym.)*
Immo ars in apoplexia insultu crudum succum purgare omni ingenio contendit, in quem vsum laudat Auicenna lib. 3. fen. 2. cap. 14. pillulas de euphorbio. Igitur ad ægri salutem irritata natura consuetum ordinem inuertit, & crudum succum stimulantem violuer expellit. Sic licet ad fœtus emissionem eius maturitatem, atque statum pariendi tempus Natura regulariter expectet, si tamen illo corrupto grauetur, coacta ante maturitatem excernit, vt 2. de caus. symp. docet Gal. Sic ventriculus mordente acrimonia succorum irritatus ante legitimum tempus cibum abijcit, & multitudine grauatus, vel multitudine, & acrimonia male affectus diarrheis infestatur
" *vt 2. de natu. fac. docet Gal. sic (lippientem alui proflu-*
" *uio corripi bonum) dicit Hipp. 6. apho. 17. vbi Galen.*
" *(non vt signum, hoc, lippientibus bonum ab eo dictum est,*
" *sed vt causa, quia humorum abundantia simul euacua-*
" *tur, atque ad inferiora retrahitur. Est autem, & hoc*
" *apud ipsum exemplum vnum eorum, quæ sponte, & vti-*
" *liter euacuantur, quod medicum imitari oportet, & pro-*
" *culdubio sic etiam omnes faciunt, in lippitudinibus aluū,*
" *& clysteribus, & purgationibus subducentes.)* *Ideo Gal. acres humores fluentes ad oculos pro ophthalmia concitanda purganti medicamento reuellit, & euacuat 13. meth. cap. vltimo. Quòd si dicat Aluarez pro re-*

uulsione

uulsione Hipp. concedere in morborum principijs medicamentis esse expurgandum crassum humorem, & crudum: manifestum est ipsum fateri cruditatem, utilem euacuationem in humore etiam non turgente non impedire. Medici enim intentio rei naturam non mutat: Siue enim ut reuellat; siue ut euacuet, vel tandem ad deriuationem crudum succum e corpore purganti medicamēto euacuet, manifectum est crudum, & non turgentem utiliter euacuari ante coctionem. Quod si crudos humores fluentes (ijs enim debetur reuulsio) natura non retinet: id ideo contingit nam vel trahuntur, uel expelluntur quicunq; fluunt ex Gal. 2. de diff. feb. cap. vltimo: Sed cur à natura membri expelluntur si crudi? Certè quia stimulant. Natura enim sine cognitione operatur, & quod eam stimulat, propulsat: Igitur succi naturam stimulantes utiliter expelluntur etiam ante coctionem. Sic humorem crudum extremè citra coctionem glutinosum expurgat Hippoc. 1. acuto. 33. Ita nigro veratro, vel peplio purgat ubi eas, quæ subsepto transuerso sunt, partes dolor infestat 2. acut. 11. quos crudos esse manifestum est. Sic albam pituitam, quæ leucoflegmatiam constituit, fortis alui fluxus euacuat, & morbum soluit. 7. aphor. 29. Quā putare concoqui non posse ea coctione, quæ humorem educendū euincit, à ratione est alienum. Cruda igitur pituita euacuata morbum soluit. Tandem, ars humores non turgentes sæpe utiliter purgat citra coctionem, ut omninò putres. 3. de san. tuen. cap. 3, tenues lib. quos & quando

purgare

purgare oportet, perniciosos 1. de diff. feb. cap. 4. 5. methodi. cap. 12, acres ut in alopecia. 1. de comp. med. Secundum locos cap. 2, in fluxione positos antequam firmentur 4. acut. 76. Verum hæc uberius explicabuntur quando de exhibitione purgantis medicamenti in febre pestilenti disputationem explicabimus.

Naturam quandoq; excernere humores nō malignos antè coctionem, & vtiliter. Nec omnem humoris maligni excretionem, vel depositionem ad partes ignobiles, antè coctionem esse perpetuò vtilem vel imitandam. Aduersus Herculem Saxoniam. Cap. V.

HERCVLES Saxonia lib. de usu nesic. fol. 13. inquit, humorum, qui continentur in corpore, triplicem esse excretionem, seu transmissionem: vnam omnino criticam; quæ fit, natura omnino vincente. Aliam omnino symptomaticam: quæ fit natura omnino succumbente. Tertiam vero inter hæc mediam: in qua duo genera humorum excernuntur, scilicet turgentium, & uenenosorum: quos natura deponit, & excernit, quamuis ante coctionem, utiliter. Hanc sententiam

tentiam introduxit Victor Trincauellius; uera tamen omnino non est. Primo, quia Natura sæpè excreuit humores neque uenenatos, uel malignos, neque turgentes ante coctionem, & utiliter. Secundo, quia non semel humores etiam uenenatos Natura deposuit à nobilibus ad ignobiles partes, non tamen utiliter; quam transmissionem ars non debuit imitari, sed emendare; unde non semel dantur excretiones noxij humoris etiam utiles, quæ à medico non sunt per eandem uiam iuuandæ, sed corrigendæ. Hęc facili negotio demonstrantur. Galenus 6. in
„ 6. epid. ultimo inquit (quin etiam atram bilem hæmor-
„ rhois plerumque incipientem prohibuisse, & iam effectam
„ remouisse, nec non & duratum lienem sanauisse, con-
„ specta est. At uarices quòque hos ipsos morbos, podagras
„ præterea, & articularios dolores discutiunt.) Sed atra bilis incipiens crudus humor est, ut quicumque humor morbi principium constituens ex Gal. 1. aph. 12. & 1. cris.
„ cap. 8. Ita 4. aph. 25. (sanguis, inquit, quidem supra,
„ qualiscunque fuerit, malum: infra autem nigra deie-
„ cta, bonum est.) ubi Gal. in com. (infra uero per hæmor-
„ rhoidas bonum quando nigra euacuantur.) Ad hęc 6.
„ aph. 11. inquit Hipp. (Melancholicis, & renum uitio
„ laborantibus hæmorrhoides superuenientes, bonum.) Ac-
„ cedit quod si (Mariscis laborantes neque morbo Laterali,
„ neque Pulmonario, neque Phagedæna, neque Furuncu-
„ lis, neque Therminthis, fortassè uerò neque Lepris, for
„ tassè neque aliis) capiuntur ut 3. in 6. epid. com. 37.

subdit Gal. Manifestum est quod si his morbis incipientibus Mariscæ superueniant, illos uel omnino soluunt uel iuuant: Quandoquidē inquit Gal. 3. in 6. epide. com. 40.
" *(oīa, quæ post aliqua, orta liberāt, eadē, si aňuertāt, fieri*
" *phibere.) Rursus si auctore Saxonia lib. 3. de phen. c. 23. utilis est sanguis ex utero, uel hemorroidibus erūpens, inchoante febre pestilenti, si ex eorū suppressione illa contingat, ergo, & in magnis atque benignis affectibus inchoantibus, ab eorum suppressione productis, si profluant, utiles erunt. Quoniam quicquid potest in maius potest multo facilius & in minus. Nō minus poterit Natura deponere utiliter crudos humores in fluxione positos licet nō malignos, sed sola quantitate grauantes: Neq;. n. necessarium est influxione positos malignos esse. secus. n. omnes passiones artetice, omnis morbus à fluxione constitutus foret malignus. huc referri possunt omnes fluxiones Ophthalmiam soluentes, & reliquæ alias passiones iuuantes, in quibus humores crudos, & non malignos natura utiliter excernit, quas retulimus capite superiori aduersus Alex. Mass. Secundo nec est uniuersaliter uerum, ut putat Saxonia, omnem excretionem, uel depositionem maligni humoris ad loca ignobiliora, uel etiam omnino extra corpus, esse perpetuò utilem uel iuuandam. Nam*
" *4. aph. 22. inquit Hipp. (morbis quibuslibet incipienti-*
" *bus, si atrabilis uel supra uel infra exierit, lethale.) Quod confirmat in coācis prænot. Et Gal. 3. de difficul. resp. & 1. cris. cap. 6. Nec valet responsio Saxoniæ,*

qui

qui lib. 3. de phan. cap. 49. dicit Hipp. hoc loco & alibi pꝑpetuo dānare excretiones circa initia in morbis magnis & benignis: Tales. n. debēt coctionē expectare vt recte excernātur. Non ualet inquā, nā preterquāquod in magnis, & benignis aliquādo utiles fuisse excretiones in prīcipio morborū mōstratū est: Hipp. 4. aph. 22. de malignis excretionibus loquitur, quas dicit, morbo incipiente, lethales. Malignas eas esse ex eo patet, quia lethales morbos denūciant. Accedit, quod in pestilenti constitutione, quam malignam esse nemo ambigit, excretiones in principio sæpe perniciosas atq; lethales retulit Hipp. ut 4. aph. 21.
„ vbi inquit, (deiectiones nigræ, qualis est sanguis niger,
„ sponte venientes, siue cum febre, siue sine febre, pessimæ.)
„ vbi Gal. in com. (plurimas verò huiuscemodi deiectio-
„ nes in pestilenti hoc morbo longo conspeximus, quæ non
„ magis in ijs, qui exitio proximi erant.) & mox (quare ab
„ initio quidem numquā ad bonum fiunt huiuscemodi dete-
„ ctiones, magnam visceris læsionem ostendentes.) Et lib.
„ de atra bile cap. 4. vbi dixit. (simile quoque ijs effecit
„ longa hac proligiore æstate pestilentia oria.) Subdit
„ (At, qui puram exactamque atram bilem deiecerunt,
„ omnes periere.) Rursus, contingunt in febribus pestilentibus fluxus colliquatiui, vt docet Gal. 3. in 3. epid. com. 57. In quibus, preter carnem liquatam, & pinguedinem, humores quoque excellenter putridi febrem constituentes defluunt ex Galeno 8. de comp. medic. per loca cap. 6. & 3. acut. com. 12. hanc tamen maligni humo-

ris excretionem nemo vtilem putabit, nec ipse Saxonia vt fatetur lib. 3. de phæn. cap. 20. Præterea Gal. lib.
„ *de cibis boni & mali succi cap. 1. inquit. (Alijs vero*
„ *quibusdam carbunculi & phagedenę, spetie, quum*
„ *apparuissent cum febri, plurimos interfecere..) Hæc autem excretio venenosi humoris ad cutim fuit. Rursus 4.*
„ *aph. 47. Gal. inquit, (Malæ vacuationes sunt prauarum*
„ *signa dispositionum: prodeuntque sæpius eodem*
„ *modo, quo in vlceribus putridis, à quibus ichores, hoc est li*
„ *quores saniosi, defluũt, nihil dispositioni conferentes:) Ad extremum morbi, quos refert Hipp. in epid. maligni sunt, in quibus multas enarrat excretiones prauorum humorũ, tum ad loca ignobilia per abscessus, tum extra corpus per eorum affluxus: omnes tamen inutiles, atque*
„ *perniciosas. 3. in 3. epid. 61. dicit Hipp. (multumque*
„ *etiam vitiosæ erant urinę redditæ: Neque enim inerat*
„ *crassitudo, vel concoctio, vel purgatio proba.) & mox*
„ *(plurimis vero colliquationem, turbationem, dolores,*
„ *diuturnitates, & nulla iudicia.) & 2. in 1. epid. 35.*
„ *(cum autem, inquit, diu hæc durarent, multique essent*
„ *dolores & mala colliquatio, His succedebant Absces-*
„ *sus, aut maiores quàm ut ferri poßent, aut minores*
„ *quàm vt prodessent quicquam:) Abscessus vero à Natura omnino victa & succumbente non fiunt. Ad*
„ *hæc tex. 36. inquit. (quæ hos infestabant, hæc erant:*
„ *dysenteriæ, tenesmi, liẽteriæ, & fluxiones alui:) & sub-*
„ *dit tex. 37. (Quę autem ex his violenta erant, statim*

Oppri-

„ *Opprimebant, vel rursus nihil proderant.)* & *tex. 38.*
„ *(papulę paruę, quę non essent excernendis morbis, sta-*
„ *timque euanescebant. aut secundum aures tumores nigri-*
„ *cantes, qui nihil denunciarent.)* & *2. in 1. epid. 26.* &
„ *27. (sudores multi. Has tantum aberat vt recrearent,*
„ *vt etiam contrà lęderent.)* & *3. in 3. epid. 57. inquit*
„ *Gal. (* & *pestis quòque illa longissima, quę nostra ętate*
„ *vulgata est, ex ijs quę per aluum vacuantur, omnes pro-*
„ *pè peremit.) Rursus neque verum est, quòd omnes excre*
tiones ad externas partes etiam vtiles, sint ab arte iu-
uandę per eandem viam; sed sępe sunt corrigendę, ac
ad commodiorem transferendę. 2. in 6. epid. 30. in Si-
mone latas pustulas habente, Natura repurgauit altiores
sedes corporis ad cutim noxios humores demandans, &
„ *quidem vtiliter, inquit tamen Gal. in com. (Nam in li-*
„ *bris de arte curandi, in quibus corporibus per multa hu-*
„ *morum copia est, ijs vtiles esse purgationes didicisti: priuſ*
„ *quam. n. ita redundantem materiam, aut venę scissione,*
„ *aut purgatione quis eduxerit, si fouens, hoc est calidis*
„ *vtens ipsam discutere conetur, plus attrahet, quàm per-*
„ *cutem euacuabit.) Aëtius tetrabili 2. Sermone 1. cap.*
129. ex Herodoto, pustulas seu vibices in cute apparẽtes,
in febre maligna in principio curat nõ trahẽs ad cutim, ad
quam natura deponebat excretionem illam malignam,
sed vena secta sanguinem euacuans. Galen. in Critone
3. in 1. epid. com. 26. non miratur, quid causę fuerit,
cur Hipp. medicamentis ab alto trahentibus cruri appo-
sitis

sitis Naturam à principibus partibus ad crus deponere molientem noxios humores non iuuerit per eadem viam, „ qua vergebat. Sed inquit (vnde mireris, quid causę fue„ rit, quominus huic initio morbi secuerit venam.) Et Auicennas lib. 4. fen. 1. trac. 4. cap. 10. loquens de variolis „ in cute apparentibus inquit, (Sed quando egrediuntur „ variolę, non oportet tunc ut administretur phlebotomia, „ nisi inueniatur vehementia repletionis, & dominium „ materiei: tunc. n. phlebotometur quantitate, quę alleuiet „ seù minoret. & conuenientius quidem, quod in hac ad„ ministratur ęgritudine est phlebotomia.) Igitur non est perpetuò verum debere Medicum imitari naturam eiusque motum iuuare, quamquam ad ignobiles partes demandantem noxios humores; sed sępe expedit per uiam magis idoneam eius excretionem transferre, & illam corrigere, ac emendare. Dicebat Gal. 1. aph. com. 20. „ (oportet itaque Medicum Naturę inclinationem ani„ maduertere: & si quidem idonea fuerit, subministrare, „ & adiuuare: sin autem contrariè simul ac noxiè fiat, pro„ hibere, transferre, atque diuertere oportet.)

Euersio secundæ Rationis Marcelli. Cap. VI.

HIS in hunc modum explicatis corruit Marcelli ratio; apparet. n. non eße uerum vniuersaliter, ut aßumit, Medicum eò ducere debere quò

Natu-

Natura vergit: Apparet non minus, nec debere ipsum omnem Naturæ motum imitari, quamquam expellentis noxios humores vtiliter & ad cutim. Rursus neque verum est absolute esse bonum & ægro conferre si natura erysipelata, ac humores omnes noxios ab internis ad exteriora demandet. Hoc enim cum distintione est intelligendum: quandoquidem si illa Naturæ excretio fiat coctis humoribus, bona erit & vt signum & vt causa, in quem sensum loquutus est Hipp. & Gal. 6. *aph.* 25. & 37. & *alijs locis à Marcello adductis. Si vero ante coctionem illa fiat, mala erit ut signum (in quem sensum loquutus est* Hipp. 4 *aph.* 22.) *bona vero esse poterit vt causa, Si fiat tamen cum tollerantia & conferentia, & ad loca ignobilia, non quęcunque sed conuenientia, tum membro principi lęso exonerando, tum humori lędenti recipiendo. Non enim quodlibet membrum licet externum, & ignobile, cuilibet humori recipiendo, & expurgando, vel cui vis membro principi exonerando, congruit. Sed determinatum determinato, vt docet Gal.* 7. *meth. cap. vltimo,* & 4. *aphor. commen.* 2. *Igitur etiam si fiat excretio ab intro ad extra & a parte principe ad ignobilem, fiat tamen sine conferentia, & sine tollerãtia, & ad partem non conuenientem membro affecto, vel humori noxio; erit depositio nec bona, nec utilis, neque vt signum, neque ut causa: Sed actio naturæ mala, & quandoque etiam excretio lethalis: quam Medicus non debet imitari, sed corrigere. Hoc licet*

ex ante

ex antè dictis facilè cõstare possit. Euidens quoque est, nam 4. aph. 23. Hipp, inquit. (Quibuscunque ex morbis acutis aut diuturnis, vel ex vulneribus, siue quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, siue uti sanguis niger desubter exierit, postridie Moriuntur,) Gal. *in com. subdit (propter morbi igitur magnitudinem cum contineri nequeant, effunduntur, & idcirco sunt difficilia. Mortem autem non in posterum afferunt, vt in alijs contingit morbis propter virium imbecillitatem.) & 4. aph. 46. cum inquit Hipp. (si rigor incidat febre non deficiente, ægro iam debili, lethale est.)* Gal. *in com. dicit. (sæpius vero fieri rigorem febre non deficiente, &, alioqui bonum non est: in virium autem factus imbecillitate, perniciosus. Nam, si qua euacuatio rigorem subsequatur, quæ nullam facit intermissionem: propter vtrumq; hominem dissolui verisimile est, & quia uis imbecillis ferre non potest rigoris agitationem, & quia ab euacuatione dissoluitur. Si uero solus accidat rigor, nulla euacuatione subsequente, vtroque modo casus caret bonitate. Nam, & vt mala causa, vim corporis tanget: & malum signum erit.) Quod confirmat* Gal. *4. aph. com. 2. 1. eiusdem com. 2. & 23. 2. in primum proret. com. 58. lib. aduersus Iulianum cap. 1. & lib. de opt. sec. cap. 28. In nostro ægroto exanthemata in cute ostendebant, inquit Marcellus, Naturam demandare noxios succos a partibus internis ad externas. Sed non erat depositio vtilis, nec quã Medicus sequeretur, vel per eandem*

viam

viam iuuanda sed omnino corrigenda. Erat enim excretio humoris crudi, sine tollerantia, sine conferentia, ad partem non conuenientem, tum ratione partis principis affectæ, quę debebat exonerari, tum ratione causæ morbum procreantis, quę debebat abscindi. Hæc omnia sigillatim ostendo. Primum, humores crudi erant; Dum enim dicit Marcellus libr suo folio 85. (in nostro ęgroto Natura, per cutim, & partes externas tentauit transmittere malignam materiam: & bene: Quoniam eramus in morbi vigore, & humores non crudi, & in domiti erant.) Contradicit sibi ipsi, & rationi. Ipse enim fol. 71. sui lib. inquit, in illo ægroto exanthemata apparuisse (cum virium langore, & vrinis subiugalibus.) vrinæ subiugales humorum cruditatem ostendunt. Ita Gal. 1. crisium cap. 12. loquens de vrinis,
,, *inquit, (Nam, quæ alba est, & quæ tenuis, & quæ*
,, *turbulenta, cruditatem significat.) Ita 5. in 6. epid.*
,, *15. (vrinæ, ait, iumentorum lotio similes eliquationem*
,, *non indicant, vt Sabinus censebat: Nam in aphorismo-*
,, *rum explanationibus id genus vrinas eorum esse explica*
,, *uimus, in quibus humor, qui crudus vocatur, plurimus*
,, *abundat.) Quod confirmat in Hermocrate. 1. in 3.*
,, *epid. 5. ubi dicit. (At enim cum craßas etiam fuisse*
,, *indicet nec subsedisse vrinas, planè sunt illæ ex contur-*
,, *batis & turbidis, vt solet hic appellare, quę semper tur-*
,, *bationem crudam annunciāt.) Idem docet 2. prog. com.*
,, *30. & 3. in 1. epid. com. 21. ægroto. 4. vbi sic aßerit*

" (*Rigor, acuta febris, sitis, biliosus affluxus, delirium,*
" *vigiliæ, biliosi sunt humoris indicia abundantis. At ue-*
" *rò conuulsiones, & palpitationes, & similis vrina iumen*
" *torum, crudi ea sunt, & crassi species.*) *Adde quod si in ægroto nostro humores crudi non fuissent: Marcellus non timuisset eius mortem; dixit tamen fol. 71. (signis omnibus perpensis, necem potius quàm salutem promittentibus.) (cōcoctiones enim arguunt celeritatem iudicij, securitatemque salubrem, vt cruda, & incocta difficultatem, acrisias dolores, recidiuam, & mortem, ex Hipp. 2. in 1. epid. 45. & 46. Rursus, erant, inquit Marcellus, in nostro ægroto vires languidæ, & vrinæ subiugales; ergo crudi erant humores morbum facientes. Si enim languidæ vires morbi causam concoquerent, à minori inæqualitate proueniret actio cum victoria. Præterea si illa excretio vtilis fuisset conferentiam, & tollerantiam indicasset iuxta dogma Hipp. & Gal. 1. aph. 2. & 4. eiusdem 2. At in nostro ægroto post exanthematum excretionem, & vires perseuerarunt languidæ, & morbus effectus fuit inclementior: fatetur hoc Marcellus qui lib. eodem fol. 70. & 71. inquit. (nona die eius ægritudinis aduentante pessimo symptomate quoddam somnifero, coma à medicinæ scriptoribus nuncupatum, vltra & exanthemata subnigra lenticularumq; formam gerentia cum virium langore.) & mox concludit (quare signis omnibus perpensis mortem potius quàm salutem promittentibus collegium medicorum factum fuit &c.) ergo ex*

eius confessione, post excretionem exanthematum per cutem mortis apparuerunt inditia potius quàm salutis. Excretio igitur illa sine conferentia fuit; ergo propter morbi magnitudinem succi illi maligni, cum contineri non possent, effundebantur ob virium imbecillitatem; quo casu mortem prædicebant Hipp. & Gal. 4. apho. 23. vt suprà retulimus. Ita & Philisco accidit in sudoris excretione ex qua Gal. 3. die mortem imminere ex artis præceptis significauit. 3. in 1. epidem. 18. Præterea corruit Marcelli ratio, nam cutis quamquam pars extima, & ignobilis, non erat locus conueniens in ægroto nostro, nec ad cerebrum exonerandum, nec ad crassum humorem recipiendum & expurgandum. Quorum vtrumque fieri oportebat: Si vt Marcellus decreuit, à comate, vt maiori affectu, cerebrum obsidente, ac necem promittente fuisset auspicanda curatio. Dixit enim lib. suo fol. 79. (in hoc igitur illust. ægroto affectus magnus erat coma, seu cataphora, quæ necem promittebat,) & rursus fol. 91. (dicimus quod affectus in capite iam erat pro maiori parte per essentiam factus, & ideo vehementioribus etiã à propinquiori parte egebamus reuulsionibus, seu vt rectius dicam derivatione, si non ab euacuatione hoc autem per vesicantia quilibet sanę mentis fieri dibere putabit &c.) Cæterum, vt illi indulgiam, quòd reuulsionẽ cũ deriuatione confundit; quòd à propinquis reuellere, & à remotis partibus deriuare capitis affectũ intẽdit. Certè cutis cerebro exonerãdo, deriuãdo, et ab euacuãdo,

per essentiam affecto, idoneus locus non est: cum hæc per nares, aures, & os, & reliqua loca illi proxima fiat, non per cutem spatularum, & tibiarum. Hippo.
„ *6. aph. x. inquit (caput dolenti, & circum dolenti, pus,*
„ *vel aqua, vel sanguis effluens per nares, aut os, aut au-*
„ *res, morbum soluit.) Et Gal. 4. aphorismo. comm. 2.*
„ *inquit. (Aliquando medicina partis alicuius est euacua*
„ *tiua, veluti quæcunque per palatum, & nares à capite*
„ *abducunt superfluitates.) Et 7. meth. cap. vltimo (ce-*
„ *rebrum vero, inquit, per palatum, & nares, & aures*
&c.) Neque valet responsio Saxoniæ lib. 3. de phen. cap. 29. Quòd etsi ad deriuationem hæc membra peculiaria sint constituta, vtile tamen est in febribus à cute euacuare, cum febris totius corporis sit morbus. Nam hæc responsio præterquamquod Marcellum non tuetur; qui cerebrum inde euacuare intendit; recta quoque non est. In febre enim euacuamus non morbum (morbus siquidem contrariæ qualitatis indicat contemperamentum) sed causam. At causa si per cutem excerni à quouis membro principe affecto, commodè posset, frustrà singulis singula membra natura constituisset pro eorum exonerationе: Ea vero in superfluis non abundat. Mox nec in qualibet febre, totius corporis habitus est repletus humore extraneo, qui sui eductionem indicet: Adeo vt omnis illius, causa continens, & antecedens per cutem perpetuò commodè educi possit. Rursus Gal. 11. meth. cap. 8. docet febrem indicare non euacuationem, sed refrigerantia.

frigerantia. Neque omnis humor faciens febrem, etiam
si totum habitum corporis occuparet, poſset per cutem ex-
cerni, niſi ſolum tenuis vt ichor, & flaua bilis. Neque
is omni, febris tempore. Verba Gal. lib. de conſt. art.
,, cap. 19. hæc ſunt (ſed quæ totum corporis habitum occu-
,, pauerint, quum tenuia fuerint, aut ſudore, aut medica-
,, mentis, quæ cuti applicita vim exiccandi habent: quum
,, vero bilioſa, primum quidem purgatione egent, mox, &
,, euacuatione per cutim.) Humores verò craſſi coma pducẽ
tes (quales erãt, qui vt dicit Marcellus fol. 85. ad cerebrũ
rapiũ habebant, in noſtro ægroto) etiam ſi in toto corporis
habitu continerẽtur, per cutim educi conuenienter non
,, poſſent. Gal. 3. acuto. 62. inquit. (Verum, ſi ardens
,, febris ob ſalſam pituitam putreſcentem oriatur, aduerſiſ-
,, ſimum illis eſſe balneum ſcire oportet. Neque enim pi-
,, tuitoſus humor, vt bilioſus, per cutim euacuatur, pro-
,, pterea quod tum craſſus, tum glutinoſus ſit.) Ita in
lib. Hipp. de alim. cõ. 3. fol. 13. lit. H. inquit (etenim natu
,, ra ſemper dat operam, vt ſanguinem expurget, quodq;
,, vitioſum eſt, ab eo ſecernat, & à partibus principibus mo
,, do in ventrem & inteſtina, modo in extimam ſuperfi-
,, ciem detrudat. Sed ex ijs quæcunque tennioris ſubſtan-
,, tiæ ſunt, ea cutim egrediuntur, partim per eã pſpiratio-
,, nem, quæ ſenſum effugit: partim & ſenſu percipiun-
,, tur, vt ſudores, quæ vero craſſiora ſunt, ea pertranſire
,, cutis denſitatem non poſſunt: Sed vt modicamentis, aut
,, purgationibus, aut clyſteribus, aut vomitibus euacuan-
tur &c.)

tur, &c.) Ita lib. de atra bile cap. 4. dicit, (sed, quæ eius generis tenuioris substantiæ sunt, ea partim per difflationem, quæ sensum refugit: partim sensibiliter, vt per sudores, cutem perrumpunt. Quæ autem sua crassitudine per cutis densitatem traduci non possunt, sed intus coercentur detinenturque &c.) Quod confirmat 3. de causis symp. cap. 2. 4. acut. 30. 8. meth. cap. 4. & Auicennas lib. 4. fen. 2. trac. 1. cap. 68. Humores igitur in nostro ægroto cataphoram constituentes, quià crassi frigidi, ac lenti ex Paulo lib. 3. cap. 6, neque à cerebro deriuari, neque euacuari, per cutem à Natura, vel ab arte potuissent. Neque verum est quod subdit Marcellus, affirmare Galenum lib. 2. de vsu part. cap. 5. cutem inter corporis nostri partes, à Natura ad suscipienda corporis excrementa, aptissimam omnium, tanquam imbecilliorem fuisse constitutam. Non enim est omnium maximè imbecilla, nec omnium corporis excrementorum susceptiua. Nec Galenus 2. de vsu partium cap. 5. id affirmauit. Decæpit autem Marcellum Saxonia, qui lib. suo de vsu vesic. fol. 11. hunc Galeni locum adducit, à quo Marcellus vt pleraque alia, transcripsit. Est benè locus Galeni lib. de morborum causis cap. 6. vbi loquens de cute, inquit. (Ac præterea cum omnium aliarum partium extima sit collocata, non absque ratione totius corporis excipit excrementa.) Sed hoc loco per totius corporis excrementa non omnium corporis viscerum, nec omnis concoctionis, nec omnium morborum quacũq;

corporis

corporis affecta parte consistant, intelligit excrementa; Sed tertiæ concoctionis; & Morbosas excretiones in habitu corporis existentes. Secus ventriculi excrementa per cutem deducerentur, quæ per intestina expelluntur; thoracis, & pulmonis, quę per asperam arteriam, & tussim demandantur; sic & iocinoris, quæ per vrinam non per cutim excernuntur vt 7. meth. cap. vltimo docet Gal. Vocat autem excrementa totius corporis, non quia ab omnibus corporis partibus demandentur, sed quia tertiæ cōcoctionis sint. Eæ enim ideo totius corporis vocat, quia in habitu totius corporis continentur: Totum hoc expressit Gal. lib. artis medicinalis cap. 99. (promptius enim inquit, euacuantur per ventrem quidem, quæcunque in primis venis continentur superfluitates: Quæ autem in his, quæ in hepate sunt, per vrinæ meatus: at, quæ in toto corpore, per sudorem: sicuti, quæ in capite, vel per palatum, vel per nares, vel per vtrunque. Quæ verò sunt in spacijs thoracis laxioribus, per guttur simul cū tussi: quæ in renibus sunt vel vesica per vrinam.) Quod confirmat 2. ad glauc. cap. de causis inflam. 4. aphoris. com. 2. 7. meth. cap. vltimo 9. de vsu part. cap. 1. & 3. de alimne. fol. 13. lit. F. & G. Neque verum est de mente Galeni cutem esse omnium nostri corporis partium maximè imbecillam, vt protulit Marcellus: Gal. enim lib. de curandi rat. per sang. miß. cap. 8. Adenis id omnium maximè tribuit, cum inquit. (Quapropter partes infirmiores omnium primæ excrementitijs morbis corripiuntur.)

purgare oportet, perniciosos 1. de diff. feb. cap. 4. 5. method. cap. 12, acres ut in alopecia. 1. de comp. med. Secundum locos cap. 2, in fluxione positos antequam firmentur 4. acut. 76. Verum hæc vberius explicabuntur quando de exhibitione purgantis medicamenti in febre pestilenti disputationem explicabimus.

Naturam quandoq; excernere humores nō malignos antè coctionem, & vtiliter: Nec omnem humoris maligni excretionem, vel depositionem ad partes ignobiles, antè coctionem esse perpetuò vtilem vel imitandam. Aduersus Herculem Saxoniam.

Cap. V.

ERCVLES Saxonia lib. de usu uesic. fol. 13. inquit, humorum, qui continentur in corpore, triplicem esse excretionem, seu transmissionem: vnam omnino criticam; quæ fit, natura omnino vincente. Aliam omnino symptomaticam: quæ fit natura omnino succumbente. Tertiam vero inter hæc mediam: in qua duo genera humorum excernuntur, scilicet turgentium, & uenenosorum: quos natura deponit, & excernit, quamuis ante coctionem, utiliter. Hanc sen-

tentiam

tentiam introduxit Victor Trincauellius; uera tamen omnino non est. Primo, quia Natura sæpè excreuit humores neque uenenatos, uel malignos, neque turgentes ante coctionem, & utiliter. Secundo, quia non semel humores etiam uenenatos Natura deposuit à nobilibus ad ignobiles partes, non tamen utiliter; quam transmissionem ars non debuit imitari, sed emendare; unde non semel dantur excretiones noxij humoris etiam utiles, quæ à medico non sunt per eandem uiam iuuandæ, sed corrigendæ. Hęc facili negotio demonstrantur. Galenus 6. *in* ,, 6. *epid. ultimo inquit (quin etiam atram bilem hæmor-* ,, *rhois plerumque incipientem prohibuisse, & iam effectam* ,, *remouisse, nèc non & duratum lienem sanauisse, con-* ,, *specta est. At uarices quòque hos ipsos morbos, podagras* ,, *præterea, & articularios dolores discutiunt.) Sed atra bilis incipiens crudus humor est, ut quicumque humor morbi principium constituens ex* Gal. *1. aph. 12. & 1. cris.* ,, *cap. 8. Ita 4. aph. 25. (sanguis, inquit, quidem supra,* ,, *qualiscunque fuerit, malum: infra autem nigra deie-* ,, *cta, bonum est.) ubi Gal. in com. (infra uero per hæmor-* ,, *rhoidas bonum quando nigra euacuantur.) Ad hęc 6.* ,, *aph. 11. inquit Hipp. (Melancholicis, & renum uitio* ,, *laborantibus hæmorrhoides superuenientes, bonum.) Ac-* ,, *cedit quod si (Mariscis laborantes neque morbo Laterali,* ,, *neque Pulmonario, neque Phagedæna, neque Furunculis, neque Therminthis, fortassè uerò neque Lepris, for-* ,, *tassè neque aliis) capiuntur ut 3. in 6. epid. com. 37.*

subdit Gal. *Manifestum est quod si his morbis incipientibus Mariscæ superueniant, illos uel omnino soluunt uel iuuant: Quandoquidē inquit* Gal. 3. in 6. epide. com. 40.
„ *(oĩa, quæ post aliqua, orta liberãt, eadē, si añuertãt, fieri*
„ *ꝓhibere.) Rursus si auctore Saxonia lib. 3. de phen. c. 23. utilis est sanguis ex utero, uel hemorroidibus erũpens, inchoante febre pestilenti, si ex eorũ suppressione illa contingat, ergo, & in magnis atque benignis affectibus inchoantibus, ab eorum suppressione productis, si profluant, utiles erunt. Quoniam quicquid potest in maius potest multo facilius & in minus. Nõ minus poterit Natura deponere utiliter crudos humores in fluxione positos licet nõ malignos, sed sola quantitate grauantes: Neq;. n. necessarium est influxione positos malignos esse. secus. n. omnes passiones artetice, omnis morbus à fluxione constitutus foret malignus. huc referri possunt omnes fluxiones Ophthalmiam soluentes, & reliquæ alias passiones iuuantes, in quibus humores crudos, & non malignos natura utiliter excernit, quas retulimus capite superiori aduersus Alex. Mass. Secundo nec est uniuersaliter uerum, ut putat Saxonia, omnem excretionem, uel depositionem maligni humoris ad loca ignobiliora, uel etiam omnino extra corpus, esse perpetuò utilem uel iuuandam. Nam*
„ *4. aph. 22. inquit Hipp. (morbis quibuslibet incipienti-*
„ *bus, si atrabilis uel supra uel infra exierit, lethale.) Quod confirmat in coäcis prænot. Et Gal. 3. de difficul. resp. & 1. cris. cap. 6. Nec valet responsio Saxoniæ,*

qui

qui lib. 3. de phæn. cap. 49. dicit Hipp. hoc loco & alibi pꝑpetuo dãnare excretiones circa initia in morbis magnis & benignis: Tales. n. debẽt coctionẽ expectare vt recte excernãtur. Non ualet inquã, nã preterquãquod in magnis, & benignis aliquãdo utiles fuisse excretiones in prĩcipio morborũ mõstratũ est: Hipp. 4. aph. 22. de malignis excretionibus loquitur, quas dicit, morbo incipiente, lethales. Malignas eas esse ex eo patet, quia lethales morbos denũciant. Accedit, quod in pestilenti constitutione, quam malignam esse nemo ambigit, excretiones in principio sæpe perniciosas atq; lethales retulit Hipp. ut 4. aph. 21.
„ *vbi inquit, (deiectiones nigræ, qualis est sanguis niger,*
„ *sponte venientes, siuè cum febre, siuè sinè febre, pessimæ.)*
„ *vbi Gal. in com. (plurimas verò huiuscemodi deiectio-*
„ *nes in pestilenti hoc morbo longo conspeximus, quæ non*
„ *magis in ijs, qui exitio proximi erant.) & mox (quare ab*
„ *initio quidem numquã ad bonum fiunt huiuscemodi deie-*
„ *ctiones, magnam visceris læsionem ostendentes.) Et lib.*
„ *de atra bile cap. 4. vbi dixit. (simile quoque ijs effecit*
„ *longa hæc prolixiore ætate pestilentia orta.) Subdit*
„ *(At, qui puram exactamque atram bilem deiecerunt,*
„ *omnes periere.) Rursus, contingunt in febribus pestilentibus fluxus colliquatiui, vt docet Gal. 3. in 3. epid. com. 57. In quibus, preter carnem liquatam, & pinguedinem, humores quoque excellenter putridi febrem constituentes defluunt ex Galeno 8. de comp. medic. per loca cap. 6. & 3. acut. com. 12. hanc tamen maligni humo-*

 ris

ris excretionem nemo vtilem putabit, nec ipſe Saxonia vt fatetur lib. 3. de phæn. cap. 20. Præterea Gal. lib.
„ *de cibis boni & mali ſucci cap. 1. inquit. (Alijs vero*
„ *quibuſdam carbunculi & phagedęnę, ſpetie, quum*
„ *apparuiſſent cum febri, plurimos interfecere..) Hæc autem excretio venenoſi humoris ad cutim fuit. Rurſus 4.*
„ *aph. 47. Gal. inquit, (Malæ vacuationes ſunt praua-*
„ *rum ſigna diſpoſitionum: prodeuntque ſæpius eodem*
„ *modo, quo in vlceribus putridis, à quibus ichores, hoc eſt li*
„ *quores ſanioſi, defluũt, nihil diſpoſitioni conferentes:) Ad extremum morbi, quos refert Hipp. in epid. maligni ſunt, in quibus multas enarrat excretiones prauorum humorũ, tum ad loca ignobilia per abſceſſus, tum extra corpus per eorum affluxus: omnes tamen inutiles, atque*
„ *pernicioſas. 3. in 3. epid. 61. dicit Hipp. (multumque*
„ *etiam vitioſæ erant urinę redditæ: Neque enim inerat*
„ *craſſitudo, vel concoctio, vel purgatio proba.) & mox*
„ *(plurimis vero colliquationem, turbationem, dolores,*
„ *diuturnitates, & nulla iudicia.) & 2. in 1. epid. 35.*
„ *(cum autem, inquit, diu hæc durarent, multique eſſent*
„ *dolores & mala colliquatio, His ſuccedebant Abſceſ-*
„ *ſus, aut maiores quàm ut ferri poßent, aut minores*
„ *quàm vt prodeſſent quicquam:) Abſceſſus vero à Natura omnino victa & ſuccumbente non fiunt. Ad*
„ *hæc tex. 36. inquit. (quæ hos infeſtabant, hæc erant:*
„ *dyſenteriæ, teneſmi, lięteriæ, & fluxiones alui:) & ſub-*
„ *dit tex. 37. (Quę autem ex his violenta erant, ſtatim*

Oppri-

„ *Opprimebant, vel rursus nihil proderant.*) & *tex.* 38.
„ (*papulę paruę, quę non essent excernendis morbis, sta-*
„ *timque euanescebant. aut secundum aures tumores nigri-*
„ *cantes, qui nihil denunciarent.*) & 2. *in* 1. *epid.* 26. &
„ 27. (*sudores multi. Has tantum aberat vt recrearent,*
„ *vt etiam contrà lęderent.*) & 3. *in* 3. *epid.* 57. *inquit*
„ *Gal.* (& *pestis quòque illa longissima, quę nostra ętate*
„ *vulgata est, ex ijs quę per aluum vacuantur, omnes pro-*
„ *pè peremit.*) *Rursus neque verum est, quòd omnes excre*
tiones ad externas partes etiam vtiles, sint ab arte iu-
uandę per eandem viam; sed sępe sunt corrigendę, ac
ad commodiorem transferendę. 2. *in* 6. *epid.* 30. *in Si-*
mone latas pustulas habente, Natura repurgauit altiores
sedes corporis ad cutim noxios humores demandans, &
„ *quidem vtiliter, inquit tamen Gal. in com.* (*Nam in li-*
„ *bris de arte curandi, in quibus corporibus per multa hu-*
„ *morum copia est, ijs vtiles esse purgationes didicisti: prius*
„ *quam. n. ita redundantem materiam, aut venę scissione,*
„ *aut purgatione quis eduxerit, si fouens, hoc est calidis*
„ *vtens ipsam discutere conetur, plus attrahet, quàm per*
„ *cutem euacuabit.*) *Aëtius tetrabili* 2. *Sermone* 1. *cap.*
129. *ex Herodoto, pustulas seu vibices in cute apparẽtes,*
in febre maligna in principio curat nõ trahẽs ad cutim, ad
quam natura deponebat excretionem illam malignam,
sed vena secta sanguinem euacuans. Galen. in Critone
3. *in* 1. *epid. com.* 26. *non miratur, quid causę fuerit,*
cur Hipp. medicamentis ab alio trahentibus cruri appo-
sitis

sitis Naturam à principibus partibus ad crus deponere molientem noxios humores non iuuerit per eadem viam,
„ *qua vergebat. Sed inquit (vnde mireris, quid causę fue*
„ *rit, quominus huic initio morbi secuerit venam.) Et Aui cennas lib. 4. fen. 1. trac. 4. cap. 10. loquens de variolis*
„ *in cute apparentibus inquit, (Sed quando egrediuntur*
„ *variolę, non opportet tunc ut administretur phlebotomia,*
„ *nisi inueniatur vehementia repletionis, & dominium*
„ *materiei: tunc. n. phlebotometur quantitate, quę alleuiet*
„ *seù minoret. & conuenientius quidem, quod in hac ad-*
„ *ministratur ęgritudine est phlebotomia.) Igitur non est perpetuò verum debere Medicum imitari naturam eiusque motum iuuare, quamquam ad ignobiles partes demandantem noxios humores; sed sępe expedit per uiam magis idoneam eius excretionem transferre, & illam corrigere, ac emendare. Dicebat Gal. 1. aph. com. 20.*
„ *(oportet itaque Medicum Naturę inclinationem ani-*
„ *maduertere: & si quidem idonea fuerit, subministrare,*
„ *& adiuuare: sin autem contrariè simul ac noxiè fiat, pro*
„ *hibere, transferre, atque diuertere oportet.)*

Euersio secundæ Rationis Marcelli. Cap. VI.

HIS *in hunc modum explicatis corruit Marcelli ratio; apparet. n. non esse uerum vniuersaliter, ut assumit, Medicum eò ducere debere quò*

Natu-

Natura vergit: Apparet non minus, nec debere ipsum omnem Naturæ motum imitari, quamquam expellentis noxios humores vtiliter & ad cutim. Rursus neque verum est absolute esse bonum & ægro conferre si natura erysipelata, ac humores omnes noxios ab internis ad exteriora demandet. Hoc enim cum distintione est intelligendum: quandoquidem si illa Naturæ excretio fiat coctis humoribus, bona erit & vt signum & vt causa, in quem sensum loquutus est Hipp. & Gal. 6. *aph.* 25. & 37. & *alijs locis à Marcello adductis. Si vero ante coctionem illa fiat, mala erit ut signum (in quem sensum loquutus est Hipp. 4 aph. 22.) bona vero esse poterit vt causa, Si fiat tamen cum tollerantia & conferentia, & ad loca ignobilia, non quęcunque sed conuenientia, tum membro principi lęso exonerando, tum humori lędenti recipiendo. Non enim quodlibet membrum licet externum, & ignobile, cuilibet humori recipiendo, & expurgando, vel cui vis membro principi exonerando, congruit. Sed determinatum determinato, vt docet Gal. 7. meth. cap. vltimo, & 4. aphor. commen. 2. Igitur etiam si fiat excretio ab intro ad extra & a parte principe ad ignobilem, fiat tamen sine conferentia, & sine tollerãtia, & ad partem non conuenientem membro affecto, vel humori noxio; erit depositio nec bona, nec utilis, neque vt signum, neque ut causa: Sed actio naturæ mala, & quandoque etiam excretio lethalis: quam Medicus non debet imitari, sed corrigere. Hoc licet*

ex antè

viam iuuanda sed omnino corrigenda. Erat enim excretio humoris crudi, sine tollerantia, sine conferentia, ad partem non conuenientem, tum ratione partis principis affectæ, quę debebat exonerari, tum ratione causæ morbum procreantis, quę debebat abscindi. Hæc omnia sigillatim ostendo. Primum, humores crudi erant; Dum enim dicit Marcellus libr. suo folio 85. (in nostro ęgroto Natura, per cutim, & partes externas tentauit transmittere malignam materiam: & bene: Quoniam eramus in morbi vigore, & humores non crudi, & in domiti erant.) Contradicit sibi ipsi, & rationi. Ipse enim fol. 71. sui lib. inquit, in illo ægroto exanthemata apparuisse (cum virium langore, & vrinis subiugalibus.) vrinæ subiugales humorum cruditatem ostendunt. Ita Gal. 1. crisium cap. 12. loquens de vrinis, „ inquit, (Nam, quæ alba est, & quæ tenuis, & quæ „ turbulenta, cruditatem significat.) Ita 5. in 6. epid. „ 15. (vrinæ, ait, iumentorum lotio similes eliquationem „ non indicant, vt Sabinus censebat: Nam in aphorismo„ rum explanationibus id genus vrinas eorum esse explica„ uimus, in quibus humor, qui crudus vocatur, plurimus „ abundat.) Quod confirmat in Hermocrate. 1. in 3. „ epid. 5. ubi dicit. (At enim cum crassas etiam fuisse „ indicet nec subsedisse vrinas, plane sunt illæ ex conturba„ tis & turbidis, vt solet hic appellare, quę semper tur„ bationem crudam annunciāt.) Idem docet 2. prog. com. „ 30. & 3. in 1. epid. com. 21. ægroto. 4. vbi sic asserit

,, (Rigor, acuta febris, sitis, biliosus affluxus, delirium,
,, vigiliæ, biliosi sunt humoris indicia abundantis. At ve-
,, rò conuulsiones, & palpitationes, & similis vrina iumen
,, torum, crudi ea sunt, & crassi species.) Adde quod si in ægroto nostro humores crudi non fuissent: Marcellus non timuisset eius mortem; dixit tamen fol. 71. (signis omnibus perpensis, necem potius quàm salutem promittentibus.) (cōcoctiones enim arguunt celeritatem iudicij, securitatemque salubrem, vt cruda, & incocta difficultatem, acrisias dolores, recidiuam, & mortem, ex Hipp. 2. in 1. epid. 45. & 46. Rursus, erant, inquit Marcellus, in nostro ægroto vires languidæ, & vrinæ subiugales; ergo crudi erant humores morbum facientes. Si enim languidæ vires morbi causam concoquerent, à minori inæqualitate proueniret actio cum victoria. Præterea si illa excretio vtilis fuißet conferentiam, & tollerantiam indicasset iuxta dogma Hipp. & Gal. 1. aph. 2. & 4. eiusdem 2. At in nostro ægroto post exanthematum excretionem, & vires perseuerarunt languidæ, & morbus effectus fuit inclementior: fatetur hoc Marcellus qui lib. eodem fol. 70. & 71. inquit. (nona die eius ægritudinis aduentante pessimo symptomate quoddam somnifero, coma à medicinæ scriptoribus nuncupatum, vltra & exanthemata subnigra lenticularumq; formam gerentia cum virium langore.) & mox concludit (quare signis omnibus perpensis mortem potius quam salutem promittentibus collegium medicorum factum fuit &c.) ergo ex

eius

eius confeſſione, poſt excretionem exanthematum per cutem mortis apparuerunt inditia potius quàm ſalutis. Excretio igitur illa ſine conferentia fuit; ergo propter morbi magnitudinem ſucci illi maligni, cum contineri non poſſent, effundebantur ob virium imbecillitatem; quo caſu mortem prædicebant Hipp. & Gal. 4. apho. 23. vt ſuprà retulimus. Ita & Philiſco accidit in ſudoris excretione ex qua Gal. 3. die mortem imminere ex artis præceptis ſignificauit. 3. in 1. epidem. 18. Præterea corruit Marcelli ratio, nam cutis quamquam pars extima, & ignobilis, non erat locus conueniens in ægroto noſtro, nec ad cerebrum exonerandum, nec ad craſſum humorem recipiendum & expurgandum. Quorum vtrumque fieri oportebat: Si vt Marcellus decreuit, à comate, vt maiori affectu, cerebrum obſidente, ac necem promittente fuiſſet auſpicanda curatio. Dixit enim lib. ſuo fol. 79. (in hoc igitur illuſt. ægroto affectus magnus erat coma, ſeu cataphora, quæ necem promittebat,) & rurſus fol. 91. (dicimus quod affectus in capite iam erat pro maiori parte per eſſentiam factus, & ideo vehementioribus etiã à propinquiori parte egebamus reuulſionibus, ſeu vt rectius dicam derivatione, ſi non ab euacuatione hoc autem per veſicantia quilibet ſanę mentis fieri debere putabit &c.) Cæterum, vt illi indulgiam, quòd reuulſionẽ cũ deriuatione confundit; quòd à propinquis reuellere, & à remotis partibus deriuare capitis affectũ imẽdit. Certè cutis cerebro exonerãdo, deriuãdo, et ab euacuãdo,

per essentiam affecto, idoneus locus non est: cum hæc per nares, aures, & os, & reliqua loca illi proxima fiat, non per cutem spatularum, & tibiarum. Hippo.
" *6. aph. x. inquit (caput dolenti, & circum dolenti, pus,*
" *vel aqua, vel sanguis effluens per nares, aut os, aut au-*
" *res, morbum soluit.) Et Gal. 4. aphorismo. comm. 2.*
" *inquit. (Aliquando medicina partis alicuius est euacua*
" *tiua, veluti quæcunque per palatum, & nares à capite*
" *abducunt superfluitates.) Et 7. meth. cap. vltimo (ce-*
" *rebrum vero, inquit, per palatum, & nares, & aures &c.) Neque valet responsio Saxoniæ lib. 3. de phen. cap. 29. Quòd etsi ad deriuationem hæc membra peculiaria sint constituta, vtile tamen est in febribus à cute euacuare, cum febris totius corporis sit morbus. Nam hæc responsio præterquamquod Marcellum non tuetur; qui cerebrum inde euacuare intendit; recta quoque non est. In febre enim euacuamus non morbum (morbus siquidem contrarię qualitatis indicat contemperamentum) sed causam. At causa si per cutem excerni à quouis membro principe affecto, commodè posset, frustrà singulis singula membra natura constituisset pro eorum exonerationē: Ea vero in superfluis non abundat. Mox nec in qualibet febre, totius corporis habitus est repletus humore extraneo, qui sui eductionem indicet: Adeo vt omnis illius, causa continens, & antecedens per cutem perpetuò commodè educi possit. Rursus Gal. 11. meth. cap. 8. docet febrem indicare non euacuationem, sed re-*

frigerantia. Neque omnis humor faciens febrem, etiam si totum habitum corporis occuparet, poßet per cutem excerni, nisi solum tenuis vt ichor, & flaua bilis: Neque is omni, febris tempore. Verba Gal. lib. de const. art. cap. 19. hæc sunt (sed quæ totum corporis habitum occupauerint, quum tenuia fuerint, aut sudore, aut medicamentis, quæ cuti applicita vim exiccandi habent: quum vero biliosa, primum quidem purgatione egent, mox, & euacuatione per cutim.) Humores verò crassi coma pducētes (quales erāt, qui vt dicit Marcellus fol. 85. ad cerebrū raptū habebant, in nostro ægroto) etiam si in toto corporis habitu continerētur, per cutim educi conuenienter non possent. Gal. 3. acuto. 62. inquit. (Verum, si ardens febris ob salsam pituitam putrescentem oriatur, aduersissimum illis esse balneum scire oportet. Neque enim pituitosus humor, vt biliosus, per cutim euacuatur, propterea quod tum crassus, tum glutinosus sit.) Ita in lib. Hipp. de alim. cō. 3. fol. 13. lit. H. inquit (etenim natura semper dat operam, vt sanguinem expurget, quodq; vitiosum est, ab eo secernat, & à partibus principibus modo in ventrem & intestina, modo in extimam superficiem detrudat. Sed ex ijs quæcunque tenuioris substantiæ sunt, ea cutim egrediuntur, partim per eā pspirationem, quæ sensum effugit: partim & sensu percipiuntur, vt sudores, quæ vero crassiora sunt, ea pertransire cutis densitatem non possunt: Sed vt modicamentis, aut purgationibus, aut clysteribus, aut vomitibus euacuantur &c.)

" tur, &c.) Ita lib. de atra bile cap. 4. dicit. (sed, quæ
" eius generis tenuioris substantiæ sunt, ea partim per dif-
" flationem, quæ sensum refugit: partim sensibiliter, vt
" per sudores, cutem per rumpunt. Quæ autem sua crassi
" tudine per cutis densitatem traduci non possunt, sed intus
" coercentur detinenturque &c.) Quod confirmat 3. de causis symp. cap. 2. 4. acut. 30. 8. meth. cap. 4. & Auicennas lib. 4. fen. 2. trac. 1. cap. 68. Humores igitur in nostro ægroto cataphoram constituentes, quia crassi frigidi, ac lenti ex Paulo lib. 3. cap. 6, neque à cerebro deriuari, neque euacuari, per cutem à Natura, vel ab arte potuissent. Neque verum est quod subdit Marcellus, affirmare Galenum lib. 2. de vsu part. cap. 5. cutem inter corporis nostri partes, à Natura ad suscipienda corporis excrementa, aptissimam omnium, tanquam imbecilliorem fuisse constitutam. Non enim est omnium maximè imbecilla, nec omnium corporis excrementorum susceptiua. Nec Galenus 2. de vsu partium cap. 5. id affirmauit. Decœpit autem Marcellum Saxonia, qui lib. suo de vsu vesic. fol. 11. hunc Galeni locum adducit, à quo Marcellus vt pleraque alia, transcripsit. Est benè locus Galeni lib. de morborum causis cap. 6. vbi lo-
" quens de cute, inquit. (Ac præterea cum omnium alia-
" rum partium extima sit collocata, non absque ratione to-
" tius corporis excipit excrementa.) Sed hoc loco per totius corporis excrementa non omnium corporis viscerum, nec omnis concoctionis, nec omnium morborum quacũq;

corporis

corporis affecta parte consistant, intelligit excrementa; Sed tertiæ concoctionis; & Morbosas excretiones in habitu corporis existentes. Secus ventriculi excrementa per cutem deducerentur, quæ per intestina expelluntur; thoracis, & pulmonis, quę per asperam arteriam, & tussim demandantur; sic & iocinoris, quæ per vrinam non per cutim excernuntur vt 7. meth. cap. vltimo docet Gal. Vocat autem excrementa totius corporis, non quia ab omnibus corporis partibus demandentur, sed quia tertiæ cōcoctionis sint. Ea enim ideo totius corporis vocat, quia in habitu totius corporis continentur: Totum hoc expressit Gal. lib. artis medicinalis cap. 99. (promptius enim inquit, euacuantur per ventrem quidem, quæcunque in primis venis continentur superfluitates: Quæ autem in his, quæ in hepate sunt, per vrinæ meatus: at, quæ in toto corpore, per sudorem: sicuti, quæ in capite, vel per palatum, vel per nares, vel per vtrunque. Quæ verò sunt in spacijs thoracis laxioribus, per guttur simul cū tussi: quæ in renibus sunt vel vesica per vrinam.) Quód confirmat 2. ad glauc. cap. de causis inflam. 4. aphoris. com. 2. 7. meth. cap. vltimo 9. de vsu part. cap. 1. & 3. de alimne. fol. 13. lit. F. & G. Neque verum est de mente Galeni cutem esse omnium nostri corporis partium maximè imbecillam, vt protulit Marcellus: Gal. enim lib. de curandi rat. per sang. miss. cap. 8. Adenis id omnium maximè tribuit, cum inquit. (Quapropter partes infirmiores omnium primæ excrementitijs morbis corripiuntur.)

" piuntur) & mox subdit (potissimumq; ad adenas excipiẽ
" dis recremẽtis idoneos, tũ ob substantię laxitatem, tũ quia
" omnium partium minime robustas habeant naturales uir-
" tutes.) Et 13, meth. cap. 5. inquit. (Nam tibi arbi-
" tror) non excidit, utpote sæpe a nobis monstratum, super-
" uacanea, quæ à valentioribus partibus ob redundantiã,
" vel qualitatem expelluntur, ea in imbecilliores procumbe
" re: atque hinc accidere, vt glandulę, quas adenas uocãt,
" facile fluxiones recipiant, & maximè quæ rariores natu-
" ra sunt. Quippe valentius est arteriarum, & venarũ,
" & neruorum, & musculorum robur, imbecillius autem,
" ac forté prorsus nullum, corporum, quæ glandularum
sunt naturæ.) Adde quod nec excrementa totius corpo
ris per solam cutem repurgantur, Gal. 1. aph. com. 21.
" inquit (sunt autem euacuationibus conferentia loca, inte-
" stina, venter, vesica, vterus, cutis uniuersa.) & lib.
" de præsag. ad Post. cap. 3. dicit (at, quoniam multę sunt
" uiæ, quas natura expellendis excrementis aperuit, nam
" & vomitu reiecta, & uentris profluuium, & urinę mul
" titudo, & sudor plurimus, & sanguis erumpens, & in
" multis consueta venarum ani apertio, subitò sæpe corpus
" inaniunt &c.) Quod confirmat. 1. de tuenda ualet. cap.
12. Nec est quod Marcellus fol. 89. sui lib. aducat
meam apologiam pro D. Bysso, in qua dixi malignas il-
las excretiones ad cutim demandatas fuisse omni ingenio
extrahendas, nullo modo diuertendas, vel repercutien-
das. Primum enim cuiuscunque constitutionis sint ex-
cretiones

cretiones ad cutem malignæ repercutiẽdę nullo modo sunt; verum si ad cutim deferantur, quæ illis recipiendis, & excernendis apta non sit: sunt ad membrum æquæ vel magis ignobile transferendæ vel diuertendæ. Erant in illa constitutione excretiones biliosæ sacros ignes perniciosos constituentes, tota substantia maleficæ, quas natura commode per cutim excernebat cum ægrorum conferentia, & tollerantia; cutis autem biliosis humoribus, atque tenuibus, post uniuersalem purgationem in habitu corporis residentibus, excernendis aptissima est. In hac vero constitutione crassiores erant humores, ut pituita somnos profundiores constituens, & flaua bilis per adustionem immodicam in atram conuersa, quibus excernendis cutis erat ineptissima. Vnde per alui excretionem præsentis constitutionis morbi soluti sunt. Non valet ergo ex una constitutione ad aliam arguere, sed oportet medicum morborum populariter grassantium impetum considerare, ac temporis conditionem dignoscere, vt 3. prog. 38. monent Hippo. & Gal. Redeuntes igitur ad institutum, concludimus cutim non esse omnium corporis nostri partium maximè imbecillam, nec ad omnia viscera exoneranda, vel ad omnes humores expurgandos idoneam; ad cerebri vero deriuationem, & crassi humoris eductionem omnino ineptam. Ad extremum etiam si Marcello gratis concedamus in nostro ægroto ad vnam cutem debuisse tum naturam, tum artem noxios omnes humores demandare: non valet tamen Marcelli ratio, quòd

id exequi debuiſſet, ut inquit, cutim vrendo, vlcerando, calefaciendo ſuis veſicatorijs. Fallacia ſiquidem eſt à ſimpliciter ad ſecundum quid, ſiue à genere ad ſpeciem. Erant enim plurima auxilia, quibus id exequi commodiſſime poterat præter veſicantia. Inquit Gal. 4. de ſa-
,, *nit. tuenda cap. 6. (ſummæ vero eorum, quorum occa-*
,, *ſione foras feruntur, hæ ſunt, exercitatio, & frictio, &*
,, *balneum, & fomenta calida, & unctio calfaciens &c.) Quam vnctionem calfacientem parat egregie Aëtius ex Herodoto tetrab. 2. ſer. 1. cap. 129. Rurſus Gale. 13. meth. cap. 19. inquit (Hac ratione & cucurbitula (ſtre-*
,, *nuum plane auxilium) eſt inuenta, tum vt foras euocen-*
,, *tur, quæ ſunt in alto &c.) & lib. de cucur. cap. 3. dicit*
,, *(cucurbitula exhaurire materiam, dolores ſoluere, phleg-*
,, *monem minuere, inflationes diſcutere, appetentiam cibi*
,, *excitare, imbecillo ventriculo vires reſtituere, animi deli-*
,, *quia leuare, ſi quæ profundas partes fluxiones infeſtent*
,, *eas transferre & ſiccare &c.) Quod confirmat Oribaſius lib. de cucur. cap. 17. & Cornelius Celſus libr. 2. capit. 11. Ad hæc malleolorũ ſcarificatio tum à profundis partibus reuellit, tum & totum corpus euacuat, magnum profecto auxilium, & uenæ ſectioni proximum, ut refert Gal. 2. aph. 17. 4. de tuenda val. cap. 4. 13. method. capit. 5. cuius auxilij probatiſſimum experimentum reliquerunt Apollonius, & Antillus præſtantes Medici, ut refert Oribaſius, qui lib. 7. cap. 20. teſtatur huius ſcarificationis ope ſe tum multos, tum ſeipſum ab immani pe-*

ſte

ste liberasse, quæ totam Asiam inuasit. Sunt, & animalia euiscerata, quorum ope Medici venenum a profundo ad cutim extrahunt sunt, inquit Gal. 13. meth. cap. 6. (& ca-
„ *ua cornua quædam, quibus nonnulli cucurbitularum uice*
„ *vtuntur, sunt autem & qui, ore suo virus extrahunt, ægrę*
„ *particulæ admoti, ipsamq; labijs complexi. Huc sanè per-*
„ *tinet, & cauterium, & medicamenta, quæ cauterijs simi-*
„ *liter eschară efficiunt.) Quæ Acria quidē sunt, non tñ ue-nenosa, vt est euphorbium, & cantharis, sed Alexiphar-maca, ut Calamintha ex Gal. 7. simpl. c. 1. Vt sunt & om-nia medicamenta inter naturam nostram & uenenum me-dia: de quibus abunde loquutus est Gal. 5. simpl cap. 18. Quæ omnia trahunt ab alto ad cutim uenenum citra om-nem noxam: ergo non valet Marcelli illatio, extrahendus est succus noxius à principalibus partibus quo Natura vergit, ergo vesicantibus. Tanto magis quod vesican-tia, quæ parauit ex venenis non extrahunt venenum ad cutim, & quam maximum inducunt ægroto nocumentum citra vllam vtilitatem, vt sequenti parte præsentis disputationis erit manifestum.*

Secunda pars disputationis.

Vesicantium nocumenta proponuntur.

Cap. VII.

VESICANTIA *medicamenta, quæ ex cantharidibus parauit Marcellus, venenum non extrahunt, & quamquam extraherent*

longe maius ægro inferunt nocumentum. At inquit Hipp.
„ *2. in 1. epid. 50. (exerceto circa morbos duo, ut prosis, aut*
„ *nequid noceas.) offendunt autem. Primo nam dolore vires debilitant. Secundo calore eorum in quarto ordine febrem augent. Tertio eorum veneno venenum internum pestilentem febrem constituens non extinguunt modo, vel extrahunt, sed intendunt, ac geminant. Quarto dum crassiores humores à venis magnis inter alas, & inguina positis ad cutim extrahunt, per venarum capillarium angustias deducunt, vias obstruunt, & putredinem, prohibita transpiratione vehementiorem efficiunt. Hinc factum est, quod nullus clarissimorum Medicorum, neq; Gal. neque Paulus, aut Aëtius, aut Celsus, aut Oribasius, quibus p̄spectissima fuit vesicantium facultas multis in morbis, nũquam in febre pestilenti pro diuersione succorum fluentiũ ad cerebrum, vel pro deriuatione ab illo, cantharides, uel euphorbium apponere ausi sunt. In nostro demum ægroto (præter communia hæc incommoda, quæ vesicantia ista inducunt) contraindicabat omnem diuersionem, vel deriuationem ad cutim, alui fluor; qui vtilis erat, quiq; tandem morbum iudicauit, vt omnibus in illa constitutione fere euenit. Non erat igitur Natura uesicantibus in cute positis perturbãda. Marcellus hanc postremã rõnem cõsulto dissimulat, & responsiones aliarum rationum, quas in collegio nõ attulit, vbi à Saxonia scriptas reperit, tanquam ab eo in consultatione adductas literarum monumẽtis consignauit. Saxonia vero præter has responsiones,*

quas

quas lib. de vsu vesic. protulit, in editione sua 2. de phen. (ut uir est multæ eruditionis) alias excogitauit & adduxit. Igitur ad vnam ueritatem nostras rationes sigillatim referemus, & oppositas responsiones examinabimus.

Vesicantia damnantur, quia vires ægri summè debilitant. Cap. VIII.

RIMVM, vt in omni febre vis naturalis tueri debet ex præcepto Galen. x. meth. cap. 1. & xi. eiusdem cap. 3. Sic omnium maximè in pestilenti. Dicebat enim Aëtius tetrabili 2. serm. 1. c. 129.
,, *(Fames peiorem materiam facit, & vires in his conscin-*
,, *dit, quas integras seruare volumus in omnibus febribus,*
,, *maximè pestilentibus.) Vulgaris febris, quæ Siciliam confecit (qua noster ægrotus laborauit, ut fatetur Marcellus lib. suo folio 70.) maligna fuit & in limine pestilentis constituta, perniciosa, & contagiosa, ut fatetur libro eodem fol. 24. & 44. Cuius febris impetu uires de facili dissoluebantur. Inquit enim Marcellus folio 26. illam referens (pulsus erant parui & rari.) Igitur in ægroto nostro vires languidæ erant, tùm ob prædicta febris vulgaris impetum, tùm ob propriam humorum corruptionem non vulgarem, ut eius febris praua symptomata demonstrabant. Inquit enim Marcellus folio 70. (nona die eius ægritudinis symptomate quodam pessimo somnifero, coma a medicinæ scriptoribus nuncupatum superuenit, ul-*

tra & exanthemata subnigra lenticularumq; formam gerentia cum uirium langore, & subiugalibus urinis, esto quod bis fuerit purgatus &c.) Erant ergo ægroti uires languidæ. Tandem & eius ætas facilem uirium exolutionem insinuabat. Annum enim, ut inquit Marcellus folio 73. agebat 17. eratq; habitus melancholici. Sed inquit Gal. 3. aph. 27. (Incipiunt quidem pueri pubescere post annũ 14.) & subdit (Neq;.n. est unus omniũ certissimus terminus pubertatis, propter caliditatem & frigiditatem temperaturæ, calidi. n. citius, frigidi uero tardius pubescunt.) Et Celsus libr. 2. capi. x. inquit (cum præcipue in hoc ars sit, quæ non annos numeret, neq; conceptionem solam uideat, sed uires æstimet.) Ob ætatem igitur suam noster æger uires habebat, quę exolui facile poterant ut colligitur ex Hipp. & Gal. 1. aph. 14. Quanti uero sit faciẽda indicatio quæ ab ætate desumitur, docet Gal. 9. meth. 17. His ita suppositis, sic arguo, Vesicantia ex cantharidibus uires dissoluunt; perniciosus igitur est eorum usus in febre pestilenti. Antecedens est clarum. Inducunt summos dolores, dolor autem uires dissoluit ex Galeno 12. meth. c. 1. 3. de comp. pharma. secundum locos cap. 2. & 3. acut. 33. immo si grauior perseueret, interficit ex Auicenna lib. 1. fen 4. cap. 30. Sed Marcellus negat uesicãtibus suis dolorem fuisse illatum lib. suo fol. 76. Verum ex suis & Galeni dictis facile conuincitur. Nam lib. eod. fol. 82. & 83. inquit (tanto magis quia emplastrũ ex cantharidibus fermento, & aceto confectũ, quando op

portu-

portunè erat adhibitum, quia cum statim eschara inducebatur &c.) Tūc sic arguo. Vesic. statim ac applicabantur escharam inducebant, ergo statim comburebant partē, ergo summos dolores inferebant. Consequentia est Gal.
» 5. simp. cap. 15. ubi dicit (siquidem alterationes quæ subi
» tæ confertæq; sunt, mutationes maximè sensibiles sunt.)
» Rursus, inquit Gal. 5. method. cap. 3. escharam inducunt
» (tum ignis ipse, tum quædam medicamina quibus ignea
» vis in est.) Igneam igitur vim habentia haud dissimiles dolores inducunt ac ignis. Præterea dicere partes viuas, ac sentientes, dum vruntur, summè non dolere, est negare manifesta ad sensum: inquit autem Gal. 6. in 6. epid. com.
» 5. loquens de ustione, quod ea (adhibetur, non nunquam
» palam candentibus ferramētis, nonnunquam vstorijs me-
» dicaminibus, ea nobis urētibus.) At ustoria medicamenta sunt quæ escharā faciūt: talia uero, inquit Gal. 5. simpl. c.
» 15. (& uehementia sunt, & caustica hoc est vrentia, &
» ignis istar corpus colliquāt.) Accedit ꝙ Hipp. 7. apho. 13.
» inquit (ab æstibus fortibus cōuulsio, aut distētio, malū.)
» ubi Gal. in com. (quidā igitur (inquit) pro æstibus, febres
» intellexerūt: nōnulli uero aëris ambiētis feruorē: alij ꝓ cau
» terijs, & escharis: & oēs uerū dicūt.) Sed sine rōne timerēt ab eschara cōuulsionē, si summā intēperiē illa nō induceret. Quæ igitur escharā cōferiū inducūt, ut intēperiē subito inferāt necesse est: hāc uero dolorē inferre summū oportet, si uera sunt quę dixit Gal. lib. de inæquali intēp. c. 8. ꝓ-sertī si in cute fiat, q̄ corpus est neruosū ex Gal. 16. de usu

par

par.c.2.1.de tēp.c.9.& 3.de loc.af.c.7. Praterea Cātharides sūt calidę in 4.ordine corrosiuę, exulcerātes, uenenosę ex Matth.in Dios.lib.6.c.1. Igneas uocat Gal.4.simp. c.19.& 3 simp.c.23 erodētes, exulcerātes, lethales. Vesicātia ergo ex eis parata, q̃ statī ac apposita sunt excoriāt, exulcerāt, uesicāt, adurūt, nō mō uehemētē intēperiē indu cūt, ad quā sequitur dolor ex Gal. 13.meth.c.6.sed cōbustione partis naturā immutāt, ex qua fit dolor uehemētissimus, ut docet Gal.lib.de īęquali intēp.c.8.1.de cau.sym. c.6.& lib.de cost.art.c.8.tanto magis uesicatoria Marcelli, q̃ p̃ter Cātharides recceperūt euphorbium, ut in libris Pharmacopolę fide digni q̄ illa sedulo parauit, uideri pōt. (Licet hoc taceat Marcellus) Euphorbiū uero ex Mesue
" lib.simp.c.20.(est calidū siccū in 4. calidus, & subtilius
" oī eo q̄ calefacit ex gūmis, & est in eo uirtus adustionē fa
" ciēs, et rubificās, & penetratiuū est, & abstersiuū, & exco
" riatiuū, & est de faciētibus operationē suā cū labore et an
" gustia uehemēti, reducēte ad syncopē, et sudores frigidos.)
Qđ cōfirmat Gal.6.simp.c.de euph. Ad extremū, Cātharides, & euphorbiū sunt uehemētioris actiuitatis nitro, et sinapi, ut patet ex Dios.lib.6.c.1.referēte cātharidū uim, & ex uerbis Mes.supra adductis de euphorbio, & ex his q̃ dixit de nitro et sinapi Dios.lib.5.c.89.& li.2.c.148. Gal.ıñ de sinapi, & nitro 3.de loc.aff.c.4 inquit (quo me
" dicamine nullū in arte medica uiolētius inuenies (de his lo
" quens quę in usu erant) siquidem dolorem ueluti caute-
" rium, excitat, sed diutius durat eius operatio.) Dolores

igitur

igitur summos Marcelli vesicantia inducere omni ratione debebant, sed inquit Marcellus æger dolorem vel leuem, vel omnino nullum à vesicantibus percepit. Ego vero statui Marcellum ex suis met dictis conuincere. Debebat non ignorare eruditissimus Medicus, quòd si dolorem æger non percepit, doloris tamen damnum ac virium debilitatem perpessus est, & nullã reuulsionis vtilitatem fuit consequutus. Primum sic demonstro, in ęgroto nostro aderat coma, ergo mens ægrotabat, quicumque enim dolentes aliqua parte corporis omnino dolorem non sentiunt, ijs mens ægrotat, ex Hipp. 2. aph. 6. Hoc tamen non tollit quin doloris damnum æger non sustineat. Secus phlegmones, erysipelata, vulnera, rupturæ, conuulsiones, collisiones si fierent dum mens ægrotat, corporis continuitatem non soluerent, & intemperiem non inferrent; cuius oppositum monstrat Gelenus dum in com.

,, *illius aph. inquit (& hoc in loco igitur eodem modo dolo-*

,, *res ipsas dispositiones nominauit, quęcumque cum dolore*

,, *fieri sunt natura aptæ, quemadmodum erysipelas, in-*

,, *flammationem, & vulnus, & collisionem, atque ruptu-*

,, *ram, & conuulsionem, & quodcumque tale aliquid:*

,, *quod si adsit, & ab ægroto non sentiatur, mentem indicat ægrotare.) Debebat autem Marcellum non latere, dolorem esse tristem sensationem ut dicit Gal. lib. 1. de Symp. caus. cap. 6, in qualibet uero sensatione duo esse: unum, receptionem obiecti, & ita sentire esse quodam pati, & moueri ex Aris. 3. de anima. 3. & 2. eiusdem*

tex. quinquagesimoprimo. Alterũ uero, cognitionem receptionis obiecti: & ita sentire esse agere, non pati, hãc uero actionem esse sensus communis in cerebro residentis, & secundum hanc animam esse causam efficientem sensationis. Est enim anima omnium actionum efficiens causa 2. de anima 36. ut explicat Auer. 2. de anim. com. 149. & Alex. & Simp. Si enim anima in sentiendo solum reciperet, se haberet ut materia, cuius est pati, non ut efficiens, cuius est agere. In qualibet ergo sensatione anima eodem tempore duo facit, & obiectum sensibile recipit, & illud cognoscit: licet obiecti receptio prioritate naturæ eius cognitionem antecedat. In dolore igitur qui per sensum tactus præcipue fit, præcedit receptio obiecti improportionati producentis intemperiem, & continuum soluentis confertim: Et hanc receptionem uocat Gal. passionem 1. de Symp. causis cap. 6. & ita sentire est pati; unde Gal. 16. de usu part. cap. 2. dixit, Naturam dedisse sensibus neruos molles, ut facilius paterentur. Succedit cognitio talis receptionis, & hæc est propria actio animæ cognoscentis, & formalis ratio doloris, ex Gal. 7. de plac. Hipp. & Plac. cap. 6. ubi inquit. (Neque tamen alteratio ipsa, ut quidam putant, sensus est, sed alterationis dignotio.) Quapropter 8. de usu part. cap. 6. ubi de uisu loquutus est, inquit, (At nihil ex ipsius alteratione assequeremur, nisi imaginatio, ratiocinatio, & memoria eius alterationem sentiat.) Hinc est quod dispositionem præter naturam, quam infert causa dolorifica

fica, si mens ægrotans non sentiat, non dolorem, sed labo-
„ *rem uocat Gal. 7. de placitis cap. 6. cum subdit (hic enim*
„ *laborantes nominat eos, qui aliqua in parte offensi sunt*
„ *ita uehementer, ut nisi delirio præmerentur, dolerent.)*
Igitur si noster ægrotus comate non laborauit ab ustorijs medicamentis dolorem percepit, si laborauit, non percepit quidem; sed doloris damnum, & laborem ab obiecto dolorifico illatum perpessus est. Verum si uesicantia, dolorem uel exiguum, uel omnino nullum intulere, ut inquit, tunc uel debilissimam, uel omnino nullam reuulsionem præstiterunt. Frustra igitur fuerunt apposita. Si enim uesicantia ideo fuerunt instituta, ut ad cutim succos à profundo traherent, et à capite diuerterent illorum fluxum: ubi dolorem summum non intulerunt attractionem nullo modo moliri potuerũt. Omnis enim attractio fit uel calore, uel dolore, uel ne detur uacuum, uel substantiæ similitudine, ut colligitur ex Gal. 2. de diff. feb. cap. 11. et 3. de nat. facul. cap. 14. Sed substantiæ similitudine ratione uacui, & calore in ægroto nostro trahere non poterant, vtilia igitur nullo modo erant vesicantia. Primò substantiæ similitudine à cerebro non trahunt canthariďes: nullam enim habent cum cerebro simpathiam, quando ad vesicam non ad cerebrum suapte natura deferantur ex Dioscoride lib. 6. cap. 1. Nullam cum humore pituitoso faciente coma, vel cum veneno ex humorum corruptione producto. Quando non venena deforis imposita, sed alexipharmaca esse debeant, quæ ab alto tra-

hunt venenum ad cutim ex Gal. 5. simp. cap. 18. Secundo nec ratione vacui reuulsionem præstare poterant cõmodam vesicantia, quoniam quando tractio fit ne detur vacuum ut docet Gal. 3. de natu. facul. cap. 14. (Quod
„ leuissimum tenuissimumque est, prius ei, quod vacuatur,
„ succedit: quam id, quod grauius est & crassius. Est por
„ rò omnium, quæ in corpore sunt, leuissimum tenuissimũ-
„ que spiritus: secundo loco halitus: tertio gradu, qui pla-
„ nè absolutus attenuatusque est sanguis.) Crassi ergo humores, ac lenti omnium tardissimè profluent. Morbo igitur magno celeritatem auxiliorum expetenti, & inducias non danti, lenta satis obscura, & inconueniens reuulsio fuisset instituta. Rursus si arteriæ, ut ibidem
„ subdit Gal. loquens de vacuo: (Neque ex intestinis, &
„ ventre, quæ adeo crassum graueq; in se nutrimentum ha-
„ beant, possunt aliquid, de quo ratio ulla habenda sit, in
„ se transferre.) Multò minus à cerebro, & venis penitioribus ad cutim, aliquid de quo ratio habenda sit transferre poterunt vesicantia. Tertio neque calore id efficere poterant, cum dicat Marcellus folio 86. remotas partes ea non calefacere, sed tantum illas quas immediatè contangunt. Igitur vesicantia vel dolorem intulerunt, uel nullam attractionem effecerunt. Quod si dolore præstarunt reuulsionem, non nisi summo dolore eam molita sunt.
„ Dicebat enim Gal. 2. de diff. feb. cap. 11. (vehementio-
„ res calores, atq; dolores attrahunt vehementius, minus au-
„ tem debiliores.) Ergo omninò inutilia fuerint remedia

ad

ad reuulsionem si dolorem summum non intulerunt.

Saxoniæ responsio euertitur. Cap. IX.

ERCVLES *Saxonia lib. de vsu vesic. fol. 16. inquit (magnos dolores non ex vesicantium natura, sed magis ex Medentium inertia subsequi solere.) Sed hæc euasio recta non videtur. Primum, quouis modo subsequatur dolor, euenire illum in febre maligna ob vires, quas solet deicere, timorosum est valde, & summopere euitandum. Mox vesicantia suapte natura, non ex Medentium errore, dolorem inferunt summum; aliter suapte natura diuersiuum auxilium non forent, vt monstratum est. Inquit enim Saxonia lib. 2. de phen. cap. 32. (cum enim ad reuellendas vehementissimas fluxiones valentissimo etiam remedio sit opus: Quod quidem* & *calore, & dolore potissimum agere ex* Galeno iam satis docuimus.) *& cap. 40. inquit (quæ ex alto attrahere debent tenuium quoque partium esse oportet,* & *sensum partis minimè corrumpere, immo vero eũdem, & calore, & dolore excitare.) Ergo si vesicantia per se dolorem non inducunt, per se à profundo non attrahent: cum authore Sax. 3. de phen. cap. 1. vesicantia interiora viscera, & remotas partes minimè calefaciant. Præterea cucurbitulis scarificatis incidimus solam cutim simplicibus incisionibus paruis nec omninò profundis.*

dis. *Vesicantia vero vesicas attollunt, epidermidem omnem euellunt, cutim lancinant, vlcera inducunt, quæ curatione egent vt ad cicatricem perducantur, ut inquit Saxon. 3. de phan. cap. 54. per illa verba. (Sublato vesicatorio, si uesica multo ichore iam referta appareat quamprimum tota epidermis euellenda est.) & mox (satius est, inquit, butiro partem lancinatam contegere.) & paulo post (& si forte, dicit, vlcus ante morbi perniciem occludi videatur nouo vesicatorio, noua quoque exulceratio excitabitur.) Sed cucurbitulæ scarificatæ sunt valde dolorosæ per Saxoniam, qui lib. 2. eodem cap. 32. inquit (propterea experientia quotidiana docet, quam dolorosæ sint cucurbitulæ scarificatæ.) Multo ergo vehementiores dolores de sui natura inducent vesicantia ex Saxoniæ principijs: Rursus eodem cap. loquens Sax. de cucurbitulis scarificatis subdit (frictiones autem, ligaturæ, & balnea calida, quamuis cum prædictis in doloroso sensu minimè sint comparanda attamen ipsa quoque si in vehementibus fluxionibus aliquam vtilitatem præstare debent dolores non contemnendos afferunt, vt propterea ex calido balneo in vniuersis pedibus talis rubor excitetur, qualē ex vesicatorio in vnica particula fieri conspiciamus.) Igitur si balnea calida dum rubefaciunt, vt vesicatoria, excitant dolores non contemnendos: vesicatoria non solum non contemnendos, sed vehementissimos excitabunt dolores, quæ non modo partem rubefaciūt; Sed exulcerant, & adurunt. Præterea Saxonia lib. 3.*

eodem

eodem cap. 54. curans vlcera, quæ faciunt vesicantia, inquit (si uero magnus sit dolor, & symptomata non vrgeant, ipsi diaquiloni butirum addendum esse consulo.) & mox subdit. (Morbo autem iam inclinante quam primum vel phœnicinio medicamento, uel de cerusa vlcus, in maximo etiam dolore camphorato, aut de minio, ad cicatricem erit producendum.) Ergo afferunt uesicantia summos dolores, etiam citra errorem Medicorum. Accedit, quod fatetur Saxonia fieri uesicantia ex materia venenosa lib. 2. de phœn. cap. 40. cum dicit (nullum inueniri potest medicamentum, quod simul & semel caliditate, & substantiæ similitudine attrahat, nisi vesicatorium.) & mox subdit. (Si enim quæ uenenum ex profundis attrahunt caliditate, & substantiæ similitudine agunt, hæc sane, nemo ignorat, venefica quoque esse debere: Substantiæ enim similitudo nulla est alia, quam veneni cum alio veneno.) Igitur si vesicantia dolorem inducunt, malignum, atque vehementissimum illum esse debere necesse est. Galenus enim. 6. in 6. de morbis uulgaribus com. 5. inquit (exoriuntur enim dolores quidam maligni à maleficis seu medicamentis, quæ deleteria idest mortifera uocant, seu feris venenum ictu fundentibus, siue succis aliquibus ex improbo victu aut pestilenti cœlo in corpore genitis.) Rationabile vero non est malignos esse dolores, & non vehementes, sed omnino leues, vel nullos: nisi similes illis sint, quos Aspis excitat. Vt de Cleopatra refert Gal. lib. de ther. ad Pisonem capit. 8.

quod non contingit in casu nostro: Cantharides enim lethales sunt, ex Gale. 3. simp. cap. 23. & 4. eiusdem cap. 19. & dolores inferunt vehementes ex Aëtio lib. 4. tetrabili 4. cap. 49. & ex Auic. lib. 4. fen. 6. tract. 2. cap. 3. præcipuè quando uis earum non est antidotis refracta, sed venenis calidis effecta potentior: Vt fuit in vesicatorijs Marcelli in quibus euphorbium cantharidibus fuit permistum. Ad extremum hæc vesicantia fiunt ex medicamentis suapte natura acribus, & adurentibus, & escharam inducentibus; igitur secluso omni medicorū errore, eorum ui propria summos dolores inducunt. Gale.

" *4. simp. cap. 19. inquit. (Rursum ad acres orationem*
" *vertamus. Ac primum exactè ipsos calidos dicimus, de-*
" *inde exedentes, vrentes, crustam molientes, ac denique*
" *etiam colliquantes, eosque omnes uel cuti impositos esse hu*
iusmodi.) Declarans autem, quæ sint hæc acria eodem
" *cap. subdit (uelut chalcitis, mysi: sori; adhæc arsenicū,*
" *hydrargyros lithargyros, & alia innumera.) & pau*
" *lo post (istis autem subtiliora sunt, tametsi & ipsa terre-*
" *næ sunt consistentiæ, calx, cantharis, lepus marinus.)*
hæc Galenus.

Vesicantia damnantur, quia summo eorum calore febrem augent. Cap. X.

CANTHARIDES *in quarto ordine calidę sūt, quamquam enim Auic. lib. 2. tract. 2. cap. 201. tertiū*

ordinem

ordinem coloris dicat illas excedere, expresse tamen Ardoynus libro 4. de ven. cap. primo naturam earum calidam & siccam in quarto gradu esse affirmat; quod asserit & Matthiolus in lib. 6. Diosc. cap. 1. & ratio monstrat. Habent enim uim exedentem urentemque auctore Paulo lib. 7. cap. 3. Plinio lib. 29. cap. 4. talia autem quarti sunt ordinis calida ex Gal. 5. simp. cap. 27. Igitur appositæ cantharides brachijs, spatulis, & tibijs adolescentis summo febris pestilentis incendio exstuantis, calore earum, calorem febris efficient uehementiorem. At hoc aduersatur Galeno, qui lib. x. meth. cap. x. dicit
„ (Sed calor omni febri est inimicus: quando refrigerari,
„ non calfieri febrium affectus postulat.) Quod confirmat 11. eiusdem cap. 9.

Prima Saxoniæ, & Marcelli responsio confutatur Cap. XI.

RESPONDET Marcellus lib. de morbo pandemico fol. 86. (non augeri febrem ex vesicantibus: licet enim acria sint, nunquã arterias, & remotas partes calefaciũt, sed tãtũ illas met quibus infiguntur.) Quam responsionem protulit ad verbum Saxonia lib. de usu uesicant. fol. 16. & 3. de phænigmis cap. 1. Recta tamen non est. Cor enim per arterias ad cutim usque desinentes (dum illæ dilatantur) attrahit ad sese non modo aërem ambientem uerum etiam,

quamquã ex accidenti, uenena frigida atq; crassarũ partiũ cuti apposita; & cõminuta ergo multo prõptius attrahet uenena tenuium partium in quarto ordine calefaciẽtia cuti infixa. Antecedens est Gal. 3. simp. cap. 18. ubi inquit (sane ad opera eiusmodi non mediocriter confert innata corporibus nostris caliditas, quippe quæ intro ad sese attrahat, & comminuendo extenuet. Hinc est quod & quę natura frigida sunt medicamenta, nempe quę deleteria nuncupantur, ut putà cicuta, papauer, hyoscyami semen, mandragora, & quæ eius sunt generis citius magisque in calidis naturis uim suam exercent.) & paulo post subdit. (etenim cum sit impossibile ut talia interficiant, nisi prius cor refrigerent, sane intro comminuta extenuataque ingrediantur necesse est.) & lib. 3. de nat. facul. cap. 14. modum explicans, quo per cutim intrò trahantur. Inquit (nihil miri tibi uidebitur arterias omnes, quæ ad cutim finiuntur, externum aërem, cum dilatantur, attrahere.) & 2. aph. com. 41. refert illius mulieris historiam, quæ in balneo (lignorum uitiatorum fuliginem unà cum aëre externo attrahens ad cor usque) frequenter & ualide exoluebatur. Ita qui lue gallica laborant si hydrargyrio cutim summã inungãt, quamquã alexipharmacorũ ope, refracto, ad uiscera tamẽ penetrãtis ueneni, & ad fauces usque, symptomata patiuntur. Consequentia est euidens, calidissima enim atque tenuium partium aptissima sunt ut penetrent, & facilius ab arterijs, cum dilatantur, attrahuntur. Subdit enim Galen. 3.

simp.

ſimplic. capit. 18. (Deducit porrò, ut cauſa prima-ria, arteriarum attractio, oſtendimus enim ipſas inter dilatandum uicinum omne attrahere: ut ſecundaria uerò & materialis eſſentiæ tenuitas.) Ita calida prompte pene trare docet, exemplo uini, Galenus *5. aph. com. 5. Ita calefacientia, quamquam mediocriter, tum in cute, tum in profundo corporis poſita, aperire uenarum oſcula do-cet 2. in 6. epid. com. 1. Præterea, medicamenta uene-noſa, quæ abdita ui, deleteria ſunt, etiam in minima quantitate, ſiue per os aſſumantur ſiuè cuti ſint impoſita, totum corpus derepente immutant, & ſibi ſimili qualita-te afficiunt. Ita* Gal. *1. de ſem. cap. 16. inquit. (validę enim facultates ſibi ſimili qualitate uniuerſum corpus im-mutant. Qua ratione etiam minima particula humoris lethalium venenorum, quæ deleteria appellant, vbi in animalis corpus ingreſſa fuerit, totum id momento tempo ris immutat, ſibique ſimili affectione alterat.) Et de his, quæ cuti affiguntur 3. de locis affec. cap 7. authori-tate* Pelopis *inquit. (Quis enim crederet vel à ſcorpioni-bus infixo aculeo, vel à phalangiorum paruorum ictibus totum corpus ingenti & inuſitata mutatione affici.) Sed* Cantharides, *&* Euphorbium *uenena, ſunt in quarto or-dine calida ex* Gal. *6. ſimp. cap. de euphorb. & ex Ar-doyno loco ſuperius adducto de Cantharidibus. Ergo ſi cu ti imponantur calore, ac natura venenoſa totum corpus ſibi ſimili qualitate immutabunt. Cum venena calida non quantitate ſolum, ſed toto genere lethalia ſint ex Gal.*

3. simp. cap. 19. Quod non negat Saxon. libr. 2. de phen. cap. x. Accedit, quod ideo ponuntur in cute vesicantia, vt à cerebro, thorace, corde, & alijs internis partibus ad cutim fluentes succos diuertant, ex Saxonia lib. 3. de phen. cap. 2. & Marcello lib. suo fol. 79. Sed si calor vesicatorij ad profunda viscera non penetrabit, ut inde succum confluentem ad cutim deducat, illum nullo modo ad cutim attrahet. Igitur vel omnino inutilia erunt vesicantia, vel profunda corporis calefacient. Inquit enim Gal. 5. simp. cap. 18. deleterij veneni euacuationē à foris impositis medicamentis fieri, vel caliditate attractionem molientibus, vel totius substantiæ similitudine. Quæ verò substantiæ trahunt similitudine calidiora, & quæ trahuntur minus calida sint necesse est. Nam dicit
" Gal. 5. eodem cap. 17. (Cæterum calida vt sint id ge-
" nus omnia necesse est. Nam inter ea, quæ essentijs simi
" lia sunt, quod calidius est, id potentius attrahit.) *At loca penitiora, in quibus febris pestilentis focus residet, sunt vel cor ipsum, vt patet ex Gal. 3. de præsag. expul. cap. 3. vel corde compatiente, partes aliæ principes in profundo corporis positæ ex Gal. 2. in 3. Epidem. com. 1.*
" *vbi inquit, (febres à cerebro affecto malignæ sunt: febres*
" *à membranis, quæ cerebrum continent, affectis malignæ:*
" *febres à pulmone affecto malignæ: iam præ his etiam fe-*
" *bres à corde affecto malignæ.) Igitur vesicantium calor partes illas pertingat, ac calefaciat oportet, vt ab illis succos attrahat. Secus attractio fieret sine contactu*

corporis,

corporis, vel virtutis rei trahentis ad rem tractam: Quod principijs naturæ repugnat. Confirmatur, nam si vesicantia traherent ab alto ad cutim sine eo, quod virtus eorum ad rem pertingat, quam trahunt: tunc ad omnem distantiam, & ab omni distantia trahentis, & rei tractę tractio fieret: Quod falsum est. Motus enim est actus mouentis in mobili ex Aristo. 3. phisic. 18. Nec valet Saxoniæ confugium, qui lib. suo de vsu vesica. fol. 16. Ideo, inquit, trahere vesicantia: Nam partem, cui apponuntur, exulcerant, & calore, ac dolore imbecillam reddunt, & ad impuritates illas suscipiendas promptam, & paratam efficiunt. Non, inquam, valet; tunc enim adenæ omnium partium corporis maximè succos, & impuritates attraherent, cum omnium maximè sint imbecillæ, ac ad recipiendum aptissimæ ex Gal. lib. 13. metho. cap. 5. Sed hoc repugnat Galeno, qui non à debilioribus attractionem fieri, sed à validioribus affirmat. In-
,, *quit enim. 3. simp. cap. 25. (Verum, quæ attrahunt,*
,, *quodammodo esse efficaciora valentioraque,) & mox*
,, *(verum fortior est quodammodo, vt attrahere sit aptior,*
,, *quam attrahi.) Rursus, si pars effecta debilior, & indè promptior vt recipiat, ideo diceretur attrahere quia recipit: Tunc à patiente proueniret actio, à recipiente attractio, & à materia efficiens, quæ repugnant principijs Naturæ. Adde quod apud Galenum valde differunt, quæ propellunt humores à se ipsis, & quæ attrahũt ad sese ab ijs, quæ neque propellunt nec attrahunt, sed*

in ipsismet tantum recipiunt humores aliunde profluentes. Expulsio enim & attractio à fortioribus fit, à debilioribus autem receptio ex Gal. 2. de diff. feb. cap. 11. & 13. meth. cap. 5. Ad hæc, dicuntur attrahere non quæ recipiunt, vel quæ partem reddunt ad recipiendum idoneam, sed quæcunq; sua abdita vi similitudinis substantiæ suoque calore, partiumque suarum tenuitate, rem sibi similem, & minus calidam trahunt. Verba Gale. 5. simp.
» *cap. 17. hæc sunt. (Igitur attrahentes sunt, quæ ex al*
» *to vehementius extrahunt: repercutientes verò, quæ in*
» *altum occurrentes sibi succos repellunt. At essentia illis*
» *quidem calida est, & tenuium partium: His vero frigi*
» *da, & crassarum. Attrahit enim perpetuò calidum,*
» *repellit verò frigidum: verum quod cum caliditate con-*
» *iunctam habet partium tenuitatem, trahit vehementius.)*
» *Ideo Auicennas lib. 2. trac. 1. cap. 4. inquit. (Sed rubi*
» *ficatiua est medicina, cuius ꝓprietas est ut calefaciat mem*
» *brũ cui obuiat fortiter: ita ut ad ipsum vehementi attra-*
» *ctione sanguinem attrahat.) Accedit quod Galenus mo*
dum explicat, quo medicamenta calida attrahunt lib. 7.
» *simp. cap. de calamintha, cum dicit (Calamintha essen-*
» *tia est tenuium partium, & calida siccaque temperie, ex*
» *tertio quodammodo ordine vtraque qualitate,) & mox*
» *subdit. (Quin etiam & coxendicibus eam quidam in*
» *ægritudinibus ischiadicis tanquam strenuum remedium*
» *illiniunt: trahit enim, quæ in profundo hærent, ad exti-*
» *mam superficiem, totumque adeo articulum excalfacit,*

cutemque

„ *cutemque non obscure adurit.) Præterea si vesicantia eatenus traherent succos ad cutim, quatenus illam reddunt debiliorem, & aptiorem ad recipiendum, nullam haberent facultatem, qua per se traherent. Rursus, & falsò diceret Gal. trahere medicamenta foris imposita succos ab alto ob similitudinem substantiæ: hæc enim ad partem debiliorem efficiendam non conducit. Non minus aduersatur Galeno, qui medicamenti vim ad profundũ penetrare apertè explicat lib. artis med. cap. 95. vbi di-*
„ *cit. (Quod si summæ quidem partes omni noxa caruerint,*
„ *id vero, quod euacuari oportet, in penitioribus partibus*
„ *fuerit, intendendus atque augendus dispergentis medica-*
„ *minis calor, cum dubitandum sit, ne prius, quam pro-*
„ *fundas attigerit partes, interim uires amittat.) Nec possum non satis mirari Saxoniam uirum alioqui grauissimum, qui ut hanc sententiam Galeni declinet illam inuertit, lib. enim 3. de phęn. cap. 1. dicit (quod si uereatur Galenus ne medicamentum, antequam partem cutis statim subiectam pertingat, uires amittat, certè nulla est ratio cur verendum sit, huius vires ad profundas partes posse penetrare.) Oppositum apertissimè dicit* Galenus, *non enim timet uires medicamenti deficere posse antequam partes cuti subiectas pertingant, sed antequam ad partes profundiores perueniant: hoc enim sonant verba Gal. cum dicit partes penitiores. Immo se ipsum ex-*
„ *plicans subdit (cum dubitandum sit, ne priusquam pro-*
„ *fundas attigerit partes &c.) At partes penitiores, &*

profundæ

profundæ cuti subiectæ immediatè non sunt, sed in recon ditis, atque abditis corporis uisceribus repositæ. Præterea si medicamentum attraheret ab alto, sine eo quod calor eius partes profundas penetraret: cur consulit Galenus, adaugendas esse, & roborandas medicamenti uires, ne antequam ad penitiora pertingant, dispergantur? Quod si neque necessarium est, neque possibile, ut calor ad profunda pertingat, consulit rem neque possibilem, neque necessariam, dum dicit intendendas esse eius uires, ne priusquam interiores partes attingant, dispergantur. Adde q̃d, sine ratione dubitaret Gal. nè uires medicamẽti deficerent, antequam profundas partes penetrarent, si absque illa penetratione, à profundis extraherent. Manifestum igitur est, Galenum rectè timere vires medicamenti posse deficere: supponit enim oportere illas penetrare ut extrahant, rectèq; nouit agens in agendo repati; consulit ergo summa cum ratione roborandas illas esse, ut penetrent, requiritur enim necessariò illarum penetratio ad profundas partes, vt ab eis euacuent. Penetrat igitur ad profundum calor medicamenti in cute positi, ut ad cutim indè succos euacuet.

Secunda Saxoniæ euasio euertitur. Cap. XII.

PRIORIS *responsionis defectum timens Saxonia nouam adducit lib. 3. de phęn. cap. 1. cum inquit. (calida febribus esse aduersa quando uni-*

uerso

uerso corpori extrinsecus admoueantur. Sed vnica tantum particula hoc medicamento calefacta calorem in totum diffundi non necessariò sequitur.) & in hunc sensum, subdit, Galenum esse loquutum 10. meth. cap. 11. & ubicumque dixit, contactum rei calidæ febrem producere, vel adaugere. Quod vesicatorijs non contingit, quæ cutim uniuersam non contangunt. Sed hæc responsio vana est. Nam agentia naturalia non impedita necessario operantur. Constat venena non modo toto genere, sed caloris excessu deleteria etiam in minima quantitate uni corporis parti apposita corpus vniuersum derepente immutare, & sibi simili qualitate afficere. Manifestum quoque est corpus humanum totum esse confluxibile, & conspirabile. Gal. 1. de nat. facul. cap. 13. inquit (Ideoque in corporibus nostris vnum conspiratum confluxumque esse; ac omnia inter se mutuo affici.) Quod confirmat Gal. 1. de usu part. cap. 8. & Hipp. lib. de alimento ubi dicit (confluxio una, conspiratio una, consentientia omnia;) & paulo post (principium magnum ad extremam partem peruenit. Ex extrema parte ad magnum principium peruenit.) Confirmat idem experimentum, hyemis enim tempore summas manus ad ignem calefacientes sentiunt paulatim totum corpus calefieri. Ergo una parte (vel potius sex partibus, à sex vesicatorijs eodem tempore calefactis, vt fuit in nostro ægroto) vehementi calore ferè incensa corpus vniuersum de parte post partem totum incalescat oportet.

V u Accedit,

Accedit, quod inter alios generationis modos, etiam eo modo generatur calor extraneus in corpore nostro, quo & ignis accenditur in rebus, quæ comburuntur ex Gal. 1. de diff. feb. cap. 5. Ignis autem vt ab igne accendatur in ligno, non est necesse totum lignum igne circundari, sed satis est ligni partem igne contangi, vt inde de parte post partem totus accendatur. Inquit etiam Arist. 2. de
,, *anima tex. 41. (Quod ignis augmentum in infinitum*
,, *est, quousque fuerit combustibile.) Rursus Galen. lib.*
,, *de causis morborum cap. 2. dicit (& quidem tertia cau-*
,, *sa immoderati caloris ex his fit manifesta, quonam modo*
,, *animalibus adueniat, & exustis; quæ exustiones appellan-*
tur.) Fit autem exustio etiam de parte post partem. Sub-
,, *dit enim Galenus (Diuturna quoque mora in locis Soli*
,, *expositis, nudis quidem, totam aliquando cutem supre-*
,, *mam calefaciunt: at iis qui vestibus operti sunt, solum*
,, *caput: atque hæc exustio appellatur.) Ad extremam bubones, inflammationes sunt in vna tantum corporis parte, & non semel in extrema. Inquit tamen Gal. 1. de*
,, *diff. feb. cap. 5. (Quoniam quæ ex bubonibus fiunt, con*
,, *calefaciunt semper partes continuas, donec vsque ad cor*
,, *calor febrilis attingit.) & lib. de causis morborum cap.*
,, *2. inquit. (Nam in bubonibus, & inflammationibus,*
,, *& erysipelatis atque omnibus adeo calidis morbis, sem-*
,, *per contingens pars atque continua, ipsa quidem primum*
,, *caliditatem assumit, deinceps verò & partem vicinam*
,, *afficit, & hæc deinceps sibi proximam: atque ita, vsque*

ad

,, *ad principium insiti caloris ubi peruenerit intemperies, to-*
,, *tum celeriter corpus principij sentit affectum.)* Can-
tharides igitur in quarto ordine calefacientes, exulceran-
tes, escharam inducentes, vel non minorem, vel fortè
maiorem imprimunt calorem in parte cui affiguntur, quã
bubones à sanguinis inflammatione progeniti. Certè qui-
dem minus adurentem calorem Sol imprimit in partem
corporis, quam contingit suo lumine, & omninò mi-
nus lassitudo, quam vel bubo, vel Cantharides. In-
,, *quit tamen Gal. 1. de diff. feb. cap. 5. (qua maximè mo-*
,, *dò in ijs qui Solis calorẽ deuruntur, aut lassitudinem pa-*
,, *tiuntur, à primis partibus calefactis usque ad vitale prin-*
,, *cipium caliditas permeat.) hæc Gal.*

Soluuntur rationes, Quibus Saxonia contendit, calorem vesicantium à cute ad profunda viscera penetrare non posse. Cap. XIII.

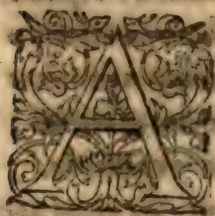

DDIT Saxonia rationes 3. eodem de phen. cap. 1. quibus persuadere conatur, calorem à vesicantibus ad profunda viscera non demandari: Quæ sic cõmodius formari possunt. Prima, si ve-sicantia calorem suum ad profundas partes demandarẽt, perpetuò traherentur ad interiora viscera, & nunquam traherent succos ad cutem. Euidens est ratio, quoniam

partes profundæ sunt longè calidiores cutaneis. Quod autem calidius est trahit ad sese, minus calidum trahitur. Secunda, si calor vesicantium ad viscera penetraret, quę suapte natura calida sunt; omnis tumor, rubor, & calor ex vesicatorijs fiet in profundo corporis, nullus in cute. Oppositum monstrat experimentum, & Gal. 2. de diff. feb. cap. 11. Tertia, tunc admota in delirio non conferrent, sed illud augerēt, cerebri calorem augentia. Quarta, tolleretur ab eis omnis facultas diuertendi, & deriuandi ab alto si calor eorum ad interiora penetraret. His addi potest ratio eiusdem lib. de vsu vesic. fol 16. Nam Gal. 5. meth. cap. 14. in catarrho salso capiti imponit ceratum ex thapsia. Cæterum si thapsiæ calor ad profundum penetraret, non modo in salsa destillatione capiti imposita non conferret: Sed citissimè necem afferret. Aucta enim cerebri caliditate, & siccitate, salsedinem augeri necesse esset. Sed hæ rationes haud multò negotio dissoluuntur. Prima in authorem potest retorqueri sic. Partes profundæ sunt longè calidiores cutaneis: vesicantia à cute ad profundas partes calorem suum non demandant ex sententia Soxoniæ. Igitur à profundis nunquam trahent succos ad cutem. Ergo omninò erunt inutilia; vel necessariò caloris copiam imprimient vesicantia, quæ viscerum calorem internum eumcant. Si enim attrahit quod calidius 5. simpli. 17. manifestum est vesic. debere in viscera calorem imprimere potentiorem, ut indè succos ad cutē extrahant. Secus à calore viscerū ualidiore

attrahentur. Rursus, viscera calidiora sunt cute in febre pestilenti ex Gal. 1. in 6. epid. 29. & Auic. lib. 4. fen. 1. tract. 4. cap. 2. igitur vesicantia vel inuenient calorem in visceribus proprio calore maiorem, & sic non trahent ad cutim sed trahentur ad profunda, vel proprio calore, calorem internum superabunt, & sic uiscerum calori proprium addent, & febrem efficient vehementiorẽ. Manifestum igitur est suam rationem demonstrare vesicantia, si calorem internum non vincant, esse inutilia, vt ab internis partibus trahant ad cutim; si uincant, augere illa febrem necessario, & maius inferre damnum, quàm iuuamentũ. Ad secundam dicimus, consequentiã non valere, non enim obstat posse vesicantia calefacere, & in tumorem eleuare partes externas, quas immediatè contangunt, & inde partes internas successiuè inflammare, usque ad partes principes, sic enim fieri caloris generationem docet Gale. 1. de diff. feb. & de causis morb. à cute cui res calefaciens adhæret de parte post partem ad profundas, & principales. Ad tertiam nullibi Galenus in delirio hæc vesicantia apposuit, vt aßumit Saxonia. Immo 6. de tuen. val. cap. 9. medicos arguit, qui in capitis calida intemperie thapsiam, & sinapim apponebant, cum dicit. (Nec committere, ut, quod non nulli medicorum faciunt, qui omni capiti medicamentum, quod ex thapsia, & sinapi componitur, applicant, id ipsi quoque faciant: quando, si ex calida intemperie caput male habet, talia medicamenta noceant.) Nec erat,

quòd

quod Galenus ad diuertendam flauam bilem vesicantibus ad cutim trahentibus uteretur, cum id commodius medicamento bilem per aluum expurgante fieret, ut in humoribus tenuibus faciendum iubet Galen. lib. quos & quando purgare oportet. Ad quartum, uesicantia omnino nunquam ab alto diuerterent, si calor eorum ad profundas partes non penetraret. Calore enim & substantia similitudine id fieri docet Gal. 5. simp. cap. 18. Usum ueto vesicantium omnibus morbis non interdicimus, præsertim si alexipharmacorum admistione præparentur, illis enim grauissimi medici multis in morbis usi sunt tum ad diuertendum, tum ad deriuandum, vt docet Galenus de calaminiha 7. simp. in ægritudinibus ischiadicis, & de thapsia in catarrho salso. 5. meth. cap. 14. In lethargo autem, quamquam Gal. 13. meth. cap. 21. cæteris præsidijs non conferentibus, si uitium diu perseueret, sinapismum commendet, certe quidem, nec euphorbium, neque thapsiam, neque Cantharides admittit, ut eo loco uidere est: illis enim palatum nunquam inungeret. Nec est, ut id ego pluribus monstrem, cum ipsemet Saxonia lib. 3. de phren. cap. 1. dicat (vt propterea nec Oribasius, nec Paulus, aut Aëtius in acutis morbis (nisi ex frigida causa producantur, & in temperamento frigidiore consistant) sinapismi usum probare audeant.) Ad ultimum, falsum est thapsiam cuti capitis admotam, non penetrare ad profundum. Contradicit enim Galeno, qui lib. 6. simp. cap. de thapsia dicit. (Thapsia acrem habet ac

ualenter

" valenter excalfacientem facultatem cum humiditate con-
" iunctam. Quamobrem ex alto violenter extrahit, &
" quod extraxit digerit.) Idem Auic. lib. 2. tracta. 2. cap. 700. & Diosc. lib. 4. cap. 151. Galenus quoque 5. simp. cap. 17. thapsiam dicit ex alto uehementer extrahere. Quod si talem facultatem non haberet frustra Gal. thapsiæ vsum commendasset, vt capiti apposita destillationem ab eo ad pulmonem prohiberet. Apposuit autem vt pituitam salsam à cerebro ad cutem extraheret, & digereret, indeque eius fluxionem ad pulmonem interciperet. Rursus falsum est quod interficeret ægrum si thapsiæ caliditas ad profundum cerebri penetraret. Quamquam enim summè cerebrum calefaceret necem non inferret. Secus omne delirium, omnisque phrenitis necessario enecarent. Accedit, quod in catarrho salsæ pituitæ, laborabat cerebrum intemperie frigida. Quamuis enim Gal. docet aliquando calidũ saporẽ salsum ut 4. simpl. c. 21. & 5. eiusdem 26. Non absolute tñ proferri potest de pituita salsa, sed in relatione ad alias species pituitæ, præsertim ad uitream. Absolute siquidem pituita salsa, pituita est, & in eius latitudine continetur, vt docet Gal. 2. de diff. feb. cap. 6. & 4. acut. 13. Igitur cum omnis pituita differat a flaua bile per qualitatem frigidã humidam: talisque sit eius natura ex Gal. 2. de nat. fac. cap. penultimo, & 1. de nat. hum. 32. & 34. Impossibile est pituitam salsam absolute calidã esse. Secus quod per se generi competit, per se speciei repugnaret, quod est impossibile.

impossibile. Ideo Galen. 2. de diff. feb. cap. 6. pituitæ species non esse æqualiter frigidas affirmat; nam frigidissimam dicit vitream, minus frigidam dulcem, magis frigidam dulci acidam, quam uitrea minus frigidã dicit: salsam autem pituitam, aut propter putredinem, aut propter salsæ serosæ humiditatis mistionem factam minimè aliarum frigidam esse verisimile est. Cum tamen pituita sit, frigida humida necessariò est. Inquit enim ibidem Gal. (Quicunque enim frigidus atque humidus humor existit, ad pituitæ appellationem reducitur, si Hippocratem omnesque non modo priscos medicos, sed alios etiam græcos in nominibus imitari uelimus:) & mox. (Quicunque humor natura frigidus atque humidus fuerit, hũc nos pituitam appellamus.) Neque nouum est apud grauissimos authores rem minus frigidam uocari calidam, in comparatione ad magis frigidam, & e conuerso. Ita 3. de præs. expul. cap. 4. dicit aliquando in febre pestilenti corpus cordis esse frigidum. Loquitur tamen in homine non viuente modo, sed febricitante. & ita aqua tepida, & vrina in balneo calido, apparens frigida, in algoribus uero calida 3. simp. cap. 11. Ad extremum si in illo catarrho salso cerebrum laboraßet intemperie calida Galen. thapsiam non laudasset, qui illam in capitis calida intemperie manifestè uituperauit, vt ex 6. de tuend. ual. cap. 9. monstratum est: Quod confirmat 13. meth. cap. 22. Tandem neque poterat thapsia augere salsedinem cerebrum exiccando, laborabat enim cerebrum opposita

intemperie

intemperie frigida, oppositis autem medicamentis æqualibus in gradu membrum ad symmetriam seu contemperamentum reducitur: in quo sanitas consistit ut sępius docuit Galenus.

Tertia Saxoniæ responsio Confutatur. Cap. XIIII.

POSTREMO *Sax. addit ultimam responsionem lib. 3. de phæn. cap. 2. quòd etsi ex vesicantibus inducatur corpori caliditas, si non spreta, saltem posthabita ipsius indicationis à febre desumpta natura, studebimus quamprimum venenum in cutem ducere, uirtutem vitalem subleuare, & à partibus principibus fluentes humores reuellere. Quasi dicat, quod licet febrem augeant admitti tamen illa debent ab longe maius iuuamentum quod præstant. Sed neque hac responsione se ipsum tuetur. Nam febrem adaugent, & nullum afferunt iuuamentum. Nullum venenum sua uesicantia extrahere possunt; Sed potius ueneno interno, venenum eorum superaddunt. Igitur, & uirtutem uitalem magis offendunt, & à principibus membris non reuellunt. Hoc ego monstrabo primum ex ipsiusmet Saxonię confessione, mox ex doctrina Galeni. Saxonia lib. 2. de phæn. cap. 40. habet hac verba. (Duplici autem ratione caustica, & in quarto gradu calida minime ad uene-*

ni extractionem (si temperatioribus non moderentur) sunt accommodata. Prima ratio est: quia quæ ex alto attrahere debent, tenuium quoque partium esse oportet, & sensum partis minime corrumpere, imo vero eundem & calore, & dolore excitare. Escharotica uero crassarum sunt partium, & carnem ipsam statim exurunt.) Examinare an hæc Saxoniç dicta uera sint præsentis loci non est. Non enim est verum calida, quæ tenuium partium non sunt, non attrahere: quamquam non attrahant vehementer, ut quæ tenuium sunt partium. Inquit
„ enim Gal. 5. simp. cap. 17. (attrahit enim perpetuò cali
„ dum, verum quod cum caliditate coniunctam habet par-
„ tium tenuitatem, trahit uehementius.) Nec est uerum escharam inducentia non attrahere: quando ea calorem, & dolorem inducant, & urant non secus ac ignis ex Gal. 5. simp. cap. 15. Sed redeuntes ad institutum, arguamus ex concessis à Sax. aduersus ipsum. sic, escharam inducentia non trahunt ab alto, sed vesicantia Sax. & Marcelli ex euphorbio & cantharidibus parata, & uigorata nitro, uel flãmula, uel thapsia, uel sinapi escharam inducunt, igitur nullo modo trahunt à profundo ad cutim. Euidens est argumentum, illa enim sunt calida in quarto ordine, ut supra monstratum est. Escharam igitur inducunt. Consequentia est Gal. 5. simp. c. 27. ubi in-
„ quit, (At quæ iam uehementer quidem, non tamen sum-
„ mè, tertij. Quæ autem adeo excalfacere possunt, ut e-
„ scharam moliantur & urant, quarti) & mox subdit. (cę

terum

" *terum nullum in venire est, quod quarto ordine desiccet,*
" *quod non etiam vrat: nam quod summè desiccat, omninò id etiam deurit.)* His accedit, quod medicamenta quibus ipsi parant vesicantia acria sunt omnia, vt de euphorbio Cantharidibus, & reliquis testantur grauissimi Medici. De acribus autem Gal. ita inquit 4. simp.
" 19. *(Rursum ad acres orationem vertamus. Ac primũ*
" *exacte ipsos calidos dicimus, deindè exedentes, vrentes,*
" *crustam molientes, ac denique etiam colliquantes, eosq;*
" *omnes vel cuti impositos esse huiusmodi.)* Rursus Gale.
" 6. simp. de euphorbio inquit. *(euphorbium caustica siuè*
" *vrentis facultatis est, & tenuium partium alijs succis similiter.)* & Auicennas lib. 2. cap. 232. de eodem inquit, habere virtutem subtilem adustiuam. Siue igitur tenuium sint, siuè craßarum partium, quæcunque calida & sicca in quarto ordine sunt, vrunt & escharam faciunt. Quarè si ex sententia Saxoniæ quæcunque adurunt, ab alto non trahunt; nullum ex suis vesicatorijs, quæ ex quarto ordine calidis, & siccis parata sunt (vt est videre 3. de phen. cap. 55.) trahet succos ab alto ad cutem. Conuincitur Sax. & ex alijs suis dictis, lib. enim eodem 2. cap. 40. subdit (secunda, & fortior ratio ex Gal. etiam 5. simp. desumitur, qui scribit venenata hæc medicamenta venenum attrahentia, non debere esse deleteria, sed media inter corpus, & medicamentum.) Modo sic arguo. Cantharides, & omnia alia, quæ in vesicatorijs apponuntur sunt verè venena, nullo modo

media inter corporis nostri naturam, & venenum. Ergo nullo modo venenum extrahent à profundo. Minorem argumenti negare non potest Saxo: qui lib. eodem 2. cap. 40. dicit (nullum inueniri, aut excogitari potest medicamentum, quod simul & semel caliditate, & substātiæ similitudine attrahat, nisi vesicatorium. Igitur, si in veneni suspitione hoc prætermiserimus, cætera omnia, aut nihil omninò præstabunt, aut saltem inefficaciora existent. Antecedens autem, non multo labore comprobari poterit. Si enim, quæ venenum ex profundis attrahunt, caliditate, & substantiæ similitudine agunt. Hęc sane, nemo ignorat, venefica quoque esse debere: Substantiæ enim similitudo nulla est alia, quàm ueneni cum alio veneno.) hæc ad verbum Saxonia. Ad extremū inquit (sufficere similitudinem veneni trahentis cum eo, quod trahi debet in genere.) Ex his ita argumentor. Quæ extrahunt debent esse similia saltem in genere cum veneno extrahendo, ergo quæ extrahere debent nullo modo continentur sub genere veneni. Quod enim est alicui simile in genere ab illo genere diuersum est: differunt enim idem & simile inquit Gal. 3. simp. cap. 25. Conuincitur non minus Saxonia ratione desumpta ex Gale. doctrina. Nam humores, qui febrem pestilentem constituunt venenum sunt, vt lib. priore satis monstratum arbitror, & probat Sax. 2. de phenig. cap. 3. 6. 16. & 17. & Marcellus lib. suo fol. 18. Ergo eorum vesicantia cuti apposita nullo modo venenum extrahent à profundo.

do. Cantharides enim, ex quibus constant, venenum sunt. Quæ vero debent venenum extrahere cuti apposita, venena esse non debent, sed alexiteria inter naturam nostram, & venenum, media. Venenum enim cuti appositum ad profunda viscera penetraret, venenum internum si quod inueniret forte non extingueret, sed adaugeret, & ad cor ipsum, ad quod permeat propria antipathia secum traheret atque deduceret, & ita summè natiuum calorem, dissiparet, vitaque esset deleterium, corporique aduersissimum. Totum hoc protulit Gal. 5. simp. cap. 18. cuius verba hæc sunt. (omne deleterium venenum à foris impositis medicamentis euacuatur, nempè aut caliditate attractionem molientibus; aut totius substantiæ similitudine.) Explicans autem an hæc medicamenta, & ipsa quoque venena esse possint, subdit. (Sed & hic quoad fieri poterit, maxime medium natura alexiterium sit oportet, corporis videlicet quod curatur, & veneni lędentis: nam si aduersissimum foret corpori, in ipsum ageret potius, ceù deleterium, haud euacuaret venenum.) hæc Gal.

Damnantur vesicantia nam veneficam qualitatem in corpus ægrotantis immittunt, venenum ad cutem non extrahunt, sed veneno venenum adiungunt. Cap. XV.

QVOD *autem venenum sit materia vesicantium monstrare*

monstrare facile est. Cantharides enim ex quibus fiunt
venenum sunt ex Diosc. lib. 6. cap. 1. Ad hæc Aui-
cennas lib. 4. fen. 6. trac. 2. cap. 2. diuidens venena,
& enumerans animalia, quæ interficiunt suis corporibus
,, *inquit. (Prima quidem diuisio ex diuisionibus est stellio,*
,, *& cantharides, & ranæ, & lepus marinus, & lacer-*
,, *tus.) & cap. 3. (cantharides, ait, sunt acutæ mordica-*
,, *tiuæ perniciosæ &c.) Galenus lib. 3. simpl. cap. 23. lo-*
quens de deleterijs atque lethalibus cantharidum affert
exemplum. & 4. simp. cap. 19. post chalcitim, arseni-
cum, hydragyros, cantharides. & Leporem marinum
,, *adiungit. & lib. de ther. ad Pisonem cap. x. inquit (can*
,, *tharis si sola exhibeatur, uesicam exulcerat: & cum ini-*
,, *micam nobis facultatem obtineat, hominem plerumque*
necat.) Igitur in vesicatorijs appositæ nullis alexiphar-
macis refractæ cantharides, immo potius euphorbio (vt
fuit in nostro ægroto) calidiores, acutiores, ac magis per-
niciosæ redditæ nullo modo venenum extrahent, sed vt
aduersissimæ offendent. Loquens enim Gal. de venenis
,, *inquit 3. de temper. cap. 4. (medicamenta itidem sunt,*
,, *& quæ nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota ser-*
,, *uata integra, corpus ipsum afficiunt, cæterum grauia,*
,, *& naturæ animalis corrumpentia: vnde & totum eorũ*
,, *genus deleterium & pestilens dici reor.) Quod confir-*
mauit 5. simp. cap. 18. supra allegato & 6. in 6. epidem.
com. 5. & alibi sæpe. Huic rationi duas affert respon-
siones Marcellus lib. suo fol. 87. Primam accepit à Sa-

xonia lib. de vsu vesi. fol. 16. vbi inquit venenum foris impositum non nocere nam ad profunda non penetrat, sed suæ substantiæ similitudine venenum foras trahit. Sed indigna est vt redarguatur. Monstratum enim est, non posse calorem ab alto trahere ni ad altum penetret, secus esset actio à motore externo, & violento trahente sine contactu corporis aut virtutis mouentis ad mobile, & agentis ad passum. Quod si calorem penetrare admittat, & venenum quoque penetrare concedat, oportet: cum venena calida non modo tota substantia, sed ipsa qualitate venena sint. Rursus venena cuti apposita altè penetrare, & vniuersum corpus afficere, satis docuit Gal. *Pelopis auctoritate 3. de locis affe. cap. 7. Modum, quo venena per vniuersum corpus sese diffundant & totum de repente immutent aperte docuit. 1. de sem. cap. 16. ita lib. de sec. cap. 4. venenum vnà cum ictu corpori percusso inhærere, ac altè penetrare docuit. Nec non quod ad profundum corporis virus serpat clarè docuit lib. de ther. ad Pison. cap. 10. & 4. simp. cap. 19. inquit. (Sed*
,, *ferro lapidique ignito, ea quæ per erosionem interimunt*
,, *medicamenta, similia sunt: quæ à corporis nimirum calo*
,, *re huc perducuntur: vel vt Chalcitis, mysi, Sori: ad*
,, *hæc arsenicum, hydrargyros, lithargyros, & alia in-*
,, *numera) & mox subdit. (istis autem subtiliora sunt,*
,, *tam & si & ipsa terrenæ sunt consistentiæ, calx, can-*
,, *tharis, lepus marinus: quorum quædam vsque ad iecoris*
,, *pertingunt regionem: quædam verò vsque ad vesicam*

& pectus,

,, *& pectus, in tanto interim itineris spacio igneam acqui-*
,, *rentia naturam.) Manifestum ergo ex his est, falsum esse, uenenum cuti appositum ad profunda non penetrare, falsum non minus dum suo calore ab alto trahit, suo ve neno non nocere. Secus enim perperam Gale. dixisset oportere medicamenta cuti apposita alexiteria esse non ue-nena nam si venena forent, corpori eßent aduersissima, & in illud agerent potius ceu deleteria haud euacuarent venenum, ut ex 5. simp. cap. 18. monstratum est. Non minus indigna viro erudito secunda responsio est, quam Marcellus affert lib. eodem fol. 87. cum dicit venena non nocere in eorum transitu, nisi solum in termino. Quã-quam enim multo vehementius noceant in termino: siue per terminum intelligat membrum cui propria antipathia aduersantur, vt cantharis uesicæ, lepus marinus pulmoni, siue membrum, quod diutius transmißa obsident, vt in peste Thucydidis erant pedes, & manus, quæ corrumpebantur, ac decidebant mentumque & oßa, quæ denudabantur, ac reliqua membra in constitutione quam narrat Hipp. 3. in 3. epid. 25. Ex eo tamen dicere, uenena non nocere in uia idest dum per corporis uiuentis membra deferuntur uanum omnino est, & ab omni ratione alienum. Dum enim serpit per corpus humanum seu est in uia uenenum, est per se uenenum, ergo per se naturali temperamento partium per quas transit est aduersissimum*
,, *Gal. enim 5. simp. cap. 18. inquit. (scire oportet delete-*
,, *rias facultates uniuersas temperatura esse aduersissimas*

corporibus,

» corporibus, quę ab ipsis læduntur. Quamquam autem sint quædam venena, quę statim ac in corpus ingressa sunt, nullam sensibilem sui malefitij noxam ostendant, vt virus rabidi canis, & septica. Hæc ad nostram controuersiam non sunt, qui de calidis & acribus agimus, quales cantharides sunt, & euphorbium: quę non ad tempus diuturnum, sed de repente corpus immutant. Putare igitur cantharides vesicæ nocere ad quam vt ad terminum deferuntur, viscera autem per quæ transeunt, quoniam in uia sunt, nõ lædere etiam idiotæ exploderent, vt experimentum ostendit. Diosc. lib. 6. cap. 1. ita in-
» quit. (Quibus datæ sunt cantharides, signa eueniunt
» grauissima. Ab ore enim ad vesicam vsque cuncta erodi
» sentiuntur: picem, aut simile quiddam cedriæ resipiunt:
» dextra præcordia inflammantur. vrinam ægre reddunt,
» & subindè cum lotio sanguinem emittunt: strigmenta nõ
» secus atque dysentericis, aluo deferuntur: fastidia vr-
» gent: animo linquuntur, obortaque vertigine concidunt.
» Postremò mente abalienantur.) & Auic. lib. 4. fen. 6.
» trac. 2. cap. 3. inquit. (cantharides sunt acutæ mordica-
» tiuæ perniciosæ facientes accidere puncturam, & dolo-
» rem in visceribus. & omnino dolorem extensum ab ore
» vsque ad pectinẽ, & etiam apud ancas, & renes, & hy-
» pochondria &c.) Idem Aëtius lib. 4. tetra. 4. cap. 49. & Gal. 4. simp. cap. 19. Ita Diosc. & Aëtius idem referunt in Bupreste, Pinorum erucis, Salamandra, Lepore marino & reliquis eius generis. Ratio est nam vene-

num toto genere deleterium vbi in animalis corpus ingressum fuerit totum id momento temporis immutat, sibique simili affectione alterat, vt 1. de sem. cap. 16. docuit Gal. Non minus indigna est Marcelli ratio, qua suam hanc fugam persuadere putat, cum inquit; Quod si venenum noceret in via numquã fieret bona crisis in febre pestilenti: cum enim natura venenum deponeret ab internis ad extima, venenum pertransiens ægrum interficeret. Primum, crisim veram cum depositione humorum noxiorum ad partes ignobiles confundit. Mox, in febribus pestilentibus rarò fiunt crises ad salutem vt 2. aph. 13. Gal. innuit. Quando tamen fit vera crisis, humor euictus, malignitate refracta, nec in uia, nec in termino multum nocere potest. Adhac venenosus humor etiam non victus à facultate concoquente, sed ab expultrice ualida depulsus ad partes ignobiles, nullo modo ægrum necat dum est in via. Primum, nam per partes principes non transit. Mox, etiam si pertransiret necessario non interficeret, (nam quibus calor hic putredinosus ad humores, quos continent cordis sinus, magis deflexit, quam ad corpus ipsum uisceris, multi horum fuerunt superstites.) vt 3. de præs. expul. cap. 3. dixit Gal. Adde quod dum propellitur à robustioribus membrorum facultatibus longã moram in eis non ducit. Propellitur autem à partibus nobilioribus & fortioribus, ad ignobiles, atque debiliores, quę tandem cum uenenum à se ipsis non propulsent, ab eo corrumpuntur, & quandoque decidunt ut 3. in 3. epid.

25. docet

25. docet Gal. & æger ex veneni depositione superstes remanet, nullo modo ex veneni depulsione occumbit.

An medicamenta quæ cuti apponunt ad euacuandum à profundo venenum, possint & ipsa quoq; venena esse: an perpetuò esse debeant Alexiteria habentia naturam mediam inter venenũ, & corpus nostrum, vt inquit Gal. Cap. XVI.

VONIAM ex Gal. sententia. 5. simp. cap. 18. statutum est omne deleterium venenum à foris impositis medicamentis euacuari, quæ quoad fieri possit maximè mediam naturam habeant inter corpus, quod euacuatur, & venenum lædens, & omnino alexiteria sint, non venena. Vt omne Marcello confugium præcludamus, hanc Galeni sententiam examinabimus. Videtur enim aduersum ea, quę dicta sũt pugnare tum Gal. tum experimentũ. Gal. lib. de ther. ad Pisonem
,, *cap. x. inquit. (Demorsis à Crocodilo Crocodilinum adi*
,, *pem summè contulisse nouimus obtritis membris imposi-*
,, *tum. Muris aranei morsus, qui etiam ipsi interficiunt,*
,, *ab eodem mure araneo contuso & imposito, sine dolore*
,, *sanatur. Eodem modo & à Vipera percussi liberantur,*

,, *ſiquis illam atterat, & vulneri coniungat.) Rurſus,*
,, *Plinius lib. 27. cap. 2. loquens de aconito inquit (ea eſt*
,, *natura vt hominem occidat, niſi inuenerit quod in homi-*
,, *ne perimat: Cum eo ſolo colluctatur velut pari intus in-*
,, *uento ſolo. Hæc pugna eſt, cum venenum in viſceribus*
,, *reperit. Mirumque exitialia per ſe ambo cum fuerint*
,, *duo venena in homine commoriuntur, vt homo ſuperſit.)*
Adde his clariſſimorum medicorum obſeruationem. Phi-lippus Ingraſſias vir celeberrimus lib. ſuo 3. de peſt. cont. cap. 14. Falloppius lib. de bubone peſt. cap. 15. Nicolaus Maſſa lib. de peſte trac. 3. cap. 8. & plerique alij probatiſſimi viri teſtantur ſacculos, & offellas ex arſenico confectas, & cordi extrinſecus impoſitas à futura peſte tueri, & à præſenti ægros liberare. Hieronymus Mercurialis vir doctiſſimus lib. 2. variarum lect. cap. 14. refert argentum viuum poſt toxici venenum ſuperbibitum hominem liberaſſe, quod Auſonij carmine confirmat. Sed hæc explicanda ſunt. Idem Mercurialis lib. 1. de venenis cap. 20. aſſerit ſententiam Galeni 5. ſimp. cap. 18. eſſe veram vt in pluribus non tamen omninò in omnibus, quod probat authoritate Auic. lib. 4. fen. 6. tract. 3. cap. 1. Cæterum ſalua tanti viri auctoritate hæc reſponſio mentem Galeni non explicat. Si enim quæ debent euacuare venenum à profundo ad cutim vt plurimum eſſent media inter venenum, & naturam noſtram, non tamen perpetuò, & neceſſariò: Tunc aliquando etiã venenum cuti impoſitum venenum euacuaret, vel quid

aliud, quod nõ esset inter naturam nostram & venenum, medium, idem præstaret: sed utrumque repugnat verbis Geleni. Nam si venenum foret, falsa esset ratio Galeni, qua probans suam sententiam subdit. (*Nam si*
,, *aduersissimum foret corpori, in ipsum ageret potius, ceu*
,, *deleterium, haud euacuaret venenum.) Si vero foret quid non habens naturam mediam inter venenum & corpus nostrum. Tunc Gal. falso diceret* (*siquidem facultates*
,, *quæ deleteria medicamina alterant, naturam habent*
,, *mediam inter corpora perpetientia, & medicamenta ipsa*
,, *lædentia: ut videlicet eadem sit proportio corporis ad*
,, *facultatem alexiteriam, quæ illius ad deleteriam: & rur*
,, *sum deleterij ad alexiterium, quæ alexiterij ad corpus.)*
Hæc proportio vera non erit, si quandoque quid non habens hanc mediam naturã uenenum extrahet. Nec Auic. dixit illam Galeni sententiam esse veram ut in pluribus.
,, *Eius verba hæc sunt* (*Medicinæ vero, quæ sunt sicut*
,, *notæ, ebibitæ, rubificantes etiã, & attrahentes uenenum,*
,, *aut sunt propter virtutem calefatientem attrahentẽ ve-*
,, *nenum, aut causa similitudinis ad attrahendum illud,*
,, *quod simile est ei, sicut facit adeps Crocodili ad morsum*
,, *Crocodili. & caro viperę post abscissionem extremitatum*
,, *eius in attractione veneni sui: ita ut accidat quibusdam*
,, *medicinis ualentibus ad uenena ut sint uenena etiam:*
,, *uerum ipsa sunt debiliora: & quasi ipsę sint inter com-*
,, *plexionem corporis, & complexionem ueneni, & sermo*
,, *hic est ex eis, in quibus oportet cum sapientibus considera-*

re,

" re, ut sciatur, quod est non verificatum: medico autem non no" cet si non scit hoc.) His verbis Auic. non dicit, illam propositionem Gale. non esse veram in omnibus, sed in oībus non esse uerificatā: Non quod omnia esse non debeant media inter uenenum & corpus, quaecumque cuti apposita uenenum extrahunt substantiae similitudine, sed in omnibus rationem, ac causam huius mediae complexionis non esse exploratam & cognitā. Si enim illud non putasset in omnibus uerum sine rōne dixisset (Medico non nocere si non scit hoc.) Noceret enim maximè pro recta cuiusuis ueneni extractione; Deficeretque à suae facultatis perfecta notitia. Medici enim est uenenorum remedia rectè nouisse, alexipharmaca nè esse debeant, an & uenena quoquè, ut rectè curet, & non noceat. Ergo non auxiliorum naturam sed naturarum rationes, & causas dicit esse cum sapientibus considerandas. Confirmatur hoc, nā qua ratione alexipharmaca cum uenenis pugnent methodus apud Medicos non est auctore Galeno 13 meth. cap. 6. sola enim experientia, nulla methodo cognoscuntur, ut confirmat primo de comp. med. per genera cap. 18. Rursus, quamuis Auicennas dicat (ita ut accidat quibusdā " medicinis ualentibus ad uenena, ut sint uenena etiam.) non ideo putandum uelle Auic. illas uenenum extrahere " quatenus ipsa uenenum sint, Subdit enim (uerum ipsa sunt debiliora) at uenenum debilius non trahit ad se uenenum ualidius, sed contrà potius trahitur. Quod enim trahit debet esse efficatius, & ualentius eo quod trahitur

ex

ex Gal. 3. simp. cap. 25. itaque secundum Auicennam quatenus uenena sunt, uenenũ à profundo nõ extrahunt. Igitur ut primę obiectioni fiat satis. Dicimus q̃ Gal. de ther. ad Pisonem cap. x. primùm, hanc difficultatem proponit illis uerbis. (illud uerò scrutandum potius esse duxi, quod plerisque admirabile uidetur, quo pacto eadem animalia, quæ nobis inimica sunt & hominem cito perimunt, si ipsorum morsibus imponantur, auxilio esse possint, & sola hominem ab ea noxa seruare.) Et postquam aliorum responsiones attulit, & explosit: respondet quæstioni his uerbis. (Assero enim bestiolas istas lethiferas propterea commorsis à se hominibus auxilium præstare, quia maiorem partem uenenosæ facultatis cum capitibus ipsarum amputamus, minorem autem reliquo corpori confusam conuenienti præparatione obtundimus. Nam & earum truncum cadauer elixamus, & non paruam salis & anethi quantitatem aquæ commiscemus, non solum ut huiusmodi misturam suauiorem reddamus, sed ut uiperarum carnes eliquemus, atque ita uel parum, uel nihil potius uenenosum in ipsis relinquamus. Magnum uerò momentum ad iuuandum uiperis confert admistio. Nã tot talibusque rebus adiuncta, quo nam pacto officere amplius ualent, soluta iam ipsorum noxia facultate?) hæc Galenus. Verum, aliquid deesse uidetur in hac Galeni solutione: Quod ex eodem Galeno peti potest. Nã adeps Crocodili curat suum uenenum sine admistione alterius alexipharmaci: Scorpionis corpus super impositum sanat

suum

suum uirus ex Diosc. lib. 6. cap. 44. & alia quam plura animalia sua curant maleficia ex Galeno 11. simp. cap. de Dracone marino. Neque uero adeps Crocordili, uel Scorpio, uel Mus araneus cum amuletorum admistione theriacam constituunt, ut Vipera sed sola suis uenenis auxiliantur. Notandum igitur, quod Natura in his animalibus non modo partes uenenosas effecit, sed & quasdã ueneni eorum alexiterias. Secus oĩa illa ad unum maleficium edidisset, ac de uenenis sollicita remediorum fuisset oblita, Natura uero ut in superfluis non abundat sic non deficit in necessarijs. Igitur hæ partes alexiteriæ sunt in duplici differentia. Quędã ingenitam habent uim curandi sua uenena sine aliarum rerum mistione ut adeps Crocodili, & scorpio. Quędam uero ingenitam habent simul & admistã uim, ut corpus Viperę. Hoc.n. sine admistione alterius amuleti Viperarũ percussionem curat super impositum; cum admistione autem aliorum medicamentorum uenena fere omnia extinguit. Explicat hanc duplicem iuuandi uim Gal. lib. de ther. ad Pisonem cap. 9. ubi post quam dixit capita & caudas Viperarũ fore amputandas, subdit (Ne uero ulla te capiat admiratio, si hisce partibus ademptis reliqua Viperarũ membra potentiorem antidotum efficiant, ex ingenita admistaque carnibus ipsarum iuuandi facultate.) Vbi uocat illam facultatem ingenitam, & admistam. Ut enim ex ingenita suum curant uenenum, sic ex admista potentissimum efficiunt alexipharmacũ, & acquirunt Naturã

mediam

mediam inter corpus nostrum & venenum, fiuntque idonea non modo ad sanandum uenenum, sed ad illud àb altò euacuandum cuti apposita, si tamen substantiæ similitudine, & calore sint potentiora. Dicimus igitur Galenum 5. simp. cap. 18. uniuersaliter statuere medicamenta cuti apposita, ut àb alto venenum euacuent, alexiteria esse debere, habentia naturam mediam inter uenenum & corpus nostrum. Ad difficultatem igitur dicimus, plurimum interesse si inquiramus an detur venenum quod determinatum sibi venenum possit extinguere, & si perscrutemur, an detur venenum quod cuti appositum possit venenum à profundo euacuare ad cutim. Euidens .n. est esse venena plurima non modo qualitatibus manifestis contraria ut venena calida cum frigidis, in quem sensum argentum viuum super bibitum oppositum uenenum extinxit, sed etiam plura, abdita totius substantiæ antipathia inter se pugnantia, in quem sensum Plinius de aconito loquutus est. Non enim si inueniat in visceribus quodcunque venenum illud extinguit, sed si contrarium. De simili enim non diceret Plinius (Nisi inueniat venenum quod perimat.) simile enim sibi simile non perimit sed conseruat. Sic de veneno neque simili neq; contrario, sed diuerso non diceret (cùm eo solum colluctatur.) Colluctatio enim non fit inter quæcumque, sed inter contraria, non enim quodlibet agit in quodlibet, sed determinatum in determinatum, quod clare innuit Plinius cum subdit (torpescunt Scorpiones aconiti tactu stupentq; pallentes,

„ *lentes, & vinci se confitentur.) Quod quidem viperis, Cerastis, ac reliquis uenenosis bestiolis non contingit. Euidens non minus est, quod vt contraria quædam ita & similia quædam inter se sunt venena, igitur vt contraria se mutuò perimunt, ita & similia se mutuò conseruant: & horum quod potentius est, & calidius, trahit ad se reliquum. Non tamen inde verum est venenum cuti appositum si simile intus inueniat illud ad sese trahere ad cutim. Nam si internum erit vel calidius, vel potentius trahet à cuti ad viscera externum. Si vero cuti appositum validius erit trahet quidem internum ad sese, nõ autem ad cutim, sed sua malefica facultati illud vniet, & secum deferet, atque deducet ad cor vsque. Venenũ enim ubi in cute appositum est ibi non otiatur, nec cõquiescit, sed innata sua malefica facultate, quæ calori innato est aduersissimum corpus permeat, atque penetrat, illud sibi simili qualitate immutans; unde venenum quod ad se trahit ad cor vsque secum deducat necesse est. Quapropter veneno geminato nocumentum erit longe potẽtius. Vt si quis post epotam Buprestem, Cantharidas superbibat, vel marinum Leporem. Manifestum est, quod si posteriora venena priore erunt efficaciora, eius maleficam facultatem ad se ipsa trahent, & secum ad vesicam vsque vel ad pulmonem deducent, ad quæ membra Cantharis & Lepus marinus propria antipathia deferuntur. Hæc igitur est ratio, quare Galenus velit, medicamenta cuti apposita, vt venenum à profundo extrahant vene-*

na

" *na esse non debere. Inquit enim (scire oportet delete-*
" *rias facultates vniuersas temperatura esse aduersissimas*
" *corporibus, quæ ab ipsis læduntur. Itaque si à similibus*
" *temperie medicamentis euacuantur, erunt, & hæc corpo*
" *rum naturis contraria. Sanè & sunt quadantenus cõ-*
" *traria, non tamen adeò, vt interimant. Sed ambigant*
" *potius, in medio sita eorumque aperte corpus animantis*
" *lędunt, & quæ iuuant.) hæc Galenus.*

An arsenicum portatum suprà regionem cordis, pręseruet & curet pestem. Cap. XVII.

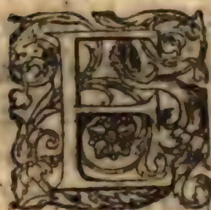

X his mea est sententia arsenicum suprà cordis regionem apportatum tantum abesse vt à peste præseruet hominẽ, quod illi deleterium potius esse possit. Arsenicum enim quatenus venenum est, naturæ nostræ est aduersissimum ex Gal. 3. de temp. cap. 4. vbi inquit, venena esse grauia & naturam animalis corrumpentia, totumque genus eorum pestilens ac deleteriũ. Ergo cuti appositum supra cor statim ac incalescet (motu concitatiore hominis illud gerentis, vt frequenter vsu venit) vapores venenosos demandabit ad partem principẽ, qui vel propria vi penetrabunt, vel arteriarum à corde ad cutim desinentium dilatatione cum aëre attrahentur. Introducti igitur venefici vapores cum venenum non inueniant contrarium, quod perimant, (si quod enim ve-

nenum haberet homo in se ipso sanus non foret; quem autem præseruare intendimus sanum esse necesse est) malefficam qualitatem homini aduersissimam, imprimant necesse est. Quod si authore Galen. 5. simp. cap. 18. (propè ,, modum omnia, quæ deleterijs aduersantur, si largius ,, sumpta fuerint, grauiter animantis corpus offendunt.) An putandum verè deleteria (quale arsenicum est) si cuti apposita penetrent, aduersa summopere innato calori hominis non futura? Accedit, quod Gale. & reliqui grauissimi medicorum nunquam præseruauerunt à peste quempiam, vel à veneno toto genere deleterio cum alterius veneni exhibitione, vel contactu, sed cum alexipharmacis. lib. enim de theria. ad Pisonem capit. 16. inquit. ,, Ad istum modum arbitror & theriacam, tanquam ignis ,, quidam purificans & ipsa esset, illos quidem, qui sani ,, adhuc ipsam biberint, non permittere vt pestilentia pror ,, sus capiantur: illos autem qui iam ægrotent, sanare pos- ,, se, cùm aëris inspirati malignitatem commutando, tum ,, corporis temperaturam corrumpi non sinendo.) Docet pariter Gal. ibidem modum, quò debeat homo præserua- ,, ri à peste, & subdit. (Quamobrem consulo tibi Piso, ,, vt partim ob has tam repetinas aëris commutationes, par- ,, tim ob alias nocentium rerum causas, frequenter etiam ,, sanus theriacam sumas, vt exterius occurrentibus noxis ,, corpus tuum resistat: & si quando passum aliquid fuerit, ,, ad sanitatem facilè reducatur.) Antidotis igitur præseruare monet à peste non venenis. Idem monet lib. de

ther. ad Pamphilianum lib. 1. de ant. cap. 1. 6. in 6. epid. comm. 5. Aëtius lib. 1. tetrab. 4. cap. 96. & Paulus lib. 2. cap. 36. Praeterea Gal. 6. in 6. epidem. com.
,, *5. inquit (verum ea de causa mihi plura medicamenta*
,, *non vocare mortifera medici videntur, (de purgantibus*
,, *loquens) quod ipsorum temporibus quibusdam vtilitas ne-*
,, *cessaria sit: ea vero appellare deleteria idest perniciosa*
,, *(de venenis intelligens) quae nullo vnquam tempore, ne-*
,, *que aegrotis hominibus, neque valentibus opem ferunt:*
,, *neque enim aconitum, neque argentum viuum, neque*
,, *argenti spuma, neque marinus lepus, intra corpus acce-*
,, *pta vllum nobis afferunt emolumentum.) Igitur perpe-*
tuò tàm Arsenicum, quàm aliud quoduis venenum cuti appositum nocebit. Quod enim est per se tale est de omni. Quamquam enim sint uenena, quae si contrarium venenū in corpore inueniant cum eo pugnent, & ex mutua colluctatione ambo venena commoriantur vt homo supersit: certè quidem si nullum contrarium venenum in homine inueniant hominem occident. De aconito dicebat Pli-
,, *nius (ea est natura vt hominē occidat nisi inueniat, quod*
,, *in homine perimat.) Arsenicum ergo ab homine sano apportatum praeseruationis causa, cum in eo non contrarium modò, sed omninò nullum venenum inueniat, hominem necessario offendet. Sed dicunt qui sententiam contrariam tuentur, ex arsenico venenis cor assuescere, ita vt alio tandem adueniente veneno non offendatur: consuetudine naturam mutante. Hoc quamquam verum*

esse possit in venenis sola quantitate nocentibus, vt frigida, de quibus dixit Gal. 3. simp. cap. 18. (Quod Anus Atheniensis à minima cicutæ portione auspicata, nullo detrimento ad per magnam progressa est copiam: principio enim paucum exiguitate ipsa deuictum est, at consuetudo naturale reddidit:) Certè quidem in venenis calidis ac toto genere deleterijs, quale arsenicum est, etiam pauca quantitas totum corpus immutabit vt ex primo de fem. cap. 16. abundè monstratum est. Hæc enim venena qualitate non copia solum offendunt. Ita Gale. 3. in 3. epidemio. 75. dicebat. (Itaque veneno epoto lethali quidam postridie, vel tertio die moriuntur, qualitate eius non copia mortem afferente.) Et 5. simp. cap. 19. (At sunt (inquit) quæ tota essentia nobis contraria sunt proinde si uel minimum eorum assumptum fuerit, omninò lędat necesse est, ceu dryopteris, & pityocampe, & thapsia, & solanum manicum, & hydrargyros, & fungorum nonnulli, præterea saliua & fel uenenatorum animalium: nam talia omnia genere sunt deleteria non quantitate.) Sed dicent, experimentum aduersari nostræ sententiæ. Nam multi sanitatis tempore ferunt arsenicum, & sine omni noxa. Isti aduertant uelim, quod quamuis erodens sit arsenicum crassarum tamen est partium, & multo calore indiget, ut eius uis deducatur ad actum. Monstrat hoc Gal. 4. simp. 19. cum inquit. (Sed ferro lapidique ignito, ea quæ per erosionem interimunt medicamenta, similia sunt: quæ à corporis nimirū

calore

" calore huc perducuntur: uel ut calcitis, mysi, sori: ad-
" hac Arsenicum, hydrargyros, lithargyros, & alia in-
" numera. Crassarum enim sunt partium id genus om-
" nia, ac potestate calida: ac proinde temporis spacio accen
" sa per eam, quæ est in animante mutationem, non aliter
" quam lapis ferrumque ignitum uentrem tum exulcerant,
" tum exurunt.) Vnde si arsenicum portans non ualde in
calescat ut nimio calore ad actum deducatur, illius no-
xam non experietur. Obseruatum tamen est arsenicum
apportantes motu excalfacti in syncopem incidisse, & in
saua alia symptomata, quæ non nisi amoto sacculo illo
cessauerint. Alij quamquam non statim certè post ali-
quod tempus noxam eius perceperunt in febres malignas,
ac pestilentes, & mortem incidentes. Nec defuit, qui
ob lusum pilæ uehementi agitatione corporis excandescēs,
arsenicum portans mortuus de repente conciderit, ut Frã
cifcus Alphanus Medicus Salern. & alij fide digni te
stati sunt. Mithridates non ex ueneni assuetudine,
ut quidam somniant; sed ex antidoti usu, ueneno interi-
re non potuit ut refert Gal. lib. de ther. ad Pisonem cap.
16. in fine. Ad præseruandum itaque à peste non mo-
dò inutile, sed ualdè periculosum, & non semel pernicio-
sum arsenicum supra cordis regionem portatum existimo.
Procurationè autem siue uenenum sit ex humorum inter-
na corruptione genitum, siue ex aëris pestilentis inspira-
tione productum, arsenicum nullo modo gestandum puto.
Non enim est uerum quod dicit Antonius Firmanus ar-

senicum

senicum ob similitudinem adsese trahere uenenata, & contagiosa pestis seminaria, & ita gestantem à peste tueri. Verum enim non est, omne uenenum arsenico simile esse, ut nec omne uenenum omni ueneno, nec omnia seminaria contagiosa sunt arsenico similia, nec eiusdem impetus, uel analogiæ, uel similitudinis inter se. Quid igitur si non erunt similia? Quid si similia, & calidiora, ac potentiora quam arsenicum? Nec est quod dicat: uenena à calore naturali, ceù inimica, actuationem non recipere, sed potius omni conatu expelli. Si enim hoc cõferret, uenena nunquam hominem necarent, oppositum tamen monstrat tum experimentum, tum Galenus, quando etiam in minima quantitate à toto genere lędentia, totum corpus momento temporis immutent sibique simili affectione alterent, ut suprà monstratum est. Adde, quod si uenena actuationem requirunt ut operentur, tunc arsenicum neque trahet seminaria uenenosa ad sese tum nec à se ipso, nec à seminarijs actuari possit, à calore autem nostro ut ab inimico non actuetur. Si uero actuatione non indigent: tunc arsenicum calorem nostrum quamquã refugientem repugnantem, & illud propulsare contendẽtem ut aduersissimum offendet, cum uenena à calore nostro uinci non possint ex Gal. 3. de nat. facul. cap. 7. Igitur arsenicum pro curatione apportatum uel uenenum inueniet sibi contrarium, uel simile, uel diuersum; si diuersum; duo uenena diuersa se mutuò non periment. utraq; tamen in eo conuenient, quod calorem innatum simul iun-

cta vehementius offendent. Si vero inueniat simile uehementius quoq; offendet. Si.n.seminaria contagionis erunt calidiora, & potentiora quam arsenicum, illud ad se ipsa trahent, & secum deferent ad cor, ad quod per aërem multiplicata cùm inspiratione, tùm propria antipathia deferuntur. Si uero arsenicum contra erit calidius & potentius, seminaria pestis ad sese trahet quidem, ægrotum tamen à peste non liberabit. Calore siquidem febrili ægrotantis, ut ferrum lapisque ignitus, incensum, suæ uenenosæ naturæ ui deleteria cordi aduersissima ad cor usque penetrabit, & secum contagionis coinquinamentum ad cor vsque deducet. Si tandem seminaria uenenosa erunt arsenico contraria: Pugnabunt quidem ad inuicem: poterit utrumque uenenum mutua colluctatione commori, vt homo ex accidenti superstit, & liberetur; in quem modum forte uera fuit obseruatio, quam Philippus Ingrass. Falloppius, & Massa uiri fide digni testati sunt: Ex eo tamen non debet prudens medicus arsenici apportationem consulere pro pestis curatione. Nam in uenenis tota substantia pugnantibus methodus non est ut 13. metho. cap. 6. docet Gal. & medicus non potest nisi ab euentu cognoscere cui nam ueneno, cuiue ueneni analogiæ, & abditæ substantiæ arsenicum contrarium futurum sit. Sunt enim ultimæ rerum differentiæ ignotæ. Ignota est medico ac forte incomprehensibilis indiuidui cuiusque natura, quam græci idiosyncrasiam uocant auctore Gal. 3. meth. cap. 7. Ignota est ueneni sim-

patia, uel antipathia cum altero ueneno, ignotæ contagionum uires, & impetus. Ita in uenenis ab interna humorum corruptione productis nõ est perspicuus cuius uis putredinis sordida profundæ, in lentore positæ gradus, modus, & facultas, in quibus omnibus est latitudo. Temerarij igitur consilij est medicamentum propinare, quod si contrarium non inueniat, ægrum facile perimat. Monet autem Gal. 10. simp. contra Xenocratem nunquam debere medicum medicamentis uti, quæ mortalibus noxam inferre possint.

An alæ cantharidum alexipharmacum sint veneni, quod corpora inducunt. Cap. XVIII.

REDDEUNTES *vnde sumus digressi difficultatem explicabimus, ut Marcello confugium omne præcludamus. Dici posset pro eo, non fuisse sua vesicantia parata ex ueneno, quamquam ex cantharidibus essent cõfecta, & nullis alexipharmacis commista. Integræ siquidem cantharides fuerunt appositæ. Igitur venenum, quod corpora potuissent inferre, alæ & pedes emendarunt; & ita alexipharmaca inter corpus nostrum & uenenum media ad extrahendum ab alto uenenum idonea, cantharides effectæ sunt. Galenus 2. de ant. cap. 7. ad cantharidum venenum, can-*

tharidum

tharidum alas, & pedes ex melle potos commendat. Aëtius lib. 4. tetrab. 4. capit. 49. idem affirmat. Plinius
,, *lib. 29. cap. 4. inquit (cantharidum venenum in qua*
,, *parte sit, non constat inter auctores. Alij in pedibus & ca*
,, *pite existimant esse. Alij negant. Conuenit tantum pen-*
,, *nas earum auxiliari in quacumque parte sit uenenum.) Rursus, cantharides summam afferunt utilitatem, cùm per os acceptæ, tùm cuti impositæ, quam nullo modo præstarent, si essent venenum. Venena enim nullo unquam tempore neque ægrotis hominibus neque ualentibus opem ferunt. Nam Hipp. 4. acut. 122. pro hydropis curatione cantharides commendat: lib. de natur. mulie. ad menses ciendos, & secundinam extrahendam eis vtitur. Quod confirmat lib. de morbis muliebribus. Ita lib. de internis affec. pro curatione morbi regij cantharides exhibet. In huius difficultatis explicatione non uulgaris est cõtrouersia inter Medicos Græcos, Arabes, & Latinos. Sunt qui capita alas & pedes uenenum continere affirmant. Sunt contrà, qui corpora uenenum esse, alas & pedes antidotum existimant. Hieronymus Mercurialis lib. 2. de uen. cap. 14. cùm corpora, tùm alas, & pedes uenenum putat. Ego hanc sententiam puto veram; Quamquam enim Natura in multis bestiolis venenum, & veneni antidotum posuerit, id in omnibus non effecit, quasdam enim integras uenenosas protulit, quarũ antidota aliunde parauit, vt Dryinam & Aspidem, é quarum numero cantharides sunt. Nam si cantharides haberent aliquam*

partem uenenosam, aliquam alexiteriam: tunc, dum integræ exhibentur nullam haberent facultatem perniciosam, & deleteriam. Earum antidoto proprium uenenum extinguente. Neque opus esset externorum medicamentorum admistione, nè noceant. Sed vtrumque de cantharidibus negat Gal. lib. enim de ther. ad Pisonem cap. 10. inquit. (Cantharis si sola exhibeatur, vesicam exulcerat: & cum inimicam nobis facultatem obtineat, hominem plerumque necat: At si quibusdam alijs misceatur, auxilium eidem uesicæ præbet, & urinam maximoperè prouocat.) Dum autem Gal. cantharides exhibet, integras exhibet. Inquit enim 11. simp. cap. de canth. (Porro præceptorum meorum quidam, earum paulum quiddam in medicamenta urinam mouentia solebat inijcere. At quidam solas alas & pedes inijciunt, quæ aiunt esse alexiteria ijs, qui corpora ipsarum bibissent: Alij contra: At nos totas indimus.) Ergo si totas exhibet, & nè noceãt medicamẽtis alexiterijs admiscet, totas putat inimicam nobis facultatem obtinere, hominemque necare posse. Ad hæc, 3. simp. cap. 23. inquit. (Sanè cantharides vrinam cientibus medicinis miscentur, sicut pleraque alia lethalia alexipharmacis, hoc est amuletis. Atque id genus medicamenta composita si aptè mixta fuerint, omninò efficacissima sunt: quoniam admodum quod ex cantharide conficitur, vrinæ mouendæ accommodum est. Feruntur enim alioqui sponte sua cantharides per vrinam ad vesicam, atque sic rodendo eam exulcerant. Verum vbi

" *paucum ex illis, multis miscetur bonis atque utilibus, illa*
" *quidem uelut manu ducunt, rodere tamen nequeunt.)* *At integræ nullo modo eroderent, nec opus esset paucam earum quantitatem multis bonis & utilibus medicamentis admisceri, si alæ uel quid aliud in eis esset alexipharmacum, totaque malefica non essent. Galenus autem remediorum diligentissimus indagator nec alarum uel pedũ fuisset oblitus uel alterius partis, si quam putasset antidotum. Nec pro urina cienda citra noxam, externa utilia multa pauca cantharidum quantitati admiscuisset, si partem quampiam in eis alexiteriam indicasset. Accedit, quod cantharides sunt lethales, tàm si dentur abscissis alis & pedibus, quàm, si alæ & pedes exhibeantur. Refert Gal. 4. acuto. 122. hydrope affectum, qui illas hausit abscissis alis, mortuum fuisse: Refert & alium, qui alas & pedes accepit, non minus interiisse. Cum enim dixisset author (poculum hydropi. Cantharides*
" *tres abiectis singularum tùm capite, tùm pedibus, tùm*
" *alis.) Subdit Gal. (quidam dictionis huius mentẽ haud*
" *quaquam intelligens audax medicus prædictas partes à*
" *cantharidibus abiecit, deditque hydropi.) Et mox subdit (ueruntamen non multis post diebus obiit.) Et referens alium inquit (quam ob causam medico quidam crimen ingessit, perperam data esse cantharidum corpora inquiens: Nempè propinanda ablatis corporibus, tùm caput, tùm pedes, tùm alas, idque esse, quod in dictione enuntiaretur. Quare non cunctatus audax ille Medicus*

hydropi

hydropi alteri ita propinauit.) Et de hoc pariter conclu-dit (Multis post diebus hominem mori contigit.) Igitur & qui corpora sumpsit sine alis, & pedibus, & qui alas & pedes sine corporibus, uterque mortuus est. Præterea, Gal. 4. simp. cap. 19. inquit (sane uerò & cantharis, parcè interim sumpta, quibusque oporteat ad mista, præterquamquod uesicam nihil offendit, etiam renes expurgat: immò & quæ efficaciora conficiuntur ad urinas mouendas medicamenta non nihil habent cantharidis.) His uerbis Gal. nomine cantharidis uel totas intelligit, uel corpora sine alis, pedibus, & capite. Si primum: certè perperam diceret Gale. parcè sumptas, quibusque oporteat admistas nihil nocere, si alas & pedes earum antidotum credidisset. Si secundum, ergo nihil in eis esse existimat, quod deleterium non sit. Dioscorides lib. 2. cap. 55. pennas pedesque dixit esse antidotum non de propria sententia sed referens aliorum opinionem, inquit enim. (Aliqui cantharidas antidotis impositas, aquæ subter cutem auxiliari prodiderunt; argumento, quòd urinam moueant. Alij pennas pedesque contrà potarum ueneficia, remedia esse tradiderunt.) Lib. tamē 6. cap. 1. nulla facta partium differentia totas supponit uenenosas. Inquit .n. (Quibus datæ sunt cantharides, signa eueniunt grauissima: ab ore enim ad uesicam usque cuncta erodi sentiuntur: picem, aut simile quiddam cedriæ resipiunt: destra præcordia inflammantur &c.) Vbi multa subdit remedia: sed alarum pedum & capi-

tum

tum omnino non meminit. Non tacuisset autem si illa antidota indicasset. Ad extremum, ubicunque Hipp. exhibet cantharidas, alas & pedes abscindit, & corpora antidotis externis admiscet. Lib. de morbis mul. cantharidas alis, capite, & cruribus auulsis cum semine apij, tribulis ad mare nascentibus, ouis sepia, & vino dulci bibendas exhibet. Ita & lib. de natura mulieb. ad menses ciendos thuri ac myrrhæ admiscet, & vnguento ægyptio albo, aut rosaceo ad formam glandulæ longæ lana obuolutas apponit. Lib. de inter. affec. (Exhibeto, inquit, cantharidas sine alis & capite, quatuor tritas in uini albi hemina dimidia dilutas, modico etiam melle affuso.) Igitur alas & pedes & capita non putauit antidotum, sed venenum forte potentius: secus enim ubique non abscinderet. Neque putauit corpora uenenosa non fore, secus antidotis illa non miscuißet. Totas ergo cantharides venenosas agnouit. Igitur (vt oppositas authoritates explicemus) si quando Gal. ut 2. de antid. cap. 7. dixit alas, & caput esse antidotum eius ueneni, quod cantharides inferunt, id non de mente propria, sed de sententia Asclepiadis affirmauit: Vt ex eodem capite uideri potest. Alas enim & pedes alexiteria eße, non proprium, sed aliorum placitum fore docuit 11. simp. cap. de canthar. Qui locus 2. de ant. in causa fuit vt Aëtius Galeni sententiã eã esse putaret. Vnde Andreas Matthiolus, qui in lib. 2. Dios. com. 55. putauit cãtharidum, alas esse antidotum Plinium forte sequutus; rem maturius aduer-

tens

,, *tens lib. 6. com. 1. inquit (sed quoquo modo res se ha-*
,, *beat, ambarum partium placita attulimus, ut unus quis-*
,, *que suam in hac re sequatur sententiam. Nos ta-*
,, *men suspecta medicamenta semper dimittenda indicaui-*
,, *mus, & his utendum de quibus inter probatos auctores,*
,, *& doctos uiros conuenit.) Igitur Marcelli uesicatoria ex cantharidibus, & euphorbio confecta, nullisque alexiterijs refracta ex ueneno parata malefica esse, corporiq; nostro aduersissima ex dictis est manifestum. Nec satis mirari non possum Saxoniam, qui lib. 2. de phænig. cap. 41. dicit sua uesicatoria non esse deleteria, sed inter uenenum & corpus media, cum ex medicamentis partim uenenosis, partim ueneno carentibus dicat illa confecisse.* Oportet enim ut *alexipharmaca fiant, paucam ueneni quantitatem, uel debiliorem uenenosi animalis partem multis alexipharmacis miscere, ut lib. de theri. ad Pisonem cap. 10. docuit Gal. Saxonia uero, uenena, quæ in suis uesicatorijs recepit non solum alexipharmacis non miscuit, sed uenenis potentioribus copulauit.* Canthar*idibus enim aliquando succum flammulæ adiecit, quæ pariter uenenum est ex Matthiolo in 6. Dioscor. cap. 7. & excalfacit ordine quarto, adeo ut ualentissime corpus exulceret, ubi fuerit imposita. Quod protulit & Gal. 7. simp. loquens de clematide altera. Aliquando addit succum ranunculi, cuius facultatem uehementer acrem, & exulcerantem dixit Galen. 6. simp capite de batrachio. Aliquando tandem sinapim & euphorbium*

miscet

misces. Ut videre est apud ipsum lib. 3. de pheni. cap. ultimo.

Damnantur vesicatoria, quòd obstructionem, atque putredinem efficiant maiorem in febre pestilenti cum comate. Cap. XVIIII.

AMNANDA quoque erant vesicantia in ægroto nostro: Quia putredinem maiorem efficiebant. Maiorem fieri putredinem obstructione adaucta, dubium non est. Cum potissima putredinis causa obstructio sit, ac prohibita trāspiratio ex Gal. 11. meth. cap. 4. 1. de diff. feb. cap. 3. & Lib. de inæquali intemp. cap. 7. Augebant autem uesicantia obstructionem: Apposita enim fuerunt à Marcello ut extraherent ab alto ad cutim succos coma facientes. At horum succorum pleraque pars crassa erat & lenta: Quæ dum trahitur a venis amplioribus, quales erant venæ inter alas & inguina, ubi erat focus febris, ad uenas minores, atque uenarum propagines, & ex illis ad capillares, à vena caua ad cutem usque, infarctum fieri maiorem per venarum angustias, necesse erat, ac ex inde obstractionem, prohibitam transpirationem, atque putredinem. Præsertim, cum eodem tempore sex locis in cute uesicantia apponerentur. Nec satis euitat hoc incommodum Sa-

xonia, dum lib. 3. de phan. cap. 32. vesicantia post purgationem, & sanguinis missionẽ parari oportere affirmat. Licet enim vena sectio & purgatio copiam minuant: tamen purgato corpore, succi crassi & lenti, qui remanent, nunquam per cutem educi commode possunt: ut ex Gal. monstratum est 3. acut. 62. Propterea quod tum crassus, tum glutinosus succus, qualis pituita est, per uenas capillares uiolenter tractus, obstruit, non educitur. Mox uel à purgatione in principio facta totus succus morbum continẽs fuit euacuatus, uel minor effectus. Si primum fuit, nulla remanet Medico indicatio reuulsionis, uel attractionis. Si secundum, tenuiores succi fuerunt educti, qui paratiores sunt ut educantur, crassiores relicti, præsertim cum doceat Gal. lib. quos & quando, tenues à principio purgari, non crassos. Igitur si post purgationem coma perseuerat, quod a crassis, ac lentis fit humoribus, vesicantia cuti apposita, crassos succos ad cutim ducent, & in ambitu corporis obstructionem augebunt. In nostro ægroto, quo tempore uesicantia parabantur, crassorum, lentorum, atque crudorum humorum copia (quamquam post purgationem à principio factam) in foco febris maxima erat. Docebat hoc coma somniferum, quod, purgatione facta, in dies increscebat vehementius, atque profundius. Idem monstrabant vrinæ; quas, subiugales eo tempore fuisse fatetur Marcellus. Subiugales autem succum crassum, ac densum à calore agitatum bitumini, & resinæ haud assimilem significare

docet

docet Gal. 4. aphorism. 70. (Crudum vero hunc succum esse explicat primo cris. 12. & 3. in 1. epidem. com. 21. in Philini uxore in Thaso. ut suprà monstratum est. Quę igitur ad cutem trahebāt in casu nostro manifestè obstructionem augebant. Quod expressè damnat Gal. 8. metho. cap. 4. his verbis. (Periculum vero est etiam, nè, quæ foras trahunt, vnà cum ijs, quæ obstruunt, etiam aliud quippiam attrahant: &, quæ ab interno sursum feruntur, aliquid secum in ijs, quæ in vasis continentur, rapiant. Quod ipsum, si tenax sit, & crassum, obstructionem plane geminabit.) & paulo post subdit. (Quod si per meatus angustos est transitus, multo profectò magis retineri.) Neque est recipienda altera Saxoniæ responsio, qui eodem capite dicit, vesicantia obstructionem non augere. Nam vt calida sunt rarefaciunt, vt tenuium partium abstergunt, vt siccantia putredinem amouent. Non est, inquam, recipienda. Nam ipsemet Saxon. lib. 3. eodem cap. 1. dicit, vesicantia, quamquam calida & sicca, interiores partes non calefacere, sed tantū extimas, ea igitur crassos succos non calefaciēt, uel abstergent in penitioribus venis reconditos, vt indè ad cutim liquatos extrahant. Sed concedamus calorem illorum ad altum penetrare (qua ratione febri aduersissima vesicantia esse suprà monstrauimus) nullo modo ita liquare poterunt succos crudos, crassos, ac lentos: vt illi per venarum capillarium angustias ducti non obstruant, & retineantur. Quando succi crudi, & crassi etiam in am-

plioribus vasis detenti à calore vehementi non fundantur vel dissoluantur vt liquescant, sed in lapidem transmutentur. Ita Galen. 3. aphorismo. 26. inquit (Lapis verò maximè propria passio est talium puerorum, vt qui ob edacitatem non paucos crudos humores coaceruent: ex quibus pars crassior vnà cũ vrinis ad vesicam perueniens, fit lapidum generationis materia. Accedit altera causa, vehementia caliditatis.) Quod eo promptius euenire potuit in casu nostro, vt succi obstruerẽt, qui non per vesicæ amplitudinem, sed per venarum angustias ducerentur. Quæ venarum angustia tanti est, ut sæpe ex ea, & succorum crassitie renes obstruantur, & lapides generentur vt 3. aphorism. 31. docet Gal. Accedit, quod si calor summus succos crudos, & lentos rarefaceret, abstergeret, atque dissolueret: Tunc tumores scirrhosi à medicamentis summè calidis, & tenuium partium, qualia sunt vesicantia, commodè curarentur. Contradicit tamen hoc Gale. qui 2. ad Glauc. cap. 4. inquit (si quis igitur medicamenta vehementer dissoluentia induratis corporibus adhibuerit, quæ manifestam faciunt scirrhi diminutionem, breui tempore sperabit perfectam curationem, non verè, ignorans, quod residuum passionis hoc curationis modo incurabile redditur: tenuiori. n. ex eo dissoluto humore, residuum exiccatum lapidis duritiem assequetur.) Vnde cap. eodem Malactica commendat, non calida tenuium partium. Ad extremum si conducunt vesicantia medicamenta succis crassis extrahendis

dis citra maioris obstructionis damnum, ex eo quia partes per quas, illos extrahunt rarefaciant, & illos abstergant, ita vt quo ad humores, & quo ad vias corpus fluidum reddant. Tunc, illud multo magis præstabunt balnea in febre à succis crassis & lentis producta. Præsertim post vniuersalem purgationem. Balneorum enim est vtilitas, extrementorum vacuatio, æqualis per totum corpus calor, exiguorum meatuum rarefactio, tensorum relaxatio, densatorum fusio, vt refert Gal. x. meth. cap. x. Sed balnea in febre ardenti à salsa pituita etiam post purgationem damnat Galenus lib. 3. acut. com. 62. vbi postquam dixit iuuare balnea si purgato corpore exhibeãtur, tandem habet hæc verba (verum si ardens febris ob salsam pituitam putrescentem oriatur, aduersissimum illis esse balneum scire oportet. Neque enim pituitosus humor, vt biliosus, per cutim euacuatur, propterea quod tùm crassus tùm glutinosus sit.) hæc Gal.

Suspecta erant vesicantia, nam Galenus, Paulus, Aetius, Oribasius, & Cellus, in multis morbis frequenter, in febre verò pestilenti ad venenum euacuandum, vel diuertendum, illis nunquam vsi sunt. Cap. X X.

S*USPECTA meritò erant phenigmata, nam veteres Medici, quibus erant valde perspecta, & qui multis in morbis sinapismis, cauterijs, & vesi-*

catorijs

catorijs vtebantur, in febre pestilenti sinapismis rarò, vesicatorijs nunquam vsi sunt. Cæterum quod illa nouerint, & administrauerint, est euidens. Quandoquidem venenum morsu, ictuque per cutem inditum extrahendũ esse medicamentis acribus dicit Galen. lib. de sect. cap. 4. Deinde, succos ad caput, & viscera confluentes reuellendos docet, artubus acria imponẽs lib. de reuul. cap. 2. & 1. in Hipp. de hum. comm. 13. Rursus, ad salsam destillationem diuertendam, imponit capiti ceratum ex thapsia. 5. methodi capit. 14. & medicamentum ex fimo columbino lib. eodem cap. 13. Præterea, in stomachi inflatione, brachijs, & tibijs vesicas excitat de sententia Archigenis 8. de comp. med. per loca cap. 4. Ad hæc in emaciatis carne implendis dropaces laudat 6. de tuen. valet. cap. 8. & rubificantia ex thapsia 3. de offic. med. cõ. 32. Adde quod in dolore ischiadico calamintham affectæ parti illinendam esse commendat 7. simp. cap. de calam. Tandem, dolores igne, & vstorijs medicamentis curari quoque, affirmat 6. in 6. epidem. comm. 5. Paulus in cura melancholiæ sinapi, & acribus smegmatis, & dropacibus in dorso, & ventre vtitur lib. 3. cap. 14. In fluxionibus ad oculos, & thoracem, vstionem circa medium capitis præcipit lib. 6. cap. 2. Oribasius lib. 8. cap. 19. medicamentis acribus reuulsionem parat. Cornelius Celsus in doloribus capitis sinapim temporibus admouet lib. 4. cap. 2. Aëtius tetrab. 2. lib. 2. cap. 28. agens de resolutione, affert cerata ex pyretro baccis lauri, nitro,

& sinapi: commendat smegmata ex fęce vini, euphorbio, adarce: Probat dropaces, & combustionem multiplicem, tum igne, tùm medicamentis inductam. Et lib. eodem cap. 50. agens de cephalea, & hemicranea ex Archigene, & Galeno laudat cataplasma ex cantharidibus. Verum hi affectus sine febre putrida sunt, & ab ea omninò diuersi, & illorum aliqui, febre superueniente, soluuntur. Cantharides uero, quas Aëtius laudat, non in febre, sed in cephalea, & hemicranea commendat. Neque illas absolutè admouet, sed proprio antidoto, illarum maleficium refrangit (uenenosas enim fore protulit lib. 4. tetrab. 4. cap. 49.) Ideo lib. 2. tetrab. 2. cap. 50. ubi
» *eas proposuit, subdit (oportet autem munitam esse uesicam*
» *per lactis potum, ac irrigationem.) Rursus, in febribus aliquando sinapismis ueteres usi sunt raro tamen, & ad duas intentiones, uel ad calorem reuocandum, externis partibus summè refrigeratis, uel ad succos frigidos alterandos, & deriuandos. Vesicatorijs uero ex cantharidibus, uel ex alijs uenenis calidis, nec ad calorem euocandum, uel excitandum, nec ad succos frigidos deriuandos, nec ad euacuandum uenenum à profundis ad cutem, uel ad eius fluxionem diuertendam usi sunt unquam. Aëtius in cardiaca affectione cum febre, ubi refrigerantibus, spiritus, qui exoluuntur retinere, ac sudores reprimere docuit, ad naturalem calorem reexuscitandum partes extremas summè refrigeratas fęce usta, sulphure, pyrethro, ac sinapi, & similibus conspergit tetrab. 3. lib. 1. c. 1.*

Et

Et in peste tetrab. 2. lib. 1. cap. 95. si partes extremæ, & superficies frigidæ fuerint, ardor vero occupauerit interiores partes fomenta calfactoria adhibet, vt calorem ad corporis superficiem trahat, & quibuscunque id fieri potest modis consulit exequendum. Sunt vero præter fomenta alij modi, Frictiones, Inuntiones, Balnea, & Sinapismi. Igitur, Sinapismos Aëtius in duobus prædictis casibus admittit, præter hos vero penitus interdicit te-
„ trab. 1. lib. 3. cap. 181. cum inquit. (cataplasma ex sina-
„ pi, sinapismum vocare omnes solent. Est autem effica-
„ cissimum auxilium. Verum in acutis morbis non val-
„ de probatur. Paucis exceptis. Nam in solis segniori-
„ bus, & pigrioribus, & in acutis affectionibus immersis
„ sinapi vtimur.) Igitur multo magis exploderet vesicantia ex cantharidibus, euphorbio, & reliquis venenosis parata. Ea enim præterquamquod quarto ordine calida sunt, venena sunt toto genere deleteria, vt supra monstratum est. Venena vero non sunt sinapis, nec fex vsta, nec pyretrum, nec sulphur, & quæcunque ab Aëtio ad calorem euocandum parantur in affectione cardiaca. Sed Paulus (inquit Saxonia lib. 2. de phen. cap. 25.) in febre pestilenti vesicatoria admittit. Nam lib.
„ 2. cap. 36. inquit. (Quibus eiusmodi adsunt sympto-
„ mata, calorificis opus est, quo vlceretur præ ardore vn-
„ diq; corpus, & si qua alia uia possibile est ex imis corpo-
„ ris partibus ad exteras feruorem euocari atque deduci.)
At vlcerant, inquit Saxonia medicamenta vesicantia.

Verum,

Verum, quæ affert Saxonia suam sententiam non tuentur. Primum, Paulus calorem euocare intendit à profundis ad extremas partes refrigeratas non, venenum euacuare, uel reuellere. Probant hoc eius verba cum dicit (& si qua alia via possibile est, ex imis corporis partibus ad exteras calorem euocari atque deduci.) Igitur non phœnigmis, sed sinapismis id exequitur, ut fecit Aëtius, uel fomentis calidis ut Razes: Non vesicatorijs ex euphorbio & cantharidibus, quæ nec Paulus loco allegato, nec Razes, nec Oribasius, nec Aëtius admisit uel explicauit. Præterea, illa uerba (ut exulceretur præ ardore undique corpus.) Quæ Saxonia Paulo ascribit in germana versione contextus Pauli non reperiuntur. Nam Ioannes Guinterius Andernacus uir summi iudicij, & eruditionis legit. (Hi calefacientia requirunt remedia, ut calor per totum corpus distrahatur, ac si alio quopiam modo ab internis foras poterit elici.) Quæ lectio eò verior est, quo Aëtius, qui agens de peste, eadē prorsus verba refert, ac Paulus non inquit ut exulceretur corpus: Sed (His calfactoria fomenta adhibere oportet, ut calor ad superficiem corporis trahatur.) Quod confirmat Auicennas, qui libro 4. fen. 1. trac. 4. cap. 4. referens eadem symptomata inquit. (Tunc necesse est administrare coopertura trahentem caliditatem exterius.) Galenus tandem etiamsi nullum librum de peste peculiarem confecerit, qui ad nos peruenerit, ut neq; Hippocrates referente Galeno 1. acut. com. 9. Tamen

in comm. de morbis epidemicis, & reliquis suis libris sparsim, de peste & febre pestilente loquutus est. Nullibi uero proposuit vel probauit vesicatoria ex rebus summè calidis, ac venenosis parata pro curatione pestis, & febris pestilentis. In lethargo cæteris non conferentibus, ad sinapim vsque ascendit, ad thapsiam vero, vel euphorbium, vel cantharides non progreditur. Libro enim 13. meth. cap. 21. inquit. (Mox etiam palatum valentibus & acribus medicamentis vngemus. Ab his vero etiam sternutatorijs vtemur. Tum capiti similes præsidiorum facultates imponemus, adaucta semper eorum ad ipsum vsque sinapim vehementia.) Cantharides ergo plane excludit, *qui ad sinapim vsque acria medicamenta adauget.* Palatum *sinapi inungeret, cantharidibus certè non inungeret* Gal. *vt est manifestum.* Deinde Gal. *in febre pestilenti quando reuulsionem molitur in affectu, qui lethargum pernicie superat, vt in syncope, auxilia explicans pro reuulsione vesicatoria omittit.* Primo ad Glauc. cap. 14 inquit, (*Qui ob inflammationis magnitudinem, aut vehementis febris malignitatem, animi defectum patiuntur, & in principijs accessionum refrigerãtur, his arctus fricare fortiter, & calefacere, cruraque, ac manus alligare, ac vigilias, cibique & potus omnimodam abstinentiam, præcipere oportet.*) Ergo refrigeratas *partes calefacit frictionibus, & ligaturis non vlcerat vesicantibus: Quæ, vtique non tacuisset, si opportuna putasset.* Præterea *si vlla fuit febris pestilens in qua*

vesicantia

vesicantia admoueri debuissent, pro reuulsione, & euacuatione succi malignissimi à profundo ad cutim, certè fuit Critonis, de qua dixit Hippocra. 3. in 1. epidemio. 26.
„ *(Altero die tumor toto pede, & ad talum subrubens, cũ*
„ *contentione: pustulæ nigræ, febris acuta, valdè insanijt:*
„ *deiectiones meræ, biliosæ, subcrebræ fuerunt. Perijt po*
„ *stridie, quam ægrotare cœperat.) Vbi Gale. in commen.*
„ *(Nam ex illis quæ scripsit, copia humorum per multa*
„ *fuisse videtur, quos natura est à principibus partibus ad*
„ *crus molita deponere. Cum autem id membrum omnẽ*
„ *capere non valeret superfluitatem, residuum recurrens*
„ *ad caput ascendit: quod quia erat malignitate furiosum*
„ *delirium excitauit.) Profectò naturæ conatus expellentis succos noxios ad crus apertè indicabat vt ars per eandem viam ignobilem ad quam vergebat illos deduceret, & euacuaret: Non minus & succi à crure recurrentes ad cerebrum extrahi omninò debebant (cutim vt inquit Saxonia lib. de vesicatorijs folio 13. vrendo, secando, relaxando, ac vlcerando, nè ad cerebrum regressi ægrũ necarent, vt verè fuit. Itaque Galenus, qui in comm. miratur cur Hipp. huic venam non secuerit initio morbi, multo magis mirari debuisset, quid causæ fuerit, quò minus cruri vesicantia non apposuerit si vtilia pro veneno extrahendo ab alto ad cutim in febre pestilenti iudicasset, non potius calore, & veneno perniciosa. Accedit, quod Gal. nullo modo in febre pestilenti, & vniuersaliter in quo vis morbo, ad venenum ab alto ad cutim euacuandum,*

cuandum, vesicantia ex rebus venenosis confecta admittere poterat, qui aperte venenum in veneni euacuatione ad cutim damnauit 5. simp. cap. 18. vt supra cap. 16. monstrauimus. Adextremum, in febribus pestilentibus quæ interno magno flagrant incendio, quamquam tangẽtibus neque calidæ & perurentes videantur vt testimonio Thucydidis probat Gal. 1. in 6. epidem. 29. vesicantia ex Cantharidibus, vel Euphorbio, vel Thapsia, vel alijs quarto ordine calidis confecta nunquam admitteret Galen. qui x. meth. cap. 10. calorem dicit omni febri esse inimicum: & 2. de compos. med. per locos cap. 2. loquẽs de medicamentis ab alto attrahentibus etiam in morbis, à
„ *febre diuersis vt in capitis dolore, (Ego vero, inquit,*
„ *cum intemperies quæpiam humida & frigida, aut per se*
„ *ipsam in partibus affectis adest, aut propter eiusmodi hu-*
„ *morum frigiditatem fuerit oborta, ex sinapi & thapsia*
„ *ac similibus adhibeo pharmaca, calidis vero & siccis nõ*
„ *adhibeo.) Et 6. de tuend. val. cap. 9. (nec committere,*
„ *inquit, vt quod nonnulli medicorum faciunt, qui omni*
„ *capiti medicamentum, quod ex thapsia & sinapi compo-*
„ *nitur, applicant, id ipsi quoque faciant: Quando, si ex*
„ *calida intemperie caput male habet, talia medicamenta*
„ *noceant.) Quod confirmat 13. meth. cap. 22. Manifestum igitur ex dictis est, cognouisse Medicorum Principes hæc vesicatoria, & ab eis in febre pestilente omnino se continuisse.*

Improbanda

Improbanda erant vesicantia in nostro ægroto, Nam vtilem excretionem noxij humoris per aluum à Natura inceptam diuertebant, & impediebant. Cap. XXI.

ATIONEM, quam in consultatione attuli, à fluxu per aluum, quem natura iam erat agressa, desumptam cautè suo libro tacet Marcellus non ignarus quòd ea manifestè conuinceretur. Quamquam enim vesicantia numeris omnibus vtilia pro diuersione fuissent, vt contrà maximè erant perniciosa, in ægroto nostro nullo modo admoueri debebant. Eo enim tēpore inceperat Natura per aluum noxios humores, morbi causam excernere. Non erat igitur vt eius motus vesicantibus interciperetur, & succus ad cutim transferretur. Excernebat enim natura per intestina, loca crassioribus succis pituitosis, & atrabiliarijs aptissima, decliuiora, patentiora, vt docet Galen. 4. aphorismo. commen. 9. ad quos excernendos cutis erat omninò inepta, vt supra monstratum est. Quamquam autem ante coctionem ea excretio esset: Marcellū tamē latere non debebat, in illa constitutione ferè omnes, quibus aluus copiose excreuit, licet cum signis cruditatis fuisse tandem liberatos. Procedente enim alui fluore in dies, coctionis signa superueniebant: & morbus euadebat clementior, & tandem

alui

alui fluore perseuerante, perfectè, fideliter, & integrè ægri iudicabantur. Docet autem Hipp. 3. progn. 38.
„ quod (oportet impetum populariter grassantium morborũ
„ considerare, nec non tenere temporis conditionem.) Cui rationi respondebat in collegio Marcellus, vesicantia incuti apposita à capite quidem diuertere non autem ab intestinis. Quasi medicamenta illa cum electione operarentur: vel non essent differentiæ diuersionis sursum, deorsum, ante, retro, intus, extra, & è conuersò. Quod si putaret vesicantia solum succos tenues trahere ad cutim non crassos, cogeretur fateri esse illa pro comate omnino inutilia, cuius gratia tàm enixe illorum usum commendabat. Nec est audiendus Sax. qui lib. 3. de phæn. cap. 20. affirmat alui fluxum febrium pestiferarum propriũ, colliquatiuum, ullo unquam tempore vtilem esse.
„ Cum Gal. 3. in 3. epidem. 57. dicat (& pestis quoque
„ illa longissima, quæ nostra ætate vulgata est, ex ijs, quæ
„ per aluum uacuantur, omnes propè peremit. Quæ eua-
„ cuabantur, erat colliquatio. Quod quidem esse sympto-
„ ma videtur in perpetuum febris, quam pestilentem priua-
„ tim vocitant.) Non est, inquam, audiendus, loquitur enim Galen. non de quacunque peste, uel febre pestilente: sed solum de illa, quam 3. epidemi. enarrabat. Variæ autem sunt morborum constitutiones, diuersi pestis impetus, differentesque analogiæ, ut primo lib. a nobis monstratum est. Neque verò 3. epidem. dicit Gal. fluxum colliquatiuum symptoma esse perpetuum pestis, quæ vulgaris

garis est morbus perniciosus, sed febris, quam pestilentē privatim vocitat cum mortales uel citra pestem corripiat. hæc autem sporadica est. Neque huius dicit esse perpetuò symptoma, sed quod esse videatur. Quod si in febribus verè pestilentibus fluorem ullo unquam tempore utilem esse statuat Saxonia, tunc sua uesicatoria ullo unquā tempore febri verè pestilenti cum fluore, erunt vtilia, cuius oppositum monstrare intendit. Ea enim cum calida sint in quarto ordine, & acria colliquationem augebunt. Hoc docet Gal. 4 simp. cap. 19. Vbi loquens de acribus inquit. (At primum exactè ipsos calidos dicimus, deinde exedentes, urentes, crustam molientes, ac denique etiam colliquantes, eosque omnes vel cuti impositos esse huiusmodi.) Quo capite inter acria, cantharidas numerat: & acerrimum refert esse euphorbium Dios. lib. 3. cap. 80. Putare item fluorem omnem in febribus pestilentibus vllo unquam tempore utilem esse, aduersatur Galeno, qui multas uere pestilentes constitutiones alui fluore iudicatus recenset. 4. aphorism. 21. ita inquit. (Plurimas uero huiuscemodi deiectiones in pestilenti hoc morbo longo conspeximus, quæ non magis in ijs, qui exitio proximi erant, quam in alijs saluandis apparebant.) & 5. meth. cap. 12. inquit. (Cæterum, qui ex pestilētia hoc uitio laborarunt, propterea mihi facile sanati uidentur, quod præsiccatum ijs prępurgatumque totum corpus fuerit: Quippè cum & uomuerint ex ijs non nulli, & omnibus uenter profluxerit.) In nostra constitutione

licet

licet ea uere pestilens omninò non fuerit, post septimam diem quibusdam, post nonam multis, aluus fluere incepit qui fere omnes alui fluore fuerunt liberati. Consimilem alui fluorem obseruauit Gal. in quadam pestilenti constitutione, retulitque fuisse salutarem lib. de atra bile cap. 4. ubi inquit (simile quoque ijs effecit longa hac prolixiore æstate pestilentia orta: Nec paucis eorum, qui seruati fuere, nigrorum dictorum excretio per inferiorem uentrem fiebat, die, maxima ex parte, nono, uel septimo, uel undecimo &c.)

Tertia pars disputationis.

Vesicantia ægroto nostro non contulerunt, sed offecerunt vehementer. Cap. XXII.

SED contulerunt uesicãtia inquit Marcellus. Eius uerba lib. suo fol. 76. hæc sunt (uesicantibus spatulis, brachijs, & suris applicitis, statim & sine ullo dolore morbi causa reuelli cœpit, delirium, & coma leuari, atque etiam febris: undecima uero die, natura fortior reddita, & per aluum & per uesicam multa deiecit; urinæ duodecima die coloratiores uisæ fuerunt, coctioresque: noctu plurima minxit, delirium cessauit, & pulsus magis eleuabantur: decima tertia die noster Archiater Byssus Panhormo Messanam accedens eum

inuisit,

fruisset; & dum capitis illum grauamine detineri audiuisset, hyrudines naribus apposuit, & decimaquarta iudicatus fuit morbus.) hæc Marcellus. *Verum, pace sua, factum inuertit, quandoquidem ab appositis uesicatorijs alui fluor desijt, stomacus dolere cepit, febris increuit, coma fuit effectum profundius (humoribus, qui per aluum excernebantur retractis ad focum febris, ac uaporibus, qui ab eo ad caput eleuabantur multiplicatis) ut medici cogerentur apponere fomenta ex decocto sinapis, urticæ, rutæ, origani, & euphorbij, mox uero & assam fœtidam naribus ægri, castoreum, & capillos humanos aceto acerrimo madefactos coronali suturæ. Quibus triduo insistentes, & omnino nihil proficientes, tandem uenas narium, admotis hyrudinibus, aperuere: & sanguinem pro uirium tenore eduxerunt à cerebro abeuacuãtes, ac deriuantes. Et ita incepit tandem morbus fieri mitior, & natura ad alui excretionem à qua fuerat impedita redire. Vrinæ coctionis notas insinuarunt, ac tandẽ alui fluore perseuerante ad diem usq; uigesimum morbus fuit integre iudicatus. Hæc ita contigisse ut narro: illust. adolescens qui tunc ægrotabat, astantes & medici rectè cognouerunt. Remedia ita fuisse instituta, ut retuli testis esse potest lucupletissimus magnificus Antonius Ferrara uir diligens, qui ea omnia remedia composuit eo ordine, quo relata sunt, & illorum exemplar suis librorũ monumentis conseruat. Ego uero Marcellum nullis testibus potioribus, quam propria confessione conuincere*

decreui. Fatetur die nono ægritudinis fuiſſe admota ueſicā tia: die decimo tertio è naribus per hyrudines ſanguinem euacuatum. Ergo à ueſicatorijs morbus non modo non ſolutus, uel redditus mitior, ſed omnino uehementior effectus eſt. Nam ſi ueſicantia contulerunt tàm egregiè, ut illis appoſitis ſtatim coma & delirium ceſſauerint: Cur medici eruditi uenas narium ſecauere exacto triduo? Reſpondet, nam capitis grauamine ægrum detineri audiuerunt. Verum, ſi ueſicantia ſtatim ac appoſita ſunt, potuerunt coma & deliriam auferre: Cur & capitis grauitatem propulſare non potuerunt? Si quæ uirtus poteſt maius atque potentius, eadem poteſt minus atque debilius in eodem genere multo facilius ſuperare. Vel cur perſeuerante ueſicantium reuulſoria facultate ex ulceribus, quæ in tibijs, brachijs, & ſpatulis, illa excitarunt (à quibus, dicit Marcellus lib. eodem fol 77. ad diem uſque uigeſimum plurima fuiſſe expurgata) triduo capitis grauitas leuari non potuit? Vel cur nouum auxilium, ut eſt uenæ narium ſectio moliti ſunt uiri prudentes ſi tā egregiè, tàm ſubito ueſicantia contulere? Contra uul-
,, gatum Hipp. axioma. quo præcipit, (omnia ſecundum
,, rationem facienti etiam ſi ſecundum rationem non eue-
,, niat, non eſſe tranſeundum ad aliud, ſtante eo quod à
,, principio uiſum eſt.) 2. aphoriſmo. 52. Accedit; quod uehementiores affectus ſunt coma & delirium, quam capitis grauitas, at ſi de quo minus uidetur in eſſe in eſt, ergo & de quo magis. Non erat igitur, quod Medici ad

nouа

nouis auxilia confugerent, si utilitas, quam uesicatorijs refert acceptam Marcellus, vera fuisset. Rursus, si intimius aduertamus Marcelli verba, pariter vtilitatem vesicantium, quam persuadet, euertunt. Inquit enim (undecima die natura fortior reddita, & per aluum, & per vesicam multa deiecit: vrinæ duodecima die coloratiores visæ fuerunt, coctioresque, noctu plurima minxit; delirium cessauit, & pulsus magis eleuabantur.) Et mox concludit, (& decima quarta iudicatus fuit morbus.) Hæc, quæ refert, si vera sunt, Medici venæ sectione crisim vel inchoatam, vel saltem indicatam intercepissent, ad versus vulgatissimum præceptum Hipp. 1. aph.
,, *20. (Quæ iudicantur, & iudicata sunt integrè, neq;*
,, *mouere, neque nouare aliquid, siue medicamento, siue*
,, *aliter irritando, sed sinere.) Quod cum dici non debeat* "
de Medicis viris celeberrimis: Consequens est, vtilita- "
tem vesicantium, quam Marcellus prædicat, purum "
figmentum eius fuisse. Hæc demonstrari facilè possunt. "
Si vesicantia nono die apposita contulerunt ita, vt quæ refert euenisse ab vndecima, ad decimam quartam diem vera sint: euidens est, quod crisis fuit inchoata die vndecima, & completa decima quarta; vel vndecima dies fuit indicatoria crisis decimę quartæ. Ad crisim enim requiruntur coctio humorum, eorumdem excretio per loca conuenientia, in die critica, cum conferentia, & tollerantia, vt colligitur ex Gal. 1. aph. 20. Ergo si à vesicatorijs natura fortior reddita per aluum, & vesicam mul-

ta deiecit, urinæ coctiores redditæ sunt, delirium cessauit, pulsus effecti sunt validiores, & tandem decimaquarta solutus est morbus manifestum est crisim eo tempore naturam molitam esse. Sed si hæc ita fuerunt, cur Medici præstantes die 13. media inter 11. & 14. natura criticè operante, venas narium secauerunt? An non manifeste errarunt si Marcellus vera dicit? An unum capitis grauamen inducere poterat viros in artis operibus apprime exercitatos, vt sanguine è venis narium misso, crisim vel indicatam, vel inchoatam, omninò tamen imminentem interturbarent? Qui probè scirent longè grauiora symptomata crisim comitari, & antecedere. Quæ ubi post coctionem appareant peritum Medicum neque terrent, nec ad operandum impellunt. Dicebat Galenus
" primo aph. com. 12. (Aliud est signorum genus, quæ in-
" dicatoria ab ipso nominantur: sunt autem hæc, sudores,
" sanguinis fluxus, rigores, multum alui profluuium, &
" similis vomitus, dolor capitis repente inuadens, difficul-
tas spirandi &c.) Quæ ibi refert, omnia quidem capitis grauamine grauiora, in quibus tamen non audent Medici magna remedia adhibere, sed naturæ iudicium imminentem expectant, & obseruant. Rursus, non latebant peritissimos medicos verba Gal. 1. aph. 21. quæ
" sunt, (oportet itaque medicum naturæ inclinationem a-
" nimaduertere: & si quidem idonea fuerit subministrare,
" & adiuuare.) Sed si vera sunt quæ Marcellus profert, natura ab undecima die per aluum & urinam pro-

spere

ſpere excernebat, ab excretione morbus fiebat clementior, virtus validior, ergo debebant Medici nihil operari, uel ſaltem naturam iuuare, ſi diminuta videretur eius actio, per eandem viam, qui bene ſciebant vulgatum aph. pri-
" *mæ particulæ 21. (Quæ ducere oportet, quo maximè*
" *natura vergit, per loca conferentia eo ducere conuenit.)*
Errassent igitur grauiter, qui non modo naturam ſanguinis miſſione irritaſsent dum morbum iudicaret, mouentes ipſi dum natura moueret. Verum multo vehementius deliquiſſet operationem moliti omninò contrariam, actio- "
ni naturæ rectè operantis; Excernente Natura per infe- "
riora, per ſuperiora euacuantes ac diuertentes criticam "
euacuationem. Surſum enim & deorſum contraria ſunt "
diuerſiones, vt ex Gal. monſtratum eſt. Ad hæc, ſi ad "
vnam capitis grauitatem tollendam venas narium ſecaſſent, tunc medici rationales ſine indicante, auxilium nullo modo indicatum adhibuiſſent. Magnum auxiliũ eſt ſanguinis miſſio ex Gal. 2. aph. 29. & 5. eiuſdem comm. 55. ergo indicari debebat à morbo magno vt probat Gal. 5. meth. cap. 15. contra Eraſiſtratum. At capitis grauamen non modo morbus magnus non eſt, ſed quandoque ne morbus quidem, cum ſæpe nullas operationes naturales, vel animales offendat. Nec magnus ratione partis affectæ ſic enim & leuis dolor capitis, vel deſtillatio magni erunt affectus, magnaque indicabunt remedia. Neque uero ſi magnus fuiſſet ubi natura uincente ad declinationem deduceretur, magna requireret

ultera remedia. Circa initium enim & finem leuiora sunt omnia 2. aphor. 30. & in uniuersali declinatione affectus à natura est victus. Igitur illud capitis grauamen à comate derelictum nullum magnum præsidium requirebat ab auxilijs quæ coma propulsarunt, nouum atque diuersum. Ad extremum maior affectus est pleuritis benigna, capitis grauamine; cum hæc sit de genere inflammationis in thorace, seu pleura: illud à solis flatibus fieri possit. Inquit tamen Gal. 3. in 6. epidemio. 44. (Sed
" cum morbus lateris mitis admodum foret, necesse non erat
" (sanguinem mittere intelligit) ideo neque id genus reme-
" dij adhibuimus; atque euidenter hominem hunc lateris
" morbo laborare cognouimus, quòd & alijs huic morbo con
" gruentibus remedijs citra uenæ sectionem leuatus est.)
Dicendum ergo potius vt vere fuit, medicos illustres omni ratione, morbo magno indicante, venas narium aperuisse. A uesicatorijs enim adauctus fuit morbus: Nā intercepta fuit alui fluxio, retracti humores, geminata abstructio, adaucta putredo, & febris incendium atque pernicies. Quæ si iuueni non contigissent, ægrum facile necassent. Ideo ad cerebrum non modo vapores, multiplicati sunt, sed postmodum & humores firmati, qui ex comate lethargum, & ex intemperie inflammationem concitarunt. Quare firmati humores deriuationem indicabant. Ea enim humorum, qui iam membrum obsederunt medela est ex Gal. 2. ad Glauconem cap. 2. Igitur ad cerebrum in summo discrimine positum, iuuandum

" uenas narium secari curauere. (Nam caput dolenti, aut
" circum dolenti pus, vel aqua, vel sanguis effluens per
" nares, aut os, aut aures morbum soluit 6. aph. x.) Hæc
noluì dixisse ne tyrones his Marcelli exemplis irretiti uesicatorijs temere utantur ad ægrorum perniciem.

Quarta pars disputationis.

Ratio prima Saxoniæ diluitur, & ostenditur non omni febri putridæ deberi reuulsionem, vel deriuationem ad cutim, neque vesic. Cap. XXIII.

ERCVLES Saxonia lib. 2. de phy. à cap. 22. ad 54. Longa uerborum serie pro uesicatorijs pugnat. Eius rationes breuissimè referemus, ac pro una ueritate explicabimus. Primò, sic raciocinatur cap. 22. Nulla est febris putrida siue continēs sit, siue per circuitum repetat, quæ reuulsionē uel saltim deriuationem non indicet. At tam reuulsio, quam deriuatio omnium commodissime fit ad cutim, & per uesicantia. Nulla igitur est febris putrida, quæ uesicantibus non indigeat. Maiorem probat; nam febres putridæ, quæ per circuitum repetunt oriuntur ex fluxione humorum ex Gal. 2. de diff. feb. cap. ultimo. Subdit, in eis esse dispositiones inflammationi similes; Inflammationes

nes

nes vero fieri ex humorum fluxione 12. meth. cap. 3. lib. de tum. præter naturam cap. 2. de inæqual. intempe. cap. 3. Et fluxionibus deberi reuulsiones ex Galen. 3. meth. cap. 2. Minorem probat cap. 24. eiusdem libri. Nam Gal. lib. de humoribus & reuul. ad fluxiones in caput & thoracem tendentes acria, quæ nos, inquit, vesicantia uocamus, manibus & pedibus imponit. Probat autem in his fluxionibus adesse febrem. Non enim indigerent partes principes reuulsione tam ualida, nisi vel phrenitidem, vel lethargum, vel pleuritidem, uel alios consimiles graues affectus incurrerent. Hi uero sine febre non sunt. Cæterum huius argumenti neque maior propositio uera est, neque minor. Primum, non est uerum, nullam febrem putridam esse, quæ reuulsione uel saltem deriuatione non egeat. Deinde falsum est, reuulsionem, & deriuationem commodissime omnium ad cutim fieri. Ad extremum nec uerum est, omnium auxiliorum, quæ reuellunt uel deriuant commodissima esse uesicantia. Hæc tria facili negotio demonstrantur. De primo. Febris putrida nec reuulsionem indicat, nec deriuationem. Nam ut febris est indicat refrigerationem ex Gal. 8. meth. cap. 1. & 9. & alibi sæpe. Putredo uero, si ex ea febris accendi contingat, reuulsionem ad loca contraria non indicat, nec ad uicina deriuationem: Sed inquit Gal. lib. artis medic. cap. 89. (Indicatio in huiusmodi est euacuatio & alteratio. Hæc quidem, quæ putredinem finiat manente adhuc causa: Euacuatio uero quæ totam à cor-

pore

,, *pore substantiam educat.)* Et 11. meth. cap. 13. inquit.
,, *(At vero in humorum putredine, & excretio, & refri-*
,, *geratio, & ventilatio, & semiputridorum concoctio, ex*
,, *aduerso respondent: Ipsius vero febris refrigeratio oppo-*
,, *sitio est.)* Rursus, causæ nempe humori febrem consti-
tuenti necessario non debetur reuulsio, vel deriuatio. Nã
si succus in foco febris sit firmatus nullo modo indicat re-
uulsionem ex Gal. 5. meth. cap. 3. & 2. ad Glauc. cap.
2. Si firmatus & in flegmonem versus, qui sit conco-
quendus, nec deriuationem requirit. Nam 2. in 6. epi-
,, dem. 31. *(Quæ concoquenda sunt occludi oportet. Con-*
,, *traria vero siccare & aperire.)* Deinde si firmatus sit
succus & ad bonam concoctionem reduci idoneus sit, nec
deriuandus nec diuertendus. In hunc sensum consuluit
,, Hipp. 2. aphorism. 30. *(in statu quiescere melius)* ut 2.
eodem comm. 29. docet Gal. & Auctor 4. acut. 44. di-
xit *(corpus quieti permictere)* vt in eo comm. docet Ga-
lenus. Præterea, neque verum est omni succo fluenti
etiam ad focum febris conuenire reuulsionem. Quid e-
nim si fluat ad adenas? & in eis putrescat & febrem pro-
ducat: præsertim si dolor in parte non vrgeat, & corpus
plethoricum non sit, nec cacochymum. An Gale. tunc
diuerteret? qui relaxantibus curat partem ita affectam
13. metho. cap. 5. & cap. 15. aduersus Attalum me-
thodicum. Rursus, quid si malignus succus à parte
principe demandetur ad eius emunctorium? vt à cerebro
ad parotidem conciliandam. An Galenus fluentem

illuc humorem interpellaret? qui ad affectam partem trahendum consulit 3. de comp. med. per locos cap. 2. vt & Paulus lib. 3. cap. 23. Aëtius tetrab. 2. lib. 2. cap. 89. Auicennas lib. 1. fen. 4. capit. 25. Tandem, quid si humores perniciosi producantur in aliqua parte ignobili, ibidemque perniciosos tumores concitent? An Gale. eos inde diuerteret? qui oppositum docuit 2. ad Glauc. cap. 2. 14. meth cap. 10. vt & Paulus lib. 4. cap. 25. Aëtius tetrab. 4. lib. 2. cap. 58. De secundo, neque verum est humori fluenti ad febrem constituendam, vel fluxo seu firmato, qui eam continet; si reuulsio vel deriuatio conueniat, ad cutim omnium commodissimè conuenire. Nam si turgeat ad cutim non est neque reuellendus, neque deriuandus. Sed omninò extra corpus purganti medicamento per ventrem inferiorem educendus 1. aphorismo. 22. & 4. eiusdem 10. Ita si fluat ad caput per inferiorem ventrem est expurgandus, ac diuertendus ex Gale. 4. meth. cap. 6. & 13. eiusdem cap. 11. Ita si à capite fluat ad thoracem ad Pleuritidem excitandam, medicamento purganti reuellit extra corpus antequam in pectore firmetur Gal. 4. acut. comm. 76. Ita si fluat ad fauces pro angina constituenda tum secta vena, tum medicamento purgante reuellit 4. acut. 30. Ita crassum succum, de parte ad partem delatum, ad cutim Galen. non reuelleret vt patet ex his, quæ dixit 3. acuto. 62. & lib. de const. artis cap. 19. Ad extremum, si ad humorum fluentium reuulsionem, commodissima omnium est

cutis,

cutis, cur Gal. pro reuulsione facienda docuit loca conuenientia fore, sursum deorsum, dextrum sinistrum, ante retrò, intus extra 5. methodi capit. 3. Quod Oribasius confirmat lib. de reuul. cap. 19. de mente Gale. (quamquam intus & extra ad tres priores differẽtias referri possint.) An non satius fuisset ad vnam cutim? Si ad eã fieret reuulsio omnium commodissime, vt putat Saxonia. De tertio, neque verum est, omnium auxiliorum quæ ad cutim reuellunt vel deriuant, vesicantia esse præstantissima. Ea enim omnium sunt maxime perniciosa, vt secunda parte præsentis disputationis abunde monstrauimus à cap. 7. ad 20. Accedit, neque verum esse Gale. lib. de humoribus, dum acria artubus imponit ad reuellendũ succos fluentes ad cerebrum & thoracem, ea vesicatoria intelligere quæ parat Saxonia. Primo quidem, per acria nullo modo intelligit Cantharides, Thapsiam, Euphorbium, Chalcitem, Idrargyros, & alia huius ordinis acria: Sed his multo mitiora, vt synapim pyretrum, stafisagriam, & huius generis reliqua, vt explicat Oribasius lib. de cucurb. & reuul. cap. 18. & Gal. lib. 1. in Hippo. de hum. comm. 13. vbi hæc acria, tum pedibus, ac manibus pro reuulsione, tum naribus, ori, palato & gurgulioni pro deriuatione admouet. Qui si illa summe calida ac venenosa intelligeret nullo modo admoneret. Rursus, etiam si gratis concederemus Galenum acria cuiusuis ordinis intelligere. Perspectissimum est, ipsum libro de humoribus non loqui de fluxione ad cere-

brum vel Thoracē cum febre, & multo minus cum pestilente vt cap. 19. monstrauimus. Nec momenti est ratio Saxoniæ qua id probare nititur cum inquit. Galenus ibi vtitur validissimis auxilijs reuulsiuis; ergo ad magnas fluxiones magnos morbos concitantes in cerebro vel thorace. Sed magni affectus in cerebro sunt phrenitis, in pulmone peripneumonia & pleuritis, quæ cum febre sunt. Ergo in febribus vtitur acribus illis reuulsorijs. Hæc ratio *vera non est. Nam etiamsi admittamus ibi Galenum validissimis vti auxilijs ad validissimas fluxiones magnos morbos concitaturas in cerebro vel Thorace. Tamen dum infert magnos affectus in cerebro fore phrenitim, & in thorace peripneumoniā; quæ cum febre sunt:* Fallaciam *committit à simpliciter ad secundū* quid. *Sunt quoq; in cerebro magni affectus apoplexia, & conuulsio, quæ febrem non habēt immo illa superueniente soluuntur. Est & magnus cordis affectus febris pestilens cum animi defectu, in eius tamen reuulsione his acribus non vtitur* Galen. *sed frictionibus vt patet 1. ad* Glauc. *cap. 14.* Ca*terum in affectibus magnis cum febre: si causa illam producens reuulsionem indicet, magnis quidem auxilijs reuellit* Galen. *non tamen acribus cuti appositis, sed venę sectione, & purgatione, vt patet 2. acut. 11. lib. de curand. rat. per sanguinis missionē cap. 8. & 4. acuto. 30. & 76. vt supra retulimus. Vtitur enim* Gale. *acribus pro reuulsione morborum citra febrem, in febre vero his non vtitur. Ratio est, nam acria illa summe calefaciunt et*

exiraunt 4. simp. cap. 19. talia vero summè perniciosa docuit esse Gal. in febre, vt ex 10. meth. cap. 10. & 11. eiusdem cap. 9. & alijs Gal. locis monstrauimus cap. 11. 12. & sequentibus in præsenti disputatione.

Secunda Ratio Sax. diluitur Fitq; manifestum pestem, & febrem pestilentem priuatam differre genere, subiecto, causis remotis, & proximis: vesicantia verò, ad venenum extrahendum neq; conuenire in vera peste. Cap. XXIIII.

ST secunda ratio Saxoniæ quam profert cap. 25. Pestiferæ febres & vera pestis quandoque non differunt nec causis remotis, nec proximis, nec subiecto, aut genere; Semper tamen in essentiali causa conueniunt. Ergo quæ pro expugnanda pestis proxima causa accipiuntur, ea quoque pro expugnanda pestiferæ sporadicæ causa vsurpari debebunt. At in vera peste vesicatoria ob hanc proximam, venena atque causam conueniunt: Ergo eadem in sporadica pestifera erunt administranda. Sed hac ratio multifariam peccat. Primo verum non est pestem veram, & febrem sporadicam pestilentem quandoque conuenire genere, causis, & subiecto. Secundo, nec in causa proxima essentiali

tiali perpetuò conueniunt. Tertio, nec remedia, quæ pro demolienda causa pestis accipiuntur pro euertenda febris pestilentis causa necessario sunt administranda. Quarto, neque vesicatoria, quæ parat ad venenum extrahendum, vera pesti conueniunt. Hæc sigillatim demonstro. De primò; Vera pestis est de genere morborum vulgarium ex Galeno 1. acut.comm. 9. Febris pestilens sporadica est de genere priuatorum: Qui vulgaribus omnibus aduersantur ex Gal. ibidem, & 1. in 1. epidem. in proœmio. Mox, causa pestis, ut & omniū morborum uulgarium, est communis: Causa febris pestilentis sporadica, ut & omnium morborum priuatorum est particularis, quæ seorsim ægrum præhendit, neque secundum communem modum constat ut Gale. eisdem locis affirmat. Tandem subiectum in utroque morbo diuersum est. Quamquam enim utriusque principale subiectum cor sit, ut & omnis febris etiam non pestilentis (corde enim non patiente febres fieri, uel hominem interire est impossibile.) Adæquatum tamen in uera peste subiectum est unus populus, uno & eodem tempore non tamen perpetuò eodem morbo pernicioso correptus (populum cum dico multa eiusdem speciei indiuidua unam uel plures regiones incolentia nationem uel exercitum intelligo.) pestilentis uero sporadicæ subiectum est unus numero æger à priuata causa præhensus ut ex Gal. monstrauimus libro priore cap. 2. & 3. Sed locus ad quem peruentum est monet, ut expendamus sententiam Eustachij Rudij, qui

lib. 3. de feb. cap. 30. aſſerit morbum epidemicum non ſpectare ad eſſentiam ueræ peſtis; ſed eſſe accidens ab eius natura prorſus extraneum. Satis enim eſt inquit, ut febris, qua unus homo laborat, ſi naturam & ſymptomata ueræ peſtis ſortita ſit, aptitudine ſit uulgaris non actu, quatenus apta ſit ab eo ad alium, & ab uno ad multos cõtagione communicari. Hæc ſententia recta non eſt. Quãquam enim ex unico ægroto febre peſtilenti correpto uenenoſa contagionis ſeminaria includente poſſit ab eo ad multos pernicies contagione diffundi, eiuſque febris characteriſmus propagari: Tamen dum in uno indiuiduo continetur, à priuata illius cauſa dependens ſporadica peſtilẽs eſt ſine peſte. Vbi uero contagione communis ſit, & plures eorum quos inuadit interimit, tunc ſit & eſt ueræ peſtis. Nam ſi ſola aptitudo, ac poſſibilitas ut communicetur peſtem ueram conſtitueret, tunc differentia conſtitutiua rei proueniret ab eo quod eſt in potentia. Hoc tamen uerum non eſt. Actus enim eſt qui ſeparat & diſtinguit ex Ariſtotel. 7. metha. 49. Deinde canis rabidus, dum ſuo ueneno ægrotat, ac moritur, ueræ peſte laboraret. Eius enim morbus uere uenenoſus eſt ac lethalis habens aptitudinem contagione in alios diffundi. Sed nec Gal. nec Dioſc. aut Alexander, aut vllus Medicorum, qui de cane rabido locuti ſunt, dixit vnquam illum ueræ peſte correptum. Præterea, Gal. vbique affirmat veram peſtem eſſe de genere morborum vulgarium. 1. acuto. 9.
33 *inquit (nullum autem peculiarem de peſte confecit librum*

quoniam

" quoniam ex epidemijs unam esse illam per libros epidemiorum demonstrauit.) Et 1. in 1. de morbis vulg. in proemio inquit (vt pestis quoque, nam & hæc in communibus morbis est.) & mox (eo quod genere vulgaris morbus est pestis.) Et tandem (itaque patet, inquit, ex vulgarium morborum esse genere, eos qui malignissimi sunt & pestilentes appellantur.) Et 3. in 3. epid. 20. dicit (neque vero certi est morbi nomen vulgare vel pestilens: cæterum, quicunque vno in loco multos simul inuaserit, vulgaris hic vocatur, qui simul si hoc habeat, vt multos perimat, pestis fit.) Et subdit com. 21. (tam dicit & conplures moriebantur pestilentes fuisse morbos, qui vulgarentur demonstrat.) Ergo si, ut communes ita & priuati perniciosi, esse possent vera pestis: Perperam Gal. ex natura vulgaris morbi pestem declarasset. Adde quod, primo acut. 9. perperam diceret communibus omnibus morbis sporadicos aduersari, nam darentur sporadici & vulgares, qui eiusdem omnino naturæ forent. Esset enim ita vera pestis, quæ actu plures interficeret, ut quæ in vno priuata resideret cum sola aptitudine ad plures interficiendos. Implicat autem sibi mutuo aduersari quæcumque eiusdem naturæ sunt. Accedit quod Gal. 3. de præsag. ex pul. cap. 4. postquam fuit loquutus de peste vera subdit (sciendum tamen non numquam incidere sine peste has ipsas febres) At falsum hoc esset si vera proferret Eustachius. Quandocumque enim hæ ipsæ priuatæ febres inciderent, numquam sine

peste

peste essent: Si in unico ægroto citra morbum actu uulgarem uera pestis stare posset. Sed Dices pro Eustachio, Cur ergo Galen. postquam loquutus est de vera peste, febres sporadicas pestilentes uocat has ipsas: quasi easdem cum peste esse velit innuere? si eiusdem omninò natura non sunt; & si sunt cur has ipsas dicit esse sine peste? Respondeo eas ipsas vocare non quod sint ambę eiusdem naturæ, sic enim priuatam non diceret pestilentem sine peste, sed eam ipsam uocat, nam inter omnes sporadicas, sola pestilens sine peste à tota substantia sui veneni, offendit cordis humores vel spiritus vel solidas partes, vt facit & vera pestis, quamquam ea vera pestis non sit, uera enim pestis inter alias multas differentias ab ea distat, nam communis est morbus à communi causa venenosa, multis eodem tempore perniciosus: pestilens vero sine peste unius est priuatus affectus. Explicat hoc Gal. 3. in 3. epid.
,, 57. dum inquit. (Quod quidem esse symptoma uidetur
,, in perpetuum febris, quam pestilentem priuatam uocāt.)
Redens autem rationem cur priuatam appellent subdit
,, (cum mortales uel citra pestem corripiat.) Vbi priuatā febrem pestem excludere manifeste supponit. Sed reddeamus ad Saxoniam. Non enim est verum febrem pestilentem & ueram pestem conuenire in causa essentiali vt accipit in suo argumento. Quamuis enim vterque affectus à veneno fiat ratione cuius veneni uterque diuersus sit à febribus malignis tam sporadicis, quam epidemicis. Quamquam .n. Gal. sæpe malignum cum pestilē-

se confundat de nominibus parum sollicitus, reuera malignitas morbi morem dicit & latitudinem habet, pestilens uero speciem morbi constuuit, qui uenenum necessario cõtinet, in quo tam uera pestis, quam febris pestilens sine peste conueniunt. Non tamen ab omni ueneno fit pestis, & febris pestilens, nec in eodem veneno conueniunt. Nã febris pestilens sporadica fit à ueneno ex humorum particularium, ac propriorum corruptione genito per putredinem illam excellentem, ac fere indicibilem quę, putredine uenenosa ægroti particularis cor offendit. Pestis autem uera à communi ueneno fit quod cõmunis causa producit, ut communis aër maleficus, uel cibus, & potus communis perniciosus, plures eodem tempore inuadens & eorum maiorem partem occidens. Venena ergo hos affectus producentia, tum causa, tum modo generationis diuersa sunt. Natura quoque distinguuntur: Quod differentia symptomatum in utrisque demonstrat. Venenum enim pestem ueram constituens symptomatum copia vehementia, magnitudine, modo operationis acutioris, velocioris, quo ægros inuadit ac enecat, contagij velocitate, ac impetu, quo adistans se diffundit, ulceribus, tumoribus, & excretis alijs perniciosis, quibus corpora excruciat, cũ ut fera quædam venenata totas ciuitates depascatur, ac misere perdat, longe superat priuatum venenum, quod febrem constituit pestilentem sine peste. Mox neque priuata uenena, quæ seorsim febres sporadicas pestilentes inducunt eadem sunt inter se. Differunt enim tum

penes

penes diuersas humorum species è quorum corruptione generantur, tum penes diuersos corruptionis gradus à quo fiunt. (Corruptio enim insignis illa, ac indicibilis latitudinem habet) tum & penes diuersas analogias, quas, uenena postquam genita sunt sortiuntur, tum denique ob venena specie diuersa, quorum naturas, ac uires ęquāt. Generantur enim quandoque similia epotis venenis, quæ celerrimè enecant vt 6. de locis affec. cap. 5. docet Gale. Quandoque caninum uirus, quod lentè progreditur repręsentant, vt explicat Gal. 2. in 1. proret. comm. 17. Neque uero uenenum commune, quod ueram pestem constituit, idem est in omni constitutione pestilenti; Diuersum enim in singulis est & omnino multiplex; Tum penes diuersas causas cœlorum, ac sublunarium, è quibus fit; Tum penes contagionis diuersa seminaria, quibus diuersimode diffunditur; Tum ob differentes impetus, & antipathias, quas habet nunc ad solidas partes, modo ad spiritus, quandoque ad humores: & ex humoribus modo ad unum, modo ad duos, sæpe ad omnes ut refert Fracastorius lib. 2. de cont. cap. 4. Tum & propter species animalium diuersas, quas proprio, ac determinato coinquinamento in diuersis constitutionibus lædit ex Hippoc. lib. de flatibus; Tum & ob membra particularia ad quæ determinatum sortitur impetum, ut in illa peste euenit solos pedes lędente ex Gal. 3. de vsu partium cap. 5. sic & ad ætates, sexus, & conditiones diuersas vt explicauimus libro primo cap. 27. Vt iure optimo impe-

tus morborum populariter grassantium Medico considerandos proponat Hipp. 3. prog. 38. Ex his patet quam male concludat Saxonia, Remedia quæ pesti conueniunt, & febri pestilenti sine peste conferre. Morbis enim & causis diuersis, diuersa conueniunt auxilia. Gal. x. meth. cap 2. unicuique morbo suam dicit esse cõtrarietatẽ. Aduersus venena antidotis tota sustantia contrarijs pugnãdum est, quæ nulla methodo, sed solo experimento dignoscuntur ex Gal. 13. meth. cap. 6. Hinc est quod auxilia, quæ vni pesti contulerunt, alteri sæpe noceant, Alui profluuium optime contulit in constitutione quam refert Galen. lib. de atra bile cap. 4. & 5. meth. cap. 12. omnes vero substulit in altera, quam 3. epidem. narrat Hipp. Sanguinis profluum omnes iuuit in peste Asiam populante, quam refert Oribasius, non contulit autem in illa, quam refert Gale. lib. de cibis boni, & mali succi cap. 1. Multo minus ualet Saxoniæ illatio ab una cõstitutione ad aliam, & à uera peste ad morbos sporadicos. Ad extremum, nec verum est, vesicantia, quæ parat ex medicamentis uenenosis in uera peste uenenum à profundo ad cutim extrahere, si uera sunt quæ Gal. protulit 5. simpli. cap. 18. ut supra cap. 16. monstratum est. Razes, Paulus, Aëtius, Auicennas in vera peste calorem in profundo corporis demersum ad extremas partes summe refrigeratas euocant calorificis, balneis, linimentis, sinapismis, ex nulla tamẽ re uenenosa confectis, nullo modo his vesicantibus. Gal. lib. de sectis uenenum à feris inditum

per

per cutem, ad eandem trahi dicit non tamen uenenis cuti impositis: sed igne, attractorijs calidis, & in summa cum alexiterijs, vt supra cap. 16. monstratum est. Cum recentioribus uero, quos refert Saxo. qui uesicantibus summe calidis ac uenenosis utuntur in peste cautius agendum est. Illos enim imitari puto perniciosum. Quòd damna, quæ ex illis uesicantibus inferuntur, ostendant, Vr 2. parte præsentis disputationis abunde mõstrauimus. Philippus Ingrassias, lib. 4. de conta. pesti cap. 27. pro cauterijs in peste faciendis medicamenta uenenosa aperte damnat, & igne uti oportere affirmat. Antonius Firmanus lib. 2. de peste cap. 37. ex Albucasi lib. 1. cap. 1. idem affirmat. Medicinæ enim comburẽtes inquit sua vi perueniunt etiam ad membra distantia, & in eis ægritudines etiam sanatu difficiles excitant, & fortasse interficiunt. Longam seriem grauissimorum medicorum, qui uesicantia uenenosa omnino explodenda esse consulũt, referrem si pro omnibus uera ratio, & una Galeni auctoritas non sufficeret.

Tertia ratio Saxoniæ diluitur & probatur neque cutẽ omnibns corporis excrementis, neque sudorem morbis omnibus communem esse. Cap. XXV.

C*APITE 26. iterum arrguit his verbis (Pestiferæ quæ ex harum febrium per circuitum repetentium numero sunt, reuulsorio egent auxilio:*

Ergo

Ergo uesicantibus.) Quæ ratio cap. 23. abundè soluta est. Confirmat Saxonia rationem his uerbis. (Febris morbus est communis, & partes à quibus excitatur, sunt tam variæ & diversæ, vt nulla ferè sit interna nostri corporis pars, quæ aliquando febris focus esse non possit, ideo cum reuulsionis locum eligere oporteat, qui cunctis partibus determinatis, & toti corpori sit communis; talem esse solam cutem unicuique constat.) Verum bifariam peccat hæc ratio. Primo, sit communis morbus febris falsum est illam communem locum pro reuulsione requirere, cum omnino non reuulsionem indicet sed refrigerationem ut ex Gal. 11. meth. cap. 13. suprà monstratum est. Secundo, quamquam qualibet interna pars corporis focus febris esse possit, non tamen ex eo locus communis omnibus constitui debet pro excrementorum cuiuscunque partis excretione. Quando singulis singulas partes natura deputauerit. Dicit enim Gal. 11. meth. cap. 19.

„ (illud profectò te non fugit, nos singularum particularũ
„ meatus, qui ijs ad superuacuorum emissionem sunt pro-
„ prij, fluxiles reddere, intestino, ventriculo, & mesente-
„ rio, & concauis iecinoris, intestinum rectum. Reni-
„ bus vesicæ, iecinoris gibbis, uenæ cauæ, & arteriæ ma-
„ gnæ, & omnibus, quæ in lumbis habentur, eum qui v-
„ rinis est delegatus. Pulmonibus, & pectore ipsam aspe-
„ ram arteriam, & fauces. Cerebro & in uolucris eum,
„ qui per palatum & nares descendit.) Cutem his communem non profert, nec alicui eorum propriam, immo illam

lam ab his omnibus abdicauit lib. artis med. cap. 99. 7. meth. cap. ultimo 4. aphorism. 2. ut fuse cap. 6. praesentis disputationis monstratum est. Addit Saxonia ad idẽ probandum, sudorem omnibus morbis esse communem ex Auctore lib. 4. de rat. vic. in acut. tex. 84. Subdit, Ea, quae putrescunt, non tantum per vrinam, aluum, & os uentriculi, quantũ etiã per cutem expelli debere censuisse Gal. lib. 11. meth. cap. 8. Neutra tamen auctoritas suam sententiam tuetur. Sudor enim neque omnibus morbis, neque omnibus succis morbos constituentibus, neque omnibus partibus affectis utilis est. Quid n. si sit symptomaticus? Quid si frigidus? Quid si diaphoreticus? Quid si miliisomes? An hos in morbis laudauit Hippoc. & Galen. 1. progn. 26? Quid si morbus fiat à succis crassis & glutinosis? Quid si eum obstructione uiscerum? Quid si cum plenitudine, uel cacochymia? Quid si partes affectae meatus ad cutem commode desinentes non habeant? An Galenus in Simone latas pustulas habente sudorem commendauit, an potius uenae sectionem, & purgationem 1. in 6. epidemior. 30? Non ne, solum tenuibus succis, purgato tamẽ prius corpore, per cutem & sudorem euacuationem admittit lib. de const. artis cap. 19 crassis, ac lentis & glutinosis interdicit? ut 3. de causis symp. cap. 2. & 3. acut. & manifestum est. Ideo Gal. 4. acut. comm. 84. auctorem, quasi redarguens inquit (Sermo hic neque uniuersalis est neque communiter inest omnibus.) Humores uero corruptos nec omni tempore, nec omnes euacuat per sudorẽ.

Eius

,, *Eius uerba 11. meth. cap. 8. hæc ſunt. (Ita utique, &*
,, *putredinem quæ in uiuis eſt orta ſanabimus, id ſcilicet,*
,, *quod iam corruptum eſt omni ratione euacuantes.) Va-*
,, *cuationis uero modum aſſignans ſubdit. (At uacuatio-*
,, *nem quidem illius per urinam, deiectiones, uomitum, ac*
,, *ſudores moliemur.) Ad extremum, explicat quibus ſuc-*
cis præter naturam ſudores conueniant, cum inquit 14.
,, *meth. cap. 1. (Cutis uero denſitas non æque eſt huic bili*
,, *pernicioſa, niſi ſi admodum tenuis aquoſaque ſit: talis nam-*
,, *que maximè eſt etiam, quæ quotidie cum ſudore exit.)*
hæc Galen.

In principio acceſſionum in febribus quæ per circuitum repetunt ſucci non confluunt ab ambitu corporis ad focum febris vt putat Saxonia. Cap. XXVI.

RGVIT ad idem Saxonia. Gal. lib. de hum. comm. 13. docet omnem fluxionem per opportuna loca eſſe retrahendã. At uero in febribus per circuitum repetentibus fluxiones ad interna uiſcera, non ad ambitum corporis fiunt. Itaque neceſſario ſequitur, talem fluxionem tanquam improbam, à loco nobili ad ignobilem, ab interno ad externum eſſe deducendam. Itaque reuulſoria in cute ſunt neceſſaria. Aſſumptum probat cap. 28. ex Gale. 2. de diff. feb. cap. ultimo, ubi

clare

clare affirmat initio accessionis febrium intermittentium confluere noxios succos ad interna uiscera, his uerbis. (Sed & retro ostendimus ubicunque accenditur, atque augetur caliditas, isthuc ab alijs partibus sanguinem solere confluere. Quò uero tempore confluit, illas quidẽ refrigerari priuatas sanguine est necessarium, quod uero patitur membrum grauari, ac distendi.) Igitur si in accessione externa refrigerantur unde nam constat, inquit Sax. in principio accessionis humores ad ambitum corporis demitti? Et si demittuntur, quomodo uerum erit partem internam ex fluxione ad ipsam grauari & distendi. Adde, inquit, Quod si in principio accessionis humor à uenis extra uenas mittitur, quomodo febres per circuitum repetentes, ex locis determinatis patientibus ortum ducere poterunt? Ad extremum, dicit, confiteri cogimur in principio accessionum humores in interna uiscera confluere, ea grauare & distendere, calorem natiuum suffocare, & hoc esse accessionis principium. Sic enim scribit Gal. (Quo fit, ut instar lignorum humidorum, quæ paucam super flammam uniuersim proijciuntur, succendatur, atque hoc tempus accessionis principium nuncupatur.) Confirmat tandem hanc sententiã ex Gal. 3. de præsag. expul. cap. 7. Quando inquit. (Quæ igitur pulsuum mutationes fiunt, cum cordis calor augetur, uel confluunt intrò humores aperte hæ uidebuntur accessionis initium annuntiare.) Et paulo post subdit Gal. (Ita finge in febribus, ubi aceruus materiæ

„ *humida initio accessionis ad cor peruenerit, primum mortis periculum esse &c.)* Ex quibus concludit Saxonia in intermittentibus febribus minime mitti humores à uenis extrà uenas circa accessionum initia. Hæc sententia etiam si admittatur nullo modo uesicantia confirmat, ut mox monstrabimus. Sed neque uera est. Quandoquidem in principio accessionis in febre intermittente succi non confluunt ad focum febris, sed contra à foco, extra venas effunduntur. Hoc ita demonstro. Si confluerent ad focum febris in principio accessionis, esset, vel quia ab alijs membris eo tempore depellerentur, uel quia tunc à foco febris traherentur: Tot enim modis fit succorum transmissio ex uno membro ad aliud ex Galen. 2. de differ. feb. cap. ultimo. Sed neutrum esse potest. Non enim demandantur depulsi à facultate membrorum, quæ in ambitu corporis sunt ut putat Saxonia. Nec ab aliquo alio quouis membro fortiore. Nec à foco febris trahuntur. Hæc tria sigillatim demonstro. De primo, si in principio accessionis demandarentur ab ambitu corporis ad internum focum febris; Tūc tertiana intermittēs exquisita nunquam fieret. Nam flaua bilis ab ambitu corporis non ad interna uiscera, sed ad cutem demandaretur. Cutis enim omnium tenuium excrementorum, qui in ambitu corporis continentur est locus excretionis ex Gal. lib. de symp. causis cap. 6. 1. de tuend. uale. cap. 12. Ita cutis est debilissima omnium internorum uiscerum, quamquam illa ob febris intemperiem debilia reddita sint. Nā

omnia

omnia uiscera in qbus residet focus putredinis hēnt actionē expellētis facultatis: secus febres intermittentes sudore nūquā finirētur, cutis uero nullā operationē hēt, sed usus tātū gratia à natura instituta est. ex Gal. lib. de morborū causis c.6. Quòd si cutis obstructione, uel astrictione succos egredi nō sineret, fieret febris nō intermittēs, sed effimera, uel sinocha ex Gal. 9. meth. cap. 2. & 4. Rursus, si ab ambitu ad intro demandarentur succi in accessionis principio, ut à robustioribus partibus propellentibus. Tunc nullo modo in eiusdē accessionis declinatione ijdem succi à foco febris, ut sudore expellantur, possent demandari, & sic tertiana exquisita quæ rigore exorditur sudore non finiretur. Euidens est ratio. Nam flaua bilis, quæ rigore ad focum febris confluxit ab ambitu depulsa, debet iterum ad ambitum regredi ut sudore excernatur. At hoc fieri nullo modo posset. Impossibile enim est regredi succos semel depulsos ad membra fortiora, quæ illos depulere. Gal. id explicat 2. de diff. febr. cap. ultimo his
" *uerbis. (Sed ex alijs defluit ad alias cum fortiores à se*
" *quidem pellunt, imbecilliores autem suscipiunt: Atque*
" *hæ rursus ad alias: donec tandem in eas quæ imbecillissi-*
" *mæ sunt inter omnes, inciderit. Hinc uero ad fortiores*
" *relabi est impossibile.) Præterea si ab ambitu succi cōfluerent rigore ad focum febris. Tunc ante rigoris initium in ambitu totius corporis necessario sentiretur æstus, grauitas, distensio, sensus doloris & molestiæ, succis collectis stimulantibus facultates partium, ut ad propulsan-*

dum insurgant. Oppositum tamen docet experimentum, & Hippocrat. 4. acuto. 39. Succi ergo in foco febris collecti illa oĩa symptomata in uisceribus inducunt & naturam stimulant, quæ ut à se ipsa noxios humores propellat, accessionem febris constituit, & rigore extra focum illos expellit. Tandem si rigore ad focũ confluerent quãto magis rigor perseueraret, tanto maior succorum confluentium copia partem opprimeret, calorem magis suffocaret pulsus tãto debiliores, minores, & calor innatus extinctioni uicinior redderetur. Opposito modo res se habet: inter principium enim & augmentũ, mediũ est tempus inæqualitatis, quo pulsus eleuari, expandi calor, rigoris uehementiæ remitti, grauitates, distensiones, & molestiæ internę resolui incipiũt ut docet Gal. lib. de morb. temporibus cap. 3. exemplo tertianæ intermittentis. Ad extremum si dum calor ab externis partibus ad focum internũ febris refugit in principio accessionis, succi præter naturã depulsi ad eundẽ focum rigore confluerẽt; Magna ex parte in ipso accessionis principio febris intermittentis animal interiret. Si enim solum confluens calor, & sanguis, ut facultatem partis congerie succorum grauatam iuuet, quando hoc assequi non potest, suffocatur, & interit, ut libro de rigore & palp. cap. 7. docet Gale. Manifestum est, quod succis ad unam uel alteram horã successiuè, ac perpetuò partem obruentibus (præsertim quando rigor unam uel alteram horam excedit) à continua & successiuè increscente succorum copia suffocari

calor

calor facilè poterit. Ab ambitu ergo corporis ad internũ focum febris ſucci non confluunt in principio acceſſionis. De ſecundo. Nec à quouis alio membro demandantur in acceſſionis principio ad partem affectam. Nam in principio acceſſionis febrium intermittentium ſit rigor, & horror ex Gal. 1. ad Glauc. cap. 5. In rigore humores à venis extra uenas, ab internis uiſceribus extra corpus uehementi motu depulſi, demandantur. Ergo, dum rigor fit, ad intro, non confluunt. Galenus lib. de rigore & palp. cap. 7. habet hæc uerba. (Hac enim ipſa ra-
» *tione ſola, ardentes febres à tertianis differunt: etenim*
» *ardentes, in uaſis bilem habent: tertianis extra vaſa,*
» *per ſenſilia corpora fertur, nam dum per ipſa rapitur,*
» *acrimonia offendens, dolorem excitat. Contingit igitur*
» *interea duo quædam fieri, inclinare nempe in corporis al-*
» *tum ſanguinem, atque ideo exteriora eius refrigerari: par*
» *ticulas autem ipſas corporis, in quibus bilis conſiſtit, unã-*
» *quamque ipſam à ſe ad uicinam excretrice alienorum fa-*
» *cultate propellere, uſque dum ex omnibus abacta, per ſu*
» *dores, aut uomitus, aut etiam per aluum fuerit excreta.)*
Ex his itaque patet Galenum aperte profiteri flauam bilẽ in tertiana extra uaſa deferri; non ad focum febris internum; ſed à particulis in qaibus collecta ſit abijci de parte poſt partem, donec ab omnibus abacta extra corpus excernatur. Quæ uerba monſtrant in rigore non ad focum febris humores propelli, Sed à foco effundi, ac extra corpus euacuari. Præterea, ſit focus febris tertianæ inter-

mittentis

mittentis in hepate incipiat cum rigore, adsit & uomitus flaua bilis, ut in illa fit ex Galeno 1. ad Glauco. cap. 5. An bilis hac à uentriculo, uel ab ambitu corporis fluet ad hepar, ubi focus est febris? An contra ab hepate ad uentriculum uehemẽti impulsu per partes sentientes demandabitur? Primum dici non potest, uomitus enim bilis non fieret, si bilis ad uentriculum non demandaretur. Manifestum igitur est in rigore succos à foco febris extra corpus demandari. Ad hæc in febre ardente dum rigor fit flaua bilis ad uenas non confluit: Sed contra à uenis per partes sentientes extra corpus expellitur: secus morbum non indicaret superueniens rigor ut 4. aphorismo. 58. docet Hippoc. Quem locum explicans Galenus sentẽtiam nostram manifeste confirmat 2. de sympto. causis cap. 5. cum dicit. (Quin etiam eum, qui ardenti febri laborat rigor superueniens à morbo liberat Hipp. ait: quoniam scilicet bilis, quæ prius in uenis errabat, à natura decretorie per carnes ad cutem truditur. Ergo motus eius delationis, quæ per sensibilia corpora agitur, simul, & symptoma & signum rigor est.) Rursus, Galenus 2. crisium cap. 3. inquit. (Sed & hoc ita se habere uidetur, & ipsa tertianæ accessio ab acutissimis maximeque adurentibus febribus nullo modo relinquitur: Sed hoc differt, quod in hac per totum corpus bilis defertur, atque ideo uehemens fit rigor, bilisque superuenit uomitus, urinæque ac sudores biliosi sunt.) Non est ergo quod putet Saxonia in rigore flauam bilem ad focum febris deferri,

aperte

„ *aperte.n. Gal. subdit. (Atq; hæ ipsæ à tertianis differunt,*
„ *quamuis eundem, qui eas facit, humorem habeant, quod*
„ *in his quidem intra uenas continetur: in illis uero, cum*
„ *uehementer moueatur, per singulas corporis partes disse-*
„ *minatur, quo fit, ut delationis impetu ipsa per se ipsam*
„ *expurgetur. Eadem causa est, cur febris ex sudoribus,*
„ *atque uomitibus finiatur.) Hæc dicta Galeni falsa es-*
sent omnia, si dum rigor fit, ad interna uiscera bilis confueret. Non enim recte diceret Gal. bilem illam uehementer motam per singulas corporis partes disseminari. Quod enim disseminatur non ad idem confluit, sed dispergitur. Neque diceret bilem suæ delationis impetu se ipsam expurgare dum enim ad focum confueret non expurgaretur; expurgatur autem dum sudore, uomitu, uel alui deiectione excernitur. Nec tandem diceret, eandem causam esse, cur febris ex sudoribus, & uomitibus finiatur. Vehemens enim delatio quæ in rigore fit, non ad sudorem, uel ad uomitum, sed ad focum febris, bilem deferret. Accedit, quod calor in principio accessionis refugit ad interna uiscera, ad locum ubi focus est febris ex Gal. 2. de diff. feb. cap. vltimo. At ibi non conquiescit, caloris enim quies, mors esset. Ergo statim refluit, & se diffundit. Igitur succos noxios, quos in foco, vel vijs inuenit eius expansionem impedientes expellere ab intro foras contendit, ut lib. de rig. & palp. cap. 6. docet Gal. Cæterum Eustachius Rudius lib. 3. de feb. cap. 14. asserit calorem in rigore, uehementi contractione ad ima

refugere,

refugere, mox prodire, & ita ſenſum doloris inferre; tunc uero corpus concutitur, inquit, non propter moleſtantis humoris delationem per partes muſculoſas, ut eſt medicorum communis opinio, ſed ut ait Galenus, propter duplicem innati caloris motum modo ad interiora, modo ad exteriora, atque pugnam inter ipſum & ſuperfluum humorem eius motu, & à proprio principio explicationẽ impedientem: Quia hac de cauſa inquit Gale. corpus ueluti ictibus laborat. hæc Rudius. Quæ ſententia recta non uidetur, quamquam enim Gal. lib. de rigore cap. 6. quæ retulit de duplici motu caloris, deque eius contentione, ut impedimentum propellat, clariſsimis uerbis proferat. Opinio tamen Galeni de natura rigoris ab ipſo definita illo capite non eſt. Neque uero ad unam caloris actionem ſe contrahentis & efferentis, nec ad pugnã eius cum ſuccis, rigoris abſoluta ratio refertur à Galeno. Illo enim cap. 6. ſolum inquirendo & diſputando progreditur, cap. uero 7. ſequenti ſuam explicat, & determinat ſententiam de modo quo rigor fit. Alioquin omnino uera Gal. non protuliſſet de rigoris natura, ſibique ipſi diſſonus fuiſſet. Si enim ob impedimentum calor effluens & recurrens, duplici illo motu corpus concutiens, rigorẽ conſtitueret: In quartana longe uehementior rigor fieret quam in tertiana exquiſita: & pituita, quam uitream uocauit Praxagoras, maiorem faceret rigorem, quam flaua bilis. Quæ enim craſsiora ſunt & uiſcida magis caloris egreſſum magis impedient. Ob maius uero impedi-

mentum

mentum; maior, caloris ualidi reluctantis ac prodire contendentis, conatus, regressio, impetus: ex eius autem duplici motu maiori, maior corporis concussio, maior rigor. Sed hoc contradicit cùm experimento, tùm Galeno 1. ad Glau. cap. 5. & lib. de rig. cap. 7. Deinde, qui ualidum calorem innatum habent, si suffocati interirent, uehementissimè rigerent ante mortem. Calor .n. eorum summum impedimentum propulsare nè extinguatur contenderet, & uehementer ultro citroq; fluctuaret & corpus contrarijs motibus summè concuteret. Sed nullus rigor in his apparet. Ad hæc flaua bilis sincera dum constituit exquisitam tertianam intermittentem paucum uel omnino nullum rigorem faceret in accessionis principio; succus enim calidissimus subtilis facile mobilis, aptissimus ut dispergatur, quantitate paucus; qualis esse debet qui tertianam intermittentem exquisitam constituit, paucum uel omnino nullum afferet impedimentum ualido calori à profundo foras prosilienti. Oppositum tamen monstrat experimentum & ubique Gal. Accedit, quod cruditate laborantes, aut uitioso humore pleni in Solem æstiuum, aut balneum descendentes horrore & rigore non corripientur. Sol enim & balneum non modo calorem euocant à profundo ad cutem, sed ad eam succos trahunt ut x. metho. cap. 10. docet Gale. Calor ergo in hac expansione a succis non impedietur, qui pariter eodẽ motu foras trahuntur: Rigent tamen & horrent ut docet Gal. lib. de rig. cap. 7. & 10. metho. cap. 10. Præterea

in ulceribus irritatis ab acri medicamento ægri non rigerent, si duplex ille motus caloris ob succorum impedimentum ad rigorem faciendum esset necessarius. Tandem, si Galen. cap. 6. lib. de rig. modum quo rigor fit absoluisset ut putat Rudius, statim cap. 7. de eo non dubitasset dicit tamen. (Sed difficile est ut causam inuenias quomodo ob acrem calidumque humorem frigidus affectus cõstituatur.) & paulo post de eiusdem rigoris causa dubitãs subdit. (Multo igitur satius erit si inuenire difficile est, non euertere conari rem euidenter apparentem, sed causæ ignorantiam fateri.) Ad extremum Galenus clarissime euertit Rudij sententiam, nam ubi longa oratione cap. 6. & 7. de rigoris causa, humorum illum facientium natura, & modo disputauit, propriam sententiam proferens fieri illum à uehementi delatione humoris acris molestantis partes sentientes extra uenas positas per quas defertur, affirmauit. Eius uerba cap. 7. hæc sunt.) Nunc autẽ nostram proferimus sententiam, accommodantes ea, quæ ex Hipp. opinione paulo ante comprehensa sunt. Etenim calidorum medicaminum applicationibus nonnunquam solus horror, sæpe & rigor superuenit: Quemadmodũ in ardentibus quas causos appellant, & tertianis febribus, cùm flaua bilis non in uasorum conceptaculis, sed per carnes mouetur: uel quòd copiosior hic humor in ipsis creatus sit, uel quod per ipsas à natura expurgetur. Hac enim ipsa ratione sola, ardentes febres à tertianis differunt: etenim ardentes, in uasis bilem habent: tertianis

extra

" *extra uasa, per sensilia corpora fertur; nam dum per ip-*
" *sa rapitur, acrimonia offendens dolorem excitat.) & pau*
" *lo post. (conuenit autem non modo causam quandam in*
" *nobis esse mordacem, sed etiam uehementer agitatam si*
" *factura est rigorem.) Et tandem ubi locutus est de hu-*
" *moribus frigidis & calidis inquit. (Non absolute au-*
" *tem abundare ipsos dixi oportere, qui aut rigorem, aut hor*
" *rorem sunt facturi, sed etiam motu uehementiori per cor-*
" *pora sensibilia ferri.) Idem confirmat lib. 2. de sympt. causis cap. 5. 2. Cris. cap. 12. 4. aphorism. 59. & alibi saepe. Ergo à calore prodeunte, & adiuuante facultatem expultricem, succi tam calidi, quam frigidi acres tamen & uehementer compulsi extra uenas per partes sentientes, mordicantes, & dolorificum sensum inferentes, corpus concutiunt, & rigor fit. Patet igitur, quod dum calor ab intro foras egreditur, facultas expultrix eo uigorata noxios succos à foco febris propulsat per partes corporis sentientes. Praeterea si dum fit rigor acres succi ad internum focum demandarentur, in principio accessionis: Tunc in accessionis declinatione dum iterum effunderentur à foco ad cutem ut sudore expurgarentur, ut putat Sax. rigor iterum fieret. Pellerentur enim per easdem partes sentientes uehementi motu acres humores. Nec est quod forte putet in declinatione succos acres esse iam euictos, & ita non mordicare, neque ueloci expulsione deferri, attenuatos, aptosque in sudorem conuerti. Repugnat enim Hippocra. & Galen. qui uolunt in febre*

ardente flauam bilem extra uenas depulsam rigore, febrem finire. Inquit Hippoc. 4. aphorismo. 58. (A febre ardente habito, rigore superueniente solutio.) Ubi Galen. (Ostensum est, inquit, in sermone de rigore etiā ob flauam bilem, quæ per membra sentientia ueloci motu defertur, fieri rigorem. Post quem uidelicet & alui soluuntur, & sudores, & uomitus biliosi superueniunt. Cum ergo bilis ex qua febris ardens habuit ortum, expurgatur, soluitur febris.) patet igitur, euictam esse bilem: secus enim morbum non solueret, nec critica foret eius expulsio, ut criticam esse dicit Gal. explicans hunc apho. 2. cris. cap. 3. & lib. de rigore cap. 7. Mordicat tamē & rigorem efficit, dum expellitur. De tertio, Neque trahuntur à foco febris succi dum rigor fit; esset enim motus lationis post terminum ad quem ipsius: & mouerentur succi ad terminum, quem actu possident, quod principijs naturæ repugnat. In febribus enim intermittentibus pars affecta calore perpetuò ad se trahit, quæ transfusio rigorem non facit, quia sensim fit; uel sua intemperie perpetuò generat & congerit excrementa, quæ ubi ad eam magnitudinem deuenerint, ut partem opprimant, & stimulent; Partis facultas alienorum excretrix insurgit, nocentes succos propulsat, & accessio fit. Explicat hoc totum Gal. 2. de diff. feb. cap. ultimo cum dicit (si quidem enutritæ partes, quousque eandem seruauerint constitutionē, ab eodem nutrimento enutritæ, excrementa etiam tum quantitate æqualia, tum qualitate similia, atque eodem

temporis

" temporis statuto termino cumulabunt: Eodem præterea
" circuitu ad eas expellendas, atque ad imbecilliores partes
" detrudendas mouebuntur. Siquidem vis excretoria, tũc
" primum ad suum opus excitatur, quando aut superfluita
" tũ multitudine aggrauatur, aut ex qualitate stimulatur.) Non fit igitur accessio si focus febris succis paulatim congestis non grauetur, & facultas in eo residens ab illis non stimuletur. Igitur antequam rigor incipiat humores iã sunt in foco febris confluxi, & agregati. Ergo si ad focum confluerent in rigore, illuc tenderent ubi sunt. Quod rei naturæ repugnat: Ad hæc longè uehementior fieret rigor in augmento quam fuerit in principio accessionis. Si enim pars affecta ad sese traheret, quæ focus est febris calore illud efficeret. Quando igitur debilis est calor, debiliter trahit, quãto autẽ ualidior est tãto uehemẽtius vt 2. de diff. feb. cap. ultimo declarat Galen. In principio, accessionis debilior est calor in foco febris, in augmento ualidior. Galen. 2. de diff. feb. cap. ult. inquit. (Quo fit
" vt instar lignorum humidorum, quæ paucam super flam
" mam uniuersim proijciuntur, succendatur: Atque hoc
" tempus accessionis principium nuncupatur. Cum uero
" iam caliditas materiam conuicerit, tunc huiusmodi tem-
" pus, & augmentum, & ascensus uocatur: In hoc uero
" usque adeo calor augetur, ut non modo locum exurat, qui
" est quodammodo putredinis focus, sed etiam continuatim
" per totum corpus dispergatur.) Manifestum igitur ex his est in principio accessionis febrium intermittentium

succos

succos non confluere ad internum focum febris sed iam in illo sensim collectos tempore intermissionis in accessionis initio à Natura detrudi ac à uenis extra uenas effundi, & demandari, donec pro diuersa humorum qualitate, & locorum aptitudine, uomitu, uel alui excretione, uel tandem sudore extra corpus euacuentur. Ex dictis diluere rationes Saxoniæ difficile non est. Erat prima ratio Galen. 2. de diff. feb. cap. ult. affirmat calorem ad interiora confugere, eaque grauari, exteriora uero refrigerari in accessionis principio. Unde igitur constat, inquit Sax. succos eo tempore ad exteriora demitti? Constare ex eo dicimus, quod tūc partes internæ grauentur, secus .n. earum facultas expultrix nō insurgeret ad propellendos succos noxios. Propellit ergo quod grauat ac stimulat. Cum itaq; quod grauat in internis partibus sit ut 4. acuto. 39. docet Hippoc. facultas ab intro foras expellat necesse est. Constat idem & ex eo, quod tunc partes externæ refrigerentur; quod ideo fit, nam calor influens illas destituit, qui ad ima recurrit. Recurrit autem ut facultatem excretricem iuuet ad noxiorum excretionem. Neque valet, si ad intro confluat calor, debere pariter ad intro succos confluere. In rigore enim duo fiunt calor, & sanguis ad ima refugiunt, succi à profundo ad exteriora depelluntur. Expressit hoc Galen. lib. de rigo. cap. 7. cum dixit. (Contingit igitur interea duo quædam fieri, inclinare nempe in corporis altum, sanguinem, atque ideo exteriora eius refrigerari: Particulas autem ipsas cor-

poris,

„ poris, in quibus bilis consistit, unamquamque ipsam à se
„ ad uicinam excretrice alienorũ facultate propellere, usq;
„ dum ex omnibus abacta, per sudores, aut uomitus, aut
„ etiam per aluum fuerit excreta.) Ad aliam Saxoniæ rationem dicimus, idcirco febres intermittentes à determinatis locis affectis originem ducere. Nam succi in eis sensim congeruntur intermissionis tempore, qui ubi copia uel qualitate partem stimulant, uis excretrix tunc primũ ad suum opus excitatur ut 2. de diff. febr. cap. ulti. docet Galen. succos à foco febris rigore propellit, & febris accessio fit ut supra ostensum est. In accessionis uero principio calor in foco residens, ut pauca flamma congerie lignorum humidorum, quæ confertim proijciuntur, succenditur: Non quia in ipso principio accessionis ad calorem partis obruendum confluant succi, sed quia ante accessionem congesti ubi eo deuenerint ut eorum copia calorem suffocent, tunc facultas nititur illos propellere quibus obruitur: fitque accessionis principium. Ad extremum, Ga-
„ len. 3. de præs. ex pul. cap. 7. dum dicit. (Quæ igitur
„ pulsuum mutationes fiunt, cum cordis calor augetur, uel
„ confluunt intro humores, aperte uidebuntur hæ accessio-
„ nis initium annuntiare.) De pulsibus loquitur eius accessionis, in qua ob copiam succorum uitiosorum cordis calor extinguitur, qui multitudine, facultatem uincentes, introfluunt, & cordis calorem primum augent, mox
„ extinguunt. Explicans enim Gal. id ipsum, subdit. (Ita
„ finge in febribus ubi aceruus materiæ humidæ initio acces

sionis

„ *ſionis ad cor peruenerit, primum mortis periculū eſſe: quod*
„ *periculum maxima mutatio pulſuum in raritatem, tardi*
„ *tatem, paruitatemque prænunciet. Nam, ſi his inſignis*
„ *remiſsio ſucceſſerit, ex tēplo peribunt.) Quod declarauit 2. de ſymp. cauſis cap. 5. explicans Aphoriſmo. 46. 4. partic. Ex his ergo non ualet inferre in cuiuſuis acceſsionis principio ſuccos rigore ad interna uiſcera & cor confluere. Cum id tantum fiat, quando calor inſitus in alto extingui contigerit, quia ſuffocatus copia ſuccorum foras non tranſpiret, non ualens illos diſcutere, & tunc animal emoritur ut libro de rigo. cap. 7. & 2. de differen. febr. cap. ultimo docet Galen. Multo minus ualebit in rigoribus febrium intermittentium, in quibus animal mori non contingit. Nam quocunque modo intermiſerint periculum abeſſe ſignificatur 4. aphoriſmo. 43.*

Reliquæ Saxoniæ rationes ſoluuntur. Cap. XXVII.

ANIFESTVM igitur ex dictis eſt, ſuccos ab ambitu corporis non confluere ad interna uiſcera in acceſsionis principio. Quacunque igitur infert Saxo. cap. 30. 31. & 32. de reuulſione veſicantibus facienda ad cutem in principio acceſsionis, ſponte corrunt. Verum etiamſi gratis condonaremus, ſuccos ad penitiora confluere, ac eo maxime tempore indicare

dicare reuulsionem ad exteriora: Non inde ualet, nec probauit unquam Saxonia uesicatorijs illam fieri oportere. Dicebat autem Auicen. lib. 4. fen. 1. tract. 2. cap. 7. (Et non moueas in die paroxysmi aliquid quanto possibile est tibi, neque cures febrem.) Galen. uero in accessionis principio uomitum admittit, grauiora prę-sidia silētio prętérit libro quos & quādo purgare oportet. Medici omnes eo tempore neq; uenæ sectionem, neq; purgationem administrant. Quem usum commendat Saxonia cap. 31. & inquit. (Grauiora illa remedia non cōuenire: ne æger duplici nomine conflictatus, non leue incommodum subeat.) Multo minus igitur in accessionis principio conuenient uesicatoria pro reuulsione: Ea enim non modo magna remedia sunt, sed maxima. Hoc negare non potest Saxonia, qui dicit lib. eodem 2. cap. 36. (certum est extremis morbis extrema remedia conuenire. Vesicantia uero maximum esse remedium nemo unquam in dubium reuocauit.) Et lib. 3. eodem cap. 14. (Vesicatorij, inquit, hoc ipso tempore excitati facultas est uehementissima attractio caliditate, dolore, euacuatione, & substantiæ similitudine.) Nos uero non grauia modo, sed perniciosa ea esse monstrauimus 2. parte præs. disp. Nullo modo ergo in accessionis principio sūt adhibenda. In alijs uero temporibus accessionis, neque pro reuulsione, neque pro deriuatione conueniunt, ut in fine cap. secundi, & sexti, & cap. 23. præsentis libri monstratum est. In synocha nulla reuulsio nulla deriuatio

conuenit. Succi enim in illa nō confluunt, ut reuulsionem requirant; in omnibus enim uasis ac potissimum maximis æquabiliter putrescunt ex Galen. 9. meth. cap. 3. & 5. Vaporibus autem à putredine ad cor eleuatis reuulsio non debetur, putredine enim amota cessant: Nam primario affectu curato, per consensum affectus nullus relinquitur 2. de locis affec. cap. ultimo. Succis uero firmatis, dum corpus humoribus abundat, deriuatio utilis non est, neque à parte affecta ut de cucurbitulis repleto corpore docet Galen. 13. meth. cap. 19. Neque si à tota cute fiat. secus enim corpori repleto balneum non interdiceret Galen. 10. meth. cap. 10. Synocham igitur nullibi reuulsione, uel deriuatione ad cutem curauit Gal. sed sanguinis missione ad animi deliquium, si uires substineant, & aquæ frigidæ potione tempore congruo. Dicit enim 9. method. cap. 5. (Maxima uero continentium febrium remedia hæc duo sunt, detractio sanguinis, & potio frigida. Verum illa nullo non tempore, modo vires substineant: hæc cum & in pulsu, & urinis, concoctionis euidentes cernuntur notæ, febris autem est maxima.) His enim auxilijs eximit obstructionem, abundantiam euacuat, & feruorem extinguit. Vesicantia uerò abundantiam satis parcè minuunt, sed obstructionem, & feruorem summe adaugent, ut ex dictis cap. 10. & 19. profuse monstratum arbitror. Subdit Saxonia cap. 32. inter omnia reuulsionis auxilia præcipue probari uesicantia: Nam citra dolorem, & omnium maxime succos reuellunt. Verum,

rum, & sibi & Galeno aduersatur, ut cap. 9. probauimus. Quarto arguit cap. 34. in febribus pestilentibus, inter cætera symptomata, internæ partes vrũtur externę refrigerantur, ut Hippocr. Galen. Aëtius, & Paulus auctores sunt. At partibus summè refrigeratis, in febre pestilenti, adhibent sinapismos ut apud eosdem uidere est. Rursus, inquit, cap. 35. in syncope, & cardiaca passione sinapismis calorem à profundo ad extremas partes euocant Aëtius, & Gariopontus medicus uetustissimus. Sed hæc ratio uesicantia non confirmat. Quamquam enim grauissimi illi medici in solis segnioribus, ac pigrioribus morbis, & in acutis affectionibus immersis, sinapismis utantur; uesicatorijs tamen, quæ ex cantharidibus & alijs uenenosis parantur, in febribus pestilentibus neque ad succos frigidos extrahendos, uel alterandos, nec ad calorem ad externas partes refrigeratas euocandum, nec ad ipsum uenenum à profundo ad cutem extrahendum, usi sunt unquam: ut cap. 20. præsentis disp. monstratum est. In syncope uero, dum malignæ febris est symptoma, nihil perniciosum, aut truculentum magis esset, quam uesicantia illa Sax. summè calida, ac uenenosa admouere. Siue enim ob summum febris calorem, siue ob uehementis febris malignitatem ægri syncope corripiantur, uesicantibus admotis fere ad interitum ducerentur. Galen. enim primo ad Glauc. cap. 14. de his loquens, qui calore exoluuntur, inquit (Quæ uero ex nimio calore accidunt, ijs, quæ refrigerandi, ac corrobo-

randi vim habent, curandæ sunt.) An igitur uesicantibus quarto ordine adurentibus hos animi defectus curasset Gal? qui subdit. (Statim igitur ipsos corroborabis, si aqua frigida sparseris, & flabellaueris ad uentum conuersos.) Loquens autem de syncope ob febris pestilentis malignitatem subdit (At, qui ob inflammationis magnitudinem, aut uehementis febris malignitatem animi defectum patiuntur in principijs accessionum & refrigerantur, his artus fricare fortiter &c.) An uesicantibus hic uteretur Galen. Quæ summo calore, & dolore, quem inferunt, ac malefica qualitate sudores funderent, spiritus dissoluerent, & innatum calorem dissiparent? Non equidē. Dicit enim lib. de curandi ratione per sang. miss. cap. 6. (Nam, quæ ualenter calfaciunt, nimis subito uires deijciunt, ut in reliquam curationem non sufficiant: Sæpe etiam & febrem auxere: itaque & inde uiribus noxa obuenit.) Arguit quinto Sax. cap. 36. In affectionibus frigidis, quæ reuulsionem exquirunt, uesicantia ultimum locum sibi non uendicare, ut ex Oribasio, Aëtio, Paulo, & Arabibus constat. Paulus enim Lethargicis adhibet sinapismos lib. 3. cap. 9. multo magis igitur in delirio, uigilijs, & dolore capitis, quæ cum febre sunt, illis uti poterimus, pro calidorum succorum reuulsione. Si enim frigidum humorem retrahunt, qui difficiliori negotio, ob sui lentorem, & crassitiem ad contrariam motionem diuerti posse uidetur; Multo magis calidos ad unumquemque motum paratissimos retrahere poterunt.

Sed

Sed huius rationis illatio recta non est, nec antecedens ad nostræ quæstionis propositum. Quandoquidem Usus est Paulus sinapismis, ubi cætera non contulerint; uesicatorijs tamen non est usus. imitatus Gal. *qui* 13. *metho. cap.* 21. *in lethargo ad sinapim usque ascendit, ad cantharides uero, & thapsiam non progreditur, ut supra monstratum est. Nullus autem ueterum cantharidibus in febre pestilenti usus est unquam, ut explicauimus cap.* 20. *Calidi uero succi quamquam facilius, & promptius transmittantur, tamen in febre vesicantibus reuelli non debent, ea enim dum succos biliosos traherent, febri summum incrementum afferrent. Ideo* Galen. 13. *method. cap.* 22. *in calidis fluxionibus (Haud expedit, inquit, ijs, quæ ex thapsia & sinapi fiunt, medicamentis uti, immo contrarijs omninò.) Ad idem iterum insurgit Saxonia cap. eodem, & affirmat succos, à capite acribus reuellendos, affectus magnos cum febre excitare. Hoc monstrat ex materia fluente, ex loco ad quem fluit, & ex modo reuulsionis. Fluit enim sanguis uel pro quarto humore acceptus, uel pro massa sanguinea reliquos succos continēte; fluit autem ad caput & ventrem partes præcipuas. Ad eas ergo cum sanguis fluit, ex morbis inflāmationes, ex symptomatibus uigilias, dolores deliria, & alia huius generis grauissima constituat necesse est. Reuulsio tandem ualidissima, quæ acribus fit magnum affectum à quo indicatur, ostendit. Hæc sine febre fieri rationi consonum non est. Quæ ratio, quamquam ex dictis*

cap.

cap. 23. soluta planè esse videatur: ad huc tamen in multis peccat. Non enim uerum est, omnem humorem fluẽtem ad caput, uel uentrem esse sanguinem uel cum sanguine. Epilepsiam cerebri magnum affectum, vapor, ut aura quædam frigida à tibia ascendens, maleficus in cerebro concitauit ut 3. de locis affec. cap. 7. retulit Gal. qui nec sanguis erat, nec sanguini permistus ascendebat. Succis crassis ac lentis, & uiscidis cerebrum occupãtibus fit apoplexia, eis transmissis ad neruos paraplegia 4. de locis aff. cap. 2. qui à sanguinis tum natura, tum massa separati sunt. Salsa pituita à cerebro ad pulmonem destillante, cruenta sputitio cum tussi excitatur, cui flegmon necessario non succedit ut 5. metho. cap. 14. ex Gal. verbis colligitur. Neque uero sanguis confluens necessario parit inflammationem. Hippocra. 6. aphorismo. 20. dixit (si in uentrem sanguis præter naturam effunditur necesse est suppurari.) Galen. in commen. apertè monet, nõ perpetuò id uerum esse. Nam ubi monstrauit à sanguine inflammationes, & echimoses fieri, subdit (suppurari autem non est rectè dictum: cum nomen sit unius mutationis in sanguine facta. Quare nonnulli ipsum ad generalius transferunt, hoc est ad corrumpi, id ab ipso dicentes significari. Sic enim fieri videmus, non permanere sanguinem, cum à suo loco exciderit, sed aliquando suppurari, aliquando nigrescere, aliquando in grumos uerti, præsertim quando in magnam cauitatem exciderit præter naturam.) Ad extremum, neque inflam-

matio

matio in cerebro, uel in thorace pro reuulsione uel deriuatione succorum, qui illam constituunt uesicatorijs indiget. Quandoquidem pro sanguinis plenitudine uel succorum qualitate, sanguinis missione, uel redundantis succi purgatione reuulsio fit ex Gal. 13. meth. cap. 5. 6. & 11. & alibi frequenter. Immo etiamsi plenitudo non adsit eisdem præsidijs reuellit Galen. qui lib. de curandi rat. per sang. miss. cap. 8. inquit. (Eadem ratione, & in ijs, quibus pars quæpiam grauiter icta est, aut utcunque aliter incipientem habet flegmonem, cum si magnum fore suspicamur, curationem ab inanitione auspicamur, aut purgatorio medicamine exhibito, aut uena incisa pro ut nimirum alterum altero magis conuenire indicamus.) Quod si dicat Saxon. in accessionis principio uenę sectionem & purgationem exhiberi non posse, magna si quidem præsidia sunt, multo minus poterunt admoueri uesicantia, quæ non magna modo, uerum & perniciosa fore supra satis monstratum est. Sesto arguit Saxonia, ex modo curandi uenena, à cap. 38. ad 42. & primo cap. 38. probat uenena perpetuò curari non posse uenæ sectione. Nec purgatione, uel uomitu, uel clysteribus, uel diureticis, cum multa sint, quibus unum uel aliud horum præsidiorum non solum non conueniat, sed aperte officiat, ut ex Hippocra. & Galen. eo cap. monstrat. Rursus cap. 39. affirmat uenenum per corpus diffusum nullis auxilijs potioribus, quam deducentibus in cutem, euacuari; quod confirmat ex

Galen.

Gal.lib.de constitutio. artis capit. 19. 13. metho. capi. quinto, & quinto simp. cap. 18. His suppositis cap. 40. arguit. Multa sunt auxilia, quæ ad cutem extrahunt, uerum omnium maximè venenum quoduis siue epotum, siue in corpore genitum in summam cutem educunt uesicantia. Probat hoc ex Galen. libr. de sectis cap. quarto ubi acribus, & calidis, quibusque attrahi, & siccari uenenum poßit, cuti impositis, uenenum quod unà cum ictu corpori inhesit extrahit. Sed hæc ratio momenti non est. Quamuis enim neque omni ueneno epoto, uel sponte genito, uel extrinsecus illato morsu, ictu, uel contagione, uenæ sectio, uel purgatio, uel uomitus, uel alia præsidiorum genera conducant indifferenter, sed quædam eorum, quibusdam conducant, quibusdam non conueniant; omnia tamen præsidia uenenis utilia esse poßunt, seorsim singula, singulis, quibus conueniunt, opportune administrata. Venenum uerò, quod per uniuersi corporis habitum effusum est, si curationem recipit alexipharmacis tota substantia pugnantibus & momento corpus uniuersum penetrantibus (ut docet Galen. primo de sem. cap. 16.) omnium commodißimè curari debet. Quod si eo ingenio non succedat in cutem extrahi oportet ut 5. simpl. 18. & 13. metho. cap. 6. docet Galen. ubi alterantibus, & euacuantibus uenenum curari oportere affirmat. Verumtamen non est, ueneni in profundis uisceribus repositi, uel per habitum corporis diffusi euacuationem ad cu-

tem

tem cum calidis ſiccis venenoſis attrahentibus, eſſe exequendam. Quandoquidem Galenus 5. eodem ſimpl. cap. 18. Venenum à foris impoſitis medicamentis, aut caliditate, aut totius ſubſtantiæ ſimilitudine attractionẽ molientibus, euacuat: Non tamen uenenis cuti impoſitis ſed alexiterijs mediam naturã habentibus, inter corpus uidelicet quod curatur, & uenenũ lædens. Nam ſi aduerſiſſima forent corpori, ut omnia uenena ſuapte natura ſunt, in ipſum agerent potius, ceù deleteria, haud euacuarent venenum. vt fuse cap. 16. probatum à nobis eſt. Ideo Galen. lib. de ſectis uenenum à feris inditũ medicamentis calidis ſiccantibus, nullo modo venenis, euacuat. Sed iterum arguit cap. eodem Saxonia, nam ichores omnium ſuccorum & partium corporis promptiſſimè uenenum, quod curationem admittit, concipiunt. Probat hanc maiorem propoſitionem, quia Natura minori ſtudio illa tuetur, quæ minus faciunt ad indiuidui conſeruationem. Mox, quia uenenum ſiue per os acceptum, ſiue in corpore genitum, non ſtatim ſolidas partes corrumpit, aut bonos humores pro nutrimento accommodatos inficit, ſed magis ichores. Et hanc ob cauſam uenenum in corpore ſubſiſtens, non modo hominem ſemper non interficit, ſed quandoque per plures dies & menſes, ſine ulla hominis labe, aut actionum noxa in corpore latet. Probat ichores eſſe uenenum ex Gale. 2. in 6. epidemio. 38. & ex Aëtio. Addit minorem ſic, veſicantia omnium maximè ichores extrahunt. Ergo in quocunque

veneno educendo primas partes occupant. Cæterum hęc ratio multifariam peccat. Primò uerum non est ichores omnium facillimè in uenenum commutari. Quid enim si uenenum corrumpens non habeat analogiam ad ichores? Quid si illam habeat ad cordis substantiam? Quid si ad humores quos continent cordis sinus? ut docet Gale. 3. de præs. expul. cap. 3. Non enim quodlibet agit in quodlibet, sed determinatum in determinatum ut docet Arist. Nos uero de diuersa uenenorum antipathia ad diuersa animalia, & eorum membra, & humores fuse disseruimus lib. 1. cap. 27. & lib. 2. cap. 24. Deinde neque uerum est, uenenum si curationem recipiat in ichoribus concipi. Nam si uere uenenum erit, toto genere offendens, uere corporibus, quæ lædit erit deleterium, ut docet Gale. 5. simp. cap. 18. uere erit perniciosum ac pestilens ex Galen. 4. de temper. cap. 4. uere à Natura uinci non poterit, ut de ueneno docet Gale. 3. de natu. fac. cap. 7. Causam uerò, cur quandoque uenenum non enecet, immo nec omnio lædat, nunquam retulit Galen. esse si uenenum ex succis fiat inutilibus, uel ex ichoribus: Sed si in pauca quantitate sit assumptum multis bonis medicamentis admistum ut 3. simp. cap. 23. si ob uenarum angustias ad partes principes non penetret ut 3. eodem 18 docet Gale. si sit uenenum copia offendens, & corpus illi sit assuetum, ut docuit de Anu Athenienſe: & ob alias causas, quas explicauimus lib. 1. cap. 39. Ichorem & tenuem sanguinem uenenosa facultate præditum esse posse, fatentur

fatentur Galenus & Aëtius, sed tamen omnium succorum promptissimè in uenenum commutari posse, numquã protulerunt. Præterea ichores ubi uenenum conceperũt, an uenenum euaserunt acutissimæ, & uelocissimæ actionis? an lentè progrediens? Si primum putet Saxonia; Tunc falsò dicit, uenenum hoc ad multos dies, & menses in homine residens illum non afficere. Inquit enim Galen. 1. de sem. cap. 16. minimam particulam ueneni deleterij, ubi in animalis corpus ingressa fuerit, totum id momento temporis immutare. Si uero lentè progrediatur, ut septica: Tunc falsò dicit, ichores uenenatos à uesicatorijs omnium maximè extrahi. Lentè enim progredientia longum post tempus nocumentum ostendunt crassaque sunt lentique motus ex Gal. 3. simp. cap. 22. Præterea, sint ichores omnium succorum promptissimi ad motum: An dum in uenenum commutantur, ichoris formam retinent an ammittunt, dicat Sax: Si primum; tunc corruptio non erit mutatio totius in totum nullo sensibili remanente. Si secundum, tunc ab ichoribus non poterit summi ratio facilioris eductionis. Sumeretur enim ab eo quod non est. Tandem Sax. illatio falsa est. Quamquam enim uesicantia calore, & dolore trahant ichores promptissimè, uesicantia tamen uenenata ichores uenenatos non trahent: Venena enim non à uenenis cuti impositis, sed ab alexiterijs trahuntur, vt cap. 16. mõstratũ est. Ad extremũ etiamsi gratis cõcederemus Saxoniæ sua uesicantia trahere ichores uenenatos quam

facillimè, fallacia tamen erit à secundum quid ad simpliciter, si indè inferat ut facit, in quocunque ueneno educendo primas partes obtinere uesicantia. Quid enim si crassum erit uenenum ac lentum? Quid si uenenis uesicantium contrarium? Quid si diuersum? Quid si simile, calidius tamen ac fortius? Sed hæc ex ante dictis soluta iam sunt. Addit alias rationes cap. eodem Saxonia; Quibus probat uenenum in profundo positum, euacuari ad cutem medicamentis calore & substantiæ similitudine trahentibus. Igitur uesicantibus: Nihil enim inquit est magis ueneno simile quam uenenum. Sed in his immorandum non est. Confundit enim simile & idē, nos uero rationes has, sigillatim c. 40. adductas profusè explicauimus c. 15. 16. & sequentibus præsentis libri. Septimò, arguit Saxonia, sumpta ratione à natura febris pestilentis, quæ ex ueneno constituitur. Et primum, cap. 43. 44. & 45. Probat uenæ sectionem, purgationem per uentrem inferiorem, & uomitum non conuenire in omni febre pestilente. Sed subdit uesicantia omni febri pestilenti utilia sunt. Conueniunt enim in febri pestilente hectica, & putrida. De hectica sic raciocinatur cap. 46. Hectica pestilens quædam est ex putredine solidæ substantiæ cordis, quædam ex putredine roridæ humiditatis: Et hac ratione inquit scripsisse Galenum, omnes febres pestilentes oriri à putredine. Solidarum partium hecticam dicit curari non posse, roridæ humiditatis posse. Curatur autem, inquit, alexipharmacis ratio-

ne ui-

ne uictus, & medicamentis ducentibus ad cutem authoritate Rasis, & Nicolai Massæ. Ergo concludit, uesicantia, quæ uenenum hoc absque vllo uirium dispendio, expugnare ualent, ab hecticis pestilentibus non sunt ablegandæ. Mox probat conferre in pestilenti putrida cap. 47. sic, hæ febres sunt uenenatæ, ex ueneno residente in toto corpore ut in subiecto adæquato, in corde uerò ut in subiecto principali. In his uenenum generari incipit in externis & ignobilioribus partibus, ex Galen. 6. de locis affect. cap. 5. & 2. in 1. prore. 17. Ergo uesicantia, quæ ad cutem deducunt, uenenum reuellent, & euacuabunt. Rursus cap. 48. inquit. Si uenenum quamcitissimè non euacuabitur ad cutem, confluet ad partes principes. Ideo Hippoc. refert in constitutione pestilenti, quam 3. epidemio. enarrat, illos seruatos fuisse, quibus in cute ulcera, erisipelata, & huius generis excreta apparuerunt. Ita 5. method. 12. & lib. de cibis boni, & mali succi cap. 1. Præterea cap. 50. inquit uenena uelocissimè penetrare. Ergo antè quam altius suas radices figant, retrahi uelocissimè debent ad cutem. Hoc vesicantiam præstant. Tandem cap. 54. rationes quas profusis uerbis explicauit, epilogo repetit. Sed hæc Saxoniæ ratio multis modis dilui potest. Primo, hecticis pestilentibus uesicantia non conuenire, neque putridis, suarum rationum explicatione monstrabimus. Hectica pestilens etiamsi ex roridæ cordis substantiæ corruptione, ac in uenenum commutatione oriatur, curationem

nem non recipit. Inquit enim Galen. 3. de præſ. expul.
,, *cap. 3. Quam enim excogites medicinam ad putredi-*
,, *nem, quæ in corde ſit? Gale. ibi de corpore cordis loqui-*
tur, & cõporat non carnem cordis ad roridam humidita-
tem, ſed corpus uiſceris ad humores, quos continent cor-
dis ſinus: In corpore cordis dicit affectum peſtilentem
lethalem, in humoribus contentis à ſinibus cordis non om-
ninò lethalem. Ergo tàm ſi uerè ſolidam, quàm ſi ro-
ridam ſubſtantiam cordis putredo peſtilens inuaſerit le-
thalis erit affectus. Verba Gale. eo loco hæc ſunt. (Quod
,, *vero in ſermone prætermimus, ubi aër, quem ſpirando*
,, *attrahimus, infectus putredine ſit, ac putredo corpus cor*
,, *dis attigerit, illi pulſus fiunt. Nec iam quicquam habet*
,, *admirationis, ſi eos pulſus, quos memorauimus, tali af-*
,, *fecti peſte habeant, nec ſi peſtilentem reſpirationem:*
,, *Nec ſi omninò m-rituri ſint: Quam enim excogites me-*
,, *dicinam ad putredinem quæ in corde ſit? Nam quibus*
,, *calor hic putredinoſus ad humores, quos continent cordis*
,, *ſinus magis deflexit, quam ad corpus ipſum viſceris,*
,, *multi horum fuerunt ſuperſtites.) Præterea rorida cor-*
dis humiditate corrupta ſeu in uenenum commutata cor
patitur affectum longè grauiorem, quam ſi uel dolorem
paciatur, uel inflammationem. Venenum enim toto
genere deleterium peculiari antipathia cor offendit, &
quamquam in minima particula acceptum, totum mo-
mento temporis immutat ſibique ſimili affectione alterat
ut ſupra ex Galen. monſtrauimus. Dolores & inflam-

mationes

mationes à calore naturali uinci poßunt, uenenum uinci non potest. Sed in dolore, & inflammatione cordis animal moritur. Hippoc. 7. de morbis popularibus loquens
,, *de Cresiphonte, inquit. (Ad noctem cordis, ac oris*
,, *uentriculi dolor, & non longe post uocis interceptio, strā-*
,, *gulatio cum stertore, & mortuus est.) libro de coacis præn. de peripneumonicis loquens inquit. Quibus uerò*
,, *totus pulmo inflammatus fuerit unà cum corde, ut ad la-*
,, *tus allabatur, hi toti resoluuntur: & iacet æger frigidus, sensus exors, moriturque secunda, aut tertia die, &*
,, *Gale. 5. de locis affect. cap. 2. inquit. (Cæterum pro-*
,, *prio quoque affectu cor laborare solet, uel ob simplicem*
,, *intemperiem, siue inæqualis, siue æqualis ea fuerit: uel*
,, *inflammationem, uel erysipelas, idque dum fieri incipit:*
,, *illico enim antea, quàm augeantur huiusmodi affectus,*
,, *animal corrumpitur.) & paulo post subdit. (Inflam-*
,, *mato manifestè corde gladiatoris, uidimus, aut aliter*
,, *quàm qui cardiaca syncope pereunt, obijsse.) Itaque multo magis in ueneno cordis roridam humiditatem depascente homo interibit. Accedit, quod etiamsi hæc hectica pestilens curari poßet uesicatorijs Saxoniæ, non modo curari non poßet, sed ad summam perniciem duceretur. Rasis & Massa Saxo uesicantia nullo modo proponunt ut apud ipsos uidere est. Immò potius à Saxon. proposita explodunt, qui hectica pestilenti affectos curant mittentes eos in domos frigidas prohibentes eis balneum, & aquam calidam. Nec ullus eorum, qui scripsit de*

huius

huius febris curatione, uesicantia, uel propoſuit uel commendauit. Accedit quod hectica peſtilens ſummum habet incendium in ſolidis partibus, ſecus hectica febris nõ eßet, & Gale. de ea loquens 3. de præſ. expul. 3. inquit.
„ *(Animaduertimuſque eos primis ſtatim diebus, & peſti-*
„ *lentia laborare, & peſſime affectos eſſe, ex acredine ca-*
„ *loris, atque ipſa caloris ſpecie.) De hecticis autem in-*
„ *quit Gal. x. method. cap. 11. (Verum, quanto hecti-*
„ *carum febrium affectus eſt calidior, tanto utique frigidio*
„ *ra requirit auxilia: & simul maiorem ſollicitudinem ne*
„ *valentibus auxilijs utentes quicquam lędamus.) Veſicantia & calidiſſima ſunt & ualentiſſime trahunt ut ſupra monſtratum eſt. Tandem hecticas peſtilentes liquantes eſſe dicit Galen. eodem x. method. cap. ultimo, & 8. de comp. med. per locos cap. 7. Ergo calidis uesicantibus eas non curaret Galen. qui eodem x. meth. ſubdit. (Hac*
„ *igitur cum ſcias, etiam colliquantium febrium iiſdem*
„ *methodis curam ages, tum ad frigidam exhibẽdam, quã-*
„ *primum properans, tùm iis, quæ humectent, & refrige-*
„ *rent, nutriens.) Et Aëtius lib. 1. tetrab. 2. cap. 90.*
„ *inquit. (Clarum eſt, quod extinctorijs medelis utimur,*
„ *ita ut ualdè frigidam aquam potandam exhibemus, &*
„ *cataplaſmata, & epithemata frigefacientia thoraci, ac præcordijs imponamus, & cibos humectantes ac refrigerantes demus. Veſicantia denique non modo non refrigerant, ſed ex acribus confecta exurunt, & colliquant, ut ex Galen. 4. ſimpl. cap. 19. ſupra monſtratum eſt.*

Neque

Neque verò conducunt in putridis pestilentibus, quamquam enim uenenatæ illæ sint, falsum est in illis perpetuò venenum oriri ab ignobilibus partibus. Galen. enim 6. de locis affectus 5. & 2. in 1. proret. 17. de generatione veneni ex humorum corruptione loquitur: De eo autem ut febris pestilentis est causa non loquitur. Pestes verò, quæ vt plurimum contingunt, aëris vitio fiunt ex Gale. 1. primi epidem. in proemio, aëris autem malefici inspiratione cor afficientes enecant ex Galeno 3. de præs. expul. cap. 3. lib. de ther. ad Pisonem cap. 16. Mox ubicunque oriatur venenum, non venenis curatur, vt suprà monstrauimus cap. 16. Sed antidotis ex Gal. 13. meth. cap. 6. 6. in 6. epidem. 5. quæ momento corpus penetrāt ex Gal. 1. de sem. cap. 16. Ad hæc quanquam excretiones in varijs pestilentijs modo per aluum vtiles fuerint modo ad cutem, pro vario illarum impetu. Certe quidem, quæcunque ad cutem fiunt excretiones, nec perpetuò vtiles fuerunt, nec perpetuò per eandem viam debet medicus illas moliri; ut apparet in Simone latas pustulas habente 1. in 6. epidem. 30. & 1. proret. 12. & alibi sæpe ut cap. 6. præsentis libri explicatum est. Et tandē, quæ per cutem excerni debent pestilentes excretiones multis auxilijs excerni debent vt cap. 2. retulimus, uesicatorijs vero Saxoniæ excerni non debent. Quæ febrem augent, uires deijciunt, putredinem multiplicant per uias nō idoneas succos trahūt, uenenū intendūt, & à profundo nullo modo ad cutem uenenum deducunt ut 2. parte præ-

sentis disp. monstrauimus. Hæc ingenuè ad vnam veritatem protulimus, doctorum hominum iudicium expectamus, sententiam mutaturi, si meliorem ostendant pro agrorum salute.

Laus Deo ac Deiparæ semperque Virgini Mariæ. sanctoque Placido, & Socijs.

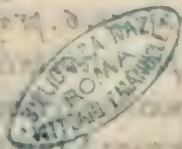

REGESTVM

A a b B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz, Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll.

Omnes ſunt quaterniones, præter Lll,

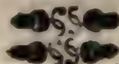

MESSANÆ.
Ex Typographia Petri Breæ, Anno Domini.

M. D. XCVI.

Digitized by Google